

**„tasisi“ da „ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis
qarTul -evropul i sakonsul tacio centri“ Sesaxeb**

„saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi“ aris proeqti, roml is dafinansebas axorciel ebs „tasisi“ programis fargl ebSi momuSave „ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul - evropul i sakonsul tacio centri“.

„tasisi“ programa aris evrokavSiris iniciativa, romel ic xel s uwyobs axal damoukidebel qveynebsa da monRol eTs da evrokavSirs Soris ekonomikisa da politikis dargSi urTierTobebis harmoniul ganviTarebas.

„tasisi“ grantebis formiT afinansebs „nou-haus“, rac xel s uwyobs sabazro ekonomikisa da demokratiul i sazogadoebis principebze gadasvl as. igi Zal ze didi programaa da Tavisi daarsebidan (1991) 3 000-ze meti proeqti aqvs dafinansebul i, roml is saerTo Rirebul eba 4 220 mil ion ekius aRemateba.

„tasisi“ mWidrod TanamSroml obs partnior qveynebTan da uzrunvel yofs „nou-haus“ gadmocemas evropis saxel mwifo da kerZo organizaciebis farTo speqtridan: axorciel ebs konsul taciebsa da swavl ebas, sakanonmdebl o da mmarTvel obis sistemis dawesebul ebebisa da organizaciebis gardaqmnasa da ganviTarebas, saptnioro urTierTobebis damyarebas, saerTaSoriso qsel ebis Camoyal ibebas, erTobl iv sacdel proeqtebs.

„ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centri“ Seiqmna 1998 wel s „tasisi“ fargl ebSi, raTa daexmaros saqarTvel oSi ekonomikuri da samarTl ebrivi reformis ganxorciel ebas. centris samoqmedo gegma moicavs „saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi“ da anal ogiuri iuridiul i mimoxil vis gamocemas da saqarTvel os mTavrobisTvis ekonomikuri da samarTl ebriv sakiTxebSi konsul tacias.

საქართველოს ეკონომიკის მართვა

კვარტალიური მიმოხილვა

2002 წელი, #2

ეს პუბლიკაცია დაფინანსებულია ევროკავშირის ტექნიკური დახმების პროგრამის მიერ, რომელიც
გრანტების მეშვეობით აფინანსებს ახალ დამოუკიდებელ ქვეყნებს და მონღოლეთს
საბაზო ეკონომიკისა და დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების
ხელშეწყობის მიზნით.

saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi

“saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi” (sem) gamocemis mizania, saqarTvel oSi ekonomikuri reformis mimdinareobiT dainterebul pirebs miawodos ekonomikuri ganviTarebis msvl el obis mimoxil va. sem-i daarsda 1995 wel s da qveyndeba qarTul da ingl isur enebze. es da wina gamocemebi xel misawwdomia internetis saSual ebiT:

www.geplac.org

“saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi” am gamoSvebaze muSaobdnen (anbanis mi xedvi T):

goga eraZe, natal ia kakabaZe, goCa keresel iZe, vaxtang marsaglSvili, erekl e naTaZe, dimitri qemokl iZe, veronika Snalderi, Irakli wereTel i, sofiko xmal aZe, davit j inj ol ia, mark hadsoni

gamocema informacias Rebul obs rigi samTavrobo da arasamTavrobo organizaciebidan, maT Soris statistikis saxel mwifo departamentidan, saqarTvel os erovnul i bankidan, saxel mwifo gaertianebul i social uri uzrunvel yofis fondidan, finansTa saminstrodan, ekonomiki s, mrewel obis da vaWrobis saminstrodan, saxel mwifo qonebis marTvis saminstrodan, j andacvis da social uri uzrunvel yofis saminstrodan, sagareo urTierTobaTa saminstrodan da sxva saminstroebidan da saxel mwifo departamentebidan. wyaro miTiTebul ia yvel gan, sadac ki es Sesazl ebel i iyo. gansakuTrebiT unda aRiniSnos, rom informaciis momwodebl ebTan mWidro TanamSroml obis (regul arul i konsul taciebis) da maTi mxardaWeris gareSe am mimoxil vis momzadeba SeuZl ebel i iqneboda.

sem-is mizania, sazogadoebisTvis xel misawwdom informaciaze danyarebul i, ekonomiki s ganviTarebis tendenciebis damoukidebel i analizis warmodgena. garda amisa, mocemul ia rCevebi ekonomikuri politikis ganxorciel ebis, ekonomikuri da sxva informaciis Segrovebisa da gavrcel ebis dargSi. gamocema miznad isaxavs saqarTvel oSi mimdinare ekonomikuri reformis mxardaWeras, masSi warmodgenilia mxol od gamocemel Ta azri da igi ar asaxavs evropul i komisiis, tasisis ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centrisa Tu saqarTvel os mTavrobis oficial ur pozicias.

sem-i agreTve aqveynebs sxvadasxva sferos warmoadgenel (saqarTvel os parl amenti, mTavroba, akademiuri wreebi) avtorTa ekonomikuri Sinaarsis statiebs, roml ebic aqtual urad SeiZl eba iqnes miCneul i saqarTvel oSi mimdinare ekonomikur procesebTan mimarTebsaSi. gamoqveynebamde yvel a statia ganxil eba sem-is saredaqcio kol egiis mier, romel ic zogierT SemTxvevaSi axdens statiaTa redaqtirebas avtorTa nebarTviT. statiis gamoqveyneba xdeba mxol od im SemTxvevaSi, Tu igi srul SesabamisobaSia sem-is saredaqcio politikasTan. statiis gamoqveynebis msurvel ebma unda miawodon Tavisi naSromi (qarTul an ingl isur enaze) Word fail is formatSi sem-is mTavar redaqtors, q-n veronika Snalders el eqtronul i fostiT Semdeg misamarTze: schneide@geplac.org an warmoadginon piradad GEPLAC-is ofisSi qvemoT miTiTebul misamarTze.

statiebis avtorTa azri da Sexedul eba ama Tu im sakiTxTan dakavSirebiT warmoadgens mxol od maT pirad pozicias da SeiZl eba ar emTxveodes rogorc sem-is saredaqcio kol egiis, aseve evropul i komisiis, tasisis ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centrisa Tu saqarTvel os mTavrobis oficial ur pozicias.

mkiTxvel s SeuZl ia sem-is citireba yovel gvari SezRudvis gareSe, im pirobiT, rom wyaro saTanadod iqneba miTiTebul i.

damatebiTi informaciisaTvis gTxovT daukavSirdeT:

veronika Snalders
saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi s
mTavar redaqtors
ekonomikuri politikisa da samarTl ebrivi
sakiTxebis qarTul -evropul i
sakonsul tacio centri (GEPLAC)
Tbil isi, al .yazbegis gamziri 42,
tel : (995 32) 53 71 40 / 53 71 42 / 53 71 43
53 71 45 / 53 71 46
Faqsi: (995 32) 53 71 38
tel /faqsi: (995 32) 53 71 39 (pl rdaplr i)
el -fosta: schneide@geplac.org

sem-is kvartal uri gamocemis regul arul ad misaRebad gTxovT SegvatyobinoT el eqtronul i fostiT an faqsiT romel enaze (qarTul i, ingl isuri) gsurT sem-is miReba da Tqveni sakontaqto misamarTi.

sarCevi

wi nasi tyvaoba	2
nawil i I. ekonomiki s mi marTul ebebi	
1 Tavi I. mokl e mimoxil va	5
2 Tavi II. erovnul i angariSebi da ekonomiki s mTavari mi marTul ebebi	10
3 Tavi III. saxel mwifo financebi	17
4 Tavi IV. ful i da financebi	26
5 Tavi V. saerTaSoriso vaWroba da sagareo ekonomiki kuri urTierTobebi	37
6 Tavi VI. privatizacia	48
7 Tavi VII. dasaqmeba, Semosavl ebi da social uri uzrunvel yofa	54
8 Tavi VIII. saqarTvel o-evrokavSiris urTierTobebi	73
kal endari	78
nawil i II. danarTi: statiebi	
danarTi I. saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze	92
<i>iohan ferStratenis, social uri uzrunvel yofis saerTaSoriso asociaciis prezidentis moxseneba saerTaSoriso konferenciaze "saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze", organizebul i saqarTvel os mTavrobis da socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf) mier</i>	
danarTi II. social uri uzrunvel yofis da saxel mwifo pensiebis sakanonmdebl o baza	119
<i>iraki i kopl ataZis, socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis direktoris prezentazia saerTaSoriso konferenciaze "saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze", organizebul i saqarTvel os mTavrobis da socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf) mier</i>	
danarTi III. saqarTvel o: gardamaval i periodis dekada	124
<i>I eqso I iparteliani, analitikosi, kompania "Galt & Taggart Securities LLC"</i>	
nawil i III. gl osariumi da statistikuri danarTi	
ekonomiki kuri gl osariumi	139
statistikuri danarTi	150
abreviaturebi	163

wi nasi t yvaoba

Zvir faso mkiTxvel o

Cveul ebriv, zafxul ze vfiqrobT rogorc periodze, rodesac ar xdeba araferi mniSvnel ovani, gansakuTrebiT ekonomikisa da politikis sferoebSi. es metad ucnauria, miTumetes Tu gaviTval iswinebT, rom bol o ori saukunis ganmavl obaSi, zafxul is periodSi adgili hqonda msoflios Semzarav bevr movl enas: omebs, Tavdasxmeps, did brZol ebsa da sxva.

amitom, ar unda gagvikvirdes, rom am zafxul sac sxvadasxva saintereso ekonomikuri movl enebi ganviTarda da maT Soris:

- SeerTebul StatebSi, sabuRal tro angariSebTan da "korporatiul marTvasTan" dakavSirebiT gaCaRebuli didi skandal i. am ambavma gamoiwvia aSS dol aris da aseve, safondo birJebis garkveul wil ad dasustebe (aSS dol ari, faqtobrivad, evro-s gautol da), rasac Sedegad mohyva is, rom mTavrobam moitXova kompaniaTa xel mZRvanel i Tanamdebobis pirebisgan rom Tavad daedasturebinaT Tavianti kompaniebis angariSebis siswore;
- seriozuli wyal didobebi central ur evropasi. stiqiT miyenebuli uzarmazari zarali Sedegad, samxreT germaniis zogierTi raionebis aRdgena mniSvnel ovani xarjebis gaRebas saWiroebs. aseve dazaral da CexeTis respublika, romelic evrokavSirisgan miRebs finansur daxmarebas;
- dadebiti movl ena - msoflios Sexvedra umaRles doneze: mdgradi ganviTarebis sakiTxebisadmi mZRvnil i "dedamiwis Sexvedra" iohanesburgSi, romel sac saqarTvel os CaTvl iT, daeswro msoflios praqtikul adyvel a qveynis del egati;

Tumca, ra Tqma unda, isev SeSfoTebas iwvevs SesaZlo omi Sua aRmosavl eTsi da amiT gamowveuli gardaivali ekonomikuri Sedegebi.

sabednierod, GEPLAC-is misia dadebit Tu uaryofiT "movl enebze" nakl ebad aris damokidebuli, vinaidan igi gansazRvrulia ufro xangrZlivi urTierTobebiT, metwil ad, saqarTvelosa da evrokavSiris wevr qveynebs Soris., rogorc aRniSnulia partniorobisa da TanamSromlobis Sesaxeb SeTanxmebaSi, romelic Zalasi Sevida 1996 wl is april Si. albaT, drouli iqneba meti informacia mogawodoT partniorobisa da TanamSromlobis Sesaxeb SeTanxmebaze da imaze, Tu rogorc gansazRvravs igi centris saqmi anobas.

umetes saerTasoris SeTanxmebesba da konvenciebTan Sedarebit, partniorobisa da TanamSromlobis Sesaxeb SeTanxmeba, marTalia, vrceli ar aris (sul 62 gverdi), magram sakiTxebis farTo speqtrs moicavs. Tavisi arsiT, igi asaxavs SeTanxmebis xel momweri qveynebis mizans ganviTaron politikuri kavSirebi, mxaridauwiron saqarTvel osi demokratiis gamyarebas da srul ad ganaxorciel on sabazro ekonomikaze gadasvl is procesi. evrokavSirma aiRo val debul eba uzrunvel yos

tegnikuri daxmareba saqarTvel osTvis da GEPLAC-i, am mimarTul ebiT wamowyebul mraval proeqtTagan erT-erTia.

partniorobisa da TanamSroml obis Sesaxeb saqarTvel o - evrokavSiris SeTanxmeba, romel ic yofil i sabWoTa kavSiris bevri sxva qveynis mier xel moweril i SeTanxmebis msgavsia (maT Soris ruseTisac), marTI ac farTo SeTanxmebaa. sxva Tu araferi, isic sakmarisia, rom yvel a dainteresebul mxares axsovdes raoden didi masStabis amocanebia dasaxul i maT winaSe da, rom miznis misaRwevad saWirol Zal isxmeva saTanadod unda iqnes gacnobierebul i.

GEPLAC-isTvis udidesi mniSvnel oba aqvs partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmebis 43-e muxl is pirvel paragrafs: "mxareebi scnoben, rom saqarTvel osa da evrogaerTianebas Soris ekonomikuri kavSirebis gaZl ierebisatvis mniSvnel ovan winapirobas warmoadgens saqarTvel os arsebul i da momaval i kanonmdebl obis evrogaerTianebis kanonmdebl obasTan daaxl oeba. saqarTvel om unda uzrunvel yos rom misi kanonmdebl oba TandaTanobiT SesabamisobaSi iqnes moyvanil i gaerTianebis kanonmdebl obasTan". aRniSnul i ganzraxva aisaxa saqarTvel os mTavrobisa da parl amentis Semdgom qmedebebSi, roml is Sedegadac miRebul iqna gadawyvetil eba harmonizaciis "erovnul i programis" SemuSavebis Sesaxeb.

aRniSnul i programis fargl ebSi, GEPLAC-is eqspertebma da pasuxismgebel ma saministroebma da saagentoebma unda Sei muSavon rekomendaciebi axal i kanonmdebl obisatvis, ekonomikuri saqmianobis 13 seqtorSi. unda aRiniSnos, rom muxl i 43 iTval iswinebs kanonebis TandaTanobiT daaxl oebas da, rom GEPLAC-is rol i, garkveul wil ad, mdgomareobs saTanado Tanamimdevrobis SeTavazebasa da axal i kanonmdebl obis amoqmedebisatvis prioritetebis Camoyal ibebaSi. saTanadod unda Sefasdes aRniSnul i saqmianobis kavSiri sabazro ekonomikaze gadasvl is procesTan. aseT procesebze did juradRebas amaxvil eben sxva donori organizaciebi, magal iTad evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis banki (EBRD) aqveynebs gardamaval i ekonomikis wliur angariSs mTel i regionisTvis (27 qveynisTvis, romel zec igi pasuximgebel ia central ur da aRmosavl eT evropasa da Sua aziaSi) da, GEPLAC-i, Tavisi saerTo misiis fargl ebSi, miznad isaxavs am mimarTul ebiT winsvl is monitoringis ganxorciel ebas.

Cven vaqveynebT garedan mowveul i avtorebis statiebs, roml ebSic ganxil ul ia gardamaval i ekonomikis mniSvnel ovani aspektebi. pirvel i da meore statia juradRebas uTmobs gardamaval periods iseT specifikur sferoSi, rogoricaa sapensio sistemis reforma. mesame statia mimoixil avs saqarTvel oSi sabazro ekonomikaze gadasvl is process awmyoSi da iZl eva samomavl o ganvitarebis garkveul prognozebs.

rac Seexeba partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmebas farTo gagebiT, ra real ur ekonomikur Sedegebs moutans igi SeTanxmebis monawil eebS? Cven SegviZl ia oTxi Sedegi davasaxel oT:

- qveyana, romel ic axorciel ebs partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmebas, Tavistavad, ukve axorciel ebs reformebs da aumj obesebs cxovrebis dones, rogorc material uri, aseve social uri Tval sazrisiT.

- partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmeba aZl ierebs kavSirebs evrokavSirTan, romelic warmoadgens savaWro urTierTobebisa da investiciebis erT-erT ZiriTad wyaros.
- igi aseve exmareba evrokavSirs sakuTar urTierTobebSi aRmosavl eT evropis qveynebTan, roml ebTanac kavSiri TandaTanobiT Rmavdeba.
- da bol os, igi gvTavazobs SesaZl ebl obas Tval i vadevnoT da erTmaneTs SevaroT partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmebis wevri qveynebis gamocdil eba.

partniorobisa da TanamSroml obis SeTanxmeba warmoadgens saerTo enaze urTierTobisa da sakiTxebis farTo sferoSi samarTliani da Tanamedrove gziT pol itikuri da ekonomikuri kavSirebis formirebis SesaZl ebl obas.

Tavi pirveli. mokle mimoxilva

erovnul i angari Sebi da ZiriTadi mimarTul ebebi

mSp-i da ZiriTadi mimarTul ebebi

mSp-s zrdam 2002 wl is pirvel naxevarSi 4,2 procenti Seadgina. zrdam aRiniSneboda realuri ekonomikis yvela seqtors. meore kvartalSi ekonomikis zrdis tempi pirveli kvartal is 6,9 procentidan 1,1 procentamde daeca. Cveul ebriv, ianvari-martis periodSi, saqarTvel oSi mSp-s SedarebiT mcire wili iwarmoeba (mxol od 21-23 procenti) da amdenad, faqtorebma, roml ebmac ganapirobes ekonomikuri zrdis tempis daCqareba 2002 wl is pirvel kvartal Si, ver iqonies ekonomikuri zrdis macvnebel ze aseTive zemoqmedeba meore kvartal Si. yvelaze maRal i zrdis tempebi dafiqsirda mSenebl obis, finansuri Suamavl obisa da aseve jandacvisa da socialuri momsaxurebis seqtorebSi.

araxel sayrel ma kl imaturma pirobebma, maT Soris xangrZl ivma wimebma dasavl eT saqarTvel oSi, xeli SeuSala sezonuri samuSaoebis droul Catarebas mimdinare wl is gazafxul ze da uaryofiTad imoqmeda marcvl eul is mosaval ze. xorbl is saSual o mosavali Seadgens 17 centners 1 heqtarze, maSin roca gasul wels Sesabamisi macvnebel i 27 centners Seadgenda.

USAID-ma daiwyo 5-wl iani "damatebuli Rirebul ebis sawarmota mxardaWeris" programis ganxorciel eba, romelic xels Seuwyobs ekonomikur zrdas warmoebis gafarToebisa da damatebuli Rirebul ebis mqone sasoflo-sameurneo nawarmis saerTaSoriso bazrebe gayidvis xarjze. proeqtis mTl iani Rirebul eba 24 milion aSS dol ars Seadgens. proeqtis pirveli fazis ganxorciel eba april Si daiwyo.

pirvel kvartal Si dafiqsirebuli samrewvel o zrdis tempis daCqareba, rogorc cans, droebiTi xasiaTis iyo da dakavSirebuli iyo el eqtroenergiis miwodebis gaumj obesebasTan. Il kvartal is mniSvel ovan movlenad SeiZl eba CaiTval os is, rom ss "WiaTurmanganumma" miaRwia SeTanxmebas "del ta eqsport ltd"-sTan (singapuri) 120 aTasi tona manganumis madnis miwodebis Sesaxeb, xolo ss "rustavis metal urgiul ma kombinatma" ital iur "ARES"-sTan 80 aTasi tona mil ebis miwodebaze.

sagadamxdel o bal ansi

2002 wl is pirvel kvartal Si, eqsportis da importis mocul obebi, wina wl is Sesabamis periodTan SedarebiT, Semcirca. aseve Semcirca savaWro brunva da savaWro deficiti. saqarTvel os vaWrobis ganvitarebis mTavar Semaferxebel faqtors wadmoadgens is, rom saqarTvel os eqsporti ar aris diversificirebuli. wina wel Tan SedarebiT, pirvel kvartal Si mimdinare angariSis deficiti gaizarda da misma Sefardebam mSp-sTan 8,5 procenti Seadgina. pirveli kvartal Si aRiniSna arazidentTa Semosavl ebis zrdam saqarTvel oSi ganxorciel ebuli pidapiri investiciebidan, ramac ZiriTadad ganapiroba mimdinare angariSis deficitis zrdam. rac Seexeba ucxoETSi momuSave qarTvel ebis gzavnil ebs saqarTvel oSi maTi

mocul oba gaizarda, maSin roca mimdinare transferte bi saxel mwifo seqtorisadmi Sencirda.

sagareo val i

2002 wl is 30 ivnisis mdgomareobiT, saqarTvel os saxel mwifo sagareo val i, saxel mwifos garantirebul i val is CaTvl iT, 1 670 milion aSS dol ars (3 658 milioni l ari) Seadgenda, rac 68,7 milioni aSS dol ariT (110,3 milioni l ariT) metia vidre 2002 wl is pirvel i kvartal is bol os. aTvisebel i kreditebis odenobam april i-ivnisis periodSi 9,8 milioni aSS dol ari Seadgina. saqarTvel os val is naxevarze meti gamosaxulia SDR-sa da sxva val utebSi (evro, iaponuri iena, kuveitis dinari) da maT mimarT l arisa da aSS dol aris gaufasurebam ganapiroba saqarTvel os sagareo val is mTl iani odenobis zrda l arebsa da aSS-s dol arebze gadaangariSebiT.

saxel mwifo financebi

2002 wl is saxel mwifo biujetis Tanaxmad, wl is pirvel naxevarSi mosal odnel i iyi Semosavl ebis miReba 448,5 milioni l aris odenobiT, rac mTel i wl isTvis mosal odnel i Semosavl ebis 48 procentia. saxel mwifo biujetis real urma Semosavl ebma 381,9 milioni l ari Seadgina, rac gegmiurze 66,5 milioni l ariT nakl ebia. mosal odnel i sagareo Semosavl ebi srul ad ar iqna miRebul i, riTac aixsneba 35,6 milioni l aris deficit i.

aRniSnul i deficitis kidev erT wyaros warmoadgens mosal odnel ze dabal i sagadasaxado Semosavl ebi. Tumca, gadasaxdel ebis mTl iani Segroveba, wl is ganmavl obaSi, 6 procentiT gaumj obesda. mogebaze gadasaxadis Semosavl ebsa da importze dawesebul gadasaxadebSi dafiqsirebul mkveTr zrdasTan erTad, yvel a sxva sagadasaxado Semosavl ebSi zRvrul i vardna aRiniSneboda.

gegmiT gaTval iswinebul i xarjebi central uri biujetisTvis 454 milioni l aris odenobiT ganisazRvra. real urma xarjebma 377,3 milioni l ari Seadgina, rac gegmiT gaTval iswinebul is 83 procentia. special uri saxel mwifo fondebis xarjebma 113,9 milioni l ari Seadgina. biujetis xarjviTi nawil is ZiriTadi prioritete bi iyo social uri uzrunvel yofa, saxel mwifo marTva da saxel mwifo val is momsaxureba.

central uri biujetis deficitma 82 milioni l ari Seadgina. aRniSnul i deficitis dasfarad 53 milioni l ari saerTaSoriso finansuri organizaciebi sgan iqna sesxad miRebul i, xol o danarCeni – adgil obrivi wyaroebidan.

ful i da financebi

2002 wl is meore kvartal Si mimocvevaSi arsebul i ful is mocul oba Sencirda 1,7 milioni l ariT da imavdroul ad, l arebSi denominirebul i depozitebi 4,6 milioni l ariT gaizarda. ucxour val utaSi denominirebul depozitebis zrda sakmaod mniSnel ovani iyo (33 milioni l ari – 2002 wl is pirvel i kvartl is ganmavl obaSi), l arebSi depozitebTan SedarebiT. ucxouri val utis depozitebis

zrdis Sedegad, M3 farTo ful is mocul oba 2002 wl is pirvel kvartal Si 34,3 mil ioniT gazar da. igive periodis ganmavl obaSi M2 ki mxol od 0,9 mil ioni l ariT gazar da.

saxazino val debul ebebSi arasabanko investorTa wili, 2002 wl is pirvel kvartal Si 58 procentamde gazar da. (2001 wel s 19 procentTan SedarebiT). erT-erTi mizezi, roml iTac SeiZl eba aixsnas arasabanko investorTa interesis zrda, aris komerciuli bankebis mier SemoTavazebul vadian depozitebze saprocento ganakveTebisgan gansxvavebiT, saxazino val debul ebebis SedarebiT maRal i saprocento ganakveTebi. 2002 wl is pirvel kvartal Si, saxazino val debul ebis auqcionebze dafiqsirebul i saSual o wl iuri saprocento ganakveTi ufro maRal i iyo, vidre 2001 wel s (40,7 procenti 30,16 procentTan SedarebiT).

2001 wl is bol os da 2002 wl is dasawyisSi l aris gaufasurebas mohyva SedarebiT maRal i infl acia wl is dasawyisSi da amitom, 2002 wl is pirvel naxevarSi, infl aciis saSual o done gegmurze maRal ia. infl aciis nul ovani done 2002 wl is maisSi da defl acia ivnisSi gamowveul i iyo samomxmarebl o fasebis sezonuri SemcirebiT.

2002 wl is pirvel naxevarSi aRiniSneboda l arebSi depozitebze saprocento ganakveTebis zrda. 2002 wl is pirvel i naxevis monacemebi gviCvenebs, rom bankebma gazar des SemoTavazebul i saprocento ganakveTebi mokl e-, saSual o da aseve, grZel vadiani (1 wel iwadze meti) depozitebisaTvis. 2001 wl is ivnisSi, winda saprocento marJa erovnul val utaze Seadgenda 12 procentis da wl is ganmavl obaSi, 8,6 procentamde daeca.

2002 wl is meore kvartal Si, nominal uri l ari/aSS dol ari gacvl iTi kursi daeca da ufro dabal i iyo vidre pirvel kvartal Si. Aamis garda evros gamyareba dol aris mimarT aseve imoqmeda l aris/evros nominal ur kursze, romel ic sagrZnobl ad daeca MmaisSi da ivnisSi.

saerTaSori so vaWroba

saqarTvel os mTavroba kvl avac agrZel ebs vmo-sTan aRebul i val debul ebebis Sesabamisad l iberal uri savaWro politikis ganxorciel ebas. gaacnobiera ra sagadamxdel o bal ansisTvis uaryofiT zemoqmedebis Sesazl ebl oba, parl amentma ar gaagrZel a xis morebis eqsportze droebiTi akrZal va, romel sac vada gauvida 2001 wl is bol os. agreTve 2002 wl is ivl isSi gauqmebul i iqna droebiTi akrZal va feradi l iTonebis eqsportze.

wina wl is anal ogiur periodTan SedarebiT 2002 wl is pirvel i naxevis vaWrobis monacemebi gviCvenebs, rom saqarTvel os savaWro bal ansis gauaresebis tendencia kvl avac grZel deba. registrirebul i eqsportis raodenoba Semcir da. 2002 wl is pirvel i naxevari xasiaTdeboda eqsportis mkveTri SemcirebiT ruseTsa da TurqetSi da eqsportis garkveul i zrdiT azerbaij ansa da somxeTSi

2002 wl is pirveli naxevis ganmavl obaSi saqarTvel os savaWro bal ansis gauaresebis tendencia kvlavac grZel deba. registrirebul ma sagareo vaWrobam Seadgina 497 milioni aSS dolari, saidanc registrirebul i eqsporti Seadgenda 147,5 milions, xolo importi 349,5 milion aSS dolars. savaWro deficiti 202 milioni aSS dolari aris 6 milioniT meti, vidre es iyo 2001 wl is anal ogiur periodSi.

qveynis eqsporti Semcirca 14 milioni aSS dolariT, rac garkveul wil ad gamowveuli iyo saqarTvel os parlamentis 2001 wl is 21 dekembers gadawyvetil ebit, roml is Sesabamisadac aikrZal a feradi l iTonebis jartisa da narCenebis eqsporti 2003 wl is 31 dekembramde

qveynis importis eqsportiT gadafarvis koeficienti Semcirca da 2002 wl is pirvel naxevisaTvis Seadgina 42 procenti, maSin rodesac 2001 wel is anal ogiur periodisaTvis aRniSnuli koeficienti daaxl oebiT 46 procentis Seadgenda.

privatizacia

2002 wl is meore kvartal Si privatizaciis procesSi mniSvnel ovan progress adgili ar hqonia. Tumca, saxel mwifo qonebis marTvis saminstrom (sqms) gamoacxada tenderebi zogierTi saSualo da msxvili sawarmos privatizaciaze. saaqcio sazogadoeba "el maval mSenebelisa" da el eqtrovagonSemkeTebeli qarxnis saprivatizacio tenderebi warmatebit dasrul da 2002 wl is mesame kvartal Si. zogierTi msxvili sawarmo wl is meore naxevarSi gatanili iqneba auqcionze nul ovani sarezervo fasiT, xolo zogierTi sawarmoSi dawyebulia gakotrebis saqmis warmoeba. mas Semdeg rac "saqarTvel os aviaxazebis" privatizebis mizniT gamocxadebuli saerTasoris tenderi uSedegod damTavrda, ganxil eba sawarmos likvidaciis sakiTxi. mimdinareobs saaqcio sazogadoeba "Tbil wyal kanalis" marTvasi gadacemis tenderi da monawile kompaniebma teqnikuri da finansuri winadadebebi noemberSi unda warmoadginon.

dasaqmeba, Semosavlebi da socialuri uzrunvel yofis sistema

Sromis bazari

umuSevrobis donis amsaxveli monacemebi Ziritadad Seesabameba macvenebl ebs gardamavali ekonomikis mqone qveynebisatvis (2001 wl is meoTxe kvartლის ბოლოს - 10,3 და 15,1 procenti, Sesabamisad Sso-s "mkacri" da "Serbil ebuli" standartebiT). Tumca isini srulad ver asaxaven Sromis bazrze arsebul araxel sayrel da arastabilur mdgomareobas. arasruli dasaqmeba, farTod gavrcel ebuli faruli da Senirbuli umuSevroba kvlavac arsebobs da saSualo xel fasebi qveyanaSi bevrad Camouvardeba minimalur saarsebo dones saSualo ojaxisatvis. xangrZilivi umuSevroba TandaTanobit iwvevs samusao zalis Semicirebas. Sromis bazris problemebi amZimebs siRaribis mdgomareobas da sul ufro matulobs im SinameurneobaTa ricxvi, romlebic ganicdian cxovrebis donis kidev ufro gauaresebas. kanonmdebl obaSi mocemuli ganmartebis gamo, soflad umuSevrobis

donis amsaxveli cifrebi ukiduresad dabalia, rac gavl enas axdens umuSevrobis erovnuli donis amsaxvel cifrebze, romlebic sxvagvarad bevrad ufro maRali iqneboda. Sromis bazarze Warbobs TviTdasaqmebis wili, romel Sic Tavis mxriv, Warbobs TviTadasaqmeba soflis meurneobaSi, romelic saarsebo minimums uzrunvel yofs. daqiravebiT dasaqmebis wili Sromisunariani asakis mosaxleobis sul 20 procentamde Seadgens, romlis 40 procentze meti modis samuSao adgil ebze sabiujeto organizaciebSi, sadac xel fasebi ukiduresad dabalia.

social uri uzrunvel yofis sistema

dRes social uri uzrunvel yofis sistema iTval iswinebs mxolod simbolur daxmarebas pensionerebisaTvis, maSin roca mosaxleobis udidეს ნაწილს, არაformal uri სეკტორის მუშაკთა, TviTდასაყმებულთა და umuSevarTa CaTvl iT, iseve rogorc maTi ojaxis wevrebs, social uri dacva saerTod ara gaaCniaT. saxel mwifo social uri dacvis sistema Zireul restruqturizacias moitxovs. moqmedi sapensio sistema didi xania gadaxdisuunaro aRmoCnda, rac xandazmul mosaxleobას სირარების მზადი რისკის წინაშე აყენებს. ამჟამად, social uri politika სირარების დაწესების და ეკონომიკური ზრდის erovnuli programis (PREGP) მTავარ პრიორიტეტებს Soris განიხილება და Sesabამისად, social uri reformები მTავრობის მიერ არიარებულა როგორც გრZელ ვადიანი სტრატეგიული ამოცანა. programiT გაTval iswinebuli sapensio სისტემის რეფორმა, განხორციელების პროცესია და გამიზნულია qმედიტუნარიანი მრავალ საფეხურიანი sapensio სისტემის SemoRebaze, რომელიც სადაზრვეო პრინციპებზე იყნება დაფუZნებული.

საყარTველ o-ევროკავსირის ურტიერთობა

2002 წლის პირველ ნახევარში, საყარTველ os ვაწრობამ ევროკავსირის wevr qვეყნებთან საყარTველ os საერთო სავაწრო ბრუნვის 24 პროცენტი შეადგინა. წინა წლის ამავი პერიოდში Sesabამისი მაწვენებელი 24,2 პროცენტი იყო. 2002 წლის პირველ ეკვს Tვეში, საყარTველ os ვაწრობის მოცულობა ევროკავსირის wevr qვეყნებთან 5,5 პროცენტიT Semცირდა წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით.

სასურსათო უსაწროების პროგრამა, ერთ-ერთი მTავარი პროექტია, რომელსაც ევროკავსირი საყარTველ osი ანხორციელებს. იგი გამიზნულია qვეყანაში soflis meurnეობის სეკტორის მხარდაწერა და განვითარებაზე, ბიუჯეტში Sesabამისი მუხლები დაწინაურების ხარჯზე. ევროკავსირმა სასურსათო უსაწროების პროგრამა 1996 წელს დააწარმა, 1292/95 რეგლამენტის საწარმოებზე. ეს რეგლამენტი მოიცავს სასურსათო დამამარების პოლიტიკისა და მენეჯმენტის, ასევე სასურსათო უსაწროების სპეციფიური დამამარების საკითხებს.

Tavi meore. erovnul i angari Sebi da ekonomiki s Zi ri Tadi mimarTul ebebi

mSp da Zi ri Tadi tendenci ebi

ekonomikuri zrdis maCvenebl ma 2002 wl is II kvartal Si Seadgina 1,1 procenti, maSin roca I kvartal Si igi 6,9 procenti iyo. mrewvel obis seqtoris zrdam, rac dakavSirebul i iyo el eqtroenergiis miwodebis gaumj obesebasTan da momsaxurebisa da mSenebl obis seqtorebis stabil urma ganviTarebam ganapiroba ekonomikuri gamocoxl eba I kvartal Si gasul wel Tan SedarebiT. marTalia, 2002 wl is II kvartal Si real ur gamoxatul ebaSi warmoebul i iqna mniSvnel ovnad meti produqti vidre wina kvartal Si, magram zrdis tempi ufro nakl ebi aRmoCnda. vinaidan ianvar-martis periodSi saqarTvel oSi iwarmoeba mSp-s SedarebiT mcire wili (daaxl oebiT 21-23 procenti)¹, amitomac faqtorebma, roml ebmac ganapirobes mimdinare wl is I kvartal Si ekonomikuri zrdis maRal i tempi, ver iqonies ekonomikuri zrdis maCvenebl ze aseTive gavl ena II kvartal Si. investiciebis simwiris pirobebSi nakl ebad savaraudoa xangrZlivi periodis ganmavl obaSi SenarCunebeul i iqnes iseTi maRal i ekonomikuri zrdis tempi, rogoric I kvartal Si aRiniSna. mimdinare wl is I naxevarSi naerTi biuj etis sagadasaxado Semosavl ebis Tanafardoba mSp-sTan odnav Semcirda, xolo aRuricxavi gamoSvebis wili erovnul ekonomikaSi mcirediT gaizarda² gasul i wl is anal ogiur periodTan SedarebiT, rac imaze miuTiTebis, rom korufciis winaaRmdeg mimarTul i RonisZiebebi jer-jerobiT dabal efeqtiana.

cxrili 2.1: mSp-s dinamika da struqtura, 2002 w. I nax.

	2002 wl is I nax. 2001 wl is I nax.-Tan (I naxevari 2001=100%)	wili mSp-Si (procentebSi)
sofli meurneoba, meTevzeoba, metyeveoba	103,5	21,3
mrewvel oba da mSenebl oba	108,2	19,5
mrewvel oba	105,4	12,6
Sinameurneobebis mier produqtebis gadamuSaveba	108	3,5
mSenebl oba	119	3,4
momsaxureba	104,9	53,9
vaWroba	103,7	12,9
sastumroebi da restornebi	103,8	2,7
transporti	106,6	10,6
kavSirgabmul oba	106	3,8
finansuri Suamavl oba	124,4	1,7
operaciebi uzravi qonebiT, komerciuli saqmi anoba	101	6,3
saxel mwi fo marTva, Tavdacva	101,5	3,6
ganaTleba	98,7	4,5
Jandacva da komunal uri momsaxureba	117,7	4,9
sxva momsaxureba	92,3	2,9
wiminda gadasaxadebi	138,7	-1,3
Sesworeba finansuri Suamavl obis gamoyenebis mi xedvi T	101,5	6,6
mSp	104,2	100

wyaro: statistikis saxel mwi fo departamenti

¹ eFuZneba 1997-2001 wl ebis monacemebs.

² 2002 wl is I naxevarSi naerTi biuj etis sagadasaxado Semosavl ebis Tanafardoba mSp-Tan 14,0 procentis, xolo aRuricxavi gamoSvebis wili ekonomikis mTlian gamoSvebaSi 33,2 procentis Seadgenda, maSin roca 2001 wl is I naxevarSi Sesabamisi maCvenebl ebi 14,2 procentis da 31,8 procentis Seadgenda.

mSp-s zrdam 2002 wl is pirvel naxevarSi Seadgina 4,2 procenti. 2002 wl is pozitiur tendencias warmoadgens is, rom ekonomikuri zrda dafiqsirda real uri ekonomiki s yvel a seqtorSi. gansakuTrebiT maRalia zrdis tempi mSenebl obis, finansuri Suamavl obis seqtoRebSi, agreTve j andacvisa da social uri momsaxurebis sferoSi. infl acii s zrdis tempma wl is pirvel naxevarSi Seadgina 3 procenti, roca gasul i wl is Sesabamis periodSi 0,9 procenti iyo. 2002 wel s fasebi yvel aze metad gaizarda kvebis produqtebsa da zogierTi saxi s momsaxurebaze.

ssf-s aRmasrul ebel ma organom daasrul a meore mimoxil va saqarTvel os ekonomikuri mdgomareobisa saqarTvel oSi siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis erovnul i programis fargl ebSi. ssf-s SefasebiT saqarTvel om win waiwia samwl iani ekonomikuri programis ganxorciel ebis mxriv. garkveul i progresi ukve aRiniSna zogierT kritikul sferoSi (fiskal uri, finansuri da energo seqtoRebi), aseve damakmayofil ebel ia makroekonomikuri maxasiaTebli ebi (myari ekonomikuri zrda, zomieri infl acia), ramac saSual eba misca saqarTvel os mieRo ssf-gan sesxi 22,5 mil ioni ssu (sesxis special uri ufl ebebi)_30 mil ioni aSS dol aris odenobiT. dRemde siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis erovnul i programis fargl ebSi saqarTvel om ukve miiRo 27 mil ioni ssu (daaxl oebiT 36 mil ioni aSS dol ari).

ekonomiki s seqtoRebi

sofl is meurneoba

arasaxarbiel o amindma, gansakuTrebiT intensiurma wimebma qveyni s dasavl eT regione bSi, Seaferxa sezonuri samuSaoebi mimdinare wl is gazafxul ze. mniSvnel ovani ziani ganicada TavTaviani kul turebma. xorbl is saSual o mosavl ianobam Seadgina 17 centneri, maSin roca gasul wel s 27 centneri iyo.

USAID-ma daiwo gadamamuSavebel i warmoebis xel Semwyobi xuTwl iani programis (SAVE) ganxorciel eba, roml is mTavari mizania saqarTvel oSi ekonomikuri ganviTarebis doni s amaRl eba damatebiTi Rirebul ebis mqone produqtebis warmoebisa da gayidvebis (ZiriTadad saeqsporto) zrdis meSveobiT. proeqtis mTliani Rirebul eba 24 milion aSS dol aris Seadgens. proeqtis pirvel i faza daiwo 2002 wl is 24 april s da damTavrdeba 2003 wl is 30 april s. aSS-s mTavroba daxmarebas uwevs sofl is meurneobis seqtoris ganviTarebas bazrebi s gafarToebis, organul i kvebis produqtebis warmoebis, kreditebisa da kvebis produqtebis ganawil ebis mTliani qsel is ganviTarebis mxriv. SAVE ganviTarebs wamyvan produqtebsa an sawarmoo kl asterebs, daexmareba agrobiznesi s sawarmoebis asociaciebs, roml ebi c awarmoeben kvebis produqtebs. programis pirvel i faza daeTmoba im produqtebis identifikacias, romel zec arsebobs moTxovna saerTaSoriso bazrebze. programis fargl ebSi ganxorciel deba bazarze Carevis strategiis formireba da prioritetizacia da Sedgeba gegma ganviTarebis xel SemSl el i faqtorebis dasaZl evad, romel ic ganxorciel deba meore fazaSi. kontraqtori ganaxorciel ebs proeqts produqtis warmatebul marketingSi dainteresebul i yvel a monawil is (fermeridan dawyebul i distributoris CaTvl iT) integraciis gziT.

Cais warmoeba seriozul kriziss ganicdis saqarTvel oSi. dasavl eT saqarTvel oSi adgil i hqonda Cais nargavebis amoZirkvas da maTi sxva kul turebiT Canacvl ebas. Sedegad Cais pl antaciebis saerto farTobi TiTqmis 21 aTasi ha-Ti Semcirca 90-iani wl ebis dasawyisTan SedarebiT. 2001 wl idan saqarTvel os mTavroba axorciel ebs qarTul i Cais eqsportis xel Sewyobis saxel mwifo programis, rac gul isxmobs 0,40 l aris subsidiis gacemas TiToeul eqsportirebul kil ogram Caize³. 2002 wl is saxel mwifo biujetis mixedvit gansazRvrul ia am programis gagrZel eba, roml is dasafinansebl ad gaTval iswinebel ia 3 milioni l aris, maT Soris 2001 wl is saxel mwifo programis damTavrebisaTvis - 875 aTasi l aris. erTobl ivi tenderi qarTul i Cais eqsportis xel Sewyobis saxel mwifo programul i dafinansebiT gaTval iswinebul i resursis ganawil ebisaTvis Catarda saqarTvel os finansTa da sofl is meurneobis da sursaTis saminstroebis mier ivl isis bol os, romel Sic gamarjvebul ad gamocxadda 23 kompania. saqarTvel oSi meCaieobis dargis ganvitarebisaTvis aucil ebebl ia Cais pl antaciebis intensiuri aRdgena-ganaxl eba. amJamad pl antaciebis didi nawil i movl el ia da mitovebul ia uyuradRebod. maTi reabilitacia moitxovs mniSvel ovnad met investiciebsa da subsidiebs, vidre amJamad gamoiyofa meCaieobis dargis mxardasaWerad.

mrewel oba

2002 wl is l naxevarSi registrirebul i samrewel o warmoeba gasul i wl is Sesabamis periodTan SedarebiT 0,2 procentiT gaizarda, xol o araregistrirebul i CaTvl iT - 0,1 procentiT. l kvartal Si dafiqsirebul i warmoebis zrda droebiti aRmoCnda da dakavSirebul i iyo el eqtroenergiis miwodebis gaumj obesebasTan. maRal i ekonomikuri zrda ar SenarCunda lI kvartal Si, rac gasul wel Tan SedarebiT kvebis mrewel obisa da energo seqtors warmoebis SemcirebiT aris ganpirobepul i. amJamad 2800-ze meti samrewel o sawarmodan 48-ze modis mTl iani samrewel o warmoebis 77 procenti. social ur-ekonomikuri mdgomareoba bevr regionSi damokidebul ia cal keul i sawarmoebis saqmianobaze. warmoebis araTanabari ganawil eba samrewel o sawarmoebs Soris imaze miuTitebs, rom adgil obrivi samrewel o seqtoris seriozul restruqturizacia jer ar momxdara. lI kvartl is mniSvel ovan movl enad SeiZl eba CaiTval os is, rom ss "WiaTurmanganumma" miaRwia SeTanxmebas "del ta eqsport l td"-sTan (singapuri) 120 aTasi tona manganumis madnis miwodebis Sesaxeb, xol o ss "rustavis metal urgiul ma kombinatma" ital iur "ARES" sTan 80 aTasi tona mil ebis miwodebaze.

2002 wl is l naxevarSi mopovebul iqna 37,1 aTasi tona navTobi da 8,7 milioni kuburi metri bunebrivi airi, rac garkveul wil ad (umniSvel od) akmayofil ebs adgil obriv moTxovnas. sxva seqtorebTan SedarebiT ucxoel ma investorebma ukve ganaxorciel es navTobis mopovebaSi seriozul i investiciebi da agreTve maT mier gakeTda damaimedebel i gancxadebebi navTobis mopovebis zrdis perspeqtivebze saqarTvel oSi, Tumca raime seriozul i da xel Sesaxebi Sedegi jer ar miRebul a. piriqit, kaxeTis X bl okze saqmianobis Sewyetas Tan mohyva Sps "ramko enerji kaxeTis" daxurva. kompaniis mier sabados gaburRva xdeboda 2 900 metrze, magram naxSirwyal badebis samrewel o odenoba ar iqna aRmoCenil i, amitomac kompaniam Sewyvi ta saqmianoba saqarTvel oSi.

---

³ ix. "saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi", 2001 wel i, #1.

adgil obrivi mrewvel obis ganviTarebisaTvis xel Semwyob mni Svel ovan nabij ad SeiZl eba CaiTval os qveynis parlamentis mier "salizingo saqmianobis xel Sewyobis Sesaxeb" kanonis miReba mimdinare wl is maisSi. marTal ia es kanoni ar warmoadgens salizingo saqmianobis regulirebis srul kodeqss, magram moicavs mTel rig principul debul ebebs. kanonis Tanaxmad, lizingis xel Sekrul eba izl eba imis ufl ebas, rom moxdes aqtivebis gadacema lizingis sagnis mimRebisadmi lizingis sagnis Rirebul ebebis TandaTanobiTi gadaxdis meSveobiT sabol oo gamosyidvis ufl ebiT. salizingo saqmianobis gafarToeba xel s Seuwyobs adgil obrivi sawarmoebis gadaiaraRebasa da teqno logiebis imports.

transporti

transportis sektori kvlav stabiluri zrdis tendencias avl ens. saqarTvel os teritoriaze gavlitvirebis saerTasoris transportirebis zrdam xel i Seuwyo saqarTvel os rkinigzisa da sazRvao portebis tvirtbrunvis amaRl ebas. 2002 wl is laxevarSi gasul i wl is Sesabamiss periodTan SedarebiT 15,7 procentiT gazarada saqarTvel os rkinigzaze tvirtbrunva, maT Soris satranzito daniSnul ebis tvirebisa 16,7 procentiT. 80 procenti rkinigzIT gadatanili tvirebisa satranzito daniSnul ebisaa. mimdinare wl is pirvel naxevarSi foTisa da baTumis sazRvao portebSi gadamuSavda 6,4 milioni tona tvirti (18,3 procentiT meti vidre gasul wels). nedli navTobis eqsporti sufsidan gazarada 3 milion tonamde, roca gasul wl is 6 TveSi 2,8 milioni tona iyo mxol od. sufsidan navTobis eqsportis zrda aixsneba baqo-sufsis navTobsadenis warmadobis zrdiT, rac navTobsadenSi wnevis zrdis xarjze xdeba. mimdinare wels agreTve gaumj obesda qarTuli aviakompaniebis saqmianobac, rac axali saerTasoris da Sida reisebis atvisebiT SeiZl eba aixsnas.

CanarTi 2.1

TRACECA-s samTavrobaTaSoriso komisiis (sk) meore konferencia

mimdinare wl is 24-25 aprils taSkentSi gaimarTa TRACECA-s samTavrobaTaSoriso komisiis meore yovel wliuri Sexvedra. TRACECA-s sk-s wevrebma mxari dauwires gaeros sasursaTo programis ganxorciel ebas, romelic gul isxmobs avRaneTisaTvis humanitaruli tvirebis transportirebas evropakavkasia-aziis "TRACECA" koridoris gavlit, agreTve isini miesal mnen mimdinare wl is 12 aprils frankfurtSi msxvili satransporto gadamzidavi kompaniebis xel mZrvanebis mier xel moweril TanamSroml obis dekl aracias. konferenciis monawil eebma xazi gausves "trasekas vizis" ganxorciel ebisaTvis erTiani samarTl ebrivi dokumentis Seqmnis aucil ebl obas, rac moicavs TRACECA-s koridoris gavlit transportirebuli satranzito tvirebisaTvis erTiani dokumentis Seqmnas. agreTve maT mxari dauwires TRACECA-s koridoris konkurentunarianobis gaumj obesebisaTvis "TRACECA-s koeficientis" SemoRebas sarkinigzo da sazRvao transportisaTvis. sk-s wevrebma agreTve miiRes "TRACECA-s erTiani sainformacio sistemis" koncencfia da gadawyvetil eba "sazRvao transportis ganviTarebis Sesaxeb".

TRACECA amoqmedda 1993 wl idan. is warmoadgens evrokavSiris mier dafinansebul teqniki daxmarebis proeqts, romlis mizania dasavl eT-aRmosavl eTis (evropidan kavkasiis gavlit centraluri aziisaken) satransporto koridoris ganviTareba. dReisaTvis TRACECA-s proeqtis fargl ebSi mis wevr qveynebSi finansdeba 39 teqniki daxmarebis proeqti (57,405 milioni evro) da 14 sainvesticio proeqti infrastruqturis reabilitaciisaTvis (52,3 milioni evro). saqarTvel o am daxmarebis erT-erTi umsxvili esi recipientia da is monawil eobs 28 teqniki da 7 sainvesticio proeqtSi.

wyaro: www.traceca.org

sagareo val i

2002 wl is 30 ivnisisaTvis, saqarTvel os sagareo val ma, saxel mwifos mier garantirebul i sesxebis CaTvl iT miaRwia 1 670 mil ion aSS dol ars (3 658 mil ion i l ari), rac 68 mil ion i aSS dol ariT (110,3 mil ion i l ari) aRemateba I kvartl is bol os arsebul i val is mocul obas. april i-ivnisis periodSi aTvisebel i iqna mxol od 9,8 mil ion i aSS dol aris odenobis ucxouri kreditebi, maSin, roca sagareo val is mocul oba ufro mniSvnel ovnad gaizarda. es dakavSirebul ia imasTan, rom saqarTvel os sagareo val is mniSvnel ovani wili gamosaxulia ssu-sa da sxva val utebSi (evro, iaponuri ieni, quveiTuri dinari), xol o maT mimarT l arisa da aSS dol aris gaufasurebam ganapiroba saqarTvel os sagareo val is mTl iani odenobis zrda l arebsa da aSS-s dol arebze gadaangari Sebi T.

dReisaTvis saqarTvel os kreditor ma qveynebma TurqmeneTis, CineTisa da uzbekeTis garda, miiRes 2001 wl is martSi "parizis kl ubis" oficial uri kreditori qveynebis mier SemoTavazebel i pirobebi. zomieri ekonomikuri zrdis, Semosavl ebis susti mobilizaciisa da sagareo val is momsaxurebis mZime val debul ebebis arsebobis pirobebSi savaraudoa rom saqarTvel os mTavroba mimarTavs "parizis kl ubis" qveynebs val is momsaxurebis tvirtis Semdgomi Semsuqebis winadadebiT. sakiTxis gadawyvetis erT-erT variants wadmoadgens amJamad arsebul i SeRavaTiani periodis gagrZel eba 2003 wl is ganmavl obaSi. es saSual ebas miscems qveyanas gadaavados 50 mil ion i aSS dol aris gadaxda momaval wel s.

sagadamxdel o bal ansi

ssd-is informaci iT 2002 wl is I kvartal Si rogorc eqsportis, ise importis mocul oba Semcirda gasul i wl is Sesabamis periodTan SedarebiT. sagareo vaWrobis brunva da vaWrobis deficiti agreTve Seikveca. qveynis sagareo vaWrobis gafarToebis ZiriTad xel SemSl el faqtors wadmoadgens saqarTvel os eqsportis sasaqonl o struqturis SezRudul oba. gasul wel Tan SedarebiT mimdinare angariSis deficiti I kvartal Si gaizarda da Seadgina 8,5 procenti mSp-Tan mimarTebsi. I kvartl is sagadamxdel o bal ansis Taviseburebas wadmoadgenda ararezidentTa Semosavl ebis mkveTri zrda saqarTvel oSi ganxorciel ebul i pirdapiri investiciebidan⁴, ramac mniSvnel ovanwil ad ganapiroba mimdinare angariSis deficitis zrda. es efeqti savaraudoa, rom dakavSirebul ia aRricxvianobis gaumj obesebasTan. rac Seexeba ucxoetsi momuSave qarTvel ebis gzavnil ebs saqarTvel oSi, maTi mocul oba gaizarda wl is pirvel naxevarSi, maSin roca mimdinare transferte bi saxel mwifo seqtoris aTvis Semcirda.

---

⁴ ararezidentTa Semosaval ma pirdapiri investiciebidan Seadgina 21,3 mil ion i aSS dol ari 2002 wl is I kvartal Si, maSin roca gasul i wl is Sesabamis periodSi mxol od 2 mil ion i aSS dol ari.

cxrili 2.2: saqarTvel os sagadamxdel o bal ansi 2000-2002 wl ebi, I kvartali (milioni aSS dolari)

	2000 w. I kv.	2001 w. I kv.	2002 w. I kv.
mimdinare angariSi	-72,7	-55,6	-64,2
savawro bal ansi	-128,6	-137,7	-132,4
eqsporti	97,8	112,1	97,7
importi	-226,4	-249,8	-230,2
momsaxureba	4	19,6	18,7
eqsporti	50,7	73,8	76,2
importi	-46,6	-54,2	-57,5
Semosavl ebi	21,1	6	-5,8
krediti	36,2	23,9	28
debeti	-15,1	-18	-33,7
mimdinare transfertebi	30,8	56,5	55,2
krediti	35,8	61,4	61,2
debeti	-5,1	-4,9	-5,9
kapital isa da finansuri angariSi	25,8	70,8	16,9
pirdapiri ucxouri investiciebi	33	20,1	30,2
saportfel o investiciebi	2,5	-1,3	0
sxva investiciebi	-17,9	58,6	2,7
sarezervo aqtivebi	9,4	-5	10,9
wminda Secdomebi da gamotovebebi	46,9	-15,2	3,5

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

SeniSvna: sagareo valvrobis amsaxvel i monacemebi moicavs araregistrirebul valvrobas.

turizmis ganvitareba qveyanaSi saval uto Semosavl ebis mozidvis erT-erT yvel aze perspeqtiul mimarTul ebas warmoadgens. mimdinare wl is 20 maiss Tbilisi gaixsna axal i xutvarskvl aviani 127 nomriani sastumro "Tbilisi marioti". Tumca, ucxoeli turistebisa da vizitorebis nakadi saqarTvel oSi TandaTanobit mcirdeba. bol o wl ebSi turistul biznesi dabandebuli iqna 150 milioni aSS dolaris mocul obis investiciebi, saidanac ori mesamedi ucxouria. 1999 wl is Semdeg saqarTvel oSi mwyobrSi Sevida 210 sastumro 2 491 nomrit. Tumca ucxoeli moqal aqeebisatvis usafxoebis uzrunvel yofis probl ema xel s uSli is turistTa nakadebis mozidvas saqarTvel oSi.

rac Seexeba kapital isa da finansur angariSs, pirdapiri ucxouri investiciebi saqarTvel oSi 2002 wels gaizarda, magram maTi mocul oba mainc Zal ian mcirea⁵. Tumca, axlo momaval Si mosal odnel ia investiciebis ufro mkvetri zrda, rac dakavSirebul i iqneba kaspis zRvis energoresursebis transportirebisatvis navTobsadenisa da gabsadenis mSenebl obasTan. mimdinare wl is dasawyisSi mniSvnel ovnad Semcirca sagareo sesxebisa da komerciuli kreditebis odenoba, Tumca saqarTvel os mTavrobis mier ssf-sa da msolfio bankis moTxovnebis Sesruleba saSual ebas izI eva wl is meore naxevarSi miRebul i iqnes damatebiti finansuri resursebi saerTasoris safinanso institutebidan.

⁵ pirdapirma ucxourma investiciebma Seadgines 30,176 milioni aSS dolari 2002 I kv. da 35,817 milioni aSS dolari 2002 II kv.-Si, roca gasul wels Sesabamisi macvenebel ebi Seadgenda I kv._20,045 milioni aSS dol arsa da II kv._30,757 mil ion aSS dol ars.

CanarTi 2.2

makroekonomikuri sirTul eebi evrokavSirSi gawevrianebis kandidati qveynebsi

evrokavSirSi gawevrianebis kandidati qveynebi ukve imyofebian im mdgomareobaSi, roca maT SeuZliaT daZl ion potenciuri makroekonomikuri probl emebi da uzrunvel yon makroekonomikuri stabil uroba saSual o vadian periodSi. Tumca, kandidati qveynebis daaxl oeba evrogaerTianebis wevri qveynebis saSual o donesTan jer-j erobiT mokrZal ebul ia. mSp-s saSual o maCvenebel i erT sul mosaxl eze gadaangariSebiT msyidvel unarianobis paritetis gaTval isiwinebiT kandidati qveynebsi Seadgenda 2000 wel s evrogaerTianebis maCvenebl is 35,2 procentis, daaxl oebiT imdens, rasac 1996 wel s. aqedan yvel aze dabal i maCvenebel i gaaCnia bul gareTs, rumineTsa da Turqets_30 procentze nakl ebi da yvel aze maRal i kvipross - 86,2 procenti. 1996-2000 wl ebis periodSi kandidati qveynebsi ekonomikuri zrdis saSual o maCvenebel i meryeobda -1,6 procentidan rumineTsi 5,2 procentamde pol oneTsi. sabazro ekonomikaze gadasvl is procesTan dakavSirebul i ekonomikuri recesiisa da warmoebis mimdinare restruqturizaciis Sedegad, am qveynebsi umuSevroba rCeba erT-erT ZiriTad probl emad. kerZod, umuSevrobis done 2000 wel s meryeobda 4,9 procentidan (kvi prosSi) 15 procentamde (bul garTsi, litvasi, slovakiisa da pol oneTsi). evrokavSiris qveynebtan CamorCenis daZl eva moitxovs did investiciebsa da swraf teqnologiur cvl il ebebs. miuxedavad daCqarebul i ekonomikuri zrdisa, Sida danazogebi Cans, rom ver akmayofil ebs sainvesticio moTxovnas, ramac SeiZl eba ganapirobo danazogebisa da investiciebs Soris gansxvaveba da Sesabamisi mimdinare angariSis deficiTi.

kandidati qveynebis rogorc axal i wevrebis, monawil eoba ekonomikur da monetarul kavSirSi ayal ibebs zust orientirebs ful ad-sakredito da gacvl iTi kursis pol itikis warmarTvisaTvis. ful ad-sakredito pol itikasTan mimarTebiT, sxva moTxovnebs Soris dgas central uri bankis damoukidebl obis ganmtkicebis sakiTxi, roml is sabol oo mizans fasebis stabil urobis uzrunvel yofa da central uri bankis mier mTavrobis pirdapiri dafinansebis akrZal va warmoadgens. es sistema amJamad progresul ad xorciel deba. rac Seexeba gacvl iTi kursis pol itikas, misi sabol oo mizani evros SemoRebaa. kandidati qveynebis umravl esobis saval uto pol itika mimarTul ia ufro metad moqnil gacvl iTi kursis reJimebze.

makroekonomikuri pol itikis Tval sazrisiT did sirTul es warmoadgens mimdinare angariSis deficiTi. 2000 wel s kandidati qveynebis mimdinare angariSis deficiTis saSual o done Seadgenda mSp-s 5 procentis. mokl evadian periodSi am qveynebs jer kidev SeuZliaT daeyrdnon privatizaciasTan dakavSirebul investiciebis nakads, rogorc deficiTis dafinansebis wyaros. vinaidan privatizaciis procesi dasasrul s uaxl ovdeba, deficiTis dafinanseba SeiZl eba eyrdnobodes val ebis dagrovebas. Tumca, is ufro mokl evadiani da amasTan erTad ufro mobil uri iqneba qveynidan kapital is swrafi gadinebis Tval sazrisiT.

ekonomikuri pol itika da makroekonomikuri garemo stabil urobis Senarcunebisatvis gadamwyvetia. regul arul i dial ogi makroekonomikuri pol itikisa da finansuri stabil urobis sakiTxebis farTo speqtrze wevr da kandidati qveynebs Soris saSual ebas miscems kandidati qveynebs daaCqaron evrogaerTianebsi integraciis procesi da daZl ion sirTul eebi.

wyaro: angariSi kandidati qveynebsi makroekonomikuri da finansuri stabil urobis Sesaxeb, evrokomisia, ekonomikuri da finansuri sakiTxebis direqtorati, 2002.

Tavi mesame. saxel mwifo finansebi

2002 wl is saxel mwifo biujetis Tanaxmad wl is pirvel naxevarSi mTl iani Semosavl ebi da grantebi 448,5 milioni l ari unda yofil iyo, rac wl iuri prognozis 48 procentia. saxel mwifo biujetis faqturma Semosavl ebma wl is pirvel naxevarSi 381,9 milioni l ari Seadgina, rac dagegmil ze 66,5 milioni l ariT nakl ebia. srul ad ar iqna miRebul i gaTval iswinebul i Semosavl ebi sagareo wyaroebidan. amiT aixsneba 35,6 milioni l aris danakl isi. gegmis Seusrul ebl obis meore mizezia mosal odnel ze nakl ebi sagadasaxado Semosavl ebi. Tumca gadasaxadebis amoReba wina wel Tan SedarebiT 6 procentiT gaumj obesda. mogebis gadasaxadisa da saqonl is importisas amoRebul i gadasaxadebis mkveTr zrdas Tan axl da yvel a sxva gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebis umniSvnel o kl eba.

central uri biujetis xarjebis gegma wl is pirvel naxevarSi ganisazRvra 454 milioni l ariT. faqturma xarjebma Seadgina 377,3 milioni l ari, rac gegmis 83 procentia. special uri saxel mwifo fondebis xarjebma 113,9 milioni l ari Seadgina. xarjebis gawevisas mTavrobis ZiriTadi prioritetebi iyo social uri sferos dafinanseba, saxel mwifos marTva da saxel mwifo val is momsaxureba.

saxel mwifo biujetis deficiiti dafinansda 82 milioni l ariT. aqedan 53 milioni l ari aris saerTaSoriso safinanso organizaciebis krediti, danarCeni ki adgil obrivi wyaroebidan Semovi da.

saxel mwifo biujetis Semosavl ebi

2002 wl is saxel mwifo biujeti wl is pirvel naxevarSi iTval iswinebda 448,5 milioni l aris miRebas saSemosavl o nawil Si, saidanac 355 milioni l ari central uri biujetis Semosaval i unda yofil iyo. saxel mwifo biujetma faqturad 381,9 milioni l ari miRO, rac gegmuri maCvenebl is 85,2 procentia. 66,5 milioni l aris danakl isi ZiriTadad aixsneba dagegmil ze nakl ebi sagadasaxado Semosavl ebiT yvel a gadasaxadidan garda 1 procentiani social uri gadasaxadisa. gegmis Seusrul ebl obis meore wyaroa arasrul ad miRebul i sagareo grantebi. arasagadasaxado Semosavl ebi aseve CamorCeboda gegmas.

saxel mwifo biujetis sagadasaxado Semosavl ebis gegma wl is pirvel naxevarSi ganisazRvra 357,2 milioni l ariT, rac sagadasaxado Semosavl ebis wl iuri prognozis 46,3 procentia. faqturad miRebul i iqna 331,3 milioni l aris Semosavl ebi, rac gegmis 92,8 procentia. es maCvenebel i ufro axl oa saprognozotan, vidre mTl iani biujetis Sesrul ebis maCvenebel i.

arasagadasaxado Semosavl ebis xaziT wl is pirvel naxevarSi biujetma miRO 48,7 milioni l ari, rac gegmur maCvenebel ze 9 procentiT nakl ebia. gegmiT gaTval iswinebul i 37,3 milioni l aris sagareo grantebidan mxol od 4,3 procenti iqna miRebul i.

saxel mwifo finansebi

2002 wl is saxel mwifo biuj etis Semosavl ebis Sedareba saprognozo da wina wl is maCvenebl ebTan moyvanil ia cxril Si 3.1

cxril i 3.1: saxel mwifo biuj etis Semosavl ebi, 2002 wl is I nax.
(milioni lari)

	wl is gegma	wl is pirveli naxevaris gegma	wl is pirveli naxevaris faqturi Semosavl ebi	gegmi s Sesrul eba	faqturi Semosavl ebi wl iur gegmasTan	zrda wina wel Tan Sedarebi T
sul Semosavl ebi da grantebi	928,6	448,5	381,95	85,2	41,1	109
sagadasaxado Semosavl ebi	771,3	357,2	331,3	92,8	43,0	106
arasagadasaxado Semosavl ebi	79,1	53,6	48,7	90,7	61,6	158
special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebi (central uri biuj etidan transfertis gareSe)	198,3	93,5	86,9	93,0	43,8	101
grantebi	77,5	37,3	1,6	4,3	2,1	23

wyaro: finansTa saministro

miuxedavad imisa rom Semosavl ebi yvel a kategoriaSi CamorCeboda saprognozo maCvenebl ebs, monacemebi asaxavs mniSvnel ovan zrdas wina wel Tan Sedarebi T. biuj etis mTliani Semosavl ebis nominal urma zrdam wl is ganmavl obaSi 9 procenti Seadgina. periodebs Soris 5.9 procentiani infl acia imis maCvenebl ia, rom adgili hqonda Semosavl ebis real ur zrdas. nominal uri zrda yvel aze mniSvnel ovan, sagadasaxado Semosavl ebis kategoriaSi infl aciis maCvenebl is tol fasi, 6 procenti iyo. Tumca special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebis zrda, rac ZiriTadad gadasaxadebisgan Sedgeba da Sedis zemoT moyvanil sagadasaxado Semosavl ebSi, nakl ebia infl aciis maCvenebl ze, rac specfondebis Semosavl ebis real ur kl ebaze miuTitebs. arasagadasaxado Semosavl ebis 58 procentiani zrda wina wel Tan Sedarebi T ganpirobebul ia central ur biuj etSi erovnul i bankis mogebis gadaricxviT. 2001 wels anal ogiuri gadaricxva wl is Semdgom periodebSi moxda. sxvagvari Sedarebaa saWiros imisaTvis, rom SevafasoT Tu riT aris Semosavl ebis zrda ganpirobebul i – ekonomikuri zrdiT Tu administrirebis gaumj obesebiT. Tu gaviTval iswinebT 5,9 procentian infl acias da mSp-s 4,2 procentian zrdas periodebs Soris, SegviZlia vivaraudoT, rom saxel mwifo Semosavl ebi administrirebis imave donis SenarCunebiT Semosavl ebi 10,3 procentiT unda gazrdiliyo. Sesabamisad, nominal uri zrdis maCvenebl i administraciis gauaresebaze miuTitebs.

central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebis detal ebi moyvanil ia cxril Si 3.2.

cxril i 3.2: central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi, 2002 wl is I nax.
(milioni lari)

	wl is gegma	wl is pirveli naxevaris gegma	wl is pirveli naxevaris faqturi Semosavl ebi	gegms Sesrul eba	faqturi Semosavl ebi wl iur gegmasTan	zrda wina wel Tan Sedar ebi T
central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi	573,7	264,1	244,7	92,7	42,7	106,7
saSemosavl o gadasaxadi	19,9	9,3	8,2	88,9	41,4	98,7
mogebis gadasaxadi	9,6	4,5	3,9	86,6	40,9	124,7
dRg	374,8	172,2	166,6	96,7	44,5	108,7
<i>adgil obrivi</i>	203,5	94,4	92,8	98,3	45,6	99,7
<i>importi</i>	171,3	77,8	73,8	94,8	43,1	121,7
aqci zi	104,7	48,0	40,3	84,0	38,5	103,7
<i>adgil obrivi</i>	27,1	12,6	10,1	79,6	37,1	94,7
<i>importi</i>	77,6	35,4	30,3	85,5	39,0	106,7
sabaJo gadasaxadi	59,2	27,4	21,2	77,2	35,7	102,7
sxva gadasaxadebi	5,5	2,6	4,4	173,3	80,9	-
<i>1 procentiani social uri gadasaxadi</i>	5,5	2,6	2,9	113,8	53,1	-
<i>fiqsirebul i gadasaxadi</i>	-	-	1,6	-	-	-

wyaro: finansTa saminstro

SeniSvna: 1 procentiani social uri gadasaxadi wina wl ebSi dasaqnebis fondSi miimarTeboda.

fiqsirebul i gadasaxadi SemoRebul iqna 2002 wl is ianvarSi da am wyarodan Semosavl ebis gegma ar yofil a gaTval iswinebul i biuj etis Sedgenis etapze.

mTI iani sagadasaxado Semosavl ebis zrdis maCvenebl i gamoTvl il ia sxva gadasaxadebis gaTval iswinebl ad roml ebic central ur biuj etSi mxol od 2002 wel s Sevida.

Semosaval i pirdapiri gadasaxadebidan dagegmil ze nakl ebi iyo. saSemosavl o gadasaxadidan miRebul i 8.2 milioni lari da mogebis gadasaxadidan miRebul i 3.9 milioni lari wl is pirveli naxevaris saprognozo maCvenebl ebs Sesabamisad 11 da 13 procentiT CamorCeboda. Tumca wina wl is monacemebTan Sedareba miuTiTebS saSemosavl o gadasaxadis umniSvnel o kl ebaze maSin, roca mogebis gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebi 24 procentiT gazar da.

damatebul i Rirebul ebis gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebi ufro axl os iyo saprognozo maCvenebl ebTan. am gadasaxads kritikul i mniSvnel oba aqvs mTI iani biuj etis Semosavl ebisTvis (dRg-s Semosavl ebma central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebis 68 procenti Seadgina). am xaziT miRebul i 166 milioni lari wl is pirveli naxevaris saprognozo maCvenebl is 96,7 procenti iyo da wina wel Tan SedarebiT 8 procentiT gazar da. Tumca unda aRiniSnos rom mxol od importidan miRebul i dRg-s Semosavl ebi gazar da, sadac nominal urma zrdam 21 procenti Seadgina.

SesaZl oa saqarTvel os sagadasaxado sistemaSi mniSvnel ovani cvl il ebebi moxdes. saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebis instituti muSaobs axal i sagadasaxado kodeqsis SemuSavebaze. am proeqtma mniSvnel ovani politikuri mxardaWera moipova. SemoTavazebul i proeqti iTval iswinebs arsebul i gadasaxadebis oTx gadasaxadamde dayvanas. esenia saSemosavl o gadasaxadi, dRg, aqcizi da qonebis

gadasaxadi. proeqti aseve iTval iswinebs gadasaxadebis ganakveTebis mniSvnel ovan Semcirebas da cvl il ebebs gadasaxadis gamoTvl is meTodol ogiaSi. erT-erTi mniSvnel ovani cvl il ebaa dRg-s val debul ebis gamoTvl is angariS-faqturis meTodidan gamokl ebis meTodze gadasvl a. miuxedavad imisa rom gamokl ebis meTodi nakl ebad aris dacul i upatiosno garigebebisgan da gadasaxadebis damal visgan, koncefcii avtorebi miCneven rom es cvl il eba gaaumj obesebs konkurentul garemos saqarTvel os bazarze. dRevandel dRes iTvl eba, rom arsebul i angariS-faqturis meTodi ar aris adeqvaturad ganxorciel ebul i. Sedegad zogierTi biznesi iZul ebul ia gadaixados dRg ara marTo Tavis Seqmnil damatebul Rirebul ebaze aramed im Rirebul ebaze romelic warmoebis wina etapebze Seiqmna. gamokl ebis meTodze gadasvl a Seamcirebs zRvars "gadamxdel ebsa" da "argadamxdel ebs" Soris. AdRg-s val debul ebis gansazRvris angariS-faqturisa da gamokl ebis meTodebis maxasiaTebl ebi ganxil ul ia CanarTSi 3.1 am Tavis bol os.

aqcizidan miRebul i Semosavl ebi wl is pirvel i naxevaris gegmas 26 procentiT CamorCeboda. Tumca am wyarodan miRebul i 40,3 milioni l ari wina wl is Sesabamis maCvenebel s 3 procentiT aRemateba. zrda, iseve rogorc dRgs SemTxvevaSi, ganpirobebul ia importis dabegvriT. sabaJo gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebi gegmis 77,2 procenti iyo da wina wel Tan SedarebiT umniSvnel od gazar da.

gadasaxadebis akrefis zogadi suraTi Semdegia: mogebis gadasaxadidan da importis dabegvidan miRebul i Semosavl ebis mkveTr zrdas Tan axl avs yvel a sxva gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebis umniSvnel o kl eba. amave dros mSp-s da importis mocul obebs an struqturas ar ganucdia iseTi mniSvnel ovani cvl il ebebi rasac SeeZl o sagadasaxado Semosavl ebis zemoT aRweril i ganvitareba gamoewvia. movl enebis axsna SesaZl oa administraciul aRsrul ebaSi iyos. pirvel rigSi aRsaniSnavia rom administrireba sazRvarze ufro advilia da ar moiTxovs rTul sabuRal tro Semowmebas. meore faqtorad SeiZl eba CavTval oT is, rom adgil obriv mewarmeebs urCevniaT Tanxebi mogebis saxiT gaitanon, vidre xel fasis saxiT imisaTvis rom Tavi aaridon mZime social ur gadasaxadebs. da bol os Tu vigul isxmebT, rom upatiosno sagadasaxado praqtika farTod aris gavrcel ebul i saqarTvel oSi da sagadasaxado organoebi mewarmisagan ubral od metis gadaxdas moiTxoven, mewarmes urCevnia meti mogeba aCvenos angariSebSi, vidre meti dRg-s daqvemdebarebul i gayidvebi an real uri xel fasebi.

special uri saxel mwi fo fondebi

socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf) mTl ianma Semosavl ebma 2002 wl is pirvel naxevarSi 99,6 milioni l ari Seadgina. am Tanxid 75,1 milioni l ari (wl iuri gegmis 48,4 procenti) social uri gadasaxadebidan Semovida, xol o 24 milioni l ari (wl iuri gegmis 47,3 procenti) central uri biuj etidan miRebul i transferi iyo. saxel mwifo pensiebi dafinansda 97,5 milioni l ariT, rac wl iuri gegmis 43,2 procentia. 2 milioni l ari daixarja pensiebisa da sxva social uri daxmarebebis gasanawil ebl ad. administraciul ma xarj ebma Seadgina 1,9 milioni l ari.

wl is pirvel naxevarSi sagzao fondis Semosavl ebi biuj etis Tanaxmad 19,8 milioni l ari unda yofil iyo. fondis sakuTarma Semosavl ebma (roml ebi

ZiriTadad navTobproduqtebis aqcizidan da sxva gadasaxdebidan Semodis) 16 milioni lari Seadgina. 1 milioni lari gadmoericxa sagzao fonds prezidentis fondidan maRal mTian raionebsi wimebis Sedegad dazianebuli xidebis aRsadgenad. fondis ZiriTadi xarjebi iyo: gzebis SekeTebisaTvis 6,8 milioni lari; wina wlebsi Sesrul ebuli samuSaoebis safasuris gadaxda – 4,5 milioni lari; saerTaSoriso kreditebiT dafinansebuli proeqtebis Tanadafinanseba – 2,6 milioni lari; kreditebis momsaxurebis xarjebi – 1 milioni lari.

saxel mwi fo biuj et is defici ti

2002 wl is biuj et is kanoni wl is pirvel naxevarSi iTval iswinebda deficitis dasafinansebl ad 80,7 milioni laris mozidvas adgil obrivi da ucxouri wyaroebidan. deficitis faqturma dafinansebam 82,8 milioni lari Seadgina, rac gegmiT gaTval iswinebul is 103 procentia. saxel mwifos daval ianeba erovnul i bankis mimarT 2002 wl is pirvel naxevarSi 14 milioni lariT gaizarda, nacvl ad dagegmili 20 milioni laris. saxazino val debul ebebi gamoSvebul iqna 12,7 milioni laris mocul obiT, rac gegmiT gaTval iswinebul s 5,2 milioni lariT aRemateba. saxel mwifo qonebis privatizaciidan miRebuli Tanxebi gegmasTan SesabamisobaSi iyo da 3,5 milioni lari Seadgina. saerTaSoriso safinanso organizaciebis investiciurma kreditebma 52,4 milioni lari Seadgina, rac gegmiT gaTval iswinebul s 5,3 procentiT aRemateba. saxazino angariSebze arsebuli naSTi wl is dasawyisSi 14,6 milioni lari iyo. es Tanxebi gamoyenebul iqna 2001 wl is dekembris daval ianebebis dasafaravad.

central uri biuj et is xarj ebi

central uri biuj et i 2002 wl is pirvel naxevarSi wina wl is dekembris daval ianebis CaTvl iT 454,4 milioni laris xarj ebs iTval iswinebda. faqturma xarj ebma 377,3 milioni lari Seadgina rac gegmiT gaTval iswinebul is 83 procentia. periodis bol osTvis mTavrobis angariSebze arsebuli naSTi 15 milion lars Seadgenda rac gamoyenebul iqna ivl isSi arsebuli daval ianebebis dasafaravad.

entral uri biuj et is xarj ebi ekonomikur Wril Si moyvanilia qvemoT cxril Si 3.3.

cxრილი 33: centralური ბიუჯეტის ხარჯები, 2002 წლის I ნახ.
(მლნ ლარი)

	2002 წლის პირველი ნახევარი	2001 წლის პირველი ნახევარი	ზრდა/წილი წინა წელთან დარებით
სულ ხარჯები	377,4	305,8	123,4
ხელფასები	39,1	35,3	110,8
მიწვლილებები	2,9	2,2	134,4
სოციალური ანაზღაურებები	9,3	7,7	120,7
სხვა საკონელი და მომსახურება	45,6	38,5	118,5
პროცენტების გადახდა	64,0	53,9	118,7
სუბსიდიები და მიმდინარე ტრანსფერები	126,7	107,6	117,7
კაპიტალური ხარჯები	0,3	0,6	42,2
პროგრამული ხარჯები	13,3	11,7	113,5
წმინდა დაკრედიტება	76,2	48,3	157,8

წყარო: ფინანსთა სამინისტრო

სახელმწიფო მოხელეთა ხელფასები გეგმის 80 პროცენტით დაფინანსდა. ამ მუხლით გაწეული 39 მლნ ლარის ხარჯი 10 მლნ ლარით გამოცხადდა და გეგმილ მოცულობას მაგრამ მაინც 10 პროცენტით აღემატებოდა წინა წლის ანალოგიურ მაკონებელს. სახელმწიფოს, როგორც დამკრავებლის სოციალური შენატანები 84 პროცენტით დაფინანსდა. სოციალური შენატანების ხელფასთან შედარებით უკეთესი დაფინანსება როგორც წინასახვის წინა პერიოდების არსებულ სოციალური შენატანების დავალიანებას რომელიც 2002 წლის პირველ ნახევარში დაიწარა. მიწვლილებზე დაიხარჯა 2,9 მლნ ლარი გეგმით გაწეული 3,9 მლნ ლარის ნაკლებად. ტანხების გამოყოფა ამ მუხლისათვის ზირითად მთავრობის სარეზერვო ფონდიდან ხდებოდა.

“სხვა საკონელი და მომსახურების” მუხლით წლის პირველ ნახევარში 45 მლნ ლარი დაიხარჯა, რაც გეგმით გაწეული 67 პროცენტია. ამ მუხლით ყელაზე მნიშვნელოვანი ხარჯი კების პროდუქტების შეზენა იყო, რომლებიც განკუთვნილია სამხედრო სამსახურებისთვის, პათიმრებისთვის და ობოლ ბავშვთა სახლებისთვის. კების პროდუქტების შესაზენად 8,3 მლნ ლარი დაიხარჯა, ნაკლებად გეგმით გაწეული 10 მლნ ლარისა. საკრთველ ოს დიპლომატიური წარმომადგენლობები სარეზერვო აწევის სხვა საკონელი და მომსახურების მუხლიდან ფინანსდება. 2002 წლის პირველ ნახევარში ამ მიზნებისთვის 7,4 მლნ ლარი დაიხარჯა რაც გეგმის 85 პროცენტია. 4,1 მლნ ლარი დაიხარჯა ადგილობრივი არკონების ორგანიზებისთვის. იწვლებით გადაადგილებული პირებისთვის ელექტროენერჯისა და ყელის მიწოდებაზე 6,2 მლნ ლარი დაიხარჯა. სასამართლოს გადაყვეტილებით სახაზინო ანგარიშებიდან გამოიწრა 4,3 მლნ ლარი იმ კომპანიების სასარგებლოდ, რომლებმაც წინა წლებში სახელმწიფოს მიწოდების საკონელი ან მომსახურება და საწვლ ოდარ მიწის ანაზრარება.

სახელმწიფო ვალზე პროცენტების გადახდამ წლის პირველ ნახევარში 53,9 მლნ ლარი შეადგინა, სადაც 25,2 მლნ ლარი საგარეო ვალის მომსახურებაზე დაიხარჯა, ხოლო 38,7 მლნ ლარი ეროვნული ბანკის სესხის მომსახურების და სახაზინო ვალდებულებებზე დისკონტის ხარჯები იყო. სუბსიდიები და მიმდინარე ტრანსფერები გეგმის 90 პროცენტით დაფინანსდა. ამ კატორიაში მნიშვნელოვანი ხარჯები იყო ადგილობრივი ბიუჯეტების ტრანსფერტი 32 მლნ ლარის ოდენობით, სკოლის

maswavi ebl ebis xel fasebi da sxva social uri xarjebi 30 milioni laris odenobit, transferti social uri uzrunvel yofis fondsi 24 milioni laris odenobit, subsidia energetikis dargistvis 12 milioni laris odenobit da subsidia saxel mwifo samedicino dazrvevis kompanias 8 milioni laris odenobit.

programul ma xarjebma 13,3 milioni lari Seadgina. aq Sedis jandacvis saxel mwifo programis, inval idTa saxel mwifo programisa da dasaqmebis saxel mwifo programis 6,9 milioni laris xarjebi, aseve mosaxleobis arwerasTan dakavSirebuli 1,8 milioni lari. winda dakreditebis muxlit gaweul ma xarjebma wlis pirvel naxevarSi 76,2 milioni lari Seadgina rac gegmis 94 procentia. aqedan 16,1 milioni lari iyo saxel mwifo valis Ziritadi Tanxis gadaxda. saerTasorisofinanso organizaciebis dafinansebul ma proeqtebma 53,6 milioni lari Seadgina xolo amave proeqtebis Tanadafinansebam saqarTvel os mxridan 6,5 milioni lari.

saxel mwifo biujetis xarjebis funkcionalur wrilSi ganxilva ukeTesad acvnebs mTavrobis xarjvit prioritetebis.

**cxrili 3.4: saxel mwifo biujetis xarjebi funkcionalur wrilSi,
2002 wlis pirveli nax.**

(milioni lari)

	xarjebi	procenti mTlian xarjebSi
saxel mwifos marTva	91,9	20,1
Tavdacva	16,9	3,7
kanoniereba da wesrigi	37,9	8,3
ganaTleba	15,2	3,3
jandacva	16,7	3,7
social uri uzrunvel yofa	116,3	25,5
sabinao meurneoba	1,9	0,4
kultura sporti da religia	10,1	2,2
energetika	12,6	2,8
soflis meurneoba	2,9	0,6
mSenebloba da wiariseulis mopoveba	0,2	0,1
transporti da kavSirgambulo	19,6	4,3
sxva ekonomikuri saqmi anoba	1,1	0,2
sxva xarjebi	112,9	24,7
sul xarjebi	456,5	100,0

wyaro: finansTa saministro

saxel mwifos marTvis, socuzrunvel yofis da sxva xarjebis kvlav mTavari adgili uWiravs saxel mwifo biujetSi. saxel mwifos marTvis xarjebi aertianebs saxel mwifo struqturebis Senaxvis xarjebis (Ziritadad xel fasebi da saqonl is SeZena) da aseve saerTasorisofinanso organizaciebis mier dafinansebul proeqtebs (60 milioni lari). social uri uzrunvel yofis xarjebi faravs 67,2 milioni laris saqonlisa da momsaxurebis SeZenas da 47,5 milioni laris social uri xasiaTis transfertebs. sxva xarjebis muxlit 64 milioni lari daijarja

procentebis gadaxdaze, 16 milioni lari saxel mwifo valis ZiriTadi Tanxis gadaxdaze, xolo 32 milioni lari subsidiebs.

CanarTi 3.1

dRg-s val debul ebis gansazRvris meTodebi

dRgs ZiriTadi maxasiaTebel ia is rom gadasaxadis gadaxda unda moxdes gayidvebsa da Sesyidvebs Soris gansxvavebaze. arsebobs sami ZiriTadi gza romliTac amis uzrunvel yof SeiZl eba. esenia: angariS-faqturis, gamokl ebis da damatebis meTodebi.

- angariS-faqturis meTodis gamoyenebisas, yovel i gamyidvel i axdevinebs myidvel s dadgenil gadasaxads yovel gayidvaze da gadascebs mas angariS-faqturas romelic ucvenebs gadaxdil i gadasaxadis odenobas. myidvel s Tavis mxriv, Tu is aris dRg-s gadaxdel i Tavis gayidvebze, SeuZl ia miROS sagadasaxado krediti nayid saqonel ze gadaxdil i dRg-s odenobiT Tavis gayidvebze gadasaxdel i dRg-s winaarmdog da gansxvaveba gadauxados sagadasaxado organoebis an daibrunos roca SeZenil saqonel ze gadaxdil i dRg aRemateba gayidvebze gadasaxdel dRg-s.
- gamokl ebis meTodis gamoyenebisas, gadasaxadis daricxva xdeba sabuRal tro angariSebze dayrdnobiT. damatebul i Rirebul eba gamoiTvl eba yovel i firmisTvis Semosavl ebidan daSvebul i xarj ebis gamokl ebiT.
- damatebis meTodis gamoyenebisas, gamoiyeneba damatebul i Rirebul ebis Sefaseba romelic gamoiTvl eba faqtorul i Semosavl ebis SekrebiT (saWi roebis SemTxvevaSi SesworebiT).

praqtika da sayovel Tao SeTanxmeba mniSvel ovnad emxroba angariS-faqturis meTodis gamoyenebas. erTaderTi qveyana sadac erovnul doneze dRg gamoiangariSeba gamokl ebis meTodiT aris iaponia. aseve, itali is IRAP (regional uri saSemosavl o gadasaxadi), romelic 1998 wels iqna SemoRebul i, miuxedavad saxel is gansxvavebisa, faqtiurad aris gamokl ebis meTodiT gamoangariSebul i dRg.

angariS-faqturis da gamokl ebis meTodebs bevri saerTo Tviseba aqVT. orive dacul ia Sual edur transaqciebze gadasaxadis gadauxdel obisgan. Tu gamyidvel i ar ganaxxadebs gayidvis Sesaxeb, dakargul i dRg-s kompensacia moxdeba im SemTxvevaSi Tu myidvel i aseve ar moiTxovs gadasaxadis CaTvl as (angariS-faqturis meTodi) an xarj ebis gamokl ebas (gamokl ebis meTodi). marTI ac Caketil i ekonomikis da erTganakvetiani gadasaxadis pirobebSi am meTodebs Soris gansxvaveba ar aris. Tumca aseTi ideal uri samyaros gareT ramodenime gansxvaveba Cndeba.

am gansxvavebebis umetesoba asaxavs im ZiriTad princips rom angariS-faqturis meTodi efuZneba transaqcibs xolo gamokl ebis meTodi organizaciebs. es Tavis mxriv niSnavs rom angariS-faqturis meTodis gamoyenebisas gadaxdil i gadasaxadi winaswaria yovel stadiaze da gamoiqviTeba Semdeg transaqciaze gadasaxadis gamoiTvl isas, gamokl ebis meTodis gamoyenebisas ki gadaxdil i gadasaxadi sabol ooa. yvel aze ufro Tval saCinoa Semdegi gansxvavebebi:

- imis gamo rom angariS-faqturis meTodi pirdapir akavSirebs myidvel is mier gadaxdil gadasaxads gamoqviTvis ufl ebasTan, es meTodi ufro efeqturia Sual eduri gayidvebisas gadasaxadis damal vis aRsakvetad. amis sapirispinod, gamokl ebis meTodis gamoyenebisas, gamyidvel ma Sesazl oa saerTod ar ganaxxados ganxorciel ebul i gayidvis Sesaxeb maSin roca myidvel i mainc moiTxovs xarj is gamoqviTvas. angariS-faqturis meTodiT igive efeqti SeiZl eba miviRoT maSin Tu gamyidvel i ar Seitans sagadasaxado organoebSi gadasaxads romelic myidvel istvis micemul angariS-faqturaSi miTitebul i.

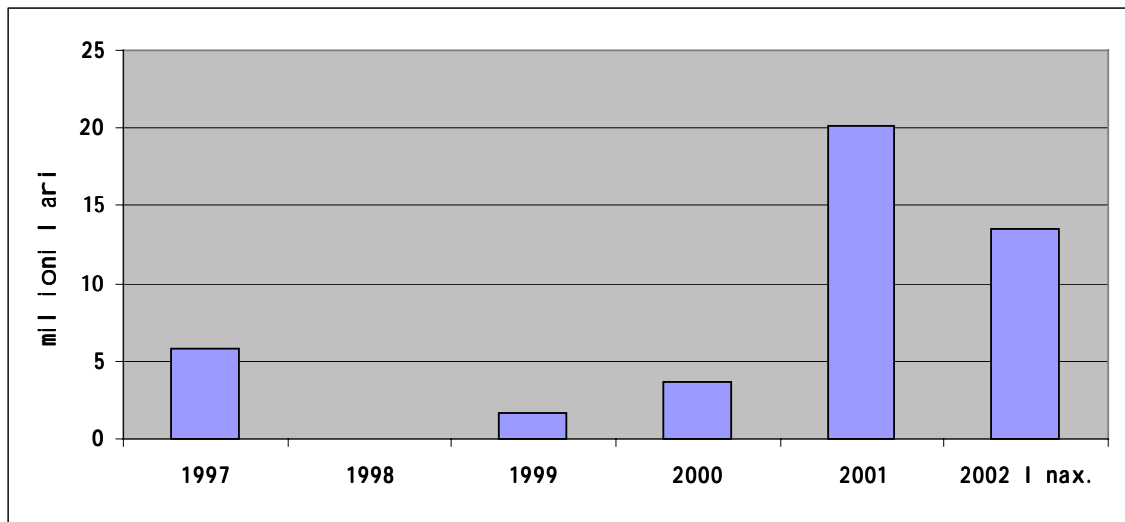
- angariS-faqturis meTodi ukeT aris morgebul i gadasaxadis diferencirebul ganakveTTan. magal iTisTvis warmovidginoT rom zogierTi saqonl is gayidva nul ovani ganakveTiT ibegreba rac imas niSnavs rom gayidvisas gadasaxadi ar gadaxdeba magram gamyidvel s ufl eba aqvs gamoqviTos an daibrunos yidvisas gadaxdil i gadasaxadi, sxva saqonel i ki Cveul ebriv standartul i gankveTiT ibegreba. aseT SemTxvevaSi, angariS faqturis meTodis gamoyenebisas, nul ovani ganakveTiT dabegril gayidvebze gadasaxadis gadaxda ubral od ar xdeba. gamokl ebis meTodis gamoyenebisas imave efeqtis misaRwevad, gayidvebis mTl ian mocul obas unda gamoakl des nul ovani ganakveTiT dabegril i gayidvebis mocul oba, ristvisac gamyidvel ma unda ganasxvavos sabuRal tro angariSebSi sxvadasxva tipis gayidvebi. anal ogiurad SesaZl ebel ia mraVal ganakveTiani sistemis gamoyeneba gamokl ebis meTodiT magram am SemTxvevaSi es meTodi garkveul wil ad daemsgavseba angariS-faqturis meTods radganac gamyidvel ebs moeTxovebaT Seinaxon dokumentacia romel ic daadasturebs yovel i gayidvis tips. erTaderTi gansxvaveba angariS-faqturis meTodTan iqneba is rom ar aris saWiro gamyidvel s da myidvel s erTnairi angariS-faqtura hqondeT.
- wina siZnel is kerZo SemTxveva warmocindeba saerTaSoriso vaWrobasTan mimarTebaSi. Tu vaRiarebT dRg-s daniSnul ebis principals, rac saerTod rekomendirebul ia, maSin eqsporti nul ovani ganakveTiT unda ibegrebodes. es ki rogorc zemoT arvniSneT ufro bunebrivad xorciel deba angariS-faqturis meTodiT. amis sapirispirod, gamokl ebis meTodis ufro Seefereba warmoSobis principi (anu gadasaxadi gadaxdeba iq sadac moxda saqonl is warmoeba) radganac Tavisis arsiT es meTodi aris gadasaxadi wyarosTan Seqmnil damatebul Rirebul ebaze.
- sxva siZnel eebi warmocindeba gadasaxadisgan ganTavisufl ebul saqonel Tan dakavSirebiT. gadasaxadisgan ganTavisufl ebis miRweva advil ia orive SemTxvevaSi. angariS-faqturis meTodisas gadasaxadis gadaxda ar xdeba saqonl is gayidvis dros da Sesabamisad myidvel s ar aqvs saSual eba CaiTval os gadasaxadi momaval Si. gamokl ebis meTodisas nul ovani ganakveTi miesadageba gayidvebsa da Sesyidvebs Soris gansxvavebas. sirTul e maSin Cndeba rodesac registrirebul i movaWre yidul obs gadasaxadisgan ganTavisufl ebul saqonel s. angariS-faqturis meTodiT myidvel i ar iRebs araviTar credits, gamokl ebis meTodiT ki myidvel s SeuZl ia xarjebi gamoqviTos. romel i midgomaa umj obesi, es damokidebul ia imaze Tu ra motiviT aris saqonel i ganTavisufl ebul i gadasaxadisgan. gadasaxadisgan ganTavisufl ebis erT-erTi mniSvel ovani formaa mcire sawarmoebis ganTavisufl eba dRg-gan im mizeziT rom maTgan gadasaxadis amoReba administraciul ad mouxerxebel ia. am SemTxvevaSi gamokl ebis meTodi ufro misaRebia radganac mcire sawarmoebidan Sesyidvebi iseve ganxil eba rogorc registrirebul i sawarmoebidan Sesyidvebi.
- sadac arsebobs efeqturi saSemosavl o gadasaxadis sistema (rac iSviaTobaa ganviTarebad qveynebSi) SesaZl oa gamokl ebis meTodis hqondes upiratesoba administraciul i xarjebis Tval sazrisiT, radganac aucil ebel i informacia da sabuRal tro Canawerebi isedac saWiroa saSemosavl o gadasaxadisatvis.

gamoyenebul ia: The Modern VAT/Liam Ebrill et.al; IMF 2001

ful ad-sakredito instrumentebi

2002 wl is biuj etis kanonis Sesabamisad, biuj etis deficitis adgil obrivi wyaroebidan dafinansebisadgenilia Semdegi parametrebi: 30 milioni lari saqarTvel os erovnul i bankis (seb) wminda dakrediteba, 20 milioni lari – saxazino val debul ebebis (sv) ganTavseba. amasTan erTad, biuj etis deficitis seb-is pirdapiri dakreditebidan saxazino val debul ebebis ganTavsebit dafinansebaze gadasvla erovnul i bankisa da finansTa saministros erTobl iv amocanas warmoadgens. Fam mizniT finansTa saministrom gazarda sv-s emisiebi. 2001 wels ganTavsebul i sv-saerTo Tanxam 60 milioni lari Seadgina, 2002 wl is pirvel naxevarSi emisii mocul oba 128,7 milionamde gaizarda. 1997 wels sv-s SemoRebis Semdeg am ful ad-sakredito instrumentis roli biuj etis dafinansebaSi sagrZnoblad gaizarda, rasac qvemoT moyvani li naxati asaxavs.

nax. 4.1: saxel mwi fo biuj etis deficitis wminda dafinanseba sv-s ganTavsebit, 1997 - 2002 ww. l nax.

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

seb-is da finansTa saministros (fs) erTobl ivi RonisZiebebi sv-s mimarT investorTa interesis asamaRl ebl ad sakmaod warmatebul i iyo. moxda mniSvnel ovani cvl il ebebi pirvel adi bazris diversifikaciis mimarTul ebit. wina wl ebSi sv-s bazari ZiriTadaT sabanko investorebisagan Sedgeboda. 2002 wels arasabanko investorebis raodenoba mkveTrad gaizarda da 58 procenti Seadgina, maSin rodesac 2001 wels maTi wil i mxol od 19 procentiT Semoifargl eboda. am procesis erT-erTi axsnaa sv-s saprocento ganakveTebi, roml ebic bankebis mier SeTavazebul sadepozito ganakveTebze ufro maRal i gaxda.

cxrili 4.1: I arebSi denominirebul i sabanko depozitebis da sv-s auqcionebze dafiqsirebul i saprocento ganakveTebis SedarebiTi cxrili

	erovnul val utasi denominirebul i vadiani depozitebis saprocento ganakveTi (1)	sv-s saprocento ganakveTi (1)
ian-02	10,56	25,19
Teb-02	11,02	48,91
mar-02	10,02	47,26
apr-02	12,02	36,65
mai-02	10,59	55,42
ivn-02	10,58	32,58

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobiT, SeniSvna (1): wl iuri saSual o Sewonil i yval a vadianobisaTvis

wl iuri saSual o Sewonil i saprocento ganakveTi, romelic 2002 wl is pirvel naxevarSi fiqsirdeboda, ufro maRal i iyo vidre 2001 wel s (saSual od 40,7 procenti da 30,16-Sesabamisad),

biuj etis SedgenasTan dakavSirebul i probl emebi sirtul ebs uqmnis momdevno emisiebis mocul obisa da grafikis dadgenas. Tvis ganmavl obaSi sagadasaxado Semosavl ebis araritmuli oba ganapirobebs xazinis angariSze Tanxebis akumul irebas mxol od Tvis bol o ricxvebSi. amis gamo biuj etis Semosavl ebisa da Sida wyaroebiT biuj etis Sevsebis winaswari prognozireba probl ematuri xdeba. situacias arTul ebs is faqti, rom qveyanaSi ar arsebobs biuj etis Semosavl ebis, xarjebisa da dafinansebis real uri prognozirebis meqanizmi. am pirobebSi potenciur investorebs ara aqvT saSual eba gamoimuSaon grZel vadiani sainvesticio strategia, rac Tavis mxriv sv-s bazris ganvitarebas aferxebs. am probl emis gadawyvetisaTvis mizanSewonil i iqneboda biuj etis dagegmvisa da prognozirebis ertiani meTodol ogiis SemuSaveba, Tumca sanam es meTodol ogia ar arsebobs, gamoyenebul iqna sxva midgoma. wina wl ebSi sv-s vadianoba 28 da 91 dRiT Semoifargl eboda, amjerad ki finansTa saministros ufl eba aqvs gamouSvas Svidis jeradi vadianobis fasiანი qaral debi. 2002 wl is ivnisis bol osatvis emitirebul i sv-s vadianoba 49 dRidan 140 dRemde meryeobs.

2002 wl is pirvel naxevarSi Catarda 30 sakredito auqcion. 7 auqcionze miwodeba moTxovnas aRemateboda, ramac gamoiwvia saprocento ganakveTebis zrda. Sv-s auqcionebze dafiqsirebul i saprocento ganakveTebi damokidebul ia bankebSi arsebul i likvidurobis mdgomareobaze. rogorc wesi, Tvis bol o dReebSi da momdevno Tvis dasawyisSi bankebSi Tavisufal i likvidurobis nakl ebobaa, vinaidan maTi klientebi biuj etTan angariSsworebas awarmoeben. am dros sv-ze moTxovna ufro dabal ia, vidre Tvis Sua ricxvebSi. 2002 wl is dasawyisi xasiaTdeboda laris nominal uri kursis dacemiT, ramac ganapiroba sv-is saprocento ganakveTebis zrda. am orma faqtorma gamoiwvia dabal i moTxovna sv-s ramodenime auqcionze 2002 wl is pirvel naxevarSi. amave dros gaizarda investorebis moTxovna grZel vadian sv-ze, rac investorTandobis zrdas asaxavs.

ful i da finansibi

sv-ze moTxovnis zrdis tendenciis miuxedavad, sxva ful ad-sakredito instrumentebis bazari isev ganuviTarebel ia. repo aucionebi ar Catarebul a 2002 wl is pirvel naxevarSi, xolo ombarduli kreditebis 2 auqioni Catarda pirvel kvartal Si,

cxrili 4.2: Ombarduli kreditebi, 2002 w.

Tariri	garigebebis moculoba (lari)	vadianoba	wl iuri saprocento ganakveti (procenti)
29.03.2002	650,058	7	57,40
05.04.2002	654,504	7	45,35

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

ful is miwodeba

saqarTvel os ekonomika isev xasiaTdeba fiskal uri da sabiujeto probl emebiT, warmoebis seqtoris nel i tempiT ganviTarebiT da importze orientirebiT. rogorc wina wl ebSi, ful is emisiaze mkacri kontrol i ekonomikis stabil urobis erTaderTi garantiaa. 2002 wl is ful ad-sakredito politika wl iuri infl aciis 4-6 procentis fargl ebSi Senarcunebaze aris orientirebul i. mTavrobis pirdapiri dakrediteba TandaTan sv-s emisiidan miRebul i saxsrebiT unda Seicval os. 2002 wl is biujetis Sesaxeb kanoni mTavrobis winda dafinasebas 30 milioni laris fargl ebSi iTval iswinebs. mimdinare wl is dasasruls seb-is winda saerTasoris rezervebi 1,05 Tvis importis dasafinasebl ad sakmaris Tanxas unda Seadgendes, M1-s sarezervo ful is macvenebel i mSp-s 12,5 procentis unda Seadgendes, M3 ki - 19 procentis.

ful is emisiaze mkacri kontrol i aisaxa eqvsi Tvis ganmavl obaSi (2001 wl is dekemberTan SedarebiT) mimoqcevaSi ful is SencirebiT da M2-s umniSvnel o zrdiT. ful i mimoqcevaSi Sencirda 1,7 milioni larit da erovnul val utasi denominirebul i depozitebis moculoba mxol od 4,6 milioni larit gaizarda. amave dros ucxour val utasi denominirebul i depozitebi mniSvnel ovdad gaizarda. depozitebi ucxour val utasi 2002 wl is pirvel naxevarSi 33 milioni larit gaizarda. ucxour val utasi depozitebis zrdis Sedegad M3 34,3 milioni larit gaizarda 2002 wl is imave periodSi, M2 ki - mxol od 0,9 milioni larit,

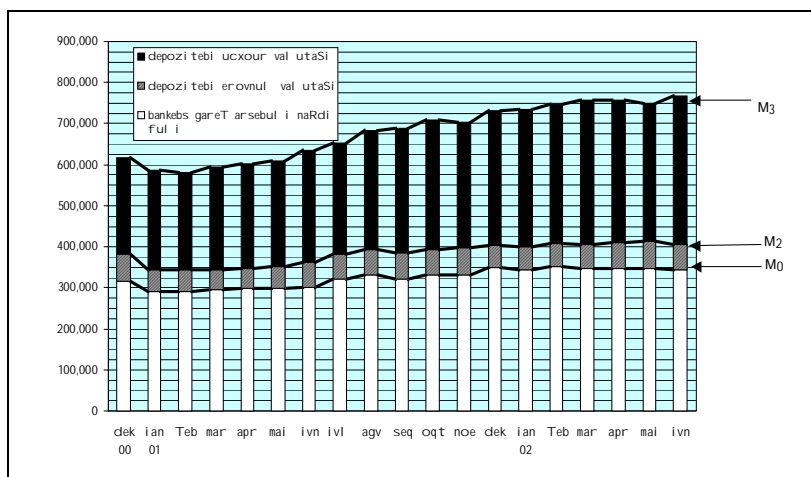
ucxour val utasi denominirebul i depozitebis mkvetrma zrdam ganapiroba dol arizaciis marali done. ful is emisiaze mkacri kontrol isa da depozitebis dol arizaciis marali donis mniSvnel ovani winapirobebis arsebobs Sedegad M2 ful is mul tiplikatori 1-ze naklebia. 2002 wl is meore kvartl is ganmavl obaSi, iseve rogorc wina periodebSi, es macvenebel i 0,93-0,94 fargl ebSi meryeobda. am fonze M3 ful is mul tiplikatoris zrda Zal ze STambeWdavia: 2002 wl is ivnisis mdgomareobiT erTi wl is ganmavl obaSi 1,66-dan 1,71-mde gaizarda,

saqarTvel oSi dol arizaciis marali donis sxvadasxva mizezi arsebobs. pirveli mizezi aris is rom, larisadmi ndoba kvl avac dabal ia da politikuri arastabil urobisa da deval vaciis mudmivi mol odinis gamo am probl emas permanentuli xasiaTi mieca. amis gamo mosaxleoba dagrovebis saSual ebad myar

val utas iyenebs. Sida safinanso bazris ganuviTarebl oba depozitebis dol arizaciis maRal i donis meore mizezia. imis gamo, rom erovnul val utasi investirebis saSual eba Zal ze SezRudulia, ucxour val utasi denominirebul i aqtebis l arebSi konversiis motivacia ar arsebobs. mesame mizezs warmoadgens araformal uri seqtoris dominireba (ssd-s monacemebiT-60 procentamde) mTlian ekonomikaSi, sadac dol ari gamoiyeneba dagrovebis da gadaxdis saSual ebad. depozitebis mfl obel ebi arian rogorc iuridiuli, aseve fizikuri pirebi. araformal uri seqtoris didi xvedriti wil is gamo fizikuri pirebis Semosavali dol arebSi denominirebul i. arsebul i liberal uri saval uto rejimis pirobebSi kompaniebs ar eval ebaT miyidon saxel mwifos saval uto Semosavli s nawili, amitom Semosavli s is nawili, romelic sabanko arxebSi xvdeba, Tavsdeba saval uto depozitebze. I aris Sida safinanso bazarze ganTavsebis saSual ebebi da arCevani Zal ze mcirea. dResdReobiT, mxol od sv-bi warmoadgens sabanko depozitebis real ur al ternativas. depozitebis mfl obel ebis sxva nawil s warmoadgenen fizikuri pirebi. samwuxarod, mosaxl eobis umetesobis Semosavali imdenad mwiria, rom maT ar gaaCniat aranairi dagrovebis saSual eba. es gansakuTrebit exeba mosaxl eobis im nawil s, romelic sromis anazRaurebas l arebSi irebs,

depozitebis maRal i dol arizacia Sida safinanso bazarze arsebul mdgomareobas asaxavs. am macvenebl is maRal i done iribad adasturebs im faqts, rom Tavisufali saval uto kursis pirobebSi qveyanaSi (Ziritad araformal uri seqtoridan) ucxouri val uta im raodenobiT Semoedineba, rac sakmarisia l aris stabil uri kursis SenarCunebisatvis. depozitebis maRal i dol arizacia seriozul saSiSroebas warmoadgens komerciuli bankebisatvis l aris deval vaciis SemTxvevaSi, vinaidan depozitebi bankebis val debul ebebs warmoadgenen; da bol os, depozitebis dol arizaciis maRal i done adasturebs im faqts, rom ekonomikis im seqtorebisatvis, sadac Semosavali Ziritadad erovnul val utasi miReba, probl ematuria sabanko sesxebis miReba, vinaidan bankebi, romel Ta val debul ebebis umetesi wili dol arebSi, Tavs arideben l arebSi sesxebis gacemas. Tumca, administraciuli zomebis SemoReba magal iTad, saval uto rejimis Secvla da aucil ebel i miyidvis daweseba gamoiwvevs ara dol arizaciis donis dawevas, aramed ucxouri val utis gadinebas qveynidan. depozitebis dol arizaciis mkveTrad Semcireba Sesazl ebel ia mxol od zemoarNiSnul i probl emebis gadaWriss gziT.

nax 4.2: ful is miwodeba, 2000 w. dekemberi – 2002 w. ivnisi

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobi T,

cxril i 4.3: monetarul i koeficientebi

	2002					
	ian	Teb	mar	apr	mai	ivn
dol arizaciis koeficienti %	85.6	86.0	85.5	84.9	83.7	85.9
ful is mul tipl ikatori (M2)	0.93	0.94	0.94	0.94	0.94	0.93
ful is mul tipl ikatori (M3)	1.70	1.71	0.94	1.74	1.74	1.71

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobi T,

Sida infl acia

cxril i 4.4: samomxmarebl o fasebis indeqsi da infl acia

(2000 wl is dekemberi=100)

	fasebis indeqsi	infl acia wina TvesTan Sedar ebi T
2001		
ian	100.70	0.70
Teb	101.30	0.60
mar	101.30	0.00
apr	102.32	1.00
mai	101.29	-1.00
ivn	100.89	-0.40
ivl	100.18	-0.70
agv	100.48	0.30
seq	99.88	-0.60
oqt	100.58	0.70
noe	101.99	1.40
dek	103.42	1.40
2002		
ian	135.44	2.0
Teb	137,02	1.2
mar	137,53	0.4
apr	140,00	1.8
mai	140.00	0.0
ivn	136.70	-2.3

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

ssf-s siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis programis mixedviT qveyanaSi infl aciis dabal i donis SenarCuneba 2002 wl is ful ad-sakredito politikis ZiriTad miznad aris miCneul i. wl iuri gegmuri infal cia 4-6 procentis fargl ebSi iyo dagegmil i, rac saSual o Tviur 0,42 procentis niSnavs. ssd-s monacemebis mixedviT 2002 wl is eqvsi Tvis ganmavl obaSi saSual o infl aciis done 0,49 procentis tol i iyo. 2001 wl is bol osa da 2002 wl is dasawyisSi l aris deval vaciam gamoiwvia infl aciis SedarebiT swrafi zrda. maisis nul ovani infl acia da ivnisis defl acia samomxmarebl o fasebis sezonuri daweviT iyo ganpirobebul i.

ssd-sma ganaxorciel a warmoebis fasebis indeqsis (wfi) gaTvl is meTodol ogiis gaumj obesebisaken mimarTul i RonisZiebebi. wfi-s kal aTa ZiriTadad

importirebul i saqonel isagan, energomatarebl ebi sagan, manqana-danadgarebi sagan, qimiuri nawarmisagan da a.S. Sesdgeba. wfi-s anal izi saSul ebas izl eva iseTi saqonl is Seswavl isa, roml is fasi damokidebul ia saerTaSoriso fasebze, saval uto kursze da mimocvevaSi arsebul ucxour val utaze. cxril i 4,2 gviCvenebs wfi-s stabil ur zrdas 2002 wl is pirvel i xuTi Tvis ganmavl obaSi. SesaZl ebel ia vivaraudoT, rom qveynis importze orientirebis pirobebSi, aSS dol aris mimocvevaSi zrdas SeuZl ia pirdapiri gavlena iqonios fasebis doneze. vinaidan, aSS dol ari farTod gamoiyeneba angariSsworebaSi, misi nominal uri kursis dacemas evros mimarT, aseve SeuZl ia gamoiwvios fasebis zrda evropul saqonel ze. wfi-s stabil uri zrda savaraudod ganpirobebul ia Semdegi faqtorebiT: aSS dol arSi da evrosi denominirebul i depozitebis, roml ebic M3-s nawil s warmoadgenen da aseve M3-s ful is mul tiplikatoris swrafi zrdiT, magram, ufro zusti daskvnebisTvis saWiroa SedarebiT xangrZl ivi periodis wfi-s monacemebis anal izi.

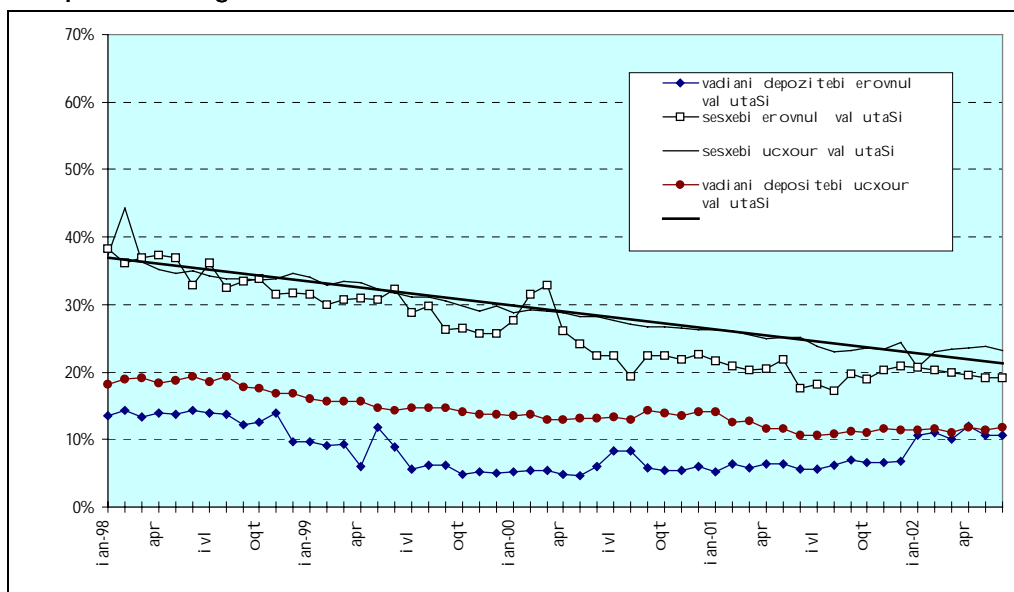
cxril i 4.5: warmoebis fasebis indeqsi, 2002 wl is pirvel i nax.

	ianvari	Teberval i	marti	april i	maisi	ivnisi
mfi-s zrda (%)	0,5	0,9	1,2	2,8	2,9	2,6

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

sabanko seqtori

nax. 4.3: saprocento ganakveTebi, 1998 w. ianvari - 2002 w. ivnisi

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobi T,

2002 wl is pirvel naxevarSi SeiniSneboda l arSi denominirebul i depozitebis saprocento ganakveTebis zrda. Tu 2001 wl is dekemberSi bankebi sal are depozitebs saSual od wl iur 6,9 procentis aricxavden, 2002 wl is ivnisi es daricxva 10,6 procentis Seadgenda. SeiZl eba iTqvas, rom bankebma Secval es saprocento politika da gamoiCines meti daintereseba l arSi denominirebul depozitebTan mimarTebaSi. wina wl ebSi bankebi gacil ebiT ufro did saprocento ganakveTs

awesebdnen myar val utaSi ganTavsebul depozitebze, raTa gaeumj obesebinaT ucxour val utaSi asaxul i likvidurobis mdgomareoba bal ansebis dol arizebis gziT. 2002 wl is pirvel i naxebris tendencia gvicvenebs, rom bankebma gazardes saprocento ganakveTebi mokl e, saSual o da grZel vadian (erT wel ze meti) sal are depozitebze. es niSnavs, rom bankebma gaiTval iswines saval uto riski da erovnul val utaSi grZel vadiani aqtivebis formireba daiwyes. es dadebiTi tendenciaa, vinaidan wl ebis ganmavl obaSi bankebis dol arizebul i bal ansebi saval uto riskisagan Zal ze dauvel i iyo, magram meore mxriv, l aris emisiis mkacri kontrol i, depozitebis dol arizaciis Zl ieri winapirobebi ganapirobeben M2 ful is mul tiplikatoris dabal dones. amis gaTval iswinebiT, sakmaod Znel ia iTqvas, Seicvl eba Tu ara bankebis depozitebis saval uto struqtura l arebSi denomiirebul depozitebis wil is mkveTri zrdisaken,

savaraudoa, rom bankebis saprocento pol itikis Secvl a ganpirobebul ia Sida safinanso bazris instrumentebSi investiciebis zrdiT. sv-is auqcionebze dafiqsirebul ma xel sayrel ma saprocento ganakveTebma sabanko da arasabanko investorebis mxridan l arze moTxovnis zrda gamoiwvia.

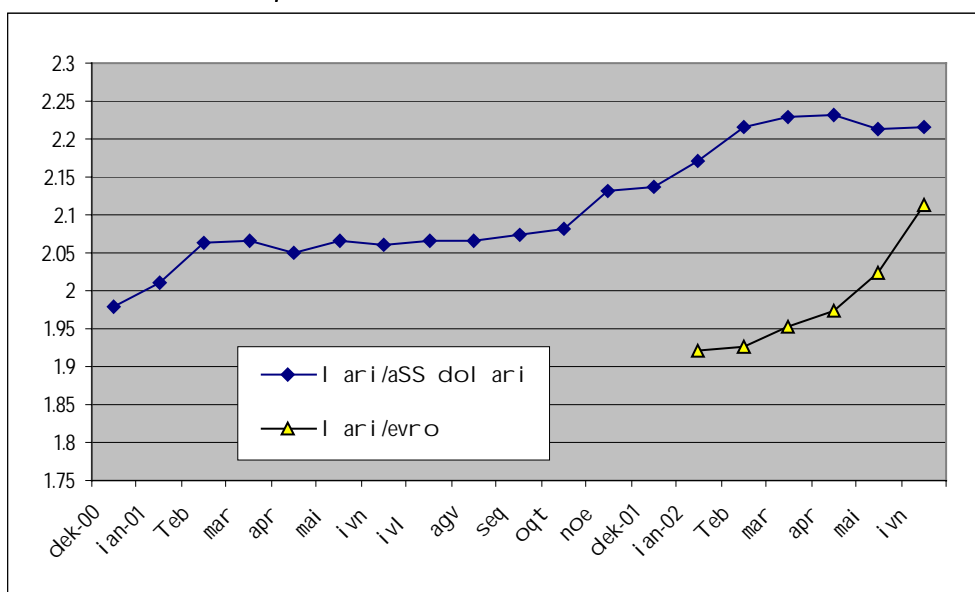
miuxedavad imisa, rom ucxour val utaSi gacemul i sesxebis saprocento ganakveTebi bol o periodSi mkveTrad ar icvl eboda, naxati 4.3-i gvicvenebs 1998 wl idan saprocento ganakveTebis Semcirebis mdgrad tendencias. igive tendencia SeiniSneba erovnul val utaSi gacemul sesxebze. sal are depozitebis saprocento ganakveTis zrdis Sedegad Semcirda wmindapaprocento marJa erovnul val utaSi denomiirebul i sesxebsa da depozitebs Soris; 2001 ivniSi igi 12 procentSeadgenda, xol o erTi wl is Semdeg 8,6 procentamde Semcirda. cxadia es dadebiTi tendenciaa, Tumca wmindapaprocento marJis es done evrokavSiris wevrobis rigi kandidati qveynebisatvis¹ saSual o macvenebel s warmoadgenda jer kidev 1995-1999 wl ebSi. wmindapaprocento marJa dol arebSi denomiirebul i depozitebisa da sesxebS Soris gacil ebiT didia. mimdinare wl is ivniSi igi 11,4 procentSeadgenda. maRali wmindapaprocento marJa asaxavs rig probl emebs, roml ebic safinanso bazarze arsebobs: ganuviTarebel i Sida safinanso bazari, SezRudul i sainvesticio saSual ebebi da bankebis Semosavl is miRebis wyaroebi. arsebul pirobebSi sesxebis gacema bankebis Semosavl ebis umniSvnel ovanes wyarod rCeba. komerciul i bankebi isev maRali riskis premias iTval iswineben sesxebis gacemis dros, rac miuTitebs giraoTi uzrunvel yofis kvl av arsebul probl emebze da mis ganuviTarebel samarTI ebriv aspeqtebze. SedarebiT maRali sarezervo moTxovnebis done (14 procenti saerto mozidul i anabrebidan) miuTitebs depozitebis dazRvevis sistemis ararsebobaze. rogorc wina wl ebSi, sarezervo moTxovnebi kvl av depozitebis dacvis erTaderT arsebul meqanizmad rCeba da amcirebs bankebis sabrunav saxsrebs; da bol os, sesxebze maRali saprocento ganakveTi miuTitebs bankebSi riskebis marTvis probl emaze.

---

¹ estoneTi, l atvia, l itva, rumineTi, sl ovakia.

evro saqarTvel os Si da saval ut o bazarze

nax. 4.4: I ari/aSS dol aris da I ari/evros gadacvl is saSual o Tviuri nominal uri kursi, 2000 w. dekemberi – 2002 w. ivnisi

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

2002 wl is meore kvartal Si I aris saSual o Tviuri nominal uri kursi dol aris mimarT TandaTan ecemoda, magram es gaufasureba SedarebiT umniSvel o iyo 2002 wl is pirvel kvartal Tan SedarebiT. I ari ufro mniSvel ovnad gaufasurda evros mimarT, gansakuTrebiT maisSi da ivnisSi, rac gamowveul i iyo evropul i val utis seriozul i gamyarebiT dol arTan mimarTebaSi.

2001 wl is ganmavl obaSi da 2002 wl is pirvel kvartal Si SeiniSneboda aSS-Si uxcouri investiciebis mkveTri dacema da kapital is gadineba evropaSi. am fonze moxda aSS dol aris nominal uri kursis sagrZnobl ad dacema evropis erTiani ful adi erTeul is mimarT. es tendencia gamwvavda e,w, "sabuRal tro" skandal ebis Semdeg, roml ebic aSS-s sxvadasxva msxvil kompaniebSi moxda; Tumca, miuxedavad am negatiuri movl enebisa, savaraudoa, rom dol aris mkveTri gaufasureba ar moxdeba. ufro real uria vivaraudoT, rom dol aris gaufasureba Semdeg wel s 7 procentis ar aRemateba. es prognozi dafuZnebul ia im faqtze, rom germaniis ekonomika, romel ic I liderobs evrosivrceSi, imyofeba ufro stagnaciis, vidre zrdis stadiaSi. amis Sedegad Sida moxmareba mkveTrad Semcirda da germaniis ekonomikis stabil uroba eqsports efuZneba. evros swraf gamyarebas SeuZl ia mniSvel ovnad Seamciros evropul i eqsporti. am process savaraudoa evropidan aSS-Si investiciebis gadineba mohyves. dol aris garkveul wil ad gaufasureba, ueWvel ia, aSS-s saqonl is konkurentunarianobas aamaRI ebs saerTaSoriso bazarze. sabol ood verc evropa da verc aSS mogebul i ver darcebian aSS dol aris swrafi gaufasurebis SemTxvevaSi.

CanarTi 4.1

evro

1995 wl is dekemberSi madridSi evrosabWom daamtKica erTiani val utis saxel i "evro". 1998 wl is 1 ivniss mainis frankfurtSi (germania) daarsda **evropis cenral uri banki**, roml is mizania fasebis stabil urobis SenarCuneba da erTiani ful ad-sakredito pol itikis gatareba e.w. **evrosivrceSi** Semaval qveynebSi. evrosivrce moicavs evrokavSiris yvel a qveyanas daniis, SvedeTisa da didi britaneTis garda. es sami qveyna special ur statuss fl obs, roml is Sesabamisad maT SeuZl iaT TviTon ganxorciel on ful ad-sakredito pol itika. evrosivrcis central uri banki evro sivrceSi Semaval qveynebis central ur bankebTan erTad Seadgenen **evrosistemas**.

1999 wl is 1 ianvars daiwo evros SemoRebis meore etapi, rodesac evrosivrcis erovnul i val utebis kursebi Seucvl el ad dafiqsirda evros mimarT. am qveynebma daiwyes erTiani ful ad-sakredito pol itikis ganxorciel eba da evro gamocxadda am qveynebis oficial ur ful ad erTeul ad. 11 qveynis erovnul i val utebi gaxda evros e.w, "qvedanayofebi". 2001 wl is 1 ianvridan evrosivrces SeuerTda saberZneTi da 2002 wl is 1 ianvridan evro ukve 12 qveyanaSi Sevida mimocqevaSi; magram evros SemoReba niSnavs ufro mets, vidre erTi val utis meore val utiT Canacvl ebaa. es procesi gl obal ur xasiaTs atarebs.

50 mil iardis odenobiT gamoSvebul axal i monetebis aversi yvel a qveynisTvis saerToa, xol o reversze TiToeul i qveynisaTvis damaxasiaTebel i naxati aris gamosaxul i. evros banknotebi yvel a qveynisaTvis erTnairia.

wyaro: www.euro.ecb.int

sainteresoa ganvixil oT, rogori iqneba saqarTvel os Sida saval uto bazris reagireba evropis erTiani val utis gamyarebaze, mianiWebs Tu ara saqarTvel os mosaxl eoba upiratesobas evropul val utas uaxl oes momaval Si? amisaTvis saWi roa ramdenime faqtoris gaTval iswineba; pirveli - fsiqol ogiuri faqtoria. im qveynebis mosaxl eoba, sadac dagrovebis ZiriTad val utas aSS dol ari warmoadgens, ar aris mzad swrafad Seicval os damokidebul eba am val utis mimarT. rogorc saqarTvel o, aseve saqarTvel os yvel a umsvil esi savaWro partniori qveyana - TurqeTi, ruseTi da azerbaijani - gamonakl iss ar warmoadgenen. meore mizezi aris is, rom zemoT dasaxel ebul qveynebSi dol ari saxel mwifo oficial uri rezervebisa da mosaxl eobisaTvis dagrovebis saSual ebas warmoadgens. ruseTSi da azerbaijanSi e.w, "navTobdol arebi" Semoedineba da am nedleul is eqsporti orive qveynisTvis eqsportis ZiriTad muxl s da biuj etis Semosavl ebis mTavar wyaros warmoadgens. TurqeTSi momxdari finansuri krizisis Semdeg lira mibmul ia dol arTan, rac am qveyanaSi uaxl oes momaval Si dol aris upiratesobaze miuTiTebS. garda amisa, TurqeTSi dol aris imiji tradiciul ad myari iyo. zemoaRniSnul idan gamomdinare, Cans, rom saqarTvel osTan angariSsworebis dros es qveynebi upiratesobas dol ars mianiWeben, es ki Tavis mxriv niSnavs, rom saqarTvel oSi aSS dol ari Semodis sagadamxdel o bal ansis mimdinare angariSis operaciebis Sedegad. rac Seexeba kapital is angariSs, saval uto nakadebi saerTaSoriso organizaciebis sesxebisa da sakredito xazebis meSveobiT miReba, roml ebic ufro xSirad dol arebSia denominirebul i. mesame mizezi aris is, rom saqarTvel os sagareo val is mxol od 10 procentia evroTi gadasaxdel i; es ki niSnavs, rom qveynis saerTaSoriso rezervebis ZiriTadi Tanxa dol arebSi unda iyos denominirebul i. zemoT moyvani l faqtorebbe

dayrdnobi T savaraudoa, rom miuxedavad evros gamyarebis tendenciisa, saqarTvel oSi dol ari ar dakargavs dominantis statuss uaxl oes momaval Si,

CanarTi 4.2

evrosivrceSi uaxl oesi periodis ful ad-sakredito, finansuri da ekonomikuri movl enebis mimoxili va

2002 wl is mdgomareobiT evrosivrceSi bol o ramdenime Tvis ganmavl obaSi ful is miwodebis mkveTri Semicreba ar dafiqsirebul a. eqspertebis azrit, grZel vadian perspeqtivaSi Warbi likviduroba, romelic aRemateba stabil ur da arainfl acieur zrdis saWiroebas, ar warmoiSveba. am vitarebaSi, Warbi likvidurobis infl acieur zewolisa da moTxovnis Semicrebis winapirobebis Seqmnis nakl ebi riski arsebobs. amaze agreTve miuTitebs kerZo seqtorze gacemul i sesxebis zrdis tendencia. evropis central uri bankis (ecb) mimdinare saprocento ganakvetebi aseve misaRebia arsebul i koniukturistvis.

bol o periodis monacemebi gviCveneben evrosivrceSi mSp-s dabal zrdas mimdinare wl is pirvel kvartal Si. pirvel i kvartl is 0,4 procentiani zrdis macvnebl is koreqtirebis Sedegad, meore kvartal Si mosal odnel ia mSp-s 0,3 procentiani zrda. pirvel i kvartl isagan gansxvavebiT, moTxovnaz e gavl enas iqonebs ufro meti faqtori, vinaidan samewarneo saqmianobas xel s uwyobda rogorc kerZo moxmareba, aseve eqsportisa da maragebis zrda; Tumca xangrZlivi investiciebis simciris Sedegad saerto Sida moTxovnis zrda isev SezRudul i darCeba,

yvel aze real uri scenaris mixedvit mSp-s zrda isev umniSvnel ovno iqneba 2002 wl is meore naxevarSi da 2003 wel s. es prognozebi Seesabameba msotli o ekonomikis gamococxl ebis sakmaod Senel ebul temps. aqciebis fasebis dacemam uaryofiTad imoqmeda momxmarebel Ta da investorta ndobaze. amis Sedegad, ekonomikuri saqmianobis zrdis prognozireba ufro rTul i gaxda, rogorc evrosivrceSi, aseve mis farglebs gareT, Tumca, evrosivrceSi garkveul i ekonomikuri zrdis winapirobebi kvl av arsebobs. Sida bazarze, dabal i infl aciisa da real uri Semosavl is zrdis pirobebiSi, SesaZl ebel ia gaizardos kerZo moxmareba, xol o dabal i nominal uri da real uri sabazro saprocento ganakvetebi xel s Seuwyobs investiciebis zrdas.

2002 wl is ivl isSi saerto samoxmarebl o fasebis infl aciam 1,9 procenti Seadgina, Tumca gadaumuSavebel i sakvebi produqtebis da energomatarebl ebis fasebis gamoklebiT infl acia 2,5 procentamde Semicirda. evrostatis winaswari gaangariSebis Sesabamisad, agvistoSi infl acia 2,1 procentamde gaizarda, rac Seesabameba mimdinare wl is prognozebs infl aciis 2 procentis farglebSi meryeobis Taobaze; magram mokl evadian perspeqtivaSi fasebis saerto done saertaSoriso bazarze navTobis fasze iqneba damoklebul i.

bol o dros evros nominal uri kursis gamyarebis pirobebiSi SesaZl ebel ia samoxmarebl o fasebis donis daweva. 2003 wel s savaraudoa momsaxurebis fasebis ufro zomieri zrda; Tumca, imisaTvis rom 2003 wel s fasebis infl acia 2 procentze nakl ebi iyos, saWiroa navTobis fasebis da xel fasebis zomieri zrda.

central ur evropaSi momxdari wyal didobis Sedegad aucil ebel i gaxda prioritetebis gadaxedva biuj etis xarj vit nawil Si. saWiroa, rom evrokavSiris wevrma qveynebma imoqmedon "stabil urobis da zrdis paqtis" farglebsi. myari fiskal uri mdgomareobis mqone qveynebma unda SeinarCunon es tendencia, xol o danarCenma qveynebma ar unda dauSvan biuj etis deficitis mSp-sTan Sefardebit 3 procentze metiT dacema da unda gaataron politika, romelic biuj etis dabal nsebisa da proficitisaken iqneba mimarTul i.

struqturul i reformebis Wril Si, evropis central uri banki mouwodebs mTavrobebs gaagrZel on im struqturul i reformebis gatareba, roml ebic mimarTul i iqneba evropul i val utis potencial is arainfl aciuri zrdisaken da umuSevrobis Semicirebisaken. garda amisa, mokl evadian da saSual ovadian perspeqtivaSi struqturul i reformebi gamiznul i iqneba xarjebisa da investiciebis zrdaze. es grZel vadian perspeqtivaSi xel s Seewyobs momxmarebel Ta da investorTa ndobis amaRI ebas.

wyaro: ecb-s prezidentis v.f.disenbergis da ecb-s vice-prezidentis I , paradermosis mier 2002 w, 12 seqtembers gamarTul preskonferenciaze masal ebze dayrdnobiT,

Tavi mexuTe. saerTaSori so vaWroba da sagareo ekonomi kuri urTierTobebi

saqarTvel os mTavroba kvl avac agrZel ebs vmo-sTan aRebul i val debul ebebis Sesabamisad liberaluri savaWro politikis ganxorciel ebas. gaacnobiera ra sagadamxdelo bal ansisTvis uaryofiti zemoqmedebis Sesazlebloba, parlamentma ar gaagrZela xis morebis eqsportze droebiti akrZal va, romel sac vada gauvida 2001 wl is bol os. agreTve 2002 wl is ivl isSi gauqmebul i iqna droebiti akrZal va feradi l iTonebis eqsportze.

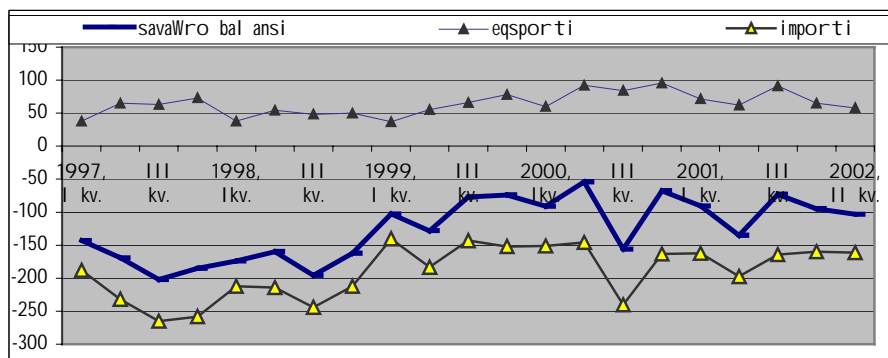
wina wl is anal ogiur periodTan Sedarebit 2002 wl is pirveli naxevis vaWrobis monacemebi gviCvenebs, rom saqarTvel os savaWro bal ansis gauaresebis tendencia kvl avac grZel deba. registrirebuli eqsportis raodenoba Semcirda. 2002 wl is pirveli naxevari xasiaTdeboda eqsportis mkveTri Semcirebit ruseTsa da TurqetSi da eqsportis garkveuli zrdiT azerbaijansa da somxetSi.

savaWro brunva, savaWro bal ansi da vaWrobis mimarTul ebebi

qveმოT moyvani li cifrebi gviCvenebs, rom 2002 wl is pirveli naxevis ganmavlobaSi saqarTvel os savaWro bal ansis gauaresebis tendencia kvl avac grZel deba. registrirebul ma sagareo vaWrobam Seadgina 497 milioni aSS dolari, saidanc registrirebuli eqsporti Seadgenda 147,5 milions, xolo importi 349,5 milion aSS dolars. savaWro deficiti 202 milioni aSS dolari aris 6 milioniT meti, vidres iyo 2001 wl is anal ogiur periodSi.

qveynis eqsporti Semcirda 14 milioni aSS dolariT, rac garkveul wil ad gamowveuli iyo saqarTvel os parlamentis 2001 wl is 21 dekembers gadawyvetil ebiT, rom is Sesabamisadac akrZal a feradi l iTonebis jartisa da narCenebis eqsporti 2003 wl is 31 dekembrade. Tumca arsanishavia, rom parlamentma a.w. ivl isSi gauqma arnishuli droebiti akrZal va. qveynis importis eqsportiT gadafarvis koeficienti Semcirda da 2002 wl is pirveli naxevisatvis Seadgina 42 procenti, masin rodesac 2001 wel is anal ogiur periodisatvis arnishuli koeficienti daaxloebiT 46 procentis Seadgenda.

nax. 5.1: registrirebuli eqsporti, importi da savaWro bal ansi, 1997 w. I kv.–2002 II kv. (aTasi aSS dolari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

saerTaSori so vaWroba da sagareo ekonomi kuri urTi erTobebi

aTi ZiriTadi savaWro partnioris wil ma registrirebul vaWrobaSi Seadgina 75,7 procenti. rogorc naCvenebia 5.1 cxril Si, saangariSo periodSi saqarTvel os ZiriTadi partniorebi iyvnen ruseTi, TurqeTi, azerbaijani da didi britaneTi. maTze modis saqarTvel os mTel i registrirebul i savaWro brunvis daaxl oebiT 50 procenti.

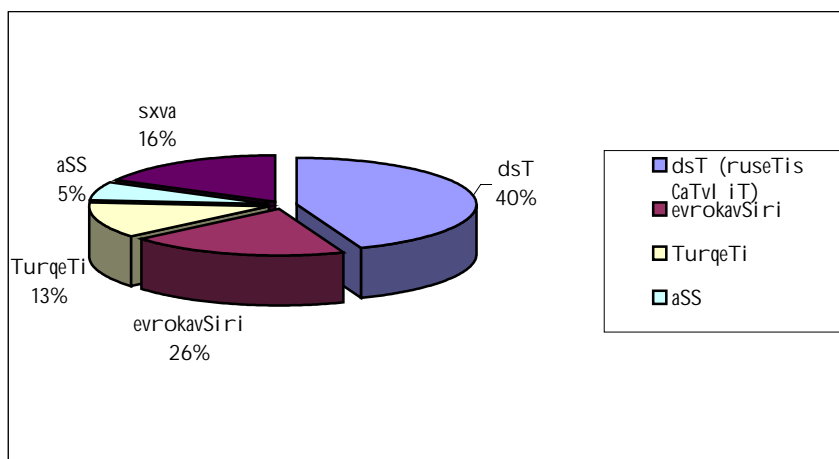
cxril i 5.1: registrirebul i saerTaSoriso vaWrobis tvirTbrunva da vaWrobis mi marTul ebebi, 2002 w. I nax.

saerTaSoriso vaWrobis tvirTbrunva	importi (CIF)		eqxporti (FOB)		savaWro brunva	
	UaSS dol arid	procenti	UaSS dol arid	procenti	aSS dol ari	procenti
sul	349 526	100	147 504	100	497 030	100
ZiriTadi partnioriqveynebi (sul)	260 784	74,6	115 282	78,2	376 066	75,7
ruseTi	66 349	19	24 081	16,3	90 430	18,2
TurqeTi	44 997	12,9	25 355	17,2	70 352	14,2
azerbaijani	32 402	9,3	15 335	10,4	47 737	9,6
gaertianebul i samefo	19 488	5,6	15 873	10,8	35 361	7,1
germania	27 730	7,9	2 474	1,7	30 204	6,1
ukraina	22 981	6,6	4 415	3	27 396	5,5
italia	17 517	5	3 598	2,4	21 115	4,2
TurqmeneTi	7 938	2,3	11 446	7,8	19 384	3,9
aSS	16 224	4,6	2 669	1,8	18 893	3,8
somxeTi	5 158	1,5	10 036	6,8	15 194	3,1
sxva	88 742	25,4	32 222	21,8	120 964	24,3

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

saangariSo periodis ganmavl obaSi dsT-dan da evrokavSiridan Semotanili saqonel i Seadgenda saqarTvel os registrirebul i importis 66 procentis. Turqetis wil ma 13 procenti Seadgina. Sedarebit umniSvnel o iyo aSS-s wil i.

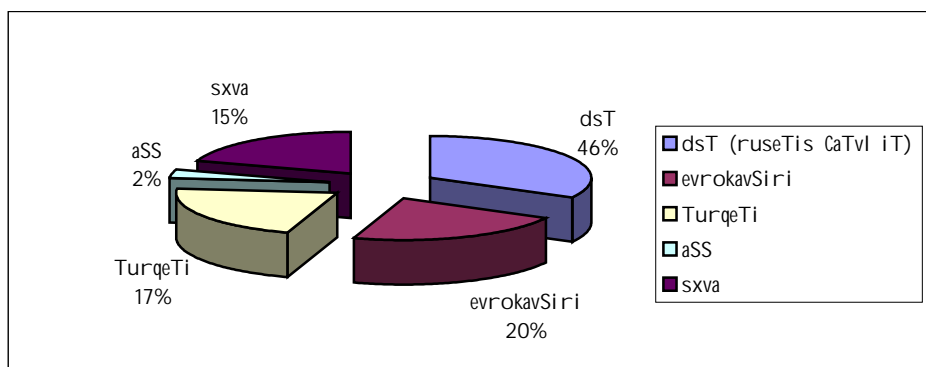
nax. 5.2: saqarTvel os registrirebul i importi regioneblis/qveyneblis mi xedvit, 2002 w. I nax.

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

2002 wl is pirveli naxevari gamoirCeoda qarTuli eqsportis sagrZnobi SemicrebiT iseT mniSvel ovan bazrebze, rogoricaa ruseTis federacia da TurqeTi, amasTan erTad, dafiqsirda eqsportis zrda azerbaijansa da somxeTSi. ruseTSi eqsportis Semicreba nawil obriv SeiZl eba aixsnas am qveyanaSi mcire eqsportiorebis sawinaaRmdogod gamoyenebuli mzardi barierebiT da nawil obriv samxedro TviTmfrinavebisa (sasaqonl o kodi 8802) da feroSenadnobebis (sasaqonl o kodi 7202) eqsportis SemicrebiT. 2001 wl is pirveli naxevis mdgomareobiT samxedro TviTmfrinavebis eqsportma Seadgina 7 milioni aSS dol ari, xol o feroSenadnobebis eqsportma 3,4 milioni aSS dol ari. rac Seexeba eqsportis Semicrebas TurqeTSi, aRniSnuli ganpirobebuli iyo el eqtroenergiis (2001 w. pirveli naxevisTvis eqsportirebuli iyo 4 milioni aSS dol aris el eqtroenergia), feroSenadnobebis (2001 w. pirveli naxevisTvis eqsportirebuli iyo 3,6 milioni aSS dol aris feroSenadnobebi) da aluminis eqsportis SewyvetiT (2001 w. pirveli naxevisTvis eqsportirebuli iyo 3,5 milioni aSS dol aris aluminis jarTi). saangariSo periodSi azerbaijanSi eqportis zrda gamowveuli iyo samxedro TviTmfrinavebisa da maTi nawil ebis eqsportiT, romel mac Seadgina 9,7 milioni aSS dol ari. rac Seexeba mezobel somxeTs, am qveyanaSi eqportis zrda ganapiroba ruseTis samxedro bazebis mier am qveyanaSi gatanil ma samxedro Wurvebma.

nax. 5.3: saqarTvel os registrirebuli eqsporti daniSnul ebis mixedviT, 2002 w. I nax.

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

CanarTi 5.1

evrogaerTianebs vaWroba 2001 wel s

2001 wel s saqonl is eqsportis moculoba, 2000 wl is 23 procentTan SedarebiT, 4 procentiT gaizada, xol o importis moculoba 1 procentiT Semicirda. 2001 wel s, saqonl is eqsportma 1 051 miliardi evro Seadgina, xol o importma – 1 020 miliardi evro, ramac evrogaerTianebs savaWro deficiti 2000 wl is 91 mil ardi evrodan 2001 wel s 46 miliard evromde Seamcira. evrogaerTianebs 15 qveynis vaWroba mTavar savaWro partiniorebTan Sereuli xasiaTis iyo. aRiniSneboda importis vardna iaponiidan (-13 procenti), amerikidan (-3 procenti) da norvegiidan (-33 procenti). saSual od, evrogaerTianebs importis moculobis wliuri zrda, 1996-2001 wl ebis periodSi, 12 procentS Seadgenda, maSin roca evrogaerTianebs eqsportis moculobis wliurma zrdam amave periodSi, sul 9 procenti Seadgina. 2001 wel s evrogaerTianebs yvelaze didi savaWro deficiti dafiqsirda CineTTan (-45,7 mil ardi evro), xol o yvelaze maRali dadebiTi savaWro balansi iyo amerikastan: 2001 wel s igi gaizarda +43,6 miliard evromde, 2000 wel s dafiqsirebuli +33,5 mil ardi evrodan. evrogaerTianebs 15 qveynis vaWroba iaponiasTan evrogaerTianebs savaWro deficitSi kl ebas asaxavda (2001 wel s -30,8 mil ardi evro, 2000 wel s -42,1 mil ardi evrosTan SedarebiT). evrogaerTianebs yvelaze mxsvili mimwodebl ebis arian aSS, CineTi, iaponia, Sveicaria da ruseTi. evrogaerTianebsTvis yvelaze didi saeqsporto bazrebia aSS, Sveicaria, iaponia, poloneTi da CineTi.

2001 wel s yvel aze mniSvnel ovani mateba aRiniSneboda saqonl is imprtSi CexeTis respubl ikidan (+16 procenti), TurqeTidan (+15 procenti) da pol oneTidan (+14 procenti). evrogaerTianebebis importis or meoTxeds Seadgens nedl eul i, manqana-danadgarebi da sxva samrewvel o saqonel i, met-nakl ebad Tanabari wil ebiT. yvel aze mniSvnel ovani iyo eqsporti ruseTSi (+39 procenti), CineTsa (+17 procenti) da CexeTis respubl ikaSi (+14 procenti). evrogaerTianebebis eqsports Seadgens samrewvel o produqcia, ZiriTadad manqana-danadgarebi (30 procenti), transportirebis masal ebi (17 procenti) da qimiuri produqcia (14 procenti). energetikis bal ansis deficitma stabil urobas miaRwia (-117,9 mil iardi evro - 2001 w., - 118,1 mil ard evros - 2000 w.), maSin roca dadebiTi savaWro bal ansi manqana-danadgarebisa da satransporto saSual ebebisaTvis gaizarda (+79,0 mil iardi evro - 2001 w., +45,4 mil iardi evro - 2000 w.).

2001 wel s, evrogaerTianebam moaxdina vaWrobis l iberal izacia nakl ebad ganviTarebul qveynebTan "yvel aferi iaraRis garda" iniciativis Tanaxmad. miuxedavad imisa, rom igi mxol od wl is bol ostvis ganxorciel da, 2001 wel s am qveynebidan importis mocul oba sagrZnobl ad gaizarda, ris Sedegadac evrogaerTianebebis savaWro deficiti am qveynebTan Semcirca - 1,2 mil iard evromde. axl o momaval Si mosal odnel ia eqsportis Semdgomi mateba, vinaidan nakl ebad ganviTarebul i qveynebi preferenciul i ufl ebiT sargebl oben.

evrogaerTianeba msoufl ios umsvil esi momsaxurebis importioria, romel sac momsaxurebis msoufl io importis saerTo mocul obaSi 24 procenti ekuTvnis. momsaxurebis bal ansSi evrogaerTianebas mxol od mcire dadebiTi savaWro bal ansi aqvs (+5,2 mil iardi evro - 2000 w.). evrogaerTianebebis momsaxurebis importi umeteswil ad aSS-dan modis (saerTo mocul obis 40 procentze meti). aseve momsaxurebis importireba xdeba metwil ad aziidan (17,2 procenti), xmel TaSua zRvis qveynebidan (8,5 procenti) da evrogaerTianebaSi gawevrianebis kandidati qveynebidan (5,7 procenti). evrogaerTianebebis momsaxurebiT vaWrobaSi Sedis mogazauroba da transportireba, romel ic met-nakl ebad Tanabari wil ebiT aris warmodgenil i. sxva biznes momsaxureba Sedagens daaxl oebiT kidev erT meoTxeds. importis yvel aze swrafi zrda bol o periodSi dafiqsirda kompiuterul da sainformacio momsaxurebaSi, roml is wl iurma zrdam 1994-2000 ww periodSi 24 procenti Seadgina.

wyaro: vmo, TPRB

registri rebul i eqsportis struqtura

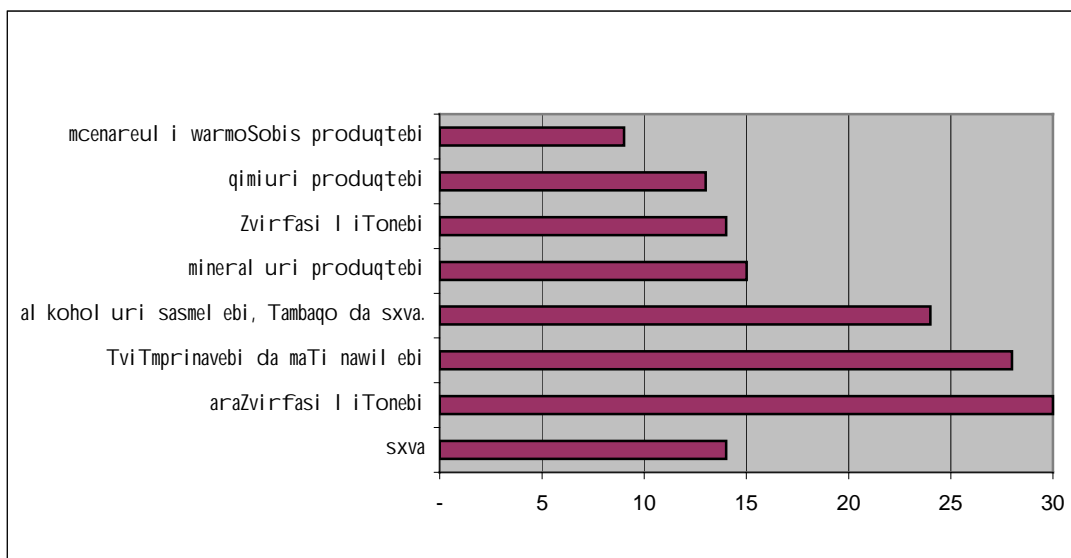
10 sasaqonl o j gufi Seadgenda qarTul i eqportis daaxl oebiT 68 procentis. 2002 wel is pirvel i naxevis mdgomareobiT aRiniSna samxedro TviTmfrinavebisa da misi nawil ebis eqsportis garkveul i zrda. aRniSnul i saqonl is eqsportma daikava pirvel i adgil i 26,2 aSS milioni dol ariT (mTel i eqsportis 17,8 procenti). tradiciul partnior qveyanasTan - TurqmeneTTan (mTel i eqsportis 49 procenti) erTad samxedro TviTmfrinavebi da nawil ebi eqsportirebul iqna mezobel azerbaijanSi (37 procenti), gambiasa (10 procenti) da safrangeTSi (4 procenti). feroSenadnobebis (kodi 7204) eqsporti Seadgenda mTel i eqsportis 12,6 procentis. aRniSnul i saqonl is gasaRebis bazari ZiriTadad TurqeTi (91 procenti) iyo.

naxevraddamuSavebul i oqros (sasaqonl o kodi 7108) eqsportma dai mkvidra erT-erTi mniSvnel ovani adgil i saeqsporto saqonel Ta Soris. oqros eqsportma miaRwia 13,6 milion aSS dol ars, rac registri rebul i eqsportis 9,3 procentis Seadgens. aRniSnul i produqciis eqsportis daniSnul ebis adgil i iyi ingl isi.

tendencia, romelic SeiniSneboda wina wl ebSi, kvl avac grZel deboda saangariSo periodSi, ruseTis federacia tradiciul ad kvl avac rCeba qarTul i Rvinis ZiriTad momxmarebel ad, rac riskis qveS ayenebs aRniSnul i seqtoris arsebobas.. 2002 wl is I naxevarSi ganmavl obaSi Rvinis (sasaqonl o kodi 2204) eqsportis daniSnul ebis adgili s warmoadgenda ruseTi (785 procenti), ukraina (9 procenti), aSS (6 procenti) da yazaxeTi (2,7 procenti).

natural uri da mineral uri wyl ebi (kodebi 2201 da 2203), Seadgendnen eqsportis 5,7 procentis. eqsportis daniSnul ebis qveynebi iyo ruseTi (80 procenti), ukraina (8 procenti) da aSS (5 procenti). qimiuri sasubebis eqsportma ((sasaqonl o kodi 3102) Seadgina 5 procenti registrirebul i eqsportisa. am sasaqonl o jgufis eqsportis daniSnul ebis adgili iyo gibraltari (26 procenti), Turqeti (22 procenti), somxeti (15 procenti), azerbaijani (14 procenti) saberZnети (9 procenti) da germania (9 procenti).

nax. 5.4: saqarTvel os registrirebul i eqsportis struqtura, 2002 w. I nax.
(milioni aSS dolari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

cxril i 5.2: saqarTvel os registrirebul i eqsportis struqtura, harmonizebul i sasaqonl o sistemis (HS96) mixedviT, 2002 w. I nax.

	aTasi aSS dol ari	procenti
eqsporti - sul	147 504	100
safreni aparatebi da maTi nawil ebi -8802, 8803	26 230	17,8
Savi I iTonis j arTi-7204	18 573	12,6
oqro -7108	13 648	9,3
yurZnis Rvino natural uri -2204	11 615	7,9
wyal i, maT Soris natural uri an mineral uri – 2201, 2202	8 430	5,7
azotis sasugebi –3102	7 385	5
spil enZis madani da koncentratebis- 2603	6 163	4,2
navTobi da navTobproduqtebi – 2709, 2710	4 618	3,1
feroSenadnobebi -7202,	4 441	3
al uminis narCenebi da j arTi-7602; daumuSavebel i al umini – 7601	4 247	2,9
sxva	46 401	31,5

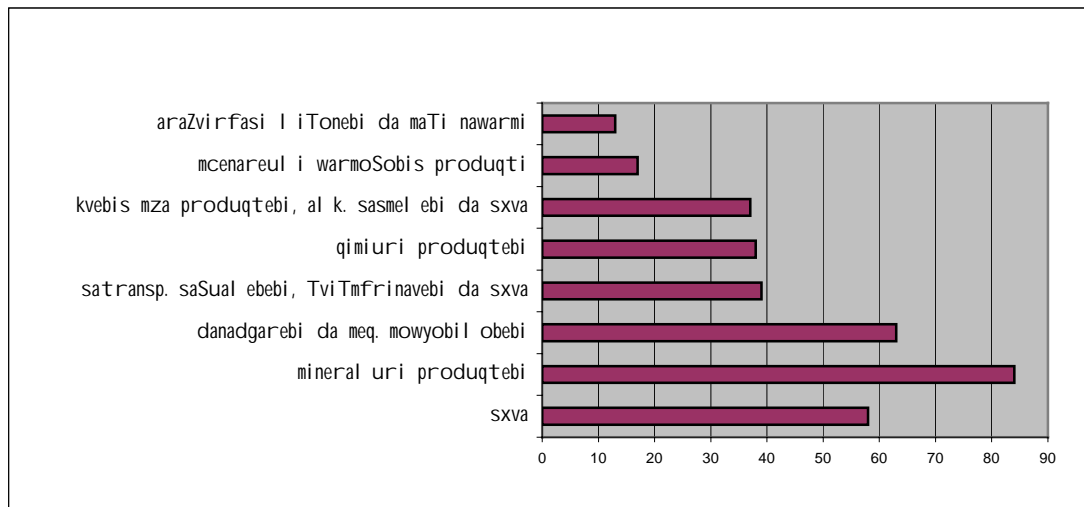
wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

sxva ZiriTadi saeqsporto sasaqonl o j gufebia: spil enZis madani da koncentratebi (kodi 2603), Savi I iTonebis j arTi da feroSenadnobebi (sasaqonl o kodebi: 7202, 7204), al uminis narCenebi da j arTi (sasaqonl o kodi 7602), daumuSavebel i al umini (sasaqonl o kodi 7601). bol o ori saqonl is eqsporti erTad Seadgenda registrirebul i eqsportis 3,3 procentis. aRniSnul i produqcia ZiriTadad gadatvirTul iqna TurqetSi, iaponiaSi, iransa da indoeTSi.

zemoT moyvanil i cxril i 5.3 gviCvenebs registrirebul i eqsportis ZiriTad saxebobs harmonizebul i sasaqonl o sitemis mixedviT.

registrirebul i importis struqtura

cxril i 5.5: saqarTvel os registrirebul i importis struqtura, 2002w. I nax.
(milioni aSS dol ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

miuxedavad imisa, rom saqarTvel os importis mniSvel ovani nawili aRricxvis miRma rCeba, registrirebuli importis monacemTa analizi gviCvenebs, rom saqarTvel os damokidebul eba importul energomatarebl ebze kvl avac mniSvel ovani iyo 2002 wl is pirvel naxevarSi. importSi dominirebda mineral uri produqtebi. navTobis airebi, navTobi da navTobproduqtebi da el eqtroenergia erTad Seadgenda 23 procentis mTliani importisa. samkurnal o saSual ebebis (sasaqonl o kodi 3004) importma Seadgina 6,6 procenti. sakvebi produqtebis (xorbal i, fqvili da a.S.) wili ki TandaTanobiT kl ebul obs.

cxrili 5.4 gviCvenebs umxvileb saimporto sasaqonl o jgufebis, romel Ta saerTo wili registrirebuli importSi aris 44 procenti. bunebrivi gazisa da navTobisa da navTobproduqtebis wili 2001 wl is mTlian importSi daaxl oebiT 20 procenti iyo. sxva mTavari saimporto saxeobebia: Saqari (3,7 procenti), Tambaqos nawarmi (3,5 procenti), TviTmfri navebi (daaxl oebiT 2 procenti), da sxva.

cxrili 5.3: saqarTvel os registrirebuli importis struqtura, harmonizebuli sasaqonl o sistemis (HS96) mixedviT, 2002 w. I nax.

	aTasi aSS dol ari	procenti
importi - sul	349 526	100
navTobi da navTobproduqtebi - 2710	37 588	10,8
navTobis airebi -2711	30 173	8,6
samkurnal o saSual ebebi -3004	23 148	6,6
lerwmisan Warxli is Saqari - 1701	12 890	3,7
sigarebi da sigaretebi, Tambaqo - 2402, 2401, 2003	12 383	3,5
el eqtroenergia - 2716	11 437	3,3
fqvili da sxv.- 1101	8 560	2,4
safreni saSual ebebi - 8803	7 928	2,3
radio da satekevizio aparatura - 8525	5 504	1,6
Satel efono el eqtruli aparatebi - 8517	5 051	1,4
sxva	194 864	55,8

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

momsaxurebis eqsporti da importi

araregistrirebuli momsaxurebiT vaWrobis wili gacilebiT didia, vidre araregistrirebuli saqonliT vaWrobis SemTxvevaSi. saqarTvel os sagadamxdel o balansi¹ mixedviT (ix. cxrili 5.5) a.w. pirvel naxevarSi registrirebuli momsaxurebis eqsportis 55 procenti modioda satransporto momsaxurebaze. turizmi Seadgenda momsaxurebiT eqsportis 37 procentis. sxva saxi momsaxureba (romelic moicavs kavSirgabmul obas, dazRvevas da a.S.) Seadgens mxol od 9 procentis. garkveuli zrda sarkinigzo transportiT momsaxurebis eqsportis macvnebel Si.

¹ sem-is gamocemisas mxol od 2001 w. pirveli sami kvartli sagadamxdel o balansi iyo xel misawvdomi.

cxrili 5.5: momsaxurebis registrirebul i eqsporti da importi,
(aTasi aSS dol ari)

	2002 w. I max.		2001 w. I max.	
	Eeqsporti	importi	Eeqsporti	importi
sul momsaxureba	164 641	122 539	157 701	114 903
sa transporto momsaxureba	88 641	50 243	84 811	47 293
- saZRvao transporti	19 572	12 280	13 999	16 492
- sahaero transporti	9 135	19 484	12 559	15 218
- sarkinigzo transporti	37 633	8 040	33 858	6 163
- saavtomobil o transporti	6 590	10 439	9 550	9 420
- mil sadenebi	15 731	0	14 845	0
turizmi	61 160	51 522	59 020	51 032
sxva	14 603	20 775	13 870	16 578

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

regional uri integracia suami-s (saqarTvel o-ukraina—azerbaijani-uzbekeTi-mol dova) wevr qveynebs Soris

a.w. 19-20 ivl iss ukrainis qal aq ial taSi Catar da suami-s wevri qveynebis Sexvedra. Sexvedras eswrebodnen ruseTis, bul gareTis, iranis, aSS-s, sl oveniis, pol oneTis, Turqetis agreTve gaeros, evrokavSirisa da sxva organizaciis wevrebi stumris statusiT. aRniSnul i samitis fargl ebSi suami-s wevr qveyneba (uzbekeTis garda) xel i moaweres dekl aracias Tavisufal i savaWro zonis (Tsz) Seqmnis Sesaxeb. j er kidev 2002 wl is seqtemberSi niu-iorkSi suami-s wevr qveynebis prezidentebma gadawyvites gaerTianebs institucional izacia da Tsz-is Seqmna.

regional uri ganviTarebis saerTaSori so samarTI ebri vi baza (vmo/GATT)

regional uri ekonomikuri integracia niSnavs im qveynebs Soris savaWro nakadebis gafarToebisaTvis saWiro pirobebis Seqmnas, roml ebic koncentrirebul ebi arian erT geografiul regionSi. regional uri ekonomikuri integraciis ganviTarebul i forma SeiZl eba moicavdes monawile mxareebis Soris saval uto da ful adi pol itikis harmonizaciisa da unifikacias.

regional uri ekonomikuri integracia unda ganxorciel des an rogorc oficial uri ekonomikuri bl oki qveynebs Soris, an rogorc araformal uri gaerTianeba. pirveli niSnavs, rom ramdenime qveyanam Caamooyal iba es bl oki wesdebisa da SeTanxmebebis safuZvel ze (EU, NAFTA, MERCOSUR da sxva), xolo meore gul isxmobs, rom dainteresebul i mxareebi SeTanxmdnen xel i Seewyot integraciisaTvis regionSi oficial uri SeTanxmehis gareSe (aRmosavl eT-aziis integracia).

regional uri integraciis Sesaxeb SeTanxmeba moicavs ekonomikuri TanamSroml obis intensifikaciis ramdenime stadias, rac asaxavs integraciis dones qveynebs Soris.

yvel aze dabal i safexuri aris preferenciul i savaWro SeTanxmeba ramdenime qveynas Soris, rac gul isxmobs imas rom mxareebi amcireben tarifebis ganakveTebis mxol od urTierTvaWrobis as.

SeTanxmeba Tavisufal i vaWrobis Sesaxeb niSnavs, rom savaWro SezRudvebi wevr qveyanebs Soris moxsnil ia, magram TiToeul i qveyana inarCunebs sakuTar satarifo strukturas danarCeni msofli os mimarT.

sabaJo kavSiri ki aris Tavisufal i vaWrobis sivrce, erTiani sagareo savaWro politikiT. erTiani bazari aris sabaJo kavSiri, romel ic aseve moicavs warmoebis faqtorebis Tavisufal moZraobas (Sroma da kapital i). ekonomikuri kavSiri aris erTiani bazari, romel ic moicavs wevri qveynebis erovnul i ekonomikuri politikis harmonizaciis garkveul done. am SemTxvevaSi wevri qveynebis erovnul i val utebi fiqsirebul ia erTmaneTis mimarT.

monetarul i kavSiri aris erTiani bazari an ekonomikuri kavSiri, roca SemoRebul ia erTiani val uta. praqtikaSi regional uri ekonomikuri integracia xsenebul i formebis Sexamebaa, romlis arCeva xdeba politikuri faqtorebis gaTval iswinebiT.

vmo/GATT-is erT-erTi ZiriTad principi, romel ic uzrul nvel yofs vaWrobaSi diskriminaciis ardaSvebas, warmoadgens cnobil i upiratesi xel Sewyobis principi (MFN). aRniSnul i principi gul isxmobs Semdegs: Tuki wevri qveyana satarifo Tu sxva raime daTmobas ukeTebis meore qveyanas ama Tu im produqtze, maSin aRniSnul i reJimi dauyovnebl iv da upirobod imoqmedebs sxva qveynebis anal ogiuri produqtis mimarT. es piroba moqmedebs ara marto importis dros, aramed eqsportis pirobebSi. amrigad, upiratesi xel Sewyobis principi izl eva garantias, rom ar iqneba wevr qveynebs Soris diskriminacia sagareo vaWrobis as.

vmo/GATT-i amasTan aRiarebs, rom tarifebi da vaWrobaze sxva barierebi SeiZl eba Semcirdes qveynebis mier regional uri SeTanxmebebis Wril Si SeRavaTian safuZvel ze. amrigad, regionul i SeRavaTiani SeTanxmebebi amkvidrebs upiratesi xel Sewyobis principis mniSvel ovan gamonakl iss. imisaTvis, rom dacul i iqnas regional uri SeTanxmebebis arawevri qveynebis savaWro interesebi, GATT-i akanonebs mkacr pirobebs aseTi SeTanxmebebis SeqmnisaTvis. es pirobebi mdgomareobs Semdegsi:

- regional uri SeTanxmebebis wevrma qveynebma unda moxsnan tarifebi da vaWrobaze sxva barierebi mxol od da mxol od erTmaneTis mimarT;
- aRniSnul ma SeTanxmebebma ar unda warmosvas vaWrobaze axali barierebi mesame qveynebis mimarT.

vmo-s samarTi ebriv CarCoSi regional urma SeTanxmebebma SeiZl eba miiRos forma sabaJo kavSirisa da Tavisufal i savaWro sivrcisa (muxli XXIV, GATT). orive SemTxvevaSi vaWroba wevr qveynebs Soris xdeba gadasaxadebisgan Tavisufal safuZvel ze, im dros, roca vaWroba mesame qveynebTan eqvemdebareba upiratesi xel Sewyobis principis. sabaJo kavSiris SemTxvevaSi wevri qveynebis tarifebi harmonizebul ia da gamoiyeneba sabaJo kavSiriSi importirebis dros erTnair safuZvel ze. Tavisufal i savaWro arealis moqmedebisas, wevri qveynebi ganagrZoben

tarifebis gamoyenebas harmonizaciis gareSe, Taviani individualuri satarifo cxrilebis mixedvit. amgvari regionaluri Setanxmebebis Sedegad dResdReobit proporciul ad marali xvedriti wili msolfio vaWrobisa modis Seravati (regionaluri Setanxmebebis) safuzvelze.

Tavisufali savaWro sivrce (Tss) aris sabaJo kavSiris potenciuri winamorbedi. Tss-is partniorebi axorciel eben damoukidebel savaWro politikas, maT Soris Tavdacviti Ronisziebebis, anti-dempinguri da sakompensaciiio zomebis CaTvliti. arSaniSnavia is faqti, rom sabaJo kavSiris SemTxvevasi unda dakmayofil ebuli iqnas GATT-is XXIV muxli, romelic moitxovs, rom sabaJo kavSirebma acnobon vmo-s garkveuli kriteriumebis dakmayofil ebis Taobaze. sabaJo kavSiri, da ara misi romelime wevri, unda gawevriandes vmo-Si, radganac wevroba eniWeba kavSirs da ara cal-cal ke mis wevr qveynebs.

CanarTi 5.2

evroavSiris Tavisufali vaWrobis zonebi

evrogaertianeba evropis Setanxmebit centraluri da armosavleti evropis ative qveyanastan 1999 wli dan aris dakavSirebuli. rogorc Sedegi, Setanxmebis xel momwer qveynebsa da evrogaertianebas Soris, samrewvelo produqcia Tavisufal brunvasi imyofeba ukve 2001 wli dan. SezRudvebi Zalasi rceba mxolod ramodenime seqtorSi, magalitad softis meurneobasi. evropis Setanxmebebi aseve Seicavs debul ebebs vaWrobasa da investiciebtan mimarTebsi momsaxurebis, gadasaxadebisa da kapitalis Tavisufali moZraobis, samuSao Zal is Tavisufali brunvisa da TanamSromlobis Sesaxeb garemos dacvis, transportisa da sabaJo sferoebSi. Semdgom, isini iTvaliswineben kanonmdebl obata daaxloebas evrogaertianebis kanonmdebl obastan, gansakutrebit Sida bazarTan dakavSirebul sferoebSi, isetSi rogoricaa konkurencia da intel eqtualuri, samrewvelo da komerciuli sakuTrebis dacva. amave sferoebis moicavs TanamSromlobis Sesaxeb Setanxmebebi kviprossa da maltasTan. evrogaertianebas dafuznebuli aqvs sabaJo kavSiri TurqETTan, romelic samrewvelo produqcias moicavs. foladisa da naxSiris produqcia Tavisufal brunvasia, xolo sasofl o-sameurneo produqciit vaWrobis sferoSi orive mxaris mier koncesiebis gacvla moxda. Semdgomi mol aparakebebi, momsaxurebit vaWrobisa da saxel mwifo Sesyidvebis sferoSi liberalizaciis miRwevis miznit, 2000 wels daiwyo.

evrogaertianebis ormxrivi savaWro urTierTobebi SveicariasTan dafuznebulia arsebul Setanxmebebs: 1972 wli Setanxmeba Tavisufali vaWrobis Sesaxeb. 1994 wli dan evrogaertianeba da Sveicaria awarmoeben mol aparakebebs, romlebic moicavs mraval specifikur seqtors. Svidi axali Setanxmeba fizikuri pirebis, sahaero da miwizeda transportis Tavisufali moZraobis, samecniero da teqnologiuri TanamSromlobis, softis meurneobis, Sesabamisobis Sefasebisa da saxel mwifo Sesyidvebis seqtorebSi Zalasi Seva 2002 wli sazaxuls. 2001 wli isivnisidan mimdinareobs mol aparakebebi statistikis, garemos dacvis, gadamuSavebul sasofl o-sameurneo produqciit vaWrobis, fal sifikaciis winaarmdag brZolasi TanamSromlobis damatebit sferoebSi, xolo mol aparakebebi danazogebis dabegvris Taobaze axlo momavalsi unda daiwyo. 2002 wli is april Si evrokomisiam gadawvita SveicariasTan mol aparakebebis dawyebis Setavazeba otaxal sferoSi, maT Soris Tavisufali vaWrobis Sesaxeb Setanxmebis gavrcel ebastan dakavSirebit momsaxurebaze.

evrogaerTiane bam gaafirma ormxrivi TanamSroml obis Sesaxeb SeTanxmebebi xmel TaSua zRvis 8 qveyanasTan. aRniSnul i SeTanxmebebi Seicaven pol itikur, savaWro da TanamSroml obis nawil ebs. SeTanxmebebi tunisTan, marokosa da iordaniastan Zal aSi Sevida Seabamisad 1998 wl is martSi, 2000 wl is martsa da 2002 wl is maisSi. palestinis xel isuflebasTan SeTanxmebebis savaWro debul ebebi (romel Tac xel i moewera 1997 wl is Teberval Si) gamoiyeneba droebiT safuZvel ze. rac Seexeba israel s, axal i evro-med TanamSroml obis SeTanxmeba Zal aSi Sevida 2000 wl is 1 ivniss. xel i moewera SeTanxmebebs egiptesa da al JirTan, roml ebic ratifikacias el ian. Zal aSi Sedis SeTanxmeba libanTan, mxareebi apireben komerciul i nawil is ganxorciel ebas droebiTi SeTanxmebis safuZvel ze. mimdinareobs mol aparakebebi siriasTan. cal keul i SeTanxmebebi iTval iswinebs yovel qveyanasa da evrogaerTiane bas Soris saqonl isTvis Tavisufal i vaWrobis zonis Seqmnas da sasofl o-sameurneo bazrebi TandaTanobiT gaxsnas. garda amisa, es SeTanxmebebi Seicaven debul ebebs, roml ebic iTval iswineben l i liberal izacias momsaxurebis, kapital is moZraobisa da konkurenciis sferoSi.

aseve mTel i seriozul obiT ganaxl da mol aparakebebi evrogaerTiane basa da sparseTis yuris qveynebis TanamSroml obis sabWos (GCC) Soris, mas Semdeg rac sparseTis yuris qveynebis TanamSroml obis sabWom daadgina rom araugvianes 2005 wl isa SemoRebul i unda iyos ertiani sabajo tarifebi da Sesworeba evrogaerTiane bis mol aparakebaTa Tavdapirvel mandatSi, romel ic Zal aSi 1991 wl idan.

evrogaerTiane bisa da meqsikis Tavisufal i vaWrobis Sesaxeb SeTanxmeba Zal aSi Sevida 2000 wl is 1 ivl iss. Tavisufal i vaWrobis Sesaxeb SeTanxmeba moicavs saqonl iT vaWrobas, romel ic metwil ad srul ad unda ganxorciel des 2003 wl isTvis; ufro xangrZl ivi gardamaval i periodebi daSvebul ia mxol od meqsikis samrewvel o saqonl isTvis - 2007 wl amde da sasofl o-sameurneo produqciisTvis - 2010 wl amde. Tavisufal i vaWrobis Sesaxeb SeTanxmebebi moicavs momsaxurebas, saxel mwifo Sesyidvebs, konurenciasa da intel eqtual uri sakuTrebi s ufl ebebs.

mol aparakebebi evrogaerTiane bas da Cil es Soris asoci rebul SeTanxmebaze, roml ebic daiwo 2000 wl is april Si mol aparakebebis pirvel raundze, dasrul da 2002 wl is 26 april s. saqonl iT, momsaxurebiT da saxel mwifo SesyidvebiT Tavisufal i vaWrobis zonebis garda, momaval i SeTanxmeba unda Seicavdes debul ebebs investiciebis, sabaJosa da vaWrobis xel SewyobasTan, intel eqtual uri sakuTrebi s ufl ebebTan, konkurenciasa da davebis mogvarebis meqanizmTan dakavSirebiT. momaval i SeTanxmeba amJamad Sida damtkicebis procesSi imyoFeba.

samxreT amerikis qveynebis ertian bazarTan regionTaSorisi TanamSroml obis SeTanxmebis Sesaxeb mol aparakebebi daiwo 2000 wl is april s. im droisaTvis, SeTanxmebis sxvadasxxva sakiTxebze teqstTan dakavSirebul i winadadebebis gacvla metwil ad ukve ganxorciel da. garda amisa, mxareebma moaxdines satarifo SeTavazebebis gacvla. amJamad, mZaddeba mol aparakebaTa mesame etapi.

1999 wels samxreT afrikasTan savaWro, ganvitarebisa da TanamSroml obis SeTanxmebis gaformebis Semdeg, 2002 wl is 28 ianvars xel i moewera SeTanxmebebs RviniTa da al kohol uri sasmel ebiT vaWrobis Sesaxeb. mas Semdeg isini pirobiTad gamoiyeneba. mol aparakebebi Tevzweris ufl ebebis sakiTxze jer-jerobiT ar aris dasrul ebul i.

wyaro: mvo

Tavi meeqvse. privatizacia

2002 wl is meore kvartal Si privatizaciis procesSi mniSvnel ovan progress adgil i ar hqonia. Tumca, saxel mwifo qonebis marTvis saministrom (sqms) gamoacxada tenderebi zogierTi saSual o da msxvili sawarmos privatizaciaze. saaqcio sazogadoeba "el maval mSenebel isa" da el eqtrovagonSemkeTebeli qarxnis saprivatizacio tenderebi warmatebit dasrul da 2002 wl is mesame kvartal Si. zogierTi msxvili sawarmo wl is meore naxevarSi gatanili iqneba auqcionze nul ovani sarezervo fasiT, xolo zogierTi sawarmoSi dawyebul ia gakotrebis saqmis warmoeba. mas Semdeg rac "saqarTvel os aviaxazebis" privatizebis miznit gamocxadebuli saerTasoris tenderi uSedegod damTavrda, ganxil eba sawarmos likvidaciis sakiTx. mimdinareobs saaqcio sazogadoeba "Tbil wyal kanalis" marTvasi gadacemis tenderi da monawile kompaniebma teqnikuri da finansuri winadadebebi noemberSi unda warmoadginon.

saSual o da msxvili sawarmoebis privatizacia

2002 wl is meore kvartal Si saSual o da msxvili sawarmoebis saprivatizaciოდ დამტკიცებასა და მათი სააქციო საზოგადოებებად გამოყალიბების პროცესი ცვლილებები ტიტყმის არყოფილა. ცხრილი 6.1 გვიჩვენებს რომ 2002 wl is პირველი ივლისის მდგომარეობით, საპrivatizაციოდ დამტკიცებული საSual o da msxvili sawarmoebis მთლიანი რიცხვი უცვლელი დარჩა - 1426. სააქციო საზოგადოებად გამოყალიბებული საSual o da msxvili sawarmoebis მთლიან რიცხვმა 1362-ს მიაღწია. 2002 wl is პირველ ნახევარში მხოლოდ 3 სააქციო საზოგადოება გამოყალიბდა. როგორც საპrivatizაციოდ დამტკიცებული, ასევე სააქციო საზოგადოებებად გამოყალიბებული sawarmოთა ყველა დიდი რიცხვი სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სექტორშია.

ცხრილი 6.1: სააქციო საზოგადოებების დაარსება სექტორების მიხედვით (sqms-ს კლასიფიკაციით), 2002 wl is 1 ივლისის მდგომარეობით¹

სექტორი	დამტკიცებული	დაარსებული	დაარსებული 2002 წელს
მრეწველობა	230	305	2
პურპროდუქტები	61	45	0
სოფლის მეურნეობა და სურსათი	391	305	0
არქიტექტურა და მშენებლობა	228	164	0
საცალო და საბითუმო ვაჭრობა	86	62	0
საოფაცხოვრებო მომსახურება	22	22	0
ნავთობპროდუქტები	49	36	0
საგაზი	60	47	0
ტრანსპორტი	120	131	0
სოციალური სფერო	57	57	1
ჯანდაცვა	56	58	0
ენერგეტიკა	66	130	0
სულ	1,426	1,362	3

წყარო: saxel mwifo qonebis marTvis saministro

¹ sqms-მ ამ ცხრილში გარკვეული ცვლილებები შეიტანა. სექტორი "სამთო ქიმია" შეტანილია იქნა სექტორში "მრეწველობა". ზოგიერთი საარმოს პროფილის გადამდვის სედეგად ისინი სხვა სექტორში იქნენ გადანილებული. ასევე შემოღებული იქნა სექტორი "საოფაცხოვრებო მომსახურება".

saxel mwifo mfl obel obaSi darCenil i saSual o da msxvil i sawarmoebis privatizacia siZnel eebS awydeba. bevrma tenderma ver moizida ganacxadebi da sawarmoebi ver gaiyida. im SemTxvevebSi ki, rodesac sawarmos aqciaTa sakontrol o paketis fasi Sencirebul iqna, myidveli ver moizebna. rogorc Cans, am tenderebis pirobebi metismetad momTxovni iyo da dabal i fasis miuxedavad, seriozul ma investorebma Tavi Seikaves mZime val debul ebebis aRebisagan. aseTi sawarmoebis privatizaciis ZiriTadi Semaferxebel i mizezebia didi davalianebebi, sawarmos aqtivebis cudi mdgomareoba, samuSao Zal is siWarbe, sawarmos zoma da sawarmoSi interesebis mqone gavleniani jgufebi.

msofli o bankis struqturuli gardaqmnebis mesame kreditis pirobebis Tanaxmad, meore tranSis misaRebad nusxiT gansazRvrul i pirveli rigis 29 msxvil i sawarmodan minimum 20 sawarmo unda iqnas privatizebul i an likvidirebul i. 2002 wl is ivl isis mdgomareobiT pirveli rigis sawarmoTa nusxidan ToTxmeti sawarmo privatizebul iqna da rva sawarmoSi dawyebul ia likvidacia/gakotrebis procesi. ase rom meore tranSis misaRebad kreditis pirobebi Sesrul ebul ia. mesame tranSis misaRebad saWiroa mTlianad ganxorciel des pirveli rigis sawarmoebis privatizeba an likvidacia. rac Seexeba meore rigis msxvil sawarmoTa nusxas, 29 sawarmodan 26 privatizebul ia.

2001 wels zogierT saSual o da msxvil sawarmoSi sqms-m restruqturizacia Caatara. vinandan, msxvil i sawarmoebis SemTxvevaSi Znel i iyo maTi gayidva restruqturizaciis gareSe, sawarmos sicocxl isunariani nawili gamocal kevebul i iqna sxva danarCenisagan. Sesabamisad sicocxl isunariani nawili ufro efeqturi gaxda da ufro mimzidvel ic potenciuri investorebisaTvis. restruqturizebul i sawarmoebis simboluri fasiT an nul ovan auqcionze gayidva ramodenime Tvis ganmavl obaSi ganxil eboda da sabol ood aris garkveul i winsvla am mimarTul ebiT, da met progress unda vel odeT wl is bol os.

saaqcio sazogadoeba "el maval mSenebel i" erT-erTi yvel aze msxvil i sawarmoa saqarTvel oSi. sawarmos aqciaTa sakontrol o paketi ramodenimejer iqna gamotanil i gasayidad, magram uSedegod. sawarmoSi Catarda restruqturizacia da ganxorciel da arasawarmoo daniSnulebis aqtivebis sawesdebo kapital idan amoReba. aqciaTa sakontrol o paketze 75 procentis fasdaklebiT gamocxadebul ma ganmeorebiTma tenderma kvl avac ver moizida vercerTi ganacxadi. tenderi sawarmos aqciaTa 75 procentis simboluri sawyisi fasiT (150 000 aSS dol ari) gasayidad 2002 wl is 24 maiss gamocxadda. tenderis pirobebis mixedviT, gamarjvebul ma unda ganxorciel os 500 000 l aris odenobis investicia, yovel wl iurad 30 procentiT gazardos sawarmos warmadoba, yovel wl iurad 20 procentiT gazardos xel fasebi da gazardos personal is raodenoba. ivl isSi gamarTul tenderSi sawarmos direqtorma gaimarj va.

2002 wl is 19 ivl iss sqms-m gamoacxada saerTasoriso tenderi saaqcio sazogadoeba "medeas" aqciaTa sakontrol o paketze. aqciaTa paketis sawyisi fasi simboluria da 5 000 aSS dol ars udris.

saaqcio sazogodoebebis "quTaisis avtoqarxnis" da "saqarTvel os traqtoris" aqciaTa sakontrol o paketebi 5 ivl iss gamotanil i iqna ful ad auqcionze nul ovani sarezervo fasiT. auqcioni oqtomberSi dasrul deba.

“saqarTvel os aviaxazebis” saxel mwifo sakuTrebaSi arsebul i aqciaTa paketis privatizebis mizniT gamocxadebul ma saerTaSoriso tenderma ver moizida ganacxadebi da amJamad ganixil eba sawarmos likvidaciis sakiTxi. sqms-m daiwyo saaqcio sazogadoebebis “el vas” da “saqceol itis” likvidaciis procesi. sawarmoTa likvidaciis procesi mimdinare wl is bol omde unda dasrul des. saaqcio sazogadoeba “saqsamTometal urgia” aseve likvidaciis procesSia. sicocxl is uunaro da aramimzidvel i sawarmoebis likvidacia xSirad privatizaciis mtkivneul i procesis logikur dasasruls warmoadgens da masac moaqvs sargebel i ekonomikisaTvis: sagadasaxado da sxva daval ianebebis nawil i mainc daifareba.

zogierT msxvil sawarmoSi dawyebul ia gakotrebis procesi. maT Sorisaa saaqcio sazogadoebebi tami, qimboWko, tyibul naxSiri, azoti, saqabreSumi da WiaTurmanganumi. gakotrebis saqmis warmoeba iwvevs val auval i sawarmos reorganizebas an likvidacias. saaqcio sazogadoebebis, azoti, saqabreSumi, WiaTurmanganumis SemTxvevaSi dawyebul ia sasamarTl os mier damtkicebul i reabilitaciis procesi. Tuki rehabilitacia warmatebiT iqna ganxorciel ebul i, sawarmo SeZl ebs dafaros val ebi, mTl ianobaSi gaiumj obesos Tavisi mdgomareoba da amgvarad wvl il i Seitanos qveynis ekonomikaSi.

saSual o da msxvil i sawarmoebis privatizaciis procesSi aRsanisnav movl enas warmoadgens 2002 wl is agvistoSi el eqtrovagonSemkeTebel i qarxnis tenderis meSveobiT privatizeba. sawarmos direqtorma aqciaTa paketSi 1 300 000 aSS dol ari gadaixada. tenderis pirobebi, romelic unda Seasrulos gamarjvebul ma, moicavs erTi milioni aSS dol aris odenobis investiciebis ganxorciel ebas, warmadobis gazrdas da samuSao Zal is SenarCunebas.

miuxedavad imisa, rom privatizaciis procesi bevr SemTxvevaSi ferxdeba zemoT moyvanil i mizezebis gamo, ar aris yovel Tvis gamWvirvale da zogierT SemTxvevaSi uSedegoa, igi sasargeblo unda iyos rogorc momxmarebl isaTvis, aseve muSa-mosamsaxurisaTvis da mTl ianad ekonomikisTvis. momxmarebel i sargebel s iRebs maSin rodesac meti efeqturoba, romelic privatizebis meSveobiT SeiZl eba iqnas miRweul i, mas gadaecema, magal iTad fasebis formiT, roml ebic imaze nakl ebia, rac SeiZl eboda rom yofil iyo, farTo arCevaniT da ukeTesi momsaxureobis formiT. privatizebul i biznesi savaraudod ufro kargad pasuxobs momxmarebl is cval ebad moTxovnebs da ufro aqtiuria axal i produqciis bazarze gamotanaSi.

muSa-mosamsaxurisaTvis privatizacia niSnavs naTel i miznebis mqone kompaniaSi muSaobas, am miznebis misaRwevad saWiros saSual ebebis arsebobs da warmatebis SemTxvevaSi Sesabamis ukugebas. es aZl ierebs zrunvas momxmarebel ze, rac nebismeri warmatebul i biznesis amosaval wertils warmoadgens. ekonomika sargebel s iRebs privatizebul i dargebis kapital ze ufro maRal i amonagebis formiT, roml ebsac ukve aRar SeuZl iaT moizion resursebi ekonomikaSi sxva gzebiT (igul isxmeba gadasaxadebi), Tu ara ibrZol on fondebisatvis Ria kapital is bazarze.

kavSirgabmul obis seqtori

kavSirgabmul obis seqtoris obieqtebis privatizaciaSi 2002 wl is meore kvartal Si progresi ar dafiqsirebul a. sqms-m Sewyvita urTierToba privatizaciis procesis safinanso mrCevel Commertzbank-Tan. axali safinanso mrCevis gamosavl enad tenderi jer ar gamocxadebul a. norvegiuli kompania Telenor-i konsultaciebs uwevs saaqcio sazogadoeba "saqarTvel os el eqtrokavSiris" da exmareba axali biznes gegmis SemuSavebaSi, romelic moicavs sawarmos axali samenejero struqturis Camoyal ibebas da sxva rekomendaciebs. Tumca, jerjerobiT "saqarTvel os el eqtrokavSiris" arc privatizeba da arc marTvaSi gadacema ar aris dagegmili.

energetikis seqtori

2002 wl is pirvel naxevarSi energetikis seqtoris obieqtebis privatizebis mxriv progresi ar yofil a. sqms-m IFC-sTan erTad saxel mwifo mfl obel obaSi myofi el eqtroenergiis gamanawil ebel i regional uri kompaniebi erT kompaniad daaj gufa, romelic axlo momaval Si marTvaSi unda iqnas gadacemuli. aseve gegmaSi hidroel eqtrosadgurebis privatizebac.

Tbil gazis (Tbil isis gazis gamanawil ebel i kompania) sakiTxi kvlav dRis wesrigSi. rusuli kompania ITERA, romelic awvdis gabs saqarTvel os, dainteresebul i iyo Tbil gazis SesyidvaSi, magram or qveyanas Soris politikuri urTierTobebis gauaresebis gamo, garigebam politikuri xasiaTi Seizina da sqms-m ar miRo ITERA-s SemoTavazeba. vinandan sawarmos reabilitaciis sxva gzar arsebobs axla ganxil eba erToblivi sawarmos (saqarTvel os mxare – ITERA) Camoyal ibeba.

energetikis seqtoris gaumj obeseba uaRresad mniSvnel ovania, radgan igi usual o gavlenas axdens ekonomikis sxva sferoebis funqcionirebaze da cxovrebis doneze qveyanaSi. privatizebul i obieqtebi, rogorc wesi, saxel mwifo mfl obel obaSi arsebul obieqtebTan SedarebiT ukeTes Sedegebs izlevian da Sesabamisad, saqarTvel oSi siRaribis daZlevisa da ekonomikuri zrdis erovnuli programa energetikis sawarmoTa swraf da wesisamebr privatizebas erT-erT prioritetad isaxavs.

wyal momaragebis da kanal izaciis sistema

saaqcio sazogadoeba Tbil wyal kanalis marTvaSi gadacemis tenderi SarSan gamocxadda. saaqcio sazogadoeba Tbil wyal kanali 100 procentiT Tbil isis meriis mfl obel obaSi da unda iqnas marTvaSi gadacemuli 10 wl is vadiT. mxareTa Setanxmebis SemTxvevaSi kontraqtis vada SesaZloa 5 wl iT gagrZel des. dargis reabilitaciisaTvis msofi lo banks dagegmili aqvs gamoyos 25 milioni aSS dol aris odenobis krediti. krediti 35 wliania, misi dabruneba sesxis aRebidan 10 wl is Semdeg iwyeba da wliuri saprocento ganakveTi 0,75 procentia. kreditis meSveobiT reformis sawyis etapze unda moxerxdes dabal i tarifis Senarcuneba.

privatizacia

---

saaqcio sazogadoeba Tbil wyal kanal is marTvaSi gadacemis tenderis winasakvalifikacio etapi dasrul da. tenderSi monawil eobisaTvis kompanias unda gaaCndes 1,5 mil ioniani mosaxl eobis momsaxurebis 5 wl iani gamocdil eba, wl iuri finansuri brunva aranaki eb 50 mil ionia aSS dol aris odenobiT da kval ificirebul i personal i. axl axuTi kompania monawil eobs tenderSi. esenia: Compagnie Generale des Eaux (safrangeTi), Suez Lyonnaise Des Eaux (safrangeTi), Berlinwasser International GmbH (germania), ACEA S.p.A. – Acquedotto (erToblivi sawarmo, italia), Anglian Water PLC (gaertianebuli samefo). kontraqtis nimusi tenderSi monawil e kompaniebs 2002 wl is agvistoSi daegzavnaT da maT 3 Tvis ganmavl obaSi unda warmoadginon teqnikuri da finansuri winadadebebi, romel Ta safuZvel zec gamovl indeba tenderSi gamarjvebuli.

mcire sawarmoTa privatizacia

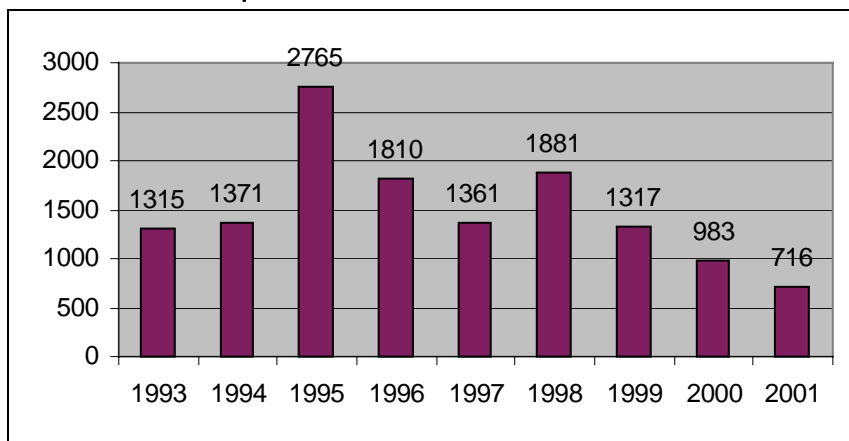
mcire sawarmoTa privatizacia grZel deba da rogorc naCvenebia 6.2 cxril Si 2002 wl is pirvel naxevarSi 295 mcire sawarmo iqna privatizebuli. 2002 wl is pirveli ivl isis mdgomareobiT 13 819 mcire sawarmo damtkicda saprivatizaciოდ da 16 450 faqtiurad iqna privatizebuli² 1993 wl idan. faqtiurad privatizebul da saprivatizaciოდ damtkicebul mcire sawarmoTa mTli an raodenobebs Soris arsebuli gansxvaveba imaze miuTitebs, rom bevri maTgani privatizebis procesi gaiyo. saprivatizaciოდ damtkicebuli sawarmoebis mzardi ricxvi imaze metyvel ebs, rom bevri maTgani saSualo da msxvili sawarmoebis nawils Seadgendnen da am ukanasknel ebis restruqturizaciis Sedegad, damouki debel erTeul ebad Camoyal ibdnen.

naxati 6.1 gvicvnebs saqarTvel oSi mcire privatizaciis dinamikas 1993 wl idan. garkveul wil ad privatizebis procesi TiTqos dasaruls uaxl ovdeba, radgan saprivatizacio sawarmoebis raodenoba mcirdeba. Tumca msxvili sawarmoebis privatizeba jer kidev winaa (tel ekomunikaciebis, energetikis, mrewvel obis seqtorebSi) da savaraudoa rom restruqturizaciis Sedegad axali mcire sawarmoebi warmoisveba. maSasadame, mcire sawarmoTa privatizaciis procesi Sesazl oa kidev ufro gagrZel des.

---

² imis gamo, rom aqcionirebis procesi zogierTi sawarmo gaiyo, gayiduli sawarmoebis ricxvi SeiZl eba aWarbebedes gasayidad damtkicebul Ta ricxvs. mcire sawarmoTa sruli ricxvi, romelic moicavs saprivatizaciოდ damtkicebul mcire sawarmoebsac, ar aris cnobili. mcire sawarmoebad iTvl eba isini, romel Ta aqtivebis sabal anso Rirebul eba 1993 wl is 1 april isTvis 44 000 aSS dol ars ar aRemateba.

naxati 6.1: mcire sawarmoTa privatizacia

wyaro: saxel mwi fo qonebis marTvis saministro

2002 wl is meore kvartal Si 136 mcire sawarmo gadavida kerZo mfl obel obaSi. privatizebul mcire sawarmoTa umetesoba vaWrobisa da momsaxurebis sferoebis ganekuTvneba - Sesabamisad 33 da 44 procenti. statistikuri danarTis A6.2 cxril Si mocemul i regional uri CamonaTval is mixedvit, privatizebul i mcire sawarmobis 31 procenti Tbil isSia. regional uri CamonaTval i gviCvenebs, rom 2002 wl is meore kvartal Si regionebs umetesobaSi SeimCneoda progresi mcire sawarmoTa privatizebaSi. aWaris avtonomiuri respublika kvl avac CamorCeba sxva regionebs mcire sawarmoTa privatizebis mxriv, vinaidan 2002 wl is pirvel naxevarSi avtonomiur respublikaSi arc erTi mcire sawarmo ar yofil a privatizebul i.

cxrili 6.2: mcire privatizacia seqtorebis mixedvit (sqms-s kl asifikaciiT), 2002 wl is 1 ivl isis mdgomareobiT

seqtori	dantkicebuli	privatizebuli	mtlianad privatizebulis %	privatizebuli 2002 wels
mreweloba	400	325	2.0	2
energetika	72	81	0.5	1
purproduqtebi	142	126	0.8	1
soflis meurneoba da sursaTi	779	955	5.8	48
mSenebloba	446	385	2.3	15
sacalo da sabiTumo vaWroba	4,709	5,502	33.4	69
sayofacxovrebo momsaxureba	5,614	7,283	44.3	113
navTobproduqtebi	172	174	1.1	-
Jandacva	804	638	3.9	12
socialuri sfero	477	736	4.5	28
transporti	204	245	1.5	6
sul	13,819	16,450	100.0	295

wyaro: saxel mwi fo qonebis marTvis saministro

miuxedavad imisa, rom mcire sawarmoTa privartizeba ar niSnavs maT efeqtur operirebas momaval Si, arsebuli meoradi bazari, rogorc Cans, sakmaod funqcionirebadia rom uzrunvel yos sawarmoTa ufro efeqturi mepatroneebis xel Si gadasvla. es aseve gazrdis konkurenciasac, rac Tavis mxriv saukeTeso gzaa imisaTvis rom momxmarebl isaTvis sasurveli saqonel isa da momsaxureobis miwodeba minimaluri ekonomikuri danaxarjiiT moxdes. momxmarebl isaTvis Tavisufali arCevanis arseboba saSualebas aZl evs sabazro faqtorebs mudmivi zewola ganaxorciel on kompaniebis efeqturobis gazrdis Tval sazrisiT.

Tavi meSvi de. dasaqmeba, Semosavl ebi da social uri uzrunvel yofa

umuSevrobis donis amsaxvel i monacemebi ZiriTadad Seesabameba maCvenebl ebs gardamaval i ekonomikis mqone qveynebisTvis, Tumca, isini ver asaxaven Sromis bazarze arsebul araxel sayrel da arastabil ur mdgomareobas. arasrul i dasaqmeba, farTod gavrcel ebul i farul i da SeniRbul i umuSevroba kvl avac arsebobs da qveynaSi saSual o xel fasebis done naxevarze metad Camouvardeba minimal ur saarsebo dones saSual o oj axisaTvis. xangrZlivi umuSevroba iwvevs samuSao Zal is TandaTanobiT Semcirebas. siRaribis mdgomareobas amZimebs Sromis bazris probl emebi da sul ufro matul obs im SinameurneobaTa ricxvi, roml ebic ganicdian cxovrebis donis kidev ufro gauaresebas. Sromisunariani mosaxl eobis didi nawil i arasrul ad aris dasaqmebul i an clausaqmebul ia (umuSevarTa da samuSao Zal is miRma darCenil i muSakebis CaTvl iT). kanonmdebl obaSi mocemul i ganmartebis gamo, sofl ad umuSevrobis donis amsaxvel i cifrebi ukiduresad dabal ia, rac gavlenas axdens umuSevrobis erovnul i donis amsaxvel cifrebze, roml ebic sxvagvarad bevrad ufro maRal i iqneboda. Sromis bazarze Warbobs TviTdasaqmebis wili, xolo am ukanasknel Si - TviTdasaqmeba sofl is meurneobaSi, romelic mxlod saarsebo minimums Tu uzrunvel yofs. daqiravebul i dasaqmebis wil ad Sromisunariani asakis muSakTa sul 20 procentamde modis da aqedan, 40 procentze meti aris samuSao adgil ebi sabiuj eto organizaciebSi, sadac Zal ian dabal i xel fasebia. dasaqmebul Ta didi nawil i (TviTdasaqmebul Ta CaTvl iT) dakavebul ia araformal ur seqtorSi, sadac samuSao adgil ebis umetesoba arastabil uri da dabal anazRaurebadia.

umuSevroba

ssd-is mimdinare SinameurneobaTa gamokvl evis¹ regul arul i kvartal uri Sedegebi, registrirebul i umuSevrobis monacemebisgan gansxvavebiT, romelic uzrunvel yofs sakmaod saintereso da saerTaSoriso monacemebTan Seasadar informacias², erTaderTi saimedo wyaroa, roml is safuZvel zec SeiZl eba gakeTdes mosaxl eobis ekonomikuri mdgomareobisa da Sromis bazarze mimdinare procesebis anal izi. aRniSnul i gamokvl evis Sedegebi Zal ze mniSvnel ovania Sromis bazarze, dasaqmebasa da umuSevrobaSi, samuSao Zal is monawil eobis koeficientebSi, samuSao Zal is miRma darCenil i mosaxl eobisa da SinameurneobaTa Semosavl ebSi aRniSnul i tendenciebisa da cvl il ebebis Sefasebisas.

bol o periodSi ssd-ma SemoiRo axal i kiTxvarebi mimdinare SinameurneobaTa gamokvl evisTvis, roml ebic ufro farTo da detal uria vidre is kiTxvarebi, roml ebsac aqamde iyenebdnen (2001 wl is meoTxe kvartl is CaTvl iT). savaraudoa, rom es kiTxvarebi ufro efeqturi da funqcional uri iqneba, maTze dayrdnobiT anal izis

¹ mimdinare SinameurneobaTa gamokvl evas ssd awarmoebis 1996 wl is mesame kvartl idan, msofl io bankis finansuri mxardaWerit da kanadis statistikis departamentTan erTad. 1998-1999 wl ebSi ssd awarmoebda samuSao Zal is gamokvl evas, Sso-sa da gaeros ganvitarabis programis daxmarebiT da im periodis monacemebi eyrdnoba samuSao Zal is gamokvl evis cifrebs (ix. statistikuri danartis cxril i A7.1).

² SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebis gaangariSeba xdeba Sso-s principebze, meTodol igiasa da ganmartebze dayrdnobiT da amdenad, eqvemdebareba Sedarebas saerTaSoriso monacemebTan. magal iTad, Sso-s ganmartebis Tanaxmad, dasaqmebul ad iTvl eba is vinc ganxil vis periodSi (erTi kvira) Tundac erTi saatis ganmavl obaSi muSaobda.

gakeTebis Tval sazrisiT. marTalia, 2002 wl is pirveli kvartli iTvis Sedegebis Sesagrovebl ad axali kiTxvarebis SemoRebam daagviana monacemTa damuSaveba, magram, rogorc axali kiTxvarebi gviCveneb, SinameurneobaTa gamokvl eva ufro farTo mocul obis iqneba, vidre adre. miuxedavad imisa, rom gamokvl evis monacemebi kvl avac yovl ismomcveli ar iqneba da, rom im meTodol ogiis Sesabamisad, romel sac mTel msofli oSi iyeneben, gamokvl eva ar iTval iswinebs anazRaurebis odenobas, axl a igi bevrad ufro srul informacias uzrunvel yofs araformal ur seqtorSi dasaqmebul Ta, meoradi dasaqmebis, kompaniis zomis, samuSaos stabilurobis, arasrul i ganakveTiT dasaqmebisa da umuSevrobis Sesaxeb.

cxrili 7.1: ekonomikuri statusi 2000 w. I kv. – 2001 w. IV kv.

(aTasi kaci)

ekonomikuri statusi	2001 w. I kv.	2001 w. II kv.	2001 w. III kv.	2001 w. IV kv.
სულ, 15 ველზე უფროსი ასაკის მოსახლეობა	3, 277	3, 269	3, 139	3, 083
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, სულ (სამუშაო ადგილი) (1)	2, 066	2, 197	2, 144	2, 048
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, სულ (სამუშაო ადგილი) (2)	2, 195	2, 314	2, 246	2, 165
დასაყმებელი	1, 818	1, 944	1, 913	1, 838
დაკარგებული	681	672	636	630
ტივტივდასაყმებელი	1, 034	1, 189	1, 194	1, 127
უმუშევარი (1)	248	253.1	230.8	210.5
უმუშევარი (2)	377	369.9	332.8	327.3
უმუშევრობის დონე (პროცენტი) (1)	12.0	11.5	10.8	10.3
უმუშევრობის დონე (პროცენტი) (2)	17.2	16.0	14.8	15.1

wyaro: ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebi
 Seni Svnebi: (1) Sso-s standartiT (an "mkacri" kriteriumiT), "imedgacruebul " muSakTa ricxvis gareSe
 (2) Sso-s „Serebil ebul i" kriteriumiT, "imedgacruebul " muSakTa ricxvis CaTvl iT
 sem-is am gamoSvebaze muSaobis dros, 2002 wl is pirveli kvartli iTvis SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi xel misawvdomi ar iyo.
 ufro detal uri cxrili da 1998-2000 ww. cifrebi ixileT statistikuri danarTis cxrili Si A7.1.

monacemebi 2001 wl iTvis yvel aze bol o xel misawvdomi monacemebia. wina wel Tan SedarebiT, umuSevrobis erovnul i donis kvartal uri monacemebi 2001 wels mkveTrad ar Secvl ila (ix. statistikuri danarTis cxrili A7.1). 2001 wl is bol os³, umuSevrobis erovnul i maCvenebel i 10,3 procenti iyo "mkacri" standartiT da 15,1 procenti – "Serebil ebul i" meTodiT. erTaderTi sxvaoba Sso-s ori gansxvavebul i Sefasebis kriteriumebis mixedviT gaangariSebul umuSevrobis maCvenebel ebs Soris, mdgomareobs imaSi, aqtiurad eZeben umuSevrebi samuSaos Tu ara, Tumca, rogorc umuSevari samuSaos maZiebl ebi, aseve "imedgacruebul i" muSakebic "დასაყმებელი" arian. vinaidan "Sromის ბაზრის ნაკადების" Sesaxeb statistikuri monacemebi ar arsebobs, praqtikuli dakvirvebis safuZvel ze SeiZleba vivarautoT, rom "დასაყმებელი" migrირებენ umuSevarTa or kategoriaს Soris. Tumca, rac ufro didi

³ sem-is am gamocemaze muSaobis dros, 2002 wl is pirveli kvartli iTvis SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi jer xel misawvdomi ar iyo.

iqneba sxvaoba am or kategorias Soris, miT ufro didi iqneba samuSao Zal is miRma darCeniI adamianta ricxvi mocemul i periodisTvis. gaangariSebis or kriteriums Soris arsebul i sxvaoba, bol o ori wl isTvis, sakmaod didia da meryeobs 4 da 6 procentul punqts Soris. mudmivad didi sxvaoba, Cveul ebriv, xangrZlivi umuSevrobisa da Sromis bazarze mZime mdgomareobis amsaxvelia – rodesac umuSevrebi ar eZeben samuSaos radgan ar sjerat, rom samuSao, romelic maT SeiZl eba iSovon, aqtiur Zebnad Rirs.

zemoTqmulis gaTval iswinebiT, samuSao Zal is monawileobis koeficienti, romelic bol o wlebsi meryeobs 63-68 procentis Soris, sakmaod maRali Cans (66,4 procenti 2001 wl is bol os). Tumca, igi ar asaxavs arasrul i dasaqmebis maRali procentis, dabal anazRaurebas da sapensio asakis muSakTa did ricxvs, romlebic iZuyl ebul narian aqtiuri monawileoba miRon Sromis bazarze, raTa Tavianti mwiri pensiebis erTgvari kompensacia moaxdinon. sofl ad umuSevrobis xel ovrnad daqveitebul i macvnebel i erT-erTi faqtoria, romelic xel s uwyobs imas, rom “mkacri” standartiT gaangariSebul i umuSevrobis erovnul i macvnebel i SedarebiT dabal ia, monawileobis koeficienti ki SedarebiT maRali. sofl ad umuSevrobis dabal i macvnebel i aixsneba sofl is meurneobaSi metwil ad Teoriuli⁴ Tvidsaqmebis Warbi wilit: 2001 wl is meoTxe kvartl is bol os, sofl ad umuSevrobis macvnebel i iyo 2,9 procenti Sso-s “mkacri” standartiT da 6 procenti – Sso-s “Serbilebuli” kriteriumiT. rogorc yovel Tvis, qal aqad umuSevrobis macvnebel i bevrad aRemateba sofl ad umuSevrobis macvnebel s: 2001 wl is meoTxe kvartl is bol os, Sesabamisad 20,7 da 27,3 procenti “mkacri” da “Serbilebuli” standartebiT.

saxel mwifo dasaqmebis samsaxuris reorganizaciis procesSi, adre registrirebuli umuSevrebi 2002 wl is dasawyisidan xel axal registracias gadian. ssd-s Tviuri angariSis mixedvit, pirveli agvistos mdgomareobit, registrirebuli iyo 27,800 umuSevari, rac Sesabamisad “mkacri” da “Serbilebuli” standartebiT gaangariSebul i macvnebel ebis, daaxl oebit 12 da 8 procentia. xel axal i registraciis dawyebamde, registrirebuli umuSevarta ricxvi TandaTanobit kl ebul obda da 2001 wl is bol osTvis 109,400 kacemde daeca. aSkaraa, rom umuSevrobis daxmareba TveSi 14 l ari (daaxl oebit 6 aSS dol ari), romelic umuSevrobis mxol od pirveli eqvsi Tvis manzil ze gaicema da amastan, samuSaos Sovnis uimedo perspeqtiva susti stimulia umuSevrobis xel axal i registraciis proceduris gasavl el ad. unda vivaraudoT, rom isini, vinc gadis registracias, yvelaze gawirvebul i, sasowarkvetili da imedgacruebuli samuSaos maZiebl ebian, romel Tac samuSaos Sovnis sxva Sansi ara aqvT.

maSin roca umuSevrebi, romlebic daculi ar arian umuSevrobis normal uri sadazrvevo sistemebiT an sxva formis daxmarebit, romelic Tundac saarsebo minimums uzrunvel yofs, riskis winaSe dganan rogorc ekonomikuri, aseve social uri Tval sazrisiT: umuSevrobis xangrZlivi periodebis Sedegad, umuSevars Semosavl is dakargvis garda umcirdeba aseve samuSaoze mowyobis al baTobac. samuSao praqtikis gareSe darCenis Sedegad, musaki kvalifikaciastan erTad kargavs xel misawvdomi

---

⁴ dasaqmebis Sesaxeb kanonis Tanaxmad, Tundac 1 heqtari sameurneomiwis mfl obeli da misi oj axis wevrebi TviTdasaqmebul ebad iTvl ebian. sinamdvileSi, martalia sasofl o-sameurneო savarguli sofl ad SinameurneobaTa Semosavl is Ziritad wyaros warmoadgens da sasicocxli o minimumiT uzrunvel yofs, bevri sofl is macxovrebel i, gansakuTrebit ki isini, visac arc Tu ise didi nakveti aqvT da visac saSual eba ara aqvs daamuSaon Tavianti nakveti, saarsebo minimumis uzrunvel yofasac Zl ives axerxeben.

samuSao adgil ebi Sesaxeb informaciis mopovebis saSual ebasac, rasac sabol ood, mohyveba social uri izol ireba da gariyva. xangrZl ivad umuSevrebis dasaqmebis Sesazl ebl obis gazrda da maTi reintegr ireba Sromis bazarze gansakuTrebiT mniSvnel ovania da moiTxovs special uri RonisZiebebisa da programebis ganxorciel ebas, vinaidan am qronikul i probl emis rogorc ekonomikurma, aseve social urma aspeqt ebma kol osal ur masStabebis miarwia.

dasaqmeba

gasul i ramodenime wl is ganmavl obaSi dasaqmebis struqtura xasiaTdeboda daqiravebul i dasaqmebis xvedriTi wil is TandaTanobiT kl ebiT da TviTdasaqmebis stabil uri matebiT. aSkaraa tendencia, roml is Tanaxmadac TviTdasaqmebis wil i Warbobs rogorc mTl ian dasaqmebaSi aseve samuSao Zal aSi rogorc pirvel adi, aseve meoradi saqmianobis mixedviT: 2001 wl is meoTxe kvartal Si, igi Seadgenda pirvel is 61 procentze mets, xol o meoris - daaxl oebiT 55 procentis (ix. cxrili A7.1 da statistikuri danarTis cxrili A7.1). mimdinare SinameurneobaTa kvl evis Zveli kiTxvarebisgan gansxvavebiT, roml ebic gansazRvra TviTdasaqmebas mxol od rogorc ZiriTad saqmianobas, axl ad SemoRebul i kiTxvarebi Sesazl ebel s gaxdis, momaval SinameurneobaTa gamokvl evis SedegebSi TviTdasaqmebis asaxvas, rogorc damatebiTi saxis saqmianobas.

TviTdasaqmebis didi wil i miuTitebs Sromis bazris araxel sayrel mdgomareobaze, sadac matul obs im adamianta ricxvi, roml ebic dasaqmebel i arian an dakavebul i arian dabal anazRaurebadi, araproduqtiuli da arastabil uri saqmianobiT araformal ur seqtors. TviTdasaqmebaSi Warbobs sofl is meurneobaSi TviTdasaqmebis wil i - rogorc zemoT ganvmarteT, es winaswar gansazRvru l statusia - Tumca, aseTi saxis saqmianoba, ZiriTadad, mxol od saarsebo minimums uzrunvel yofs. 2001 wl is bol os, sofl is meurneobaSi TviTdasaqmebis wil ma TiTqmis 84 procentis miarwia. ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemTa Tanaxmad, 2001 wl is meoTxe kvartal Si sofl is meurneobaSi TviTdasaqmebul Ta 58 procenti ojaxur sawarmoSi usasyidl od momuSave iyo. aRniSnuli kategoriis sofl is macxovrebel Ta udidesi nawili, romel mac 2001 wl is meoTxe kvartal Si, TviTdasaqmebul Ta saerto raodenobis TiTqmis naxevari, saerto dasaqmebis 39 procenti⁵ da saerto samuSao Zal is 35 procenti Seadgina, savaraudod siRaribis riskis winaSe dgas.

maSin roca, rogorc zemoT ganvixil eT, TviTdasaqmebul Ta didi armiis udidesi nawili sofl ad TviTdasaqmebul ia da savaraudod, saarsebo minimumze mets ver Soul obs, arasofl is meurneobaSi TviTdasaqmebul Ta didi nawili - 90 procentze meti (TviTdasaqmebul Ta saerto ricxvis 16 procenti) - e.w. "individual urad momuSave TviTdasaqmebul ebi" arian, anu TviTdasaqmebul ebi romel Tac daqiravebul i muSakebi ara hyavT da ar arian mewil eebi an kooperativebis wevrebi. individual urad momuSave TviTdasaqmebul Ta wil i saerto dasaqmebis TiTqmis 12 procentis Seadgens.

---

⁵ ganviTarebul i ekonomikis mqone qveynebiSi, saoj axo sawarmoebSi usasyidl od momuSaveTa wil i dasaqmebaSi, rogorc wesi, Zal ze dabal ia da 0-dan 4 procentamde Seadgens. ("2001-2002 ww. Sromis bazris mTavari macvnebel ebi", Sso).

isini saarsebo minimumis mopovebasac Zl ivs axerxeben. maSasadame, TviTdasaqmebul Ta udidesi nawil i, romel ic saerTo dasaqmebis did wil s Seadgens da roml is xarj zec umuSevrobis maCvenebel i SedarebiT dabal ia, rogorc Cans, sxvadasxva donis siRaribeSi cxovrobs. unda vivaraudoT, rom qal aqad umuSevrebi, arasrul ad dasaqmebul ebi da saoj axo sawarmoSi usasyidl od momuSaveebi, romel Tac saerTod ar gaaCniaT sameurne miwis nakveTi, gacil ebiT ufro mZime mdgomareobaSi imyofebian, vidre Raribi mosaxl eoba sofl ad. sofl ad siRaribisagan gansxvavebiT, romel ic ufro ful adi Semosavl ebis nakl ebobasTan aris dakavSirebul i, qal aqad siRaribe dakavSirebul ia arasakmaris kvebasTan. zemoTqmul idan gamomdinare, umuSevrobis erovnul i maCvenebel i da monawil eobis koeficientis cifrebi srul ad ver asaxaven mosaxl eobis siRaribis real ur dones.

Tvi dasaqmebisgan gansxvavebiT, daqiravebiT dasaqmeba kl ebul obs. 2001 wl is meoTxe kvartal Si, xel fasze momuSaveTa wil ad saerTo dasaqmebis 34 procenti modioda⁶. Statebis Semicirebebma saxel mwifo seqtorSi, roml is wil i, 2001 wl is meoTxe kvartal Si, dasaqmebis 66 procentis Seadgenda, da axal i investiciebis nakl ebobis Sedegad kerZo seqtorSi arasakmarisi odenobis samuSao adgil ebi Seqmnam xel i Seuwyo daqiravebul i dasaqmebis daRmavl obis tendenciis ganviTarebas. Tumca, raoden sakvirvel ic ar unda iyos, samuSao adgil ebi saxel mwifo sawarmoebsa da organizaciebSi kvl avac, pirobiTad, "stabil ur dasaqmebad" aris miCneul i.

rogorc ssd-s SinameurneobaTa kvl evis Sedegebi gviCvenebs, Sso-s ganmartebis Tanaxmad, dasaqmebul Ta da TviTdasaqmebul Ta sarTo raodenobis 39 procenti sofl ad saoj axo sawarmoSi usasyidl od momuSaveebia, 16 procentamde sabiuj eto organizaciebis muSakebi da 12 procenti arasofl is meurneobaSi individul aurad momuSave TviTdasaqmebul ebi arian. maSasadame, dasaqmebul Ta sul mcire 67 procenti momuSave Raribebi arian.

dasaqmebis model ebi icvl eba: matul obs nawil obrivi da droebiTi dasaqmeba. daqiravebiT dasaqmebis arsebiTi wil i warmodgenil ia ew. "gareSe j gufepis"⁷ saxiT, rac momuSaveTa arasrul i datvirTvisa da arasrul i dasaqmebis maCvenebel ia. erTis mxriv, farTod gavrcel ebul i iZul ebiTi (arasasurvel i) nawil obrivi dasaqmeba da araregul arul i droebiTi samuSao miuTitebs imaze rom adami nebi cdil oben moergon samuSao Zal is dabal i moTxovnis pirobebs da urCevniaT droebiT samuSaoze daTanxmdnen, vidre saerTod ar imuSaon. meores mxriv, droebiTi samuSao adgil ebi xSirad is gzaa roml iTac Sromis bazarze xvdebian isini, visac j er Sromis bazarze monawil eoba ar mouRia. Tumca, Cveul ebriv, maTi profesiul i winsvl is perspeqtivebi da konkurentunarianoba Sromis bazarze SezRudul ia. nawil obrivi dasaqmeba da droebiTi samuSao umeteswil ad dabal i xarixis dasaqmebaa srul dasaqmebasTan SedarebiT, anazRaurebis, daxmarebebis, uzrunvel yofisa da samuSao adgil ze kval ifikaciis amaRI ebis mxriv⁸.

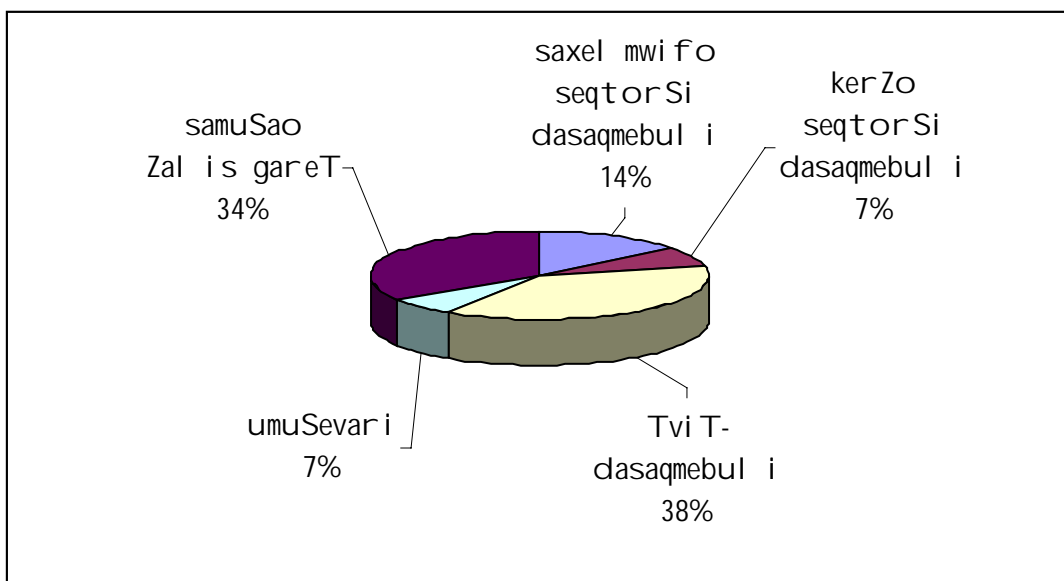
---

⁶ ganviTarebul i ekonomikis mqone qveynebsi, saerTo dasaqmebaSi daqiravebul muSakTa wil i 80-90 procentamdec ki aRwevs. ("2001-2002 ww. Sromis bazris mTavari maCvenebel ebi", Sso).

⁷ "garedan mowveul i j gufepi" arian droebiTi kontraqtis safuZvel ze daqiravebul iebi, garedan mowveul i subkontraqtorebi da mokl evadiani muSakebi.

⁸ "drois faqtorTan dakavSirebul i arasrul i dasaqmeba" exeba dasaqmebul adami anTa ricxvs, roml ebsac "ganxil vis periodSi arasakmarisi odenobiT aqvT dagrovil i samuSao saaTebi". ("2001-2002 ww. Sromis bazris mTavari maCvenebel ebi", Sso). Sromis bazris statistikosTa me-16-e konferenciaze miRebul i rezol ucia (Jeneva, 1998 w.) arasrul i da araadeqvaturi dasaqmebis amsaxvel i mdgomareobis SefasebasTan dakavSirebiT, iyenebs termins "xil ul i arasrul i dasaqmeba".

nax.7.1: dasaqmebi s mačvnebl ebi 15 wel s zemoT mosaxl eobisTvis, 2001 w. IVkv.

wyaro: ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebi

Seni Svna: samuSao Zal is miRma darCenili mosaxl eobis wili mocemulia Sso-s "mkacri" standartiT Sefasebis mi xedviT, anu "imedgacruebul" muSakTa ricxvis CaTvl iT.

15 wl is asakis zemoT mosaxl eobis didi nawili ekonomikuri statusis mixedvit or umsxviles jgufad iyofa: TviT-dasaqmebuli Ta wili 38 procentis Seadgenda, xolo samuSao Zal is miRma darCenili mosaxl eoba - 34 procentis. umuSevarTa wili (Sso-s "mkacri" standartiT) ucveli rCeboda wl is ganmavlobaSi da 7 procentis Seadgenda. saxel mwifo seqtorsis dasaqmebuli Tagan, 66 procentze meti muSaobda sabiujeto organizaciebSi, sadac dabal i anazRaureba hqondaT da imis gamorom am dabal anazRaurebasac arasistematurad iRebden, izulebuli iyo ojaxis rCenis mizniT sxva, damatebiti samuSao eZebna. kerZo seqtorsis samuSao adgil ebi umravlesoba, msxvili kompaniebis gamoklebit, arastabiluri da dabal anazRaurebadia: savaraudod aseTi samuSao adgil ebi umetesoba araformal ur seqtorsia.

formaluri seqtorisgan gansxvavebit, romelic stagnaciasa da klibas ganicdis, araformaluri seqtori dinamiuri da mzardia. maSin rodesac, formaluri seqtori arasakmarisad swrafad izrdeba imisaTvis, rom xel misawvdomi samuSao Zala daasaqmos, araformaluri seqtori agrZel ebs gafarToebas. vinaidan araformaluri seqtoris masStabebis gansazRvra Znelia, gansxvavebuli ganmartebebisa da SezRuduli monacemebis gamo, araformaluri seqtoris masStabebisa da zrdis Sesaxeb zusti monacemebis mopoveba SeuZlebelia. dResdReobit, araformaluri seqtori umTavresad moqmedebs rogorc "post-Sokuri Terapi", romelic dasaqmebit uzrunvel yofs formaluri seqtoridan wamosuli muSakebis did ricxvs da Sromis bazarze Semsvlel ebs. araformaluri seqtori dasaqmebis mTavari wyaroa im muSakebisTvis, romlebic Sromis bazarze Sedarebit araxel sayrel pirobebSi imyofebian (magal iTad, arakvalificirebuli, naxebrad kvalificirebuli, pensionerebi da invalidebi). maSin roca zogjer sakmaod rTulia wminda araformaluri da wminda formaluri dasaqmebis erTmaneTisgan gamijvna, "araformaluri Sromis bazris"

konცეცია aSkarad dakavSirebul ia armonawil eobis cnebasTan sagadasaxado da social uri uzrunvel yofis sistemebSi da maregul irebel i moTxovnebis Seusrul ebl obasTan. araformal ur seqtorSi, Cveul ebriv, adamianTa sami tipi monawil eobs: araformal uri seqtoris firmebSi an registrirebul firmebSi aral egal urad momuSave adamianebi, mcire mewarmeebi da TviTdasaqmebul ebi. praqtikul i dakvirvebis Sedegebi gviCvenebs rom, araformal uri seqtoris saqmianobis masStabi qal aqebSi, romel zec Cveul ebriv qal aqad dasaqmebis mniSvel ovani wili modis, moicavs vaWrobis, warmoebis, momsaxurebis, mSenebl obisa da transportis sferoebs.

samuSao adgil ebis umravl esoba, gansakuTrebiT qal aqebSi, araformal ur seqtorSi iqmneba. araformal uri ekonomika, romel Sic, iseve rogorc mTlian dasaqmebaSi, Warbobs TviTdasaqmeba, warmodgenilia ZiriTadad araaRricxuli, araregistrirebul i da mcire-masStabiani saqmianobiT. arasrul i dasaqmeba farTodaa gavrcel ebul i. dasaqmebul Ta umetesoba dakavebul ia Sromis bazris dabal anazRaurebad da daucvel seqtorebSi da muSaobs cud pirobebSi. stabil uri xangrZlivi da srul i ganakveTis samuSao adgil ebi iSviaTadaa xel misawvdomi, rogorc formal ur aseve araformal ur seqtorSic. farul i da SeniRbul i umuSevroba farTodaa gavrcel ebul i. mzardi xangrZlivi umuSevroba Sedegad iwvevs samuSao Zal is ricxvis kl ebas da amitom, umuSevrobis donec areral urad dabal ia. ekonomikuri mdgomareobis maCvenebl ebi srul ad ver asaxaven real uri mdgomareobis mTel simZimes, vinaidan Sso-s umuSevarTa ricxvis gaangariSebis meTodol ogia ugul vel yofs Sromis anazRaurebis odenobas da mis Sesabamisobas saarsebo minimumTan.

mTavrobis mier, saerTaSoriso organizaciebis daxmarebiT, SemuSavebul i siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis programis proeqti (PREGP)⁹ Semdeg mTavar miznebs isaxavs: siRaribis daZl eva ekonomikuri zrdis xel Sewyobis xarj ze, rasac Sedegad mohyveba axal i samuSao adgil ebis Seqmna; cxovrebis donis amaRl eba; da qveynis ganviTarebis procesSi yvel a moqal aqis monawil eobis uzrunvel yofa. siRaribis daZl evis sakiTxis srul ad da efeqturad gadaWra, rac PREGP-is mTavar mizans warmoadgens, SeuZl ebel ia grZel vadiani perspeqtivis gaTval iswinebis da axal i samuSao adgil ebis Seqmnis gareSe, rac Tavis mxriv, moiTxovs qveynis sainvesticio kl imatis gaumj obesebas da mcire da saSual o biznesis ganviTarebas.

xel fasebi

ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebis Tanaxmad, daqiravebul muSakTa saSual o Tviuri nominal uri xel fasi mTel i qveynis masStabiT 2001 wl is meoTxe kvartal Si 98 lars Seadgenda. 2001 wl is meoTxe kvartal Si, saSual o Tviuri xel fasi oTxsul iani oj axis saarsebo minimumis 45 procents Seadgenda.

---

⁹ PREGP-is programis SemuSavebis samTavrobo komisiis samdivno amJamad muSaobs PREGP-is programis sabol oo dokumentze.

2001 wl is meoTxe kvartal Si¹⁰, sabiuj eto organizaciebis¹¹ muSakTa xel fasi (daqiravebul muSakTa 43 procentze meti) TveSi, saSual od, 58,5 l ars Seadgenda. prezidentis gankargul ebis Tanaxmad, 1999 wel s, oTxwliani interval is Semdeg, minimal uri xel fasis cneba xel axla iqna SemoRebuli da aRniSnuli kategoriis daqiravebul muSakTa xel fasebi 20-66 l aris fargl ebSi meryeobds. saxel mwifo sawarmoebisa da dawesebul ebebis muSakTa saSual o Tviuri xel fasebi (daqiravebul muSakTa 22 procentze meti) 2001 wl is meoTxe kvartal Si, 107,4 l ars Seadgenda. kerZo seqtoris muSakTa anazRaureba (muSakTa kidev erTi kategoria, roml is wili TiTqmis 29 procentis Seadgens) TveSi saSual od 11 l aris iyo. e.w. "sxva kategoriis" daqiravebul muSakTa (daaxl oebiT 3 procenti) saSual o Tviuri xel fasi 106,9 l ars Seadgenda; daqiravebul muSakTa mxol od 2 procentze odnav mets - ucxouri organizaciebisa da erToblivi sawarmoebis muSakebs - saSual o Tviuri xel fasi 474,4 l aris odenobiT hqonda.

yvel aze maRali saSual o Tviuri xel fasebi hqondaT tramnsportisa da kavSirgambul obis seqtoris muSakebs (154,4 l aris), samSeneblo seqtoris muSakebs (141,7 l aris) da el eqtroenergiis, bunebrivi airisa da wyal momaragebis seqtoris muSakebs (131,8 l aris). rogorc yovel Tvis, yvel aze dabal i xel fasebi hqondaT ganaTlebis (62,3 l aris) da jandacvis (59,8 l aris) seqtorebis muSakebs. pirveli sami seqtoris wili, roml ebic Sedarebit maRali xel fasebit xasiaTdeboda, daqiravebul muSakTa saerto ricxvis 23,5 procentis, xolo danarCeni ori seqtoris wili, sadac yvel aze dabal i xel fasebia, 32,5 procentis Seadgenda. xel fasebi im seqtorebSi, sadac dakavebul ia daqiravebul muSakTa danarCeni 44 procenti, meryeobda 84,2-145,3 l aris fargl ebSi.

saxel mwifo seqtoris muSakTa xel fasebi (daqiravebul muSakTa 65 procenti) iseve rogorc kerZo seqtoris muSakTa didi nawil isa, kvl avac bevrad Camouvardeba saarsebo minimums. maSin roca qal aqad, daqiravebit dasaqmeba SinameurneobaTa Semosavlis mTavar wyarod rCeba, igi isetive arastabiluria, rogorc qveynasi SinameurneobaTa Semosavlis nebismieri sxva wyaro. xSiria xel fasis gadauxdel obis SemTxvevebi, rac iwvevs sabiuj eto davaliane bis dagrovebas. amas emateba isic, rom inflaciis gatvaliswinebit, xel fasebi izrdeba mxol od nominal ur gamosaxul ebaSi.

minimal uri saarsebo done

1999 wl is agvistoSi mTavrobis mier miRebul iqna gadawyvetil eba "gaangariSebis meTodSi cvlilebebis Setanisa da minimal uri saarsebo donis gaangariSebis Taobaze" da agreTve, prezidentis dadgenilebis proeqti "saarsebo minimumis gansazRvrisa da gamoyenebis Sesaxeb". miuxedavad imisa, rom ssd-s saarsebo minimumis donis gaangariSebis axali meTodi ukve mzad aqvs da qveyndeba rogorc "al ternatiuli" saarsebo minimumi, dResac grZel deba 90-ian wl ebSi SemoRebuli Zveli meTodis gamoyeneba da misi gamoqveyneba rogorc "oficialuri" minimumi. marTalia, aRniSnuli meTodebidan romeli ukeT asaxavs realur kalatას, romelic uzrunvel yofs mizanSewonil saarsebo minimums, SeiZleba sakamoto sakiTxia, magram

¹⁰ sem-s momzadebis periodSi SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi 2002 wl is pirveli kvartli stvis xel misawvdomi ar iyo.

¹¹ sabiuj eto organizacia ewodeba saxel mwifo organizacias, roml is dafinanseba saxel mwifo biujetis subsidiებით xdeba.

naTel ia, rom axal i "al ternatiul i" meTodis safuZvel ze gaangariSebul i minimal uri saarsebo doneebi ufro axl osaa qveyanaSi saSual o xel fasis doneebTan, anu "oficial uri" done bevrad dabal ia. Tu ki 2001 wl is meoTxe kvartal Si, Zvel i "oficial uri" meTodis Tanaxmad, saSual o Tviuri xel fasis wili oTxsul iani oj axis saarsebo minimumSi 48 procentS Seadgenda, axal i "al ternatiul i" meTodiT gaangariSebul saarsebo minimumSi es wili 77 procentamde iqneboda. ssd-s gamokvl evis Sedegebi gviCvenebs, rom qveynis masStabiT daqiravebul muSakTa 76 procentis anazRaureba, 2001 wl is meoTxe kvartal Si, oTxsul iani oj axisTvis "al ternatiul i" meTodiT gaangariSebul saarsebo minimumze dabal i iyo (127,8 l ari). oTxsul iani oj axisTvis TveSi daaxl oebiT 60 aSS dol aris eqival enturi TanxiT Tavis rCena iol i amocana ar aris. Tumca, oTxsul iani oj axi, sadac mxol od erTi wevri muSaobs danarCenebi ki mis kmayofaze arian, yvel aze gaWirvebul oj axTa kategorias ar miekuTvneba da, Sesabamisad, mas ar ekuTvnis saxel mwifo social uri daxmareba (ix. qvemoT), vinaidan am kategoriasSi mosaxvedrad, oj axi unda Sesdgebodes mxol od umuSevari pensionerebisgan da/an obol i bavSvebisgan.

cxrili 7.2: minimal uri saarsebo doneebi, 2001 w. I kv. – 2002 w. II kv.

(l ari)

saarsebo minimumi periodis bol osTvis	oficial uri saarsebo minimumi			al ternatiul i saarsebo minimumi *		
	Sromis- unariani mamakacis- Tvis	saSual o momxmareb- l isTvis	oTxsul iani oj axisTvis	Sromis- nariani mamakacis- Tvis	saSual o momxmareb- l isTvis	oTxsul iani oj axisTvis
2001 w. I kv.	115,8	101,6	201,6	73,8	65,4	123,9
2001 w. II kv.	119,2	104,5	207,3	77,3	68,5	129,6
2001 w. III kv.	113,9	100,0	198,2	74,0	65,5	124,1
2001 w. IV kv.	118,0	103,5	205,2	76,2	67,5	127,8
2002 w. I kv.	124,8	109,5	217,2	79,7	70,5	133,7
2002 w. II kv.	125,4	110,0	218,1	-	-	-

wyaro: ssd-s yovel Tviuri angariSebi

social uri pol itika da social uri uzrunvel yofis sistema

mosaxl eobis udides nawil s, araformal ur muSakTa, TviTdasaqmebul Ta da umuSevarTa CaTvl iT, iseve rogorc maTi oj axis wevrebs, aranairi social uri dacva ar gaaCniat saertod da daxmareba, romel sac social uri uzrunvel yofis sistema iTval iswinebs, mxol od simbol uria. saxel mwifo social uri dacvis sistema Zireul restruqturizacias saWiroebs imisaTvis, rom Sei qmnas ekonomikurad sicocxl isunariani, xel misawvdomi da Tanabari social uri uzrunvel yofis sistema, romel ic uzrunvel yofs siRaribis warmatebiT daZl evas, da gansakuTrebiT, yvel aze gaWirvebul i mosaxl eobis daxmarebas. araadeqvaturi sapensio daxmarebis pirobebSi, xandazmul asakSi myofi mosaxl eobis siRaribis daZl eva metad mniSvnel ovania.

amJamad, social uri pol itika da reformebi siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis erovnul i programis erT-erT mTavar prioritets warmoadgens da mTavrobis mier grZel vadian amocanad aris miCneuli. siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis programis mTavari miznebia siRaribis aRmofxvra ekonomikuri zrdis xel Sewyobis xarj ze, rasac Sedegad mohyveba axal i samuSao adgil ebis Seqmna; cxovrebis donis amaRl eba; da qveynis ganvitaribis procesSi yvel a moqal aqis

monawil eobis uzrunvel yofa. PREGP-is Tanaxmad, saWiroa mizanmarTul i social uri dacvis meqanizmebis ganvitareba, dauvel i mosaxl eobis maqsimal urad didi ricxvis dasafaravad. PREGP-iT gaTval iswinebul i sapensio sistemis reforma, ganxorciel ebis procesSia da gamiznul ia sadazRvevo principebze dafuZnebul i qmediTunariani, mraVal -safexuriani sapensio sistemis SemoRebaze.

2002 wl is 7 april is prezidentis brZanebul eba "saqarTvel os social uri ganvitarebis koncepciis realizaciis pirveli rigis RonisZiebebis Sesaxeb" iTval iswinebs RonisZiebebs, roml ebiC unda gatardeS SromiT i urTierTobebis daregul irebis, samuSao Zal is efeqturad gamoyenebisa da dasaqmebis mdgomareobis gaumj obesebis mizniT da aseve, sapensio sistemis gaumj obesebisa da am sferoSi saxel mwifo programebis SemuSavebisa da ganxorciel ebisaTvis. aRniSnul i gankargul ebis Tanaxmad, mosaxl eobis rTul i ekonomikuri mdgomareobis gamosworeba umniSvnel ovanes amocanad aris miCneul i.

saxel mwifo social uri daxmareba

2002 wl is 26 martis prezidentis brZanebul ebis Tanaxmad, 2002 wl is saxel mwifo biujetiT gaTval iswinebul i social uri daxmareba umweo oj axebisTvis gamiznul ia gaWirvebul oj axebze, roml ebiC Sedgeba "gaWirvebul i aramomuSave pensionerebisgan", an obol bavSvebze, Sromisuunaro bavSvebze da inval idebsa da mraVal Svili an oj axebze, romel Tac 7 da meti Svili hyavT. faqtobrivad, es daxmareba warmoadgens erTgvar damatebas, romel ic yvel aze Raribi xandazmul i mosaxl eobis nawil ma simbol ur pensiebTan erTad unda miRos da mcireoden bavSvTa daxmarebas yvel aze Ratak i oj axebisTvis. prezidentis brZanebul is Tanaxmad, saxel mwifo social uri daxmareba Sesabamisi erTsul iani oj axisaTvis an TiToeul i meurveobaSi myofi obol i bavSvisTvis 22 l ars, xolo 2 da metwevriani pensioneris oj axisaTvis da mraVal Svili an oj axebisaTvis, romel Tac minimum 7 Svili hyavT, 35 l ars Seadgens.

umuSevrobis Semweoba

2002 wl is 22 april is prezidentis brZanebul ebis Tanaxmad, standartul i Tviuri umuSevrobis Semweoba, romel ic registrierebul i umuSevrobis pirveli eqvis Tvis manZil ze gaicema, gaizarda umuSevrobis meore da mesame ori TvisTvis Sesabamisad 2 da 3 l arit da dafiqsirda 14 l arze umuSevrobis mTel i periodisTvis. am daxmarebis mimRebTa statusis misaRebad, umuSevarma unda gaiaros registracia da Sesabamisad, unda iqonios formal ur seqtorSi muSaobis damadasturebel i sabuTi. amis Sedegad, Cveul ebriv, im umuSevarTa ricxvi, romel ic TavsiwuxebS registraciis gavliT, real urze bevrad dabal ia da Sesabamisad, daxmarebis mimRebTa ricxvi umniSvnel oa. amJamad, saxel mwifo dasaqmebis samsaxuris reorganizaciis Sedegad umuSevrebi xel axal registracias gadian.

sapensio sistema

moqmedi saxel mwifo sapensio sistema, romelic sabwouri warsulis memkvadreobas warmoadgens, gardamavali ekonomikis pirobebSi, didi xania araqmediTunariani da gadaxdisuunaroa. fiqsirebuli ganakvetis xandazmul obis pensia, romel sac pensionerTa umetesoba iRebs, ar iTval iswinebs arc samuSao staJs da arc xel fasis odenobas da TveSi 14 lars (daaxl oebiT 6 aSS dol ars) Seadgens, erTis mxriv susti stimulia gadasaxadebis gadaxdisTvis da meores mxriv, bevrad Camouvardeba minimalur saarsebo dones (2002 wl is meore kvartal Si, saSualo momxmareblis oficialuri saarsebo minimumis daaxl oebiT 13 procentis Seadgenda).

saxel mwifo sapensio fondi - socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondi (sesf-i), romelic marTavs pay-as-you-go (PAYG)¹² sapensio sistemas sapensio asakis mTel i mosaxl eobisaTvis, didi xania mTel i rigi probl emebis winaSe dgas. mwiri sagadasaxado bazis, araformaluri seqtoris didi masStabebis, gadasaxadebis mudmivad arasrul ad Segrovebisa da maTi gadaxdisgan Tavis aridebis pirobebSi, pensiebis dafinanseba xel fasis dabegvridan Semosuli Tanxis xarjze¹³ ver xerxdeba da sistema, ukve ramodenime wel ia, agrZel ebs daval ianebis dagrovebas. 2002 wl is pirveli ivnisis mdgomareobiT, fondis monacemTa Tanaxmad, sesf-is pensiebze dagrovebuli aqvs vali 103,3 milioni laris odenobiT da aqedan 16 milioni lari - 2002 wl is dasawyisidan.

imis gamo, rom PAYG-is sapensio sistema mTlianad damokidebulia gadasaxadebis Segrovebis doneze, misi gamarTul ad funqcionirebisaTvis aucil ebeli winapirobebis Seqmna iseT vitarebaSi, rodesac sagadasaxado baza kl ebul obs da gadasaxadebis Tavidan acil eba da maTTvis gverdis avl a farTodaa gavrcel ebuli, rTuli amocanaa. damokidebul ebis koeficienti¹⁴ metismetad dabal ia - 1:1,4, rac daqiravebul muSakTa ricxvis kl ebisa da ekonomikis araformaluri seqtoris zrdis amsaxvel ia, ris Sedegadac fondSi Sesatanebis gadamxdel Ta ricxvi ukiduresad mcirea. dabali xel fasebi da mimdinare Sesatanebsa da momavali misaReb daxmarebebs Soris kavSiris ararseboba susti stimulia socialuri gadasaxadis gadasaxdel ad. amasTan erTad, xel fasis dan gadasaxadis SedarebiT maRali ganakveti, kanonis aRsrul ebis arasakmarisi done da farTod gavrcel ebuli korufcia xel s uwyobs damqiravebel Ta mier gadasaxadebisgan Tavis daRwevas. vinandan amJamad, gadasaxadebis Segroveba sagadasaxado departamentis kompetencias warmoadgens, sesf-s ufl eba ara aqvs sasamarTli oSi Seitanos sarCel i urCi gadamxdel ebis winaaRmdg. ivnisis mdgomareobiT, fondis winaSe sawarmoTa daval ianebis mTliani odenoba, fondis monacemTa Tanaxmad, 172,6 milion lars Seadgenda, saidanac 89,2 milioni lari socialuri gadasaxadis valis ZiriTadi nawilia, xolo 83,4 milioni lari - daval ianebaze daricxuli jarimis Tanxaa. fondis TanamSromel Ta da eqspertTa azrit, roml ebnac SeimuSaves winadadebebi 1998-2002 wl ebSi dagrovebuli sapensio daval ianebis gadaxdasTan dakavSirebiT, mdgomareobis gaumj obesebis miRweva SeiZleba valis restruqturizaciis dagegmvisa,

---

¹² ix. ekonomikuri gl osariumi.

¹³ socuzrunvel yofis saxel mwifo erTiani fondis (sesf-is) Semosavals Seadgenen gadasaxadebi muSakTael fasebidan: sabiujeto organizaciebisTvis - nominaluri xel fasis 26 procenti, sxva tipis damqiravebeli organizaciebisTvis - 27 procenti, xolo daqiravebuli muSakisTvis - 1 procenti.

¹⁴ pensionerTa ricxvis gadamxdel Ta ricxvtan procentuli Sefardeba (Sesatanebis gadamxdel Ta da daxmarebis mimRebTa procentuli Sefardeba).

val ebi Camowerisa da aseve, gadasaxadebis administrirebis gaumj obesebis Sedegad. sxva winadadebebs Soris, ganixil eba aseve fondis mier meval e sawarmoTa mewil ed gaxdomis SesaZl ebl oba.

moqmedi sapensio sistema ver axerxebS Tavisi mTavari funciis Sesrul ebas: sol idarobis Sesatanebis principze dafuznebul ma PAYG-is sapensio sistemam unda uzrunvel yos pensionerebi sabazo minimal uri pensiebiT. dasabegri saSual o xel fasis dabal i ganakveTis Sedegad PAYG-is universal uri sapensio sistema dRes dabal i Canacvl ebiS koeficientiT¹⁵ xasiaTdeba. pensionerTa umravl esobis saSual o fiqsirebul i ganakveTis pensia Seadgens daqiravebul i muSakis Tviuri xel fasis daaxl oebiT 15 procentS. pensionerTa umetesobas Tavi gaaqvs oj axis daxmarebiT an cdil obs iSovos nebiSmieri samuSao, romel ic saarsebo minimums uzrunvel yofs.

SeuZl ebel ia im ekonomikuri, politikuri da social uri Sedegebis ugul vel yofa, roml ebiS gamowveul ia moqmedi sapensio sistemis krizisiT, radganac es siRaribis riskis winaSe ayenebs umweo pensionerebs, rasac Semdeg SeiZl eba mohyves social uri dezintegracia, gamij vna da gariyva.

sapensio sistemis reforma

sapensio sistemis reforma PREGP-is dRis wesrigSi mTavar prioritetebs Soris dgas. rogorc PREGP-is programaSia aRniSnul i, moqmedi sistema "ver asrul ebs saxel mwifo sapensio sistemis or mTavar amocanas: xandazmul Ta Soris siRaribis donis Semcirebas da asakovani mosaxl eobisaTvis moxmarebis saTanado donis uzrunvel yofas". programa amtkicebs, rom mTavari mizania axal i sapensio sistemis SemoReba, romel ic uzrunvel yofs orive amocanis Sesrul ebiS Sedegad mopovebul miRwevaTa dacvas. PREGP programa, social uri politikis mTavari mimarTul ebebis Sesabamisad gansazRvavs sapensio sistemis reformas, romel ic gamiznul i iqneba finansurad mdgradi Tanamedrove sapensio sistemis formirebaze, romel ic morgebul i iqneba gardamaval i ekonomikis cval ebad moTxovnebs.

socuzrunvel yofis erTian saxel mwifo fondSi (sesf) ganxorciel da mniSvnel ovani samuSao, romel ic mimarTul i iyo PREGP-is mier dasaxul i miznebis ganxorciel ebaze sapensio reformis dargSi. rigi RonisZiebebisa ukve gatarda, rigi ki ganxorciel ebiS procesSia. daxmarebis mimRebTa siebis gadamowmebis Sedegad ormagi registraciisa da daxmarebis mimRebTa yal bi siebis gauqmebis Semdeg, aRricxul pensionerTa ricxvi Semcirda daaxl oebiT 860,000-mde. momaval Si gaTval isiwnebul ia registrierebul pensionerTa siebis Semdgomi gadamowmeba da sabol ood, personificirebul i saidentifikacio baraTebis SemoReba.

mraVal safexuriani sistemis SemoRebis xuTvl iani programa etapobrivad unda ganxorciel des (ix. cxril i 7.3). programis Tanaxmad, arsebiTi mniSvnel oba aqvs gamWvirval e garemos garantirebas sapensio sistemaSi: Sesabamisi kanonmdebl obis SemuSaveba da arsebul i normatiul i aqtebis srul yofa; mimdinare sapensio gasaceml ebiS regul arul i gadaxdisa da dagrovebul i daval ianebis TandaTanobiT dafarvis uzrunvel yofa; personifikaciis ganxorciel eba da saidentifikacio

¹⁵ saSual o pensiiS Sefardeba saSual o xel fasTan.

baraTebis SemoReba; da bol os, etapobrivad sadazRvevo principebze da diferencirebul sapensio sistemaze gadasvl is uzrunvel yofa.

cxrili 7.3: social uri uzrunvel yofis da sapensio dazRvevis erovnul i sam-safexuriani sistema, 2001 – 2005 ww.

claxasiaTeba	safexurebi		
	I	II	III
vadebi	2001-2004 ww.	2005 wl idan	2002 wl idan
aRwera	saval debul o	saval debul o	nebayofl obiTi
marTvis forma	saxel mwifos mier marTuli	kerZo seqtoris mier marTuli	kerZo seqtoris mier marTuli
miznebi	gadanawil eba plius dazRveva	dagroveba plius dazRveva	dagroveba plius dazRveva
saxeoba	Semosavl ebiT gansazRvruli an winaswar gansazRvruli minimal uri sapensio garantia	damsaqmebl is da/an dasaqmebul is individual uri danazogebi	damsaqmebl is da/an dasaqmebul is individual uri danazogebi
dafinanseba	gadasaxadebidan dafinansebuli	marTvadi (regul irebadi), sruliad dafinansebuli	sruliad dafinansebuli

wyaro: saqarTvel oSi siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis erovnul i programa, sadiSkusio masal a, sabol oo dokumentis proeqti

msoflio bankisa da sxva donori organizaciebis mxardaWerit, sapensio reformis programis ganxorciel eba, romelic uzrunvel yofs sapensio sistemis gadasvl as sadazRvevo principebze, ukve dawyebulia. mTavrobas gansaxil vel ad gadaeca sesfisa da Sromis, jandacvisa da social uri uzrunvel yofis saminstors mier, msolfio bankTan konsultaciebze dayrdnobiT SemuSavebuli rigi kanonproeqtebis, romlebic uzrunvel yofen sadazRvevo principebze dafuznebuli, social uri sadazRvevo da axali sapensio sistemebis SemoRebisatvis salwiro samarTlebriv bazas. aRniSnuli kanonproeqtebi unda gadaeces parlaments gansaxil vel ad dasamtkiceblad saSemodgomo sesiaze. es kanonproeqtebia: "saval debul o sadazRvevo pensiebis Sesaxeb", "saval debul o social uri dazRvevis Sesaxeb" da "saval debul o social uri dazRvevis sistemaSi individual uri (personificirebuli) aRricxvisa da individual uri angariSebis SemoRebis Sesaxeb".

2002 wl is 18-20 seqtembers, TbilisiS Catar da saerTasoris konferencia "saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze", romlis organizatorebi iyven saqarTvel os mTavroba da socuzrunvel yofis ertiani saxel mwifo fondi. konferenciaSi monawileoba miRes saerTasoris social uri uzrunvel yofis asociaciisa da sapensio da social uri fondebis asociaciis umarlesi Tanamdebobis pirebma. konferenciis monawileebma ganxil es sxvadasxva qveynebsi sapensio da social uri uzrunvel yofis sistemebSi mimdinare procesebi, da saqarTvel oSi mimdinare sapensio reforma da zemoT aRniSnuli kanonproeqtebi waredginaT konferenciis monawileebis. (ix. danarTili da II.)

reformirebuli social uri dacvis sistema, sapensio sistemis CaTvlit dafuznebuli unda iyos sadazRvevo principebze, rac metad mniSnelovania social urad orientirebuli sazogadoebisatvis, sabazro ekonomikaze gadasvl is

pirobebSi. "saval debul o social uri dazRvevis Sesaxeb" kanonproeqti iTval iswinebs social uri uzrunvel yofis sistemis gadasvl as sadazRvevo principebze, romel ic safuZvel s Seqmnis social uri dacvis real uri garantiebistvis. aRniSnul i kanonproeqtis Tanaxmad, social uri dazRveva universal uri da saval debul o iqneba; social uri dazRvevis saxsrebis ganawil eba moxdeba solidarobis principis safuZvel ze; sadazRvevo gasaceml ebi diferencirebul i iqneba, sadazRvevo Sesatanis zomisa da sadazRvevo stajis xangrZl ivobis safuZvel ze; da sadazRvevo gasaceml ebis gacema garantirebul i iqneba. kanonproeqtiT gaTval iswinebul ia Semdegi sadazRvevo SemTxvevebi: pensia asakis, SezRudul i SesaZl ebl obis da marCenanal is dakargvis gamo; droebiTi Sromisuunaroba, orsul oba da mSobiaroba; bavSvis movl a 1,5 wl amde; umuSevrobis dazRveva; daxmareba dazRveul is gardacval ebis SemTxvevaSi (gardacvl il is oj axis wevrebistvis); janmrTel obis reabilitacia; da saval debul o samedicino dazRveva.

kanonproeqti mtkiced ganasxvavebs sadazRvevo da saxel mwifo val debul ebebs rac, savaraudod, sadazRvevo sistemis sicocxl isunarianobis garantias uzrunvel yofs. social uri dacvis axal i sistemis Tanaxmad, arasadazRvevo gasaceml ebi (magal iTad, saoj axo daxmareba) dafinansdeba saxel mwifo biuj etidan. amJamad, wl is ganmavl obaSi, saxel mwifo biuj etidan sesf-Si gadaricxul i Tanxa Zl ivs faravs arasapensio gasaceml ebis gadasaxdelad saWiro Tanxis naxevars da fondi, sxvaobis Sesavsebad, iZul ebul ia gamoiyenos social uri gadasaxadis Semosavl ebi, rac Tavis mxriv, iwevs sapensio daval ianebebis zrdas (ufro detal uri informaciistvis ix. Tavi 3, gv. 21).

"saval debul o sadazRvevo pensiebis Sesaxeb" kanonproeqtis Tanaxmad, kanonis damtkicebisa da Zal aSi Sesvl is Semdeg, saval debul o sadazRvevo pensiebs miReben: saqarTvel os moqal aqeebi, roml ebi dazRveul ni iqnebian "saval debul o social uri dazRvevis Sesaxeb" kanonis Sesabamisad, da daakmayofil eben kanonSi gaTval iswinebul pirobebs, maTi oj axis Sromisuunaro wevrebi, da saqarTvel os teritoraize mudmivad mcxovrebi ucxoel i moqal aqeebi da moqal aqebis armqone pirebi. "saval debul o sadazRvevo pensiebis Sesaxeb" kanonis Azal aSi Sesvl amde registirebul i pensionerebis pensiebi mocemul i kanoniT ar daregul irdeba, garda im SemTxvebisa, rodesac muSakebi, roml ebsac kanonproeqtis Zal aSi Sesvl amde daeniSnebaT xandazmul obis pensia, gaagrZel eben muSaobas kanonis amoqmedebidan sul mcire 3 wl is ganmavl obaSi. kanonproeqti iTval iswinebs saval debul o sadazRvevo pensiebis sam tips: pensia asakis, SezRudul i SesaZl ebl obis da marCenal is dakargvis gamo. saval debul o sadazRvevo asakis pensia daeniSnebaT pirebs, roml ebsac sapensio asaks¹⁶ miaRwies da roml ebsac minimum 15 wl is samuSao da/an sadazRvevo staji eqnebaT, da Sesdgeba sabaziso nawil isgan da sadazRvevo (dagrovebiTi) nawil isgan¹⁷.

kanonproeqtis Tanaxmad, saval debul o sadazRvevo pensia dafinansdeba mzRvevel is (social uri dazRvevis erTiani saxel mwifo samsaxuris, anu sapensio fondis) biuj etidan, romel ic Seiqmneba mzRvevel is biuj etSi dazRveul ebisa da

¹⁶ dRes sapensio asaki qal ebistvis 60 wl s, xol o mamakacebistvis 65 wl s Seadgens. kanonproeqti "saval debul o sadazRvevo pensiebis Sesaxeb" iTval iswinebs qal ebisaTvis sapensio asakis gazrdas 65 wl amde. erTis mxriv, es xel s Seuwyobs Sesatanebis gadamxdel Ta ricxvis zrdas, da meores mxriv, qal ebsa da mamakacebs samuSaos gagrZel ebis Tanabari ufl ebibi eqnebaT.

¹⁷ dagrovebiTi Sesatanebis sqemebi winaswar gansazRvaven Sesatanis odenobas, xol o daxmarebis odenoba damokidebul i iqneba dagrovil i Sesatanebis odenobaze (da investiciebis ukugebis koeficientze).

damzrvevebis mier gadaxdili saval debulo Sesatanebis xarjze. individualur (personificirebul) angariSze dagrovili sapensio kapitalis gaangariSeba moxdeba mzRvevelis biujetSi gadaxdili saval debulo sadazRvevo Sesatanebis safuZvelze. saval debulo sadazRvevo pensii sadazRvevo (dagrovebiTi) nawili dazRveul ebs pirobiT-dagrovebiT individualur angariSebze akumulirebuli Tanxis safuZvelze daeniSnebaT. saxel mwifo aiRebs subsidiur pasuxismgebl obas dazRveul pirTa mimarT mzRvevelis – socialuri dazRvevis erTiani saxel mwifo samsaxuris (saxel mwifo sapensio fondi) - val debulebeze.

“saval debulo socialuri dazRvevis Sesaxeb” da “saval debulo sadazRvevo pensiebis Sesaxeb” kanonproeqtebis Tanaxmad, sapensio dazRvevis tarifi Seadgens 28 procentis, romlis 27 procentis ixdis damqiravebeli (damzRvevi), 1 procentis ki dasaqmebuli (dazRveuli). TviTdasaqmebul ebisTvis (TviTdamzRvevi) dawesebuli tarifi Seadgens 14 procentis. tarifi Semdegnairad ganawil deba: 20 procenti (28 procentis tarifidan) gaTval iswinebulia pensii ZiriTadi nawilis dasafinanseblad (romelic unda dafinansdes PAYG-is (pay-as-you-go) principis Sesabamisad) da 8 procenti (rogorc 28 procentis, aseve 14 procentiani tarifebidan) – saval debulo sadazRvevo pensii sadazRvevo (dagrovebiTi) nawilis dasafinanseblad (PAYE-is (pay-as-you-earn) principis Sesabamisad). sul socialuri gadasaxadi Seadgens 33 procentis, romlis 31 procentis ixdis damqiravebeli (27 procenti – socialuri dazRvevis Sesatani, 3 procenti – samedicino dazRvevis Sesatani da 1 procenti dasaqmebis fondis Sesatani), xolo 2 procentis muSaki (1 procenti – socialuri dazRvevis Sesatani da 1 procenti – samedicino dazRvevis Sesatani).

pirebs, romel Tac ekuTvniT saval debulo sadazRvevo pensia, ufl eba ar eqnebaT miiRon pensia muSaobis periodSi, romlis ganmavlobaSi maTi sadazRvevo Sesatanebis odenoba, romelic daqiravebiT dasaqmebaSi dakavebuli pensioneris damqiraveblis (damzRvevis) an TviTdasaqmebuli pensioneris (TviTdamzRvevis) mier unda iqnes gadaxdili, 28-dan 8 procentamde iqneba Semcirebuli.

socialuri reformis programis nawilis saxiT, SemuSavda personificirebuli aRricxvis SemoRebis samsafexuriani programis proeqti. “saqarTvel os Sromisunarian moqal aqeta registraciisa da individualuri (personificirebuli) aRricxvis wesis damtkicebis Sesaxeb” prezidentis brZanebul ebis proeqti mzadaa da savaraudod, xeli moewereba 2002 wl is bol osTvis.

imisaTvis, rom sadazRvevo principebze dafuZnebuli saxel mwifo socialuri dacvis axali sistema warmatebiT iqnes Camoyal ibebuli, aucil ebelia daxvewili da gamarTulad momuSave aRricxvianobis da saregistracio sistemis SemoReba. kanonproeqtma “saval debulo socialuri dazRvevis sistemaSi individualuri (personificirebuli) aRricxvisa da individualuri angariSebis SemoRebis Sesaxeb” unda uzrunvel yos samarTlebrivi baza socialuri uzrunvel yofis sistemaSi individualur angariSebze dafuZnebuli sadazRvevo principebis SemoReba. sayovel Tao individualuri registracia xels Seuwyobs sadazRvevo Sesatanebis bazis gafarToebas da, Sesabamisad, ekonomikis araformaluri seqtoris l egalizebas (vinaidan gaizrdeba Semosavlebis aRricxvis stimulebi), Sesatanebis gadaxdis stimularebis gziT, romelic, moqmedi socialuri gadasaxadisgan gansxvavebiT,

pirdapir iqneba dakavSirebuli momaval gasaceml ebTan. mosal odnel ia, rom msoufl io banki gamoyofs 1,5 milion aSS dol ars, romelic unda moxmardes individual uri registraciis SemoRebas da fondis aRWurvas individual uri angariSebis marTvis avtomatizebuli sistemiT.

im droisaTvis, rodesac axali sapensio sistema iqneba SemoRebuli, fondi unda gaerTiandes saxel mwifo samedicino sadazRvevo kompaniasTan. Social uri dazRvevis erTiani saxel mwifo kompania awarmoebs social uri Sesatanis Segrovebas¹⁸, romelic Seicavs social uri dazRvevis Sesatans (28 procenti), samedicino dazRvevis Sesatans (4 procenti) da dasaqmebis fondis Sesatans (1 procenti). fondis mmarTvel obas miaCnia, rom rodesac social uri Sesatanis amoRebis funqcia Tavad fondis mier ganxorciel deba, fondSi gadasaricxi amonagebi Tanxebis odenoba gaizrdeba, radganac fondi SesZl ebs imuSaos sagadasaxado bazis gafarToebisa da gadasaxadebis administrirebis gaZlierebaze da, aRmoifxvreb social uri gadasaxadiT sxva sagadasaxado Semosavl ebis SegrovebaSi arsebuli deficitis Sevsebis Sesazl ebl oba. fondis winadadebebi 1998-2000 wl ebSi dagrovebuli sapensio davalianebis gadaxdasTan dakavSirebiT, ganxilaven fiqsirebuli gadasaxadis dawesebas TviTdasaqmebul Ta da fermerebisatvis, rogorc sagadasaxado bazis gafarToebis saSual ebas.

mraval safexurianma sapensio sistemam unda uzrunvel yos Sesazl ebl obaTa nairsaxeoba da arCevanis gakeTebis ufl eba maTTvis, visac Sesazl ebl oba aqvs izrunos momaval pensieze, personaluri pasuxismgebl obis zrdasTan da investiciebis gansaxorcil ebl ad saWiro danazogebis fondis SeqmnasTan erTad. Tumca, sistemis SemoRebasa da gamarTuli muSaobis uzrunvel yofas dasWirdeba dro, Zal isxmeva da investiciebi. reformis warmateba didwil ad damokidebuli iqneba qveyanaSi saerTo ekonomikur situaciaze da ekonomikuri zrdis tempze, iseve rogorc sakanonmdebl o reformebis procesis ganvitarebaze. dResdReobiT, kerZo sapensio sqemebSi monawileobis Sesazl ebl oba mosaxleobis mxol od mcire nawil s Tu eqneba. Tumca, maT, visac amis survili da Sesazl ebl oba gaaCnia, ukve SeuZlia izrunos kerZo pensiaze¹⁹. saqarTvel os pirobebSi, sadac amJamad, SinameurneobaTa Semosavl ebi ukiduresad dabal ia, kerZo sapensio sistema ver Sevl is universal ur social ur sadazRvevo sistemas da mxol od da mxol od arCevans sTavazobs maT, visac Sesazl ebl oba aqvs gaakeTos danazogebi ufro maRali sapensio Semosavli saTvis. sapensio reformis ganxorciel ebis Semdeg, saxel mwifo sapensio sistemam unda uzrunvel yos pensii mimRebTaTvis saval debulo sadazRvevo pensia, da, damatebis saxiT nebayofl obiti kerZo sapensio sqemebSi miRebis Sesazl ebl oba. Tumca, vidre es moxdeba, social uri gadasaxadis Segrovebisa da gadasaxadebis gadaxdis donis gaumj obeseba, sagadasaxado bazis gafarToeba da sapensio davalianebebis gadaxda yvel aze mniSvnel ovan amocanebad rCeba uaxl oesi momavl isaTvis.

¹⁸ 1998 wel s, fondis es funqcia sagadasaxado inspeqcias gadaeca.

¹⁹ kanoni "arasaxel mwifo sapensio dazRvevis Sesaxeb" SemoRebul iqna 1998 wel s. 2001 wl is maisSi daarsebuli kompania "saqarTvel os sapensio sainvesticio hol dingi" (GPIH), moqmed universal ur PAYG-is sapensio sistemasTan erTad, mosaxleobas aseve nebayofl obiT kerZo sapensio dazRvevas sTavazobs.

CanarTi 7.1

evrogaerTianebis social uri pol itikis programa

Sesaval i

evropis social urma pol itikam mTavari roli iTamaSa evropis ekonomikuri simZl avris Camoyal ibebaSi, unikal uri social uri model is ganviTarebiT. es model i moqnil i da dinamiuri aRmoCnda, bol o ramodenime aTvl eul is ganmavl obaSi, evropis ekonomikasa da sazogadoebaSi swrafad ganviTarebad movl enebze reagirebis Tval sazrisiT.

Lisabonis evropul ma sabWom gansazRvra mTel i rigi axali amocanebisa, roml ebmac unda Sesrul des, imisaTvis rom evropas hqondes "msofli ioSi yvel aze konkurentunariani da dinamiuri, codnaze dafuznebul i ekonomika, romel sac eqneba mdgradi ekonomikuri zrdis unari ufro meti da ukeTesi samuSao adgil ebiT da ufro maRal i sicial uri erTianoba".

social uri pol itikis programa, LisabonSi gansazRvruli ekonomikuri da social uri ganaxlebis miRwevisadmi evropis kompl eqsuri midgomis nawilia. kerZod, igi gamiznulia ekonomikuri, dasaqmebisa da social uri pol itikis pozitiuri da dinamiuri urTierTqmedebis uzrunvel yofasa da iseTi pol itikuri Setanxmebis miRwevaze, romel ic mobil izebas gaukeTebis yvel a wamyvan wevr qveyanas, raTa maT erTobl ivad imuSaon axali strategiuli miznis ganxorciel ebaze.

momavali probl emebi da SesaZl ebl obebi

dasaqmeba

evrokavSirma mniSvnel ovan winsvl as miaRwia ekonomikuri safuzvl ebis gamyarebisa da samuSao adgil ebis Seqmnis Tval sazrisiT. Tumca, umuSevrobis done jer-jerobiT kvlav maRal i rCeba. amJamad, evropis samuSao Zal is 9 procentamde umeSevaria. dasaqmebis saSual o done, 1999 wel s, mxol od 62 procenti iyo.

saqmianobis konkretul sferoebSi, magaliTad momsaxurebis seqtorSi, dasaqmeba kvlavac SedarebiT dabalia. monawileobis done qal ebsa da mosaxleobis konkretul jgufebSi (xandazmul ebi da inval idebi) Zal ian dabalia. Lisabonis evropul sabWoze, evrokomisiam mkafiod gansazRvra evropis dasaqmebis deficitis mTavari maxasiaTebl ebi:

- sxvaoba momsaxurebis seqtorSi - evrokavSirs, momsaxurebis seqtorSi bevrad ufro dabali done aqvs, vidre SeerTebul Statebs.
- genderuli sxvaoba - evrokavSirSi dasaqmebul ia qal Ta raodenobis naxevari, SeerTebul StatebSi ki ori mesamedi.
- asakobrivi sxvaoba - 55-65 wl is asakobrivi jgufSi dasaqmebis done Zal ian dabalia.
- sxvaoba kval ifikaciaSi - evrokavSirSi, miwodebul i samuSao Zal is kval ifikaciis done kval ifikaciis moTxovnebs ar Seesabameba. es gansakuTrebiT SesamCnevia sainformacio teqnologiების დარგში, evropis mTel teritoriaze.
- struqturuli xasiaTis xangrZlivi umuSevroba - maTi umetesoba, visac samuSao ar gaaCniaT, wel iwadze metia umuSevrebi arian.
- mkveTri regionuli sxvaobebi, rogorc evropaSi aseve wevr qveynebSi - evrokavSiris farglebSi umuSevrobis maRal i done fiqsirdeba aRmosavl eT germaniaSi, safrangeTSi, samxreT italiaSi, espaneTsa da saberZneTSi. umuSevroba yvel aze maRal dones aRwevs konkretul, naklebad ganviTarebul regionebsi, Soreul regionebsa da samrewvel o raionebsi, roml ebic kriziss ganicdian.

bol o sami wl is ganmavl obaSi, evropis dasaqmebis strategia aRmoCnda efeqturi instrumenti struqturuli reformebis gansaxorciel ebl ad erovnul Sromis bazrebze. aRniSnul i strategiis gaZl ierebas arsebiTi mniSvel oba eqneba meti da ukeTesi samuSao adgil ebis SeqmnisaTvis. rogorc zogierTi wevri qveynis magal iTi cxadyofs, dasaqmebis doneebis matebasTan erTad, iseTi samuSao Zal is miwodeba, romelic bazris mier moTxovnil standartebis aRwevs, gadamwyvet mniSvel obas iZens mdgradi ekonomikuri ganviTarebisa da arainfl aciuri zrdisaTvis.

social uri mdgomareoba

erTis mxriv, unda vaRiaroT wevri qveynebis social uri sistemis mniSvel ovani roli erTiani sazogadoebis Camoyalibebsi, magram amJamad, isini dganan iseTi mniSvel ovani saerto amocanebis winaSe, rogoricaa saqmianobis sferos cval ebadoba, axali sajaxo struqturibi, mudmivi genderul uTanabrobebi, demografiuli cvlilebebi da codnaze dafuznebuli ekonomikis moTxovnebtan adaptirebis saWiroeba. ufro grZel vadian perspektivaSi, demografiuli cvlilebebi Zlier zegavl enas moaxdens Sromis bazrisa da samuSao Zal is miwodebis struqturaze da mZimed daawveba sapensio da jandacvis sistemebis. es moitxovs imigraciis roli is gaazrebas, aRniSnul tendenciebtan brZolis strategiis nawilisa. social uri dacvis sistemebis SemoRebisa da modernizebis warumatebl obis SemTxvevasi, umuSevrobis, siRaribisa da social uri gariyvis riski kidev ufro gaizrdeba.

social uri dacvis sistemebis modernizacia mniSvel ovania codnaze dafuznebuli ekonomikaze gadasvlis procesis gamyarebisa da sazogadoebasi axali moTxovnil ebatu uzrunvel yofisaTvis. martalia, social uri dacva wevri qveynebis kompetenciaa, magram meores mxriv, TanamSroml oba evropul doneze xel s Seuwyobs erToblivi Zal isxmevit sxvadasxva social uri dacvis sistemebis modernizaciasa da gaumj obesebis amocanebis misaRwevad sauketesoz gzebis gansazRvras.

amJamad, mTavari amocanaa, social uri gariyvasTan brZolis programidan iseT programaze gadasvla, romelic uzrunvel yofs social uri erTianobis donis amaRlebas da am tendenciis gaTvaliswinebas yvela politiki kursis SemuSavebisas.

umuSevroba - siRaribis erTaderTi, umniSvel ovanesi mizezia. sami aradasaqmebulidan, ori siRaribis riskis winaSe dgas. amitomac, social uri gariyvi sagan sauketesoz dacvas warmoadgens dasaqmeba. Tumca, mxolod dasaqmeba yvela probl emav gadaWris.

dasaqmebis doneebis Sedareba siRaribis doneebtan²⁰ gviCvenebs, rom siRaribe SeiZleba Sedarebit farTodi yos gavrcel ebuli zogierT iseT wevr qveyanaSic, sadac dasaqmebis done maralia. dasaqmebis doneebis amaRleba da umuSevrobis Semcireba mniSvel ovanwilad Seamcirebda siRaribisa da social uri gariyvis SemTxvevebs, gansakutrebim wevr qveynebsi, romel Tac amJamad dabal i dasaqmebis doneebi aqvT. am mxriv, mniSvel ovania yuradRebis gamaxvileba matze, vinc Sromis bazris zRurble imyofeba. es gulisxmobis investirebas adamanur resursebsi, maTi dasaqmebis Sesazlebel obis gazrdis miznit da Sromis bazarze SesvlisaTvis barierebis Semcirebas. am probl emebtan dapirispireba moitxovs mravali aspektis momcveli politikis ganxorciel ebas, romelic gascdeba Sromis bazris sakiTxebis da, romelic gamiznuli iqneba social uri erTianobisa da monawilebis koeficientis amaRlebase.

²⁰ siRaribis doneebi aq ganisazRvrebis rogorc Sesabamisi qveynis medianuri Sinameurneobis Semosavlis 60 procenti (evrostatის standarti). am macvenebl ebis gaumj obesebas didi mniSvel oba eniWeba evrokavSiris wevri qveynebis mier siRaribis daZlevis amocanis gadawyvetaSi.

evrokavSiris gafarToeba

evrokavSirSi gawevrianebisaTvis, kandidati qveynebi miznad isaxaven maTi ekonomikis, sazogadoebisa da social uri sistemebis ganvTarebas wevri qveynebis anal ogiurad. maTi mizania cxovrebis donisa da social uri standartebis amaRI eba da ekonomikuri da dasaqmebis mdgomareobis gaumj obeseba grZel vadian perspeqtivaSi. evrokavSirSi gawevrianebisaTvis momzadeba niSnavs, rom qveynebi ukve imyofebian farTo samarTI ebrivi normebisa da wesebis SemoRebis procesSi, ramac unda uzrunvel yos Sesabamisoba evrokavSiris social ur kriteriუმebTan evrokavSirSi gaerTianebis momentisaTvis. kandidati qveynebi ara mxol od didi amocanebis winaSe dganan TavianTi sistemebis gardaqmnisa da siaxl eTa SemoRebis procesSi, aseve bevr iseT probl emas upirispirdebian, roml ebic evrokavSiris wevri qveynebis mier wydeba.

Internacional izacia

internacional izacia da gl obal izacia cval ebadi finansuri, ekonomikuri da savaWro pirobebis mniSvnel ovani aspeqtetbia evropisa da misi social uri sistemebisaTvis. cvl il eba ar gul isxmobs social uri miznebis mitovebas. piriqIT, igi aZl ierebs social uri investirebisaTvis ekonomikur saWiroebas kargad SemuSavebul i social uri politikis meSveobiT. ufro metad vidre odesme, evropis ekonomikuri mdgomareoba damokidebul i iqneba misi xal xis mwarმოებლ ur da inovaciur potencial ze. samuSao Zal is codna-gamocdil eba da adaptirebis unari Zlier zegavl enas iqoniebs codnaSi investirebaze, damatebul i Rirebul ebis Seqmnaze, ekonomikuri aqtivobis gazrdasa da sirTul eebis daZl evaze.

wyaro: evrokomisiis mimarTva, evrosabWos, evroparლ amentis, ekonomikuri da social uri komitetis da, regional uri komitetisadmi. social uri politikis programa. briusel i, 28.6.2000 w. COM (2000), 379 sabol oo dokumenti. evrogaerTianebebis komisia

Tavi merve. saqarTvel o-evrokavSiris urTierTobebi

saqarTvel os savaWro urTierTobebi evrokavSis rTan

2002 wl is pirveli eqvsi Tvis ganmavl obaSi saqarTvel o-evrokavSis Soris vaWroba 5.5 procentiT Semcirda wina wl is igive periodTan Sedarebit. mimdinare wl is ganmavl obaSi saqarTvel os eqsporti evrokavSiris bazrebze daaxl oebiT igive iyo, rac wina wl is pirveli eqvs TveSi, xol o importi Semcirda 7,1 procentiT.

cxrili 8.1: saqarTvel os vaWroba evrokavSis rTan, 2001 - 2002 ww.

(aTasi aSS dol ari)

weli	brunva	eqsporti	importi	balansi
2002 w. I nax.	119,665	29,318	90,347	-61,029
2001 w. I nax.	126,702	29,663	97,039	-67,376

wyaro: saqarTvel os statistikis saxel mwi fo departamenti

2002 wl is pirveli naxevarSi saqarTvel os evrokavSiris yvel a wevr qveyanasTan gaaCnda uaryofiT savaWro balansi, gaerTianebuli samefos garda. germania, gaerTianebuli samefo da italia kvl avac rCebian saqarTvel osTvis yvel aze msxvil savaWro partniorebad. saqarTvel osa da am sam qveyanas Soris savaWro brunva saqarTvel os evrokavSis rTan mTliani savaWro brunvis 64,9 procentis Seadgens.

cxrili 8.2: saqarTvel os vaWroba evrokavSiris qveynebtan, 2001 - 2002 ww. I nax.

(aTasi aSS dol ari)

qveyana	2002 w. I nax.				2001 w. I nax.			
	brunva	eqsporti	importi	balansi	brunva	eqsporti	importi	balansi
avstria	6,127	6,035	92	-5,943	6,575	6,081	495	-5,586
belgia	4,234	3,232	1,002	-2,230	10,450	3,875	6,575	-2,700
dania	4,006	3,706	300	-3,406	2,794	2,459	335	-2,124
safrangeTi	7,282	6,111	1,171	-4,940	10,530	10,334	196	-10,138
germania	30,203	27,730	2,474	-25,256	38,810	34,806	4,004	-30,802
saberZneTi	6,586	4,387	2,199	-2,188	3,354	1,772	1,582	-190
irlandia	316	244	72	-172	646	646	-	-646
italia	21,114	17,517	3,598	-13,919	14,372	8,917	5,455	-3,462
luqsemburgi	83	83	-	-83	112	112	-	-112
niderlandebi	7,715	5,581	2,134	-3,447	7,059	4,555	2,504	-2,051
portugalia	355	333	21	-312	644	568	76	-492
fineTi	1,115	1,115	-	-1,115	8,365	8,365	-	-8,365
espaneTi	1,352	981	371	-610	1,726	847	879	32
SvedeTi	2,817	2,805	12	-2,793	1,704	993	710	-283
gaerTianebuli samefo	26,361	10,488	15,873	5,385	19,562	12,710	6,852	-5,857
sulI	119,665	29,318	90,347	-61,029	126,702	29,663	97,039	-67,376

wyaro: saqarTvel os statistikis saxel mwi fo departamenti

evrokavSiri s daxmareba saqarTvel osTvis: sasursaTo usafrTxoebis programa¹.

evrokavSiri s programebs Soris sasursaTo usafrTxoebis programis erT-erTi ZiriTadi adgili ukavia. am programis mizania biujetis Sesabamisi muxlebis dafinansebit mxari dauwiros soflis meurneobis seqtoris ganvitarebas beneficiar qveynebsi.

evrokavSiri s soflis meurneoba warmoadgens seqtors, romel is wilad modis mSp-s mxolod 2,5 procenti da 5,7 procenti evrokavSiri s mTlian dasaqmebaSi, magram evrokavSiri s politikis umniSvnelovanes nawilswarmoadgens. evrokavSiri saerto sasoflo-sameurneo politikis (CAP) sasualebiT, anxorciel ebs soflis meurneobasTan dakavSirebul moval eobebs politikis Seqmnisa da gadawyvetilebis miRebis Tval sazrisiT. sasoflo-sameurneo seqtori evrokavSiri s dafinansebis ZiriTadi mimRebia dasxa ekonomikur seqtorebTan Sedarebit yvelaze meti administraciuli organoebi gaaCnia (evrokavSiri s saerto sasoflo-sameurneo politikis Sesaxeb informacia xil eT qvemoT).

evrokavSiri s sasursaTo usafrTxoebis programa 1996 wels daafuzna, 1292/95 reglamentis safuzvelze. es reglamenti moicavs sasursaTo daxmarebis politikisa da menejmentis, aseve sasursaTo usafrTxoebis specifiuri daxmarebis sakiTxebs. sasursaTo usafrTxoebis programis reglamenti gansazRvras sam ZiriTad mimarTul ebas. esenia: myari partnioruli urTierTobebi beneficiar qveynebTan, Sesabamisi reagirebis moxdena sasursaTo usafrTxoebis meryeobis SemTxvevaSi da TanamSromlobis ganvitareba integraciis politikis gatarebit.

myari partnioruli urTierTobebi beneficiar qveynebTan gulisxmobs evrokavSiri s da beneficiari qveynis erTobliv pasuxismgeblobas soflis meurneobis sferoSi gatarebul RonisZiebebze. ufro konkretulad es pasuxismgeblobebi asaxuli unda iyos beneficiari qveynis sasursaTo usafrTxoebis politikasi, romel is mizania transparentul obisa da efeqturobis ganmtkiceba.

Sesabamisi reagirebis moxdena sasursaTo usafrTxoebis meryeobis SemTxvevaSi gulisxmobs beneficiar qveyanaSi Sesabamisi zomebis gatarebas sasursaTo krizis Tavidan acilebis miznit da es politika ar aris mimarTuli krizis Semdeg gaceni li Sedegebis armosafxvrelad.

TanamSromlobis ganvitarebaSi integraciis politika gulisxmobs adgil obrivi resursebis efeqturad gamoyenebas da ucxoel partnioresTan koordinirebul TanamSromlobas, rac xel swuyobs myari dasubiluri ekonomikuri mdgomareobis Camoyalibebas beneficiar qveynebsi.

sasursaTo usafrTxoebis programa evrokavSiri s erTiani TanamSromlobis politikaSi aris integrirebuli. es programa soflis meurneobis dargTan erTad aseve moicavs iseT sferoobsac, rogoricaa siRaribis dazleva, garemos dacva, transporti das kerZo seqtoris xel Sewyoba.

---

¹ merve Tavisi am nawilSi gamoyenebulia evrokomi siis masalebi.

sasursaTo usafrTxoebis programis koordinirebas axdens evrokavSiri ucxoel partniorebTan da donorebTan erTad.

sasursaTo usafrTxoebis programa saqarTvel oSi 1996 wel s daiwo. am programis ZiriTadi mizania mxari dauWiros soflis meurneobis seqtoris ganviTarebas, samelioracio sistemebis rehabilitacias, veterinariis sferos ganviTarebas da mcenareTa dacvas.

1996 wel s saqarTvel om am programis egidit evrokavSiri dan 18 milioni evro miRo. Semdeg wel s, evrokavSirma saqarTvel osTvis kidev 16 milioni evros gamoyofis gadawyvetil eba miRo, mxolod am Tanxis misaRebad saqarTvel os mTavrobas garkveuli ekonomikuri pirobebi unda Seesrul eba.

1998 wel s saqarTvel os mTavrobam ver moaxerxa am pirobebis Seesrul eba da evrokavSirma miRo gadawyvetil eba zemoxsenebuli Tanxis gadmoricxvis gadavadebis Taobaze. evrokavSiris pirobebis Seesrul ebl obis ZiriTadi mizezebi iyo biujetis xarjviti nawilis politika, aseve darRvevebi privatizaciis procesSi da dabrkol ebebi sagadasaxado politikis gatarebaSi.

es situacia kidev ufro gamwvavda mas Semdeg, rac saqarTvel oSi finansuri krizisi ganviTarda. am periodSi qveynis sabujeto deficiti mniSvnel ;ovnad gaizarda da evrokavSiris motxovnebis Seesrul eba kidev ufro gartul da.

miuxedavad am faqtisa, 1998 wl is bol os evrokavSirma gamoTqva mzadyofna 6 milioni evros gadmoricxvis Taobaze.

1999 wl is meore naxevidan 2000 wl is bol omde saqarTvel os xelisuflebas probl emebi gauCnda saerTasoris saval uto fondTan urTierTobaSi. am probl emebis ZiriTadi mizezi iyo mxareebis Soris SeuTanxmebl oba reformebis politikaze. swored am mizezis gamo zemoT aRniSnuli periodis ganmavl obaSi evrokavSirma saqarTvel os Seuwyvita sasursaTo usafrTxoebis programa, ris Sedegadac saqarTvel om dakarga 14 milioni evro.

2001 wel s evrokavSirma ganaaxla sasurTo programa da saqarTvel om am erTi wl is ganmavl obaSi miRo 12 milioni evro. aRsanisnavia is faqti rom, 2001 wel s evrokavSirma am programis nawil obrivi reorientacia moaxdina da es programa aseve mimarTuli iqna siRaribis daZlevis politikis xel Sewyobisaken.

evrokavSirma gadawyvita 2002-2003 wl ebSi gaagrZel os sasursaTo usafrTxoebis programa saqarTvel oSi. am ori wl is ganmavl obaSi saqarTvel o miRebs 25 milion evros, rac ZiriTadad moxmardeba soflis meurneobis sabujeto seqtors da social ur sferos.

CanarTi 8.1

evrokavSiri s saerTo sasofl o-sameurneo pol itika (CAP)

sofl is meurneoba evrokavSirisTvis erT-erT umniSvnel ovanes seqtors warmoadgens. am seqtorisadmi gansakuTrebul yuradReba j er kidev romis xel Sekrul ebis ganxil vis dros iqna gamaxvil ebul i.

swored romis xel Sekrul eba ayal ibebs evrokavSiris saerTo sasofl o-sameurneo pol itikis zogad miznebs, romel ic SeTanxmebul i iyo 1958 wl is ivl isSi. 1960 wel s saerTo sasofl o-sameurneo pol itikis meqanizmebi miRebul iqna evrokavSiris damaarsebel i eqvsi qveynis mier da ori wl is Semdeg, 1962, wel s es SeTanxmeba Zal aSi Sevida.

evrokavSiris saerTo sasofl o-sameurneo pol itika Sedgeba wesebisa da meqanizmebisagan, roml ebic aregul ireben warmoebas, vaWrobas da sofl is meurneobis produqciis gadamuSavebas evrokavSiris wevr qveynebSi.

evrokavSiris mier aRiarebul prioritetebs Soris saerTo sasofl o-sameurneo pol itika erT-erTi umTavresia da ara mxol od imitom rom, am dargze evrokavSiris biuj etis danaxarj ebis didi nawil i modis (daaxl oebiT 50 procenti) da am seqtorSi dasaqmebul ia uamravi adamiani, aramed imitomac rom, am sferoSi mniSvnel ovani pol itikuri gadawyvetil ebebis miReba xdeba ara erovnul , aramed saerTo evropul doneze.

evrokavSiris saerTo sasofl o-sameurneo pol itikis miznebi Caweril ia evrokavSiris xel Sekrul ebis 33-e muxl Si. es miznebia:

- sasofl o-sameurneo warmoebis gazrda teqnikiuri progresis ganviTarebisa da erovnul i warmoebis ganviTarebis meSveobiT;
- bazrebis stabil izacia;
- momxmarebl isaTvis produqciis miwodebis uzrunvel yofa;
- momxmarebl isaTvis produqciis miwodeba mi zanSewonil fasebSi.

am miznebis misaRwevad evrokavSiris xel Sekrul ebis 34-e muxl i ayal ibebs sasofl o-sameurneo bazris erTian marTvis sistemas, romel ic produqciis saxebis mixedviT iRebs Semdeg formebs:

- konkurenciis saerTo wesebi;
- sxvadasxva erovnul i bazrebis saval debul o koordinacia;
- evropul i bazris organizeba.

dReisaTvis sasofl o-sameureno bazris erTiani organizacia moicavs sofl is meurneobis yvel a produqts. sasofl o-sameureno bazris erTiani organizacia sofl is meurneobis bazaris ZiriTad instruments warmoadgens, radgan is xel s uwyobs evrokavSiris bazarze sofl is meurneobis produqtebiT vaWrobis ganviTarebas da mesame qveynebisatvis inarCunebs saerTo satarifo barierebs.

saerTo sasofl o-sameurneo bazars gaaCnia sami ZiriTadi principi:

- gaerTianebuli bazari: rac gul isxmobs soflis meurneobis produqtebis Tavisufl ad gadaadgil ebas evrokavSiris mTel teritoriaze;
- evrokavSiris wevri qveynebis upiratesoba: rac gul isxmobs evrokavSiris wevr qveynebsi warmoebul sasol o-sameurneo produqciis upiratesobas importul produqciaze, rac Tavis mxriv gul isxmobs rogorc fasebis dawesebis politikas, aseve Sida bazris dacvas mesame qveynebidan Semotanili iaaffasiani produqciisagan;
- finansuri sol idaroba: rac gul isxmobs saerTo sasofl o-sameurneo politikasTan dakavSirebuli danaxarjebis evrokavSiris biujetidan anazRaurebas.

evrokavSiris saerTo sasofl o-sameurneo politika finansdeba evropis soflis meurneobis marTvisa da sagarantio fondidan (The European Guidance and Guarantee Fund (EAGGF)). es fondi Seiqmna 1962 wels, xolo 1964-Si daiyoro damoukidebel seqtorad:

- marTvis seqtorad, romelic ZiriTadad xels uwyobs da afinansebs soflis meurneobis sferoSi struqturuli reformebis ganxorciel ebas; da
- sagarantio seqtorad, romelic afinansebs soflis meurneobis erTiani bazris organizebis saqminobas.

evrokavSiris gafarToebis Semdeg mosalodnelia rom soflis meurneobis seqtorSi momusave adamianebis ricxvi orjer gaizrdeba, aseve Sida bazars daaxloebi 100 milioni momxmarebeli daemateba. aqve arniSvnis Rirsia is faqtic, rom evrokavSiris gawevrianebis kandidati qveynebis umravlesobisaTis evrokavSiris soflis meurneobis seqtorSi umTavres savaWro partnors warmoadgens.

ukanaskneli wlebis ganmavlobaSi evrokavSirma gaaZiera Tavisi mxardaWera kandidati qveynebis restruqturizaciis procesebisadmi da am mizniT SemoiRo gawevrianebis-wina (pre-accession) instrumentebi. soflis meurneobis sferoSi aseTi instrumentia evrokavSiris daxmareba SAPARD-i (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development). es daxmareba miznad isaxavs centraluri da armosavl et evropis qveynebis soflis meurneobis seqtoris ganvitarebas da misi wliuri biujeti Seadgens 520 milion evros 2000-2006 wlebis ganmavlobaSi.

wyaro: evrokomisia

kal endari

2002 wel i

i anvari

- 4 **kontrabandis winaaRmdeg brZol a/** saxel mwifo ministris - avTandil j orbenaZis gadawvyetil ebiT, Sei qmna kontrabandis winaaRmdeg brZol is damouki debel i komisia. komisiis Semadgenl obaSi Sedian sami saxel mwifo mrCevel i da ekonomikis seqtoris ministrTa moadgil eebi. komisiis mizania qveyanaSi kontrabandul i saqonl is importis aRmofxvraze mimarTul i RonisZieebis SemuSaveba.
- 14 **energetika/** saTbob energetikis ministri - daviT mircxul ava energetikis sferoSi saerTaSoriso sabWos wevri gaxda. es organizacia ukve 95 wel ia rac arsebobs da masSi gawevrianebul ia 90 qveyana.
- 21 **biznesi/** gaimarTa saqarTvel os biznesmenTa konfederaciis damfuZnebel i sxdoma. konfederaciis Semadgenl obaSi arian gadamxdel Ta kavSiri, saqarTvel os sainvesticio fondi, vaWrobis saerTaSoriso pal ata da amerikis savaWro pal ata (Amcham-i). konfederaciis Tavmj domared arCeul iqna b-ni niko l ekiSvil i.
- 31 **saxel mwifo biuj eti/** saqarTvel os parlamentis mier sagangebo sxdomaze damtkicda 2002 wl is saxel mwifo biuj eti. 2002 wl is saxel mwifo biuj etis saSemosavl o nawil i gani sazRvra 1,039,869,000 l aris odenobiT, xol o xarj ebi - 1,259,527,500 l ariT.

Teberval i

- 8 **sabaJo/teqniki daxmareba/** avTandil j orbenaZem - saxel mwifo ministrma, fil ip reml erma - saqarTvel oSi aSS-s sael Cos misiis xel mZRvanel is moadgil em da jeims kel im - aSS-s sabaJo departamentis warmomadgenel ma, saqarTvel os sazRvrebis dacvisa da usafrTxoebis programis direktorma, ganxil es saqarTvel os sabaJo samsaxuris reformirebisa da reorganizaciis sakiTxebi. batonma kel im aRniSna rom, aSS-s mTavroba mocemul etapze gegmavs saqarTvel os sabaJo departamentis daxmarebas. kerZod, unda ganxorciel des sacdel i proeqti, romelic miznad isaxavs saqarTvel os aeroportSi sabaJo procedurebis gaumj obesebas.
- 11 **sabaJo/** pol oneTis mTavroba daTanaxmda daakmayofil os saqarTvel os ekonomikis, mrewvel obisa da vaWrobis saministros moTxovna da, 2002 wl idan gaauqma sabaJo gadasaxadi saqarTvel odan pol oneTSi eqsportirebul CaiZe. pol oneTis mTavrobis mier aRniSnul i gadawvyetil ebis miRebamde, qarTul i Cai ibegreboda 15 procentiani gadasaxadiT.

- 12 **sagareo vali/** sasomxeTis sagareo saqmeTa ministris, b-n vardan oskanianis Tbil isSi vizitisa, xeli moewera SeTanxmebas sasomxeTis winaSe saqarTvel os 19,6 milioni aSS dol aris val is restruqturizaciaze. val is gadaxda moxdeba 20 wl is ganmavl obaSi, wel iwadSi 3 procentis daricxviT.
- 22 **gazis tranziti/** baqoSi xeli moewera sabol oo SeTanxmebas azerbaijansa da saqarTvel os Soris azeris gazis transportirebaze Sahdenizis sabadodan. mil sadenis eqspl uataciaSi Seyvanis Semdeg, saqarTvel o, satranzito tarifis saxiT, miiRebs mis teritoriaze transportirebul i bunebrivi airis mTI iani mocul obis 5 procentis.
- 24 **fasiani qaRal debis bazari/val uta/** baqoSi gaimarTa dsT-s qveynebis birJebis saerTaSoriso asociaciis Sexvedra, romel Sic monawil eoba miiRes yazaxeTis, saqarTvel os, ukrainis, azerbaijanis, ruseTisa da uzbekeTis warmomadgenl ebma. monawil eebma ganxil es fasiani qaRal debis bazarTan da dsT-s saval uto bazrebze momxdar cvl il ebebTan dakavSirebul i sakiTxebi, evro-s SemoRebasTan mimarTebaSi.
- 27 **sabaJo/mso/** ori wl is sawevro gadasaxdel is gadauxdel obis gamo, 1997 wl idan msopl io sabaJo organizaciam (mso) CamoarTva saqarTvel os sabaJo departaments aqtiuri wevri qveynebis statusi, roml iTac igi 1995 wl idan sargebl obda da gadaiyvana igi pasiuri wevri qveynebis statusis mqone qveynebis kategoriaSi. saqarTvel om srul ad dafara daval ianeba da gadaixada mimdinare wl is sawevro gadasaxdel i, riTac aqtiuri wevris statusi daibruna.
- marti**
- 4 **eqsporti/** saqarTvel oSi dafuznda saeqsporto kreditisa da dazRvevis saagento, roml is mizania mcire mewarmeobis Camoyal ibebisa da ganviTarebis xel Sewyoba da saeqsporto politikis mxardaWera. saagento Sei qmna Savi zRvis qveynebis vaWrobisa da ganviTarebis bankis da ekonomikis, mrewel obisa da vaWrobis saministros daxmarebiT.
- 14 **navTobi da gazi/** Tbil isSi Catarda saerTaSoriso konferencia "navTobi, gazi da infrastruqtura". konferenciis fargl ebSi xeli moewera SeTanxmebas samxreT kavkasiis mil sadenis (baqo-Tbil isi-erzrumi) proeqtis investorebsa da saqarTvel os mTavrobas Soris. saqarTvel os mxridan SeTanxmebas xeli moawera b-nma giorgi Wanturiam, GIOC-s (saqarTvel os saerTaSoriso navTobkompania) prezidentma, xolo investorTa mxridan kompaniebi "SOCAR", "BP", "TotalFinalElf", "LUKAgip", "Statoil", "Nico" da "TPAO"-s warmomadgenl ebma.
- 15 **sagareo politika/** parlamentma daamtka l evan miqel azis kandidatura aSS-Si saqarTvel os sagangebo da ufl ebamosil i el Cis

postze. b-ni miqel aZe aseve Seasrul ebs saqarTvel os el Cis moval eobebs kanadasa da meqsi kaSi.

19 **transporti/** foTis navsadgurma miRo ruseTis sazRvao gadazidvebis registraturis mier gacemul i saerTaSoriso licenziis sertifikati. mocemul gadawyvetil ebas safuZvl ad daedo xarisxis kontrol is sistemis inspeqciis dadebiTi Sedegebi.

26 **social uri uzrunvel yofis sistema/** prezidentis mier gacemul iqna gankargul eba "gaWirvebul i oj axebisTvis social uri daxmarebis Sesaxeb", roml is Tanaxmadac gaWirvebul i oj axebisTvis 2002 wl is biujetis kanoniT gaTval iswinebul i social uri daxmareba mizanmimarTul i iqneba mxol od "Raribi aramomuSave pensionerebis" an obol i, xeibari bavSvebis, inval idebis da im mraval Sviliani oj axebis daxmarebaze, romel Tac sul mcire 7 bavSvi hyavT.

april i

2 **sabaJo/** I evan Znel aZem, sagadasaxado Semosavl ebis ministrma, preskonferenciaze ganacxada, rom britaneTis kompania ITS-ma Sewyvita saqmianoba saqarTvel oSi. rogorc b-nma ministrma aRniSna, pirvel i april idan winasaimporto inspeqcia ganxorciel deba sabaJo departamentis mier.

5 **sabaJo/** rogorc prezidenti eduard SevardnaZis mehmed kesesil erTan, TurqeTis saxel mwifo ministrTan Sexvedraze iqna aRniSnul i, saqarTvel o-TurqeTis sazRvarze gaixsna axal i sasazRvro kontrol is punqti. or qveyanas Soris sasaqonl o brunvis stabil urma zrdam ganapiroba axal i sasazRvro sakontrol o punqtis gaxsnis aucil ebl oba karwaxSi, romel ic val e-axal cixesTan arsebul i sakontrol o punqtisgan gansxvavebiT, mTel i wl is ganmavl obaSi ifunqcionirebs. TurqeTis mxare mzadaa gamoyos 10 milioni aSS dol aris krediti karwaxis sasazRvro punqtTan misavl el i gzis saqarTvel os monakveTis mSenebl obisTvis. samSenebl o samuSaoebis dawyeba dagegmil ia ivnisSi.

5 **sabaJo/** saqarTvel osa da TurqeTs Soris xel i moewera SeTanxmebas TanamSroml obis Sesaxeb. sagadasaxado Semosavl ebis ministrma, I evan Znel aZem da TurqeTis saxel mwifo ministrma, mehmet kesesil erma xel i moaweres SeTanxmebas sabaJo sakiTxebSi urTierTdaxmarebisa da TanamSroml obis Sesaxeb.

5 **ergb/** prezidentis sainvesticio sabWos 5 april is sxdomaze, b-nma Temur basiliam, prezidentis mrCevel ma ekonomikuri reformebis sakiTxebSi moaxsena sxdomas, saqarTvel oSi, 2002-2003 wl ebis periodSi, evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis bankis saqmianobis strategiis Sesaxeb, romel ic bankis direktorTa sabWos mier 26 marts

damtkicda. ergb-i gegmavs sainvesticio saqmianobis koncentrierebas kerZo seqtoris iseT sferoebze, rogoricaa energetika, transporti, sabanko sistema da komunikaciebi.

- 7 **ekonomika/** saqarTvel os mTavrobasa da SeerTebul Statebs Soris miRweul iqna SeTanxmeba saqarTvel oSi, pol oneTis yofil i premier-ministris, "Sokuri Terapiis" avtoris - I eSek bal cerovicisa da misi gundis saqmianobis dafinansebis programis gagrZel ebis Taobaze.
- 7 **social uri ganviTareba/** prezidentis gankarguleba "social uri ganviTarebis koncepciiis realizaciaze gamiznuli upiratesi mniSvnelobis mqone RonisZiebebis Sesaxeb" iTval iswinebs SromiT urTierTobebis daregul irebis, samuSao Zal is ufro efeqturad gamoyenebisa da dasaqmebis mdgomareobis gaumj obesebisaTvis da aseve, sapensio sistemis srul yofisa da social ur sferoSi saxel mwifo programebis momzadebisa da ganxorciel ebis xel Sewyobis mizniT gasatarebel RonisZiebebs.
- 8 **evropis parlamenti/** evropis parlamenti mier damtkicebuli rezolucia "samxreT kavkasiaTan evrokavSiris urTierTobaTa Sesaxeb" xazs usvams samxreT kavkasiaSi regionuli TanamSromlobis yvela programis mxardaWerisa da dafinansebis gagrZel ebis saWiroebas. mocemuli dokumenti aqcents akeTebis imaze, rom evropul mastruqturebma monawileoba unda miiRon samxreT kavkasiaSi ekonomikuri proeqtebis ganxorciel ebaSi, gansakutrebiT, energetikis seqtors.
- 9 **privatizacia/** saxel mwifo qonebis martvis saministrom SeimuSava prezidentis gankargulebis proeqti "saagentos Seqmnis Sesaxeb im sawarmoTa gasanviTareblad, romlebSiC saxel mwifo wil obrivad monawileobs". saagentoze kontrols awarmoebis saxel mwifo qonebis martvis saministro. saagentos mTavari amocanaa im sawarmoTa ganviTareba, romlis aqciebis wils saxel mwifo fl obs; aRniSnul sawarmoebSi saxel mwifos interesebis dacva; saxel mwifo biujetSi dividendebis mobilizaciis optimizacia; saxel mwifos wils koordinireba da realizeba da aqciebis martva; qonebis racionaluri gamoyeneba; ekonomikuri efeqturobis gazrda; privatizaciis procesis xel Sewyoba.
- 10 **evrokavSiris daxmareba/** 10 aprilis TbilisSi xeli moewera dokumenti, romlis Tanaxmadac sabaJo departamenti evrokavSirisgan 850, 000 evros miiRebs. aRniSnuli Tanxa unda moxmardes ucxoeli da adgil obrivi eqspertebis mier saqarTvel os sabaJo kanonmdeblobis SemuSavebasa da sabaJo sferoSi evrokavSiris kanonmdeblobasTan harmonizaciis procesi gaweuli samsaxuris dafinansebas. gasul zafxuls, avstriali sabaJo eqspertebis monawileobiT, tasisis programis farglebSi ganxorciel da saqarTvel os sabaJo kanonmdeblobis evrokavSiris kanonmdeblobasTan SedarebiTi analizi.

- 11 **mcire da saSual o sawarmoebi/** 11 april s gamarTul preskonferenciaze mevl ud wicl aurma, mcire da saSual o biznesis xel Sewyobis saagentos direqtorma, warmoadgina saqarTvel os mcire da saSual o sawarmoTa mxardaWeris programa 2002-2004 wl ebisaTvis. programa iTval iswinebs mcire da saSual o sawarmoTa daxmarebas. Tumca, vidre es moxdeba, saWiros iqneba cvl il ebebis Setana saqarTvel os kanonSi "mcire da saSual o sawarmoTa Sesaxeb". kanonproeqti ukve momzadda da gadaecamTavrobas gansaxil vel ad. igi iTval iswinebs mcire da saSual o sawarmoTa koncefciebis SemoRebas, dasaqmebul muSakTa ricxovnobisa da kapital is brunvis kriteriumebis gansazRvras.
- 15 **energetika/** parlamentma moaxdina msolfio bankTan sakredito SeTanxmebis ratifikacia, romelic iTval iswinebs energetikis seqtoris ganvitarebisTvis 27,4 milioni aSS dol aris gamoyofas. 2001 wl is 18 ivniss, saqarTvel os mTavrobasa da msolfio bankis saerTaSoriso ganvitarebis asociacias (sga) Soris xeli moewera sakredito xel Sekrul ebas el eqtroenergiis bazris ganvitarebis proeqtis ganxorciel ebisTvis, romlis Rirebul eba 55,7 milion aSS dol ars Seadgens. kontraqtis Tanaxmad, dafinansebis wyaroebia: sga - 27,4 milioni aSS dol ari, germaniis rekonstruqciis sakredito banki KfW - 12,4 milioni aSS dol ari, evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis banki - 1 milioni evro, saaqcio sazogadoeba "el eqtrogadacema" - 8,7 milioni aSS dol ari, Sps"el eqtrodispeCerizacia" - 2,2 milioni aSS dol ari da Sps "el eqtroenergiis sabiTumo bazari" - 4,2 milioni aSS dol ari.
- 16 **sagadasaxado sistema/** saqarTvel os axali sagadasaxado sistemis koncefcia mzad unda iyos 10 ivnissTvis. rogorc saqarTvel os axali sagadasaxado sistemis 16 april s gamarTul prezentaciaze aRiniSna, mocemul i dokumenti SemuSavda saqarTvel os ekonomikuri ganvitarebis institutSi sapaarlamento fraqcia "mewarmeTa" iniciativiT, b-ni gogi Tofazis, fraqciis lideris da mewarmis da fondis Ria sazogadoeba-saqarTvel os - finansuri mxardaWerit. iniciativis mizania arsebiti cvl il ebebis Setana saqarTvel os moqmed sagadasaxado kodeqsSi. axali alternatiuli proeqtis SemuSavebaSi monawileoba miRo 42 eqspertma. eqspertTa jgufis SemadgenlobaSi Sevidnen rogorc qarTveli asevel ucxoeli ekonomistebi da finansuri eqspertebi.
- 19 **gazis mil sadeni/** baqo-Tbilisi-erzrumis gazzadenze saboloo SeTanxmebas xeli moewera londonSi gamarTul saerTaSoriso konferenciaze, sadac monawileoba miRes azerbaijanis, saqarTvel os, yazaxeTis Tboenergetikis departamentebma da Semdegma ucxourma kompani ebma: "Chevron Texaco", "BP", "Pricewaterhouse Coopers", "Schlumberger", "Burren Energy", "Statoil", "Parker Drilling", "AMBO", "EBRD" da "CPC". konferencia mieZRvna centraluri aziisa da kaspis zRvis regionis Tboenergetikul i kompl eqsis ganvitarebis sakiTxebs.

mil sadenis eqspl uataciaSi Seyvanis Semdeg, saqarTvel o, satranzito gadasaxadis saxiT, mis teritoriaze transportirebuli bunebrivi airis mTl iani mocul obis 5 procentis miRebs. mil sadenis sruli datvirTviT muSaobis pirobiT, saqarTvel o miRebs 1,5 miliard kubur metr bunebriv airs, roca qveyanaSi gazis moxmareba wel iwadSi 750 milion kubur metrs ar aRemateba. saqarTvel os Sesazl ebl oba eqneba wel iwadSi 500 milioni kuburi metri gazi gayidos.

19 transporti/ 18-19 april s Tbil isSi, transportis saminstroebis evropul konferenciaze (ECMT), romelic msofli o bankis egidit gaimarTa, Catarda seminari samxreT kavkasiis qveynebsi satransporto politikasTan dakavSirebul sakiTxebze. seminarze ganxil ul iqna regionSi satransporto politikis, satransporto xazebis ganvitarebis, TanamSroml obisa da saerTaSoriso gamocdilebis gaziarebis sakiTxebi.

20 turizmi/ 18-19 april s Tbil isSi gaimarTa abreSumis gzis qveynebis meoTxe gamofena-gayidva, romelic monawileoba miRo 60 organizaciada kompaniam 10 qveynidan. gamofena organizebuli iyo sagamofeno centri "Expo-Georgia-s" mier, saqarTvel os turizmisa da kurortebis saxel mwifo departamentis mxardaWerit.

22 social uri uzrunvel yofis sistema/ prezidentis mier gaicabrZanebul eba "umuSevarTa social uri dacvis sferoSi damatebiti RonisZiebebis Sesaxeb", romlis Tanaxmad, standartuli Tviuri umuSevrobis daxmareba, romelic gaicema umuSevrobis registraciis pirveli eqvis Tvis ganmavl obaSi, gaizarda 2 l arit umuSevrobis meore or-Tviani periodisTvis da 3 l arit - Semdgomi ori TvisTvis da dafiqsirda 14 l arze Sesabamisi periodisTvis.

25 ssf/saqarTvel o/ 25 april s daiwo ssf-s misiis regul aruli viziti, romel sacxel mZRvanel obda devid oueni – evropis me-Il departamentis samxreT ganyofil ebis ufrosi. vizitis dros ssf-is eqspertebma ganaxorciel es fondis rekomendaciebis Sesrul ebis anal izi. special uri yuradReba daeTmo makroekonomikuri mdgomareobis gaumj obesebisa da saqarTvel os fiskal uri da ful ad-sakredito politikis ganvitarebis sakiTxebis.

mocemuli regul aruli vizitis dros, ssf-is misia gaecnoba struqturuli cvl il ebebis mimdinareobas, sabiujeto sferoSi arsebul mdgomareobas, sagareo val Tan dakavSirebuli val debul ebis Sesrul ebase da sxvasakiTxebis. winaswari Sefasebis safuZvel ze, ssf-i mzadaa gamouyos saqarTvel os 60 milioni aSS dol ari, nacvl ad adre dagegmili 48 milioni aSS dol arisa. aRniSnul Tanxas saqarTvel o miRebs ori Tanabari transis saxiT maisis bol os da dekemberSi, im SemTxvevaSi, Tu ssf-is misia dadebitad Seafasebs saqarTvel os mier ssf-s rekomendaciebis Sesrul ebas.

saqarTvel o ssf-sTan TanamSroml obs 1994 wl idan. aRniSnul i saerTaSoriso finansuri organizaciidan mTel i periodis ganmavl obaSi kreditis saxiT miRebul ia 390 mil ion aSS dol ari.

27 **ssf-i da msopl io banki/** msopl io bankisa da saerTaSoriso saval uto fondis sagazafxul o Sexvedraze miRebul iqna gadawyvetil eba yofil i sabWoTa kavSiris Svidi yvel aze dabal Semosavl iani respublikis (dsT-s qveynebis) daxmarebis iniciativis damatebiTi mxardaWeris Taobaze. esenia: azerbaijani, sasomxeTi, saqarTvel o, yirgizeTi, mol dova, tajikeTi da uzbekeTi. (dsT-s Svidi qveyana). aRniSnul i iniciativis mizania "siRaribis daZl evaze mimarTul i zomebis gaZl iereba da ekonomikuri zrdis stimuli reba, paralel urad fiskal uri da sagareo val is mdgomareobis stabil urobis uzrunvel yofasTan erTad". pres-reli zi iuwyeba, rom aRniSnul i iniciativa dafuznebul ia "ganvitarebis da reformebis procesis intensifikaciis da aRniSnul i procesis ganxorciel ebaSi dsT-s 7 qveynis meti damoukidebl obis" principi ze saerTaSoriso TanasazogadoebasTan mimarTebsi, romelic mzadaa mxardaWera aRmouCinos "qveynebs, romlebic reformebis Tanmimdevrul politikas axorciel eben".

30 **aSS-s saqarTvel osadmi daxmareba/** aSS-s mTavrobam gamouyo saqarTvel os 20 milioni aSS dol aris granti kvebisa da gadamamuSavebel i mrewvel obis reabilitaciisTvis. zafxul Si, daiwyeba proeqtis pirveli etapi, romlis ganmavl obaSi ucxoeli da qarTvel i special istebi Seiswavl ian saqarTvel os kvebisa da gadamamuSavebel i mrewvel obaSi arsebul mdgomareobas. pirveli faza erT wels gagrZel deba, ris Semdegac SemuSavdeba gegma ufro xangrZlivi meore fazisTvis.

maisi

7 **parl amenti/kanonSemoqmedeba/** 7 maisis pl enarul sxdomaze mesame mosmeniT damtkicebul i kanonproeqti "finansuri lizingis Sesaxeb" gansazRvravs lizingis formebs, salizingo urTierTobebis monawileTa ufl ebamosil ebas da mocemul sferoSi samarTl ebrivi daregul irebis konkretul meqanizms.

13 **msopl io banki/** vaSingtonSi, msopl io bankis saTao ofisSi vizitisa, romelic 13 maiss dasrul da, giorgi isakaZem – saxel mwifo ministris moadgil em, del egaciis meTaurma, gamarTa mol aparakebebi municipal uri ganvitarebisa da decentral izaciis proeqtis gagrZel ebis Sesazl ebl obis Taobaze. xeli moewera mxareTa ganzraxvis oqms, romelic iTval iswinebs 19,4 milioni aSS dol aris gamoyofas municipal uri ganvitarebisa da decentral izaciis meore proeqtis fargl ebSi.

- 13 **TanamSroml oba/** saqarTvel osa da ukrainis kontrol is pal ataTa xel mZRvanel ebma - sul xan mol aSvil ma da val entin simonenkom, xel i moaweres SeTanxmebas TanamSroml obaze. SeTanxmeba iTval iswinebs TanamSroml obas Semdeg sakiTxebSi: gamocdil ebis gaziareba, auditorul i struqturebisTvis kadrebis momzadebis sistemis gaumj obeseba, risTvisac unda Seiqmnas kadrebis momzadebis saerTo centri.
- 14 **energetika/kadrebi/** prezidentma daniSna special uri komisari energetikis dargSi. prezidentis miTiTebebSi naTqvamia, rom axal i postis SemoReba gamiznul ia energetikis stabil uri ganviTarebis grZel vadiani koncefciiis Camoyal ibebaze, axal i maRal efeqturi teqno logiebis SemoRebasa da ucxouri investiciebis mobil izebaze. energetikis sferoSi sagangebo warmomadgenl is postze daniSna arCil frangiSvil i, teqniki universitetis profesori, saqarTvel os mecnierebaTa akademiis wevr-korespondenti. saqarTvel os saxel mwifo organoebis eval ebaT misTvis daxmarebis gaweva organizaciul sakiTxebSi.
- 15 **miwisZvra/** april Si Tbil isSi momxdari miwisZvriT gamowveul i zaral i daaxl oebiT 150 mil ion i aSS dol ars aRemateba. es Tanxa dasaxel da saqarTvel os mosaxl eobis da mokavSire qveynebis da saerTaSoriso organizaciebisadmi sagangebo mimarTvaSi, romel ic momzadda qarTvel i eqsper tebis mier, UNDP-s daxmarebiT. aRiniSna, rom 30 mil ion i aSS dol ari saWiroa pirvel rigSi gansaxorciel ebel i saavario samuSaoebisaTvis.
- 15 **bankebi/** saqarTvel os mikrosafinanso bankma (banki em-bi-j i) mesame wl isTavi izeima. q-nma doris koenma, banki em-bi-j-i-s sabWos axal ma Tavmj domarem 15 maiss gamarTul pres-konferenciaze aRniSna, rom ganvl il i periodis ganmavl obaSi bankma SesZl o adgil i daemkvi drebina saqarTvel os 5 wamyvan banks Soris. 2001 wel s, banki fl obda 35 mil ion i aSS dol aris aqtivebs. 2001 wl is bol os sesxebis portfel i Seadgenda 23,5 mil ion aSS dol ars, xol o kl ientebis ricvi - 5,350. 2002 wl is 30 april isTvis sakredito portfel ma 25 mil ion aSS dol aramde miaRwia, kl ientebis ricxvi ki 6,305-mde gaizarda. 1999 wl idan banks gacemul i aqvs 13,044 sesxi. is faqti, rom saSual o sesxi 8,000 l ars Seadgens, naTel yofs rom banki "em-bi-j i" ZiriTadad emsaxureba saqarTvel oSi moRvawe mikro da makrosawarmoTa j gufs. gacemul i sesxebis 98 procenti kl ientebis mier droul ad ifareba.
- 18 **evrokavSiris dReebi Tbil isSi/** 14-18 maiss saqarTvel o maspinZl obda saqarTvel oSi evrokavSiris dReebisa da evrokavSiris tasis-is programis meaTe wl isTavisadmi miZRvnil ceremoniebs. tasis-is programa miznad isaxavs sabazro ekonomikis ganviTarebis xel Sewyobas da demokratiul i sazogadoebis Camoyal ibebas axal damoukidebel qveynebsa da monRol eTsi. programis fargl ebSi saqarTvel oSi ganxorciel da 300 proeqti iseT mniSvel ovan sferoebSi, rogoricaa

energetika, sofl is meurneoba, transporti, statistika da ganaTI eba da a.S. programa SesaZI ebel s xdis iseTi mniSvnel ovani proeqtebis ganxorciel ebas, rogoricaa evropakavkasia-aziis satransporto derefani (TRACECA) da navTobisa da gazis transportireba kaspiis regioni dan evropis qveynebsi.

21 **saqarTvel o-Turqetis ekonomikuri urTierTobebi/** saqarTvel osa da Turqetis Soris ekonomikuri urTierTobebi ganmtkicebas saWiroebs - am Temaze saubroba Turqetis saxel mwifo ministri, Tunja Toksai, saqarTvel os prezidentTan 21 maiss gamarTul Sexvedraze. prezidentma eduard SevardnaZem aRniSna, rom or qveyanas Soris gaformebul ma SeTanxmebam "investiciebis stimuli rebis Sesaxeb" xeli Seuwyo ormxrivi ekonomikuri urTierTobebis gaZlierebas. prezidentma xazgasmit aRniSna, rom miuxedavad imisa rom dRes, Turqeti erTerTi wamyvani investoria saqarTvel oSi, saqarTvel om metad unda ganamtkicos am qveyanasTan ekonomikuri da savaWro TanamSroml oba.

21 **qarTul -hol andiuri saqmiani urTierTobebi/** TbilisiSi Catarda qarTvel da hol andiel biznesmenTa Sexvedra. 1998 wl idan hol andiis mTavroba axorciel ebs saqarTvel oSi ramodenime proeqts.

22 **ergb-i/** qarTul ma del egaciam monawileoba miiRo evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis bankis yovel wl iur SexvedraSi, romelic moewyo buqarestSi. del egacias xel mZRvanel obda Temur basilia, prezidentis mrCeveli ekonomikuri reformebis sakiTxebSi. aseve del egaciis Semadgenl obaSi iyvnen irakli managaze - erovnuli bankis prezidenti, jermal inaniSvili - foTis portis ufrosi, vladimir pateiSvili - saqarTvel os bankis metval yureTa sabWos Tavmj domare. qarTuli del egaciis wevrebi ganxil avdnen 2002-2003 wl ebSi ergb-is saqmianobis strategias saqarTvel oSi, romelic bankis direktorTa sabWos mier 2002 wl is 26 marts damtkicda.

22 **vmo-s ministrTa konferencia TbilisiSi/** TbilisiSi, vmo-s egidit, Catarda vmo-s ministrTa konferencia, romelic monawileobden centraluri aziisa da kavkasiis regionis vaWrobis ministrebi. konferenciaze sityvit gamovida vaWrobis msofli o organizaciis generaluri direktori - b-ni maikmuri, romel mac aRniSna rom am qveynebis miReba msofli o savaWro sistemaSi "xels Seuwyobs regionis rogorc ekonomikur aseve politukur stabilurobas". man xazi gausva, rom vmo mzadaa daexmaros aRniSnul process. b-nma murma miuTita im faqtze rom, amJamad vmo udides yuradRebas utmobs teqnukur daxmarebas gardamavali ekonomikis mqone ganvitarebadi qveynebstvis. misi azrit, donori qveynebis da vmo-s wevr qveynebis mxardaWeram SesaZI ebeli gaxada am organizaciis fargl ebSi Seqmnil i specialuri fondis resursebis gaormageba. es safuzvels uyris ganvitarebadi qveynebstvis daxmarebis gazrdas da mati srul fasovani monawileobis uzrunvel yofas msofli o vaWrobaSi.

- 24 **daxmar eba/iaponia/** iaponiis mTavroba agrZel ebs saqarTvel oSi sasofl o-sameurneo teqniki miwodebis dafinansebas. Tbil isSi xel i moewera memorandumis 1996 wel s dawyebul i 2KR programis gagrZel ebis Taobaze, romelic iTval iswinebs iaponiis mTavrobis mier saqarTvel osTvis sxvadasxva sasofl o-sameurneo teqniki miwodebis dafinansebas. am wl ebis ganmavlobaSi saqarTvel oSi Semotanili sasofl o-sameurneo teqniki (sul 1,046 erTeuli) Rirebul eba 24 milion lars aRemateba. wel s programam unda daafinansos 600 sasofl o-sameurneo manqanis SeZena, risTvisac iaponiis mTavrobam 3 milioni aSS dol aris granti unda gamoyos.
- 25 **regionuli seminari fermerebisTvis/** Tbil isSi fermerebisTvis gamarTul seminars eswrebodnen warmomadgenlebi saqarTvel odan, sasomxeTsa da azerbaij anidan. seminari israel is centr "maSavi-s" mier iyo organizebul i. seminaris Tanadamfinansebel ia evraziis fondi.
- 27 **privatizacia/** daiwo regul aruli tenderi saxel mwifo aviakompania "saqarTvel os aviaxazebis" privatizaciaze. saerTaSoriso komerciul tenderze gatanilia aqciebis 100 procenti. saxel mwifo qonebis marTvis saministroSi ganacxadebis wardgenis sabol oo vadaa 27 ivnisi, aqciebis gayidvis sawyisi fasi – 931,000 aSS dol ari.
- 30 **bankebi/** TBC-bankis pirveli kvartლის Sedegebi miuTitebs imaze rom igi, aqtivebis, val debul ebebis, sakredito portfel is da ZiriTadi ganakvetebis mixedvit, yvel aze didi bankia saqarTvel oSi. banki aseve qveyanaSi yvel aze msxvil finansur organizacias warmoadgens. 2002 wl is april isTvis, TBC-bankis aqtivebma Seadgina 151,7 milioni lari, val debul ebebma – 129 milioni lari, sesxebis portfel ma ki 85 milion lars gadaaWarba. depozitebis mixedvit, bankis sabazro wili 21,2 procenti iyo. 2001 wl is meoTxe kvartლის SedegebiT "saqarTvel os banki" qveyanaSi yvel aze msxvil komerciul banki iyo. bankis aqtivebi Seadgenda 137 milion lars. im dros TBC-banki, roml is aqtivebi 118,7 milion lars Seadgenda, meore adgili ze iyo.

ivnisi

- 7 **biujeti/** xeli moewera urTierTgagebis memorandumis, roml is Tanaxmadac, evrokavSiris granti moxmardeba saxel mwifo biujetis xarj ebs sofl is meurneobis, ganaTlebis, jandacvisa da sxva seqtorebSi. pirvel 2 milion evros saqarTvel o miirebs uaxl oes momaval Si, xolo wl is bol os miRebul i iqneba danarCeni ori tranSi, TiToeul i 5 milioni evros odenobit.
- 10-16 **BSEC/** Tbil isSi gaimarTa Savi zRvis qveynebis ekonomikuri Tanamsromlobis saporl amento asambleis me-19-e sesia. sesiis monawilebma daamtices BSEC-is me-10-e wl isTavisadmi miZRvnil i special uri dekl aracia. dekl araciaSi aRniSnulia, rom BSEC-s mniSvel ovani adgili uWiravs saerTaSoriso da regional ur organizaciebs Soris. aRniSnuli saerTaSoriso da regionuli

organizaciebis mier Seqmnil i Savi zRvis vaWrobisa da ganviTarebis banki (BSTDB-i) afinansebs mTel rig proeqtebs BSEC-is wevr qveynebsi.

13 transporti/ l uis miSel ma, bel giis samefos sagareo saqmeTa ministrma da iraki menaRariSvil ma, saqarTvel os sagareo saqmeTa ministrma xel i moaweres SeTanxmebas saqarTvel os, bel giasa da l uqsemburgs Soris TanamSroml obaze sazRvao, satvirTo da samgzavro gadazidvebis sferoSi.

19 sainvesticio saagento/ parl amentma erTxmad daamtkica kanonproeqti "saqarTvel os erovnul i sainvesticio saagentos Sesaxeb". kanonproeqtis mTavari mizania, saqarTvel os sawarmoo potencial is ganviTarebisaTvis saxel mwifo xel Sewyobis institutis SemoReba. kanonproeqti SemuSavebul iqna ekonomikis, mrewvel obisa da vaWrobis samistros mier. kanoni iTval iswinebs axali struqturebis formirebas, roml ebic mniSvel ovnad Seuwyoben xel s mrewvel obis ganviTarebas, rogorc finansuri, aseve saxel mwifo mxardaWeris Tval sazrisiTac. saagentos dafinansebis ZiriTad wyaros warmoadgens prezidentis mrewvel obis ganviTarebis sainvesticio fondi da sxvadasxva grantebi.

25 BSEC-i/ BSEC-is wevri qveynebis del egaciebis meTaurebma ganxil es energetikis, transportisa da kavSirgabmul obis sferoebSi regionul i TanamSroml obis sakiTxebi da daamtkices BSEC-is stambul is samitis dekl aracia "TanamSroml obisa da ganviTarebis 10 weli: momaval is xedva". dekl araciaSi Sefasebul ia BSEC-is saqmianoba da gansazRvrul ia misi ganviTarebis mTavari mimarTul ebebi.

ivlisi

1 Cais eqsporti/ prezidentma SevardnaZem xel i moawera brZanebul ebas "qarTul i Cais eqsportis Senarcunebis saxel mwifo programis mxardaWeris Sesaxeb". brZanebul ebis Tanaxmad, axlo momaval Si gamocxaddeba tenderi finansuri resursebis ganawil ebaze. satendero komisiAm, , finansTa ministris mirian gogiaSvil is xel mZRvanel obiT, unda SeimuSavos satendero pirobebi. programis mizania SeinarCunos da gaafarToos qarTul i Cais eqsporti sagareo bazarze. mimdinare wl is saxel mwifo biujetiT gaTval iswinebul ia 3 milioni lari qarTul i Cais eqsportis mxardaWerisTvis.

4 momxmarebl is ufl ebaTa dacva/ riggareSe saparl amento sesiaze, pirveli wakiTxvit iqna miRebul i 4 ivl isis Sesworebebi "momxmarebl is ufl ebaTa dacvis Sesaxeb" kanonSi, roml ebic antimonopol iuri samsaxuris mier iqna wardgenili. importirebul sasursaTo produqtebze, kosmetikur da sayofacxovrebo daniSnul ebis saqonel ze qarTul enaze gakeTebul i aRniSvnebis SemoReba gaTval iswinebul ia 2002 wl is 1 noembridan, xolo farmacevtul ze – 2003 wl is 1 ianvridan.

- 19 **GUUAM-i/** ial taSi Catarda GUUAM-is wevri qveynebis Sexvedra, roml is fargl ebSiC xel i moewera ukrainas, mol dovas, saqarTvel osa da azerbaijans Soris Tavisufal i vaWrobis Sesaxeb mraVal mxrivi SeTanxmebis damfuZnebel dekl aracias.
- 25 **eqsporti/** saqarTvel os parl amentma ar gaagrZel a xe-tyis eqsportze dawesebul i droebiTi barieris moqmedebis vada, romel ic 2001 wl is bol os amoiwura da aseve, moxsna akrZal va Savi l iTonis j arTis eqsportze, romel sac vada zafxul Si gauvida.

agvi sto

- 1 **mil sadeni/** l ondonSi xel i moewera kompania "baqo-Tbil isi-j eihanis" damfuZnebel dokumentebs. dokumentebis xel moweris ceremoniaSi monawil eoba miiRes sami satranzito teritoriis mfl obel i qveynis – azerbaijanis, Turqetisa da saqarTvel os - mTavrobis warmomadgenl ebma.

navTobis tranziti/ saqarTvel os saerTaSoriso navTobkorporaciam (GIOG) da ukrainis saxel mwifo saaqcionero kompaniam "Uktransnafta" xel i moaweres ganzraxvebis Sesaxeb protokol s. aRniSnul i dokumentis Tanaxmad, mxareebi erTobl ivad warmarTaven saqmianobas saqarTvel os teritoriaze navTobis transportirebisaTvis derefnis gafarToebis mizniT.

daxmareba/ germaniis federal urma mTavrobam gadasca saqarTvel os 2,5milioni evro Tbil isSi miwisZvris Sedegad dazaral ebul i Senobebis aRsadgenad. Tanxis didi nawil i moxmardeba skol ebis aRdgenas. garda amisa, dagegmilia afxazeTisa da cxinval is regionebidan l tol vil ebis TavSesafarTa da moxucebul Ta saxl ebis aRdgena.

seqt emberi

- 10 **mTavroba/** 10 seqtembers saqarTvel os prezidentma daamtKica saxel mwifo antikorufciul i sabWos mier SemuSavebul i proeqti. proeqti iTval iswinebs saxel mwifo qonebis marTvis saministros gauqmebas da mis nacvl ad, hol dinguri samsaxuris Seqmnas, romel ic ganaxorciel ebs saxel mwifo aqciebis marTvas sawarmoebSi; da aseve, proeqti iTval iswinebs saxel mwifo sawarmoTa qonebis marTvis ufl ebis finansTa saministrosaTvis gadacemas.
- 11 **komunikacIebi/** transportisa da kavSirgabmul obis ministrma, merab adeiSvil ma, samTavrobo sxdomaze ganaxxada, rom kompania "saqarTvel os el eqtroxazebma" unda gadasces marTvis ufl eba norvegiul kompania "TELENOR-s". man moiTxova, rom aRniSnul

sakiTxTan dakavSirebiT politikuri gadawyvetil eba dauyovnebl iv iqnes miRebul i.

- 11 **TanamSroml oba/** kompania "Siemens-is" prezidenti doq. henrix fon pireri da saqarTvel os saxel mwifo ministri, avTandil j orbenaZe gamovidnen iniciativiT, rom saqarTvel os mTavrobasTan Camoyal ibdes special uri j gufi, romelic imuSavebs saqarTvel osa da kompania "Siemens-s" Soris TanamSroml obis grZel vadian (5-7 wel i) programaze. TanamSroml oba moicavs Semdeg seqtorebs: energetika, transporti, komunikaciebi, j andacva da aseve baqo-Tbil isi-j eihanisa da baqo-Tbil isi-erzrumis proeqtebs. samuSao j gufi Sei muSavebs proeqtisaTvis biznes gegmebs da mobil izebas gaukeTebS proeqtis real izebisaTvis saWiro finansur resursebs.
- 16 **komunikaciebi/** 16 seqtembers, tel e da radio kompaniebTan Sexvedraze, erovnul ma kavSirgabmul obis komisi am ganaxada, rom kanoniT akrZal ul ia aral icenzirebul i programebis mauwyeb l oba. Sesabamisi cvl il ebebi Setani l iqna "saqarTvel os kavSirgabmul obisa da fostis samsaxuris Sesaxeb" kanonSi 2002 wl is maisSi da tel e da radio kompaniebs miecaT adaptirebis vada 2002 wl is 1 seqtembramde. rogorc vaxtang abaSiZem – komisi is Tavmj domarem - aRniSna, aral icenzirebul i programebis mauwyeb l obis akrZal vis sakiTxi dRis wesrigSi dadga mas Semdeg, rac saqarTvel om xel i moawera konkretul saerTaSoriso SeTanxmebebs saavtoro ufl ebaTa dacvaze.
- 18 **mil sadeni/** 18 seqtembers, baqodan 40km moSorebiT mdebare sangaCal is navTobterminal ze, gaimarTa baqo-Tbil isi-j eihanis mTavari saeqsporto mil sadenis mSenebl obis dawyebis ceremonia. ceremonias eswreboda saqarTvel os prezidenti eduard SevardnaZe, azerbaijanis prezidenti heidar alievi, Turqetis prezidenti neset sezeri, SeerTebul i Statebis energetikis seqtoris mdivani spenser ebrahami da sxva oficial uri pirebi. baqo-Tbil isi-j eihanis mTavari saeqsporto mil sadeni uzrunvel yofs wel iwadSi 50 milioni tona kaspis zRvis navTobis miwodebas Turqetis xmel TaSua zRvis, j eihanis navsadgurze.
- 18-20 **sapensio reforma/** Tbil isSi gaimarTa saerTaSoriso konferencia "saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze", romlis organizatorebi iyvnen saqarTvel os mTavroba da socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondi. konferenciaSi monawil eoba miRes social uri uzrunvel yofis saerTaSoriso asociaciisa da sapensio da social uri fondebis asociaciis maRal i Tanamdebobis pirebma. konferenciaze ganixil es sxvasxva qveynebsi, sapensio da social uri dazRvevis sistemebSi mimdinare procesebi. konferenciis monawil eebis winaSe warmodgenil i iyo saqarTvel oSi mimdinare sapensio reforma da kanonproeqtebi, romlebic daaregul ireben social uri uzrunvel yofisa da sapensio sistemebis sadazRvevo principebze gadasvl is process.

- 19 **saerTaSoriso finansuri korporacia/** 19 seqtembers xel moweril i SeTanxmehis Tanaxmad, saerTaSoriso finansuri korporacia kredits gamouyofs saaqionero kompania "mina-s" sawarmoo farTis gafarToebaganaxl ebisaTvis. kreditis odenoba, 6 wl is periodisTvis (LIBOR+4%), 6,3 milion aSS dol ars Seadgens. krediti unda moxmardes axal i Rumel is damontaJebas (simZl avre - wel iwadSi, 20 aTasi tona minis tara) da Zvel i Rumel is rekonstruqcias. eqspertTa gaangariSebiT, aRniSnul i samuSaoebis dasrul ebis Semdeg, sawarmos farTo asortimentis, maRal i xarisxis minis taris produqciis mocul oba, wel iwadSi, 40 aTas tonamde gaiZRdeba.
- 20 **2003 wl is saxel mwifo biuj etis/** 20 seqtembers samTavrobo sesiaze ganixil es Semdegi wl is biuj etis parametrebi. mTavrobam gansazRvra biuj etis prioritetebi momaval i wl isaTvis: Tavdacvis, uSiSroebis, ganaTl ebis, social uri uzrunvel yofisa da j andacvis sistemebis gaZl iereba. aRniSnul iqna, rom biuj etis proeqti iTval iswinebs am mimarTul ebiT gacil ebiT ufro didi mocul obis resursebs, vidre wina wl ebis biuj etebiT iyo gaTval iswinebul i. kanonis Sesabamisad, mTavrobam Semdegi wl is biuj etis proeqti parlamentis winaSe 2 oqtombramde unda waradginos. saxel mwifo biuj etis proeqtis sabol oo varianti SeTanxmehul i unda iyos ssf-is misiasTan.
- 25 **pirdapiri ucxouri investiciebi/** gaerTianebul i erebis organizaciis vaWrobisa da ganviTarebis konferenciis (UNCTAD) informaciis Tanaxmad, pirdapiri ucxouri investiciebis mobilizebis mixedviT reitingSi, saqarTvel os ukavia 36-e adgil i, azerbaijans- 8-e, somxeTs - 15-e adgil i. gaeros wevri qveynebis reitingi iTval iswinebs pirdapir ucxour investiciebisa da mSp-s saerTo mocul obebSi qveynebis wil ebs Soris urTierTkavSirs, 1998- 2000 wl ebis periodSi.
- 27 **el eqtroenergia/** pirvel i oqtombridan, el eqtroenergiis tarifi izrdeba 0,013 l ariT, 0,124-dan 0,137 l aramde 1 kvt/saaTSi, Tbil isSi da 0,005 l ariT, 0,08 l aridan 0,085 l aramde - regi onebSi.
- 29 **Marriott Tbilisi Hotel-i/** prezidentma eduard SevardnaZem monawil eoba miiRo, Tbil isSi, pirvel i 5-varskvl aviani sastumro M"Marriott Tbilisi-is" oficial uri gaxsnis ceremonias.

danarTi I. saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze

*iohan ferStratenis,
social uri uzrunvel yofis saerTaSoriso asociaciis (susa) prezidentis
moxseneba saerTaSoriso konferenciaze
"saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze",
organizebul i saqarTvel os mTavrobis da
socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf) mier
Tbilisi, 2002 wl is 18-20 seqtemberi*

misal meba

batonebo da qal batonebo!

- rodesac RmerTma daasrul a samyaros Seqmna, man gadawyvita gaenawil ebina dedamiwa sxvadasxva xal xebs Soris. RmerTma TavistTan miwvia sxvadasxva eris warmomadgenl ebi, raTa gamoeyo TiToeul istvis mistvis gankuTvnil i miwis nawil i.

am dros qarTvel ebi sazeimo sufrasTan atarebdnen dros da rodesac RmerTis winaSe warsdgnen, ukve gviani aRmoCnda: mTel i dedamiwa ukve ganawil ebul i iyo. imis magivrad, rom danaRvl ianebul iyvnen, qarTvel ebma gadawyvites moexibl aT RmerTi simRerebiTa da cekvebiT da maSin, RmerTma ase mimarTa qarTvel ebs: "Tqven ise l amazad mRerIT da cekvavT da ise tkbebiT sicocxl iT, rom me ar SemiZl ia gagiSvaT cariel i xel iT. wadiT da aiReT miwis is nakveTi, romel ic me CemTvis SevarCie da kargad gamoiyeneT igi".

miuxedavad didi sirTul eebisa, roml ebsac Tqveni qveyana ganicdis, me minda gavixseno es optimizmiTa da imediT aRsave l egenda, romel ic kargad warmogviCens qarTvel i erisaTvis damaxasiaTebel zogierT mTavar Tvisebas.

- rogorc social uri uzrunvel yofis saerTaSoriso asociaciis (susa) prezidents, mixaria rom dRes var aq, TqvenTan erTad da Sesazl ebl oba maqvs susa-s saxel iT mogesal moT. amJamad, susa awarmoebis msofilios 148 qveyanaSi moqmedi 378 organizaciis gadaj gufebas. es organizaciebi administrirebas uweven social uri uzrunvel yofis im saval debul o RonisZiebebs ganxorciel ebas, roml ebic uzrunvel yofen social ur dacvas mTel i sicocxl is ganmavl obaSi.

susa-s ZiriTadi amocana da mTavari mizani, romel Sic me Rrmad var darwmunebul i namdvil ad keTil Sobil uria: social uri uzrunvel yofis sistemis xel Sewyoba da ganvitareba mTel msofilioSi, kacobriobis Semdgomi ganvitarebisaTvis social uri samarTlianoba safuZvel ze. amdenad, ssua metad dainteresebul ia social uri uzrunvel yofis sistemebis gamarTul ad funqcionirebaSi.

minda mi vul oco da madl oba vuTxra saqarTvel os mTavrobasa da saqarTvel os socuzrunvel yofis saxel mwifo erToan fonds saerTaSoriso konferenciis organizebisaTvis social uri uzrunvel yofis erT-erT mTavar axal amocanasTan dakavSirebiT: socuzrunvel yofa xandazmul obis asakSi.

Sesaval i

mra val i wel i gavid a mas Semdeg, rac mTel i samyaro berl inis kedl is dangreviT gamowveul i sixarul is mowme gaxda. ms ofl ios Zal isxmeva mimarTul iqna yofil socqveynebSi gegmuridan sabazro ekonomikaze gadasvl isaken. im movl enebiT aRsave periodSi, romel sac regionis erT-erTma wamyvanma refortmatorma sworad uwoda "eqstraordinal uri pol itikis" periodi, yvel aferi SesaZl ebel i gveCvenebodya.

samwuxarod, im qveynebma, romel Ta ekonomika adre central uri dagegmvis eqvemdebarebodya, 90-an wl ebSi ganicades krizisi, romel sac Tavisi simZl avrit, mxol od did depresias Tu SevadarebT.

sabazro ekonomikaze gadasvl is procesSi mniSvnel ovanma ekonomikurma da social urma probl emebma iCines Tavi: Semcir da dasaqmeba da mosaxl eobis Semosavl ebi, gaRrmavda uTanabrobepi Semosavl ebis doneebSi, gai zar da siRaribe da, fiskal uri kontrol is dakargvam, romel ic Tan erTvis sabazro ekonomikaze gadasvl is process, infl aciis stabil izebisaTvis fiskal uri deficitis Semcirebis saWiroebasTan erTad, yvel a qveyanaSi gamoiwvia mTavrobis social uri xarjebis Semcireba.

garda amisa, gardamaval i periodis dawyebasTan erTad Tavi iCina seriozul ma sagareo probl emebmac. central uri dagegmarebis sabWouri sistemebis institucional uri da teqno logiuri kavSirebis gawyveta, romel mac gamoiwvia warmoebisaTvis resursebis uzrunvel yofisa da warmoebul i produqciis gasaRebis sistemaTa moSl a, centridan sabiujeto gadaricxvebis dakargva da subsididrebul i energomatarebl ebis importis Sewyveta, Zl ieri dartyma aRmoCnda mra val i qveynisaTvis, gansakuTrebiT ki zogierTi axl ad damoukidebel i dsT-s qveynisaTvis, sadac ekonomikuri da social uri vardnis procesi metad mtkivneul ad warimarTa. 90-an wl ebSi sagareo ekonomikuri garemoc aseve nakl ebad xel sayrel i iyo da sxvadasxva finansurma krizisebma aseve xel i Seuwyo warmoebis aRdgenis procesis Seferxebas an SeCerebas. amasTan, zogierT qveyanaSi gaCaRebul ma omebma da samoqal aqo dapirispirebam imsxverpl a bevri sicocxl e da moSal a infrastruqura, xel i SeuSal a reformebze pol itikuri konsensusis miRwevas, rac aucil ebel i iyo gardamaval i periodis warmatebiT ganxorciel ebisaTvis.

rac Seexeba social ur uzrunvel yofas, gardamaval i ekonomikis mqone qveynebs, gardamaval i periodis dawyebamde, kargad ganvitarebul i social uri seqtorebi hqondaT: maTi social uri uzrunvel yofis sistemebi faravda imave riskebs rasac ganvitarebul i qveynebis social uri uzrunvel yofis programebi. social uri uzrunvel yofis sistema, romel ic mTel i mosaxl eobis "dabadebidan gardacval ebamde" dacvas uzrunvel yofda – sayovel Tao da universal uri iyo. magram am sayovel Tao

social uri dacvis sistemis moSI is Semdeg daucvel i mosaxl eoba pirispir aRmoCnda ekonomikur probl emebTan. es gansakuTrebiT exeba dsT-s bevr qveyanas, roml ebmac droul ad ver ganaxorciel es social uri uzrunvel yofis sistemis reforma. garda amisa, social uri transfertebis real uri Rirebul eba infl aciam Seamcira, ise rom sadazRvevo sistemebma da uzrunvel yofis programebma ver SesZI es mosaxl eobis gaWirvebul i fenebis dacva siRaribisgan.

gardamaval periodSi gazarada moTxovna social uri daxmarebebis miRebaze da imavdroul ad mniSvnel ovnad Semcirada dafinansebis potencial i. ekonomikuri aqtiurobis vardnam Seamcira bevri qveynis saSemosavl o baza, da gasavevi xarjebis val debul ebebis zrdaTan erTad, safuZveli Seuqmna erTgvari mojadoebul i wris formirebas. nawil obriv imis gamo, rom Camoyal ibebis procesSi myofi sagadasaxado struqturabi ver axorciel ebdnen j erovani donis administrirebas, da xel isufl eba xSirad ver icenda politikur nebas kanonebis real urad asamoqmedebl ad, gadasaxdebis gadaxda Semcirada, xolo Crdil ovani ekonomikis xvedriti wili gazarada.

- sabazro ekonomikaze gadasvl is aTi wl is gamocdil ebam gviCvena, rom es istoriul ad uprecedento procesi bevr qveyanaSi sul ac ar aris dasrul ebul i. siRaribe da Semosavl ebis doneebis Soris uTanabroba zogierT qveyanaSi mkveTrad gazarada da manamde arnaxul zRvars miaRwia. rig qveynebsi, 90-ani wl ebis dasawyisSi wamowyebul i reformebi garkveul wil ad Seferxda, zogierT SemTxvevaSi ki saerTod Sewyda. bevri gardamaval i ekonomikis mqone qveyana kvl avac imyofeba gegmur da sabazro ekonomikas Soris gaurkvevel mdgomareobaSi.

axali aTaswl eul is dasawyisisaTvis, ekonomikuri ganvitarebis arsebul i doneebis mixedvit mniSvnel ovani sxvaoba arsebobs central ur da samxreT-aRmosavl eT evropas da aseve bal tiis qveynebsa da dsT-s qveynebs Soris. central uri da samxreT-aRmosavl eTi evropis da bal tiis qveynebsi, oficial urad Sefasebul i mTliani Sida produqtis mocul oba (mSp), romelic gardamaval i periodis dasawyisSi daeca, 90-ani wl ebis dones iqna gaTanabrebul i j er kidev 1998 wel s, Semdeg ki 2000 wel s am dones 6 procentiT gadaaWarba. dsT-s qveynebsi ki, 2000 wel s, mSp-s mocul obam 90-ani wl ebis donis mxol od 62,7 procenti Seadgina.

sapensio sistema

gardamaval i ekonomikis mqone qveynebsi, yofili sabWoTa kavSiris memkvudreobidan SemorCenili PAYG-is sapansio sistemebi, Tavianti didi daufaravi val debul ebebiT, tvirTad aweba saxel mwifo finansebs da danazogebis warmoqmnas grZel vadian perspeqtivaSi.

yvel aze dramatul SemTxvevebsi, arsebul ma krizisul ma mdgomareobam qveynebi miyvana Zal ian rTuli mokl evadiani politikis arCevamde. zogierT dabal Semosavl ian qveynaSi, romelic SezRuduli resursebiT da sagadasaxdo Semosavl ebis Zal ze dabal i doniT xasiaTdeboda, saWiro iyo Tanabari odenobis daxmarebebis sapensio sistemaze gadasvl a, yvel aze Raribi xandazmul i mosaxl eobis

dasacavad, vidre finansuri mdgomareoba Sesazl ebel s ar gaxdi da sxva sistemaze gadasvl as.

unda aRiniSnos, rom saqarTvel o TandaTanobiT axerxebis xel sayrel i garemos Seqmnas grZel vadiani reformebisaTvis: sabanko sistemis da zogadad, finansuri seqtoris reforma, kapital is bazrebis ganviTareba da mZl avri zedamxedvel obis aparatis Seqmna, romel ic uzrunvel yofs gamWirval obas.

rac Seexeba social ur ganviTarebas, minda moviyvano citata saqarTvel os prezidentis 2000 wl is 7 maisis #179 gankargul ebadan "saqarTvel os social uri ganviTarebis konceptual uri safuZvl ebis ganxorciel ebisaTvis saswrafo RonisZiebebis Sesaxeb":

"pirvel fazaSi, Zal ze SezRudul i ekonomikuri resursebis pirobebSi, saWiroa kompl eqsuri RonisZiebebis gatareba mosaxl eobis cxovrebis donis standartebis stabil izaciisTvis, efeqturi saqmianobis dawyeba siRaribis dasazl evad, mosaxl eobis sxvadasxva kategoriebs Soris cxovrebis doneebSi arsebul i uTanabrobis Semcireba, masobrivi umuSevrobisgan Tavis daRweva, mosaxl eobis Sromisa da social uri ufl ebebis dacva.

meore faza (2002-2005 ww.) Sesazl ebel s gaxdis real uri material uri da finansuri rezervebis xarj ze xarj ebis gazrdas social ur programebze.

mesame fazaSi, stabil uri ekonomikuri zrdis miRweviT, niadagi social uri ganviTarebisaTvis sakmarisad myari gaxdeba, Camoyal ibdeba farTo social uri integraciis Ria sazogadoeba, sadac TiToeul i SesZl ebs sakuTari potencial isa da Sesazl ebl obebis real izebas."

es gza, udavod, sworia.

WeSmaritad, social uri ganviTareba ekonomikuri ganviTarebis damatebiT faqtors ar warmoadgens: igi dabal ansebul i ekonomikuri ganviTarebis arsebiTi el ementia. social uri ganviTareba ar SeiZl eba dafinansdes sazogadoebaSi, sadac simdidre ar iqmneba da ar SeiZl eba adgili hqondes gadanawil ebas iq, sadac araferia gasanawil ebel i.

qvemoT moyvanil i faqtorebi optimisturad gangvawyobs saqarTvel os social - ekonomikuri ganviTarebis perspeqtivisadmi:

1. qveynis resursebis simdidre: adamanuri kapital is siuxve, rogorc j anmrTel obis standartebis, aseve ganaTl ebis donis Tval sazrisiT; qveynis Tbil i kl imati da adgil mdebareoba Savi zRvis aRmosavl eT sanapiroze, rac qveyanas xel sayrel s xdis turizmisTvis da sofl is meurneobis ganviTarebisaTvis (Cai, citrusebi, yurZeni, bostneul i da marcvl eul i kul turebi); mineral uri da sawvavi nedl eul is sabadoebis siWarbe (manganumi, rkina, oqro, naxSiri da navTobi), mraval i swrafi dinebis mdinare, hidroel eqtroenergiis mniSvel ovani wyaro da tyeebi, roml ebic uzrunvel yofen cel ul ozisa da xis masal is resursebs.

2. srul i gaazreba imisa, rom qveynis social uri ganviTarebis gasaumj obesebl ad saWiros ekonomikuri zrdis done damokidebul ia arsebul i uTanabrobis doneze: rac ufro didi iqneba uTanabroba Semosavl ebis ganawil ebaSi, miT ufro nakl ebad isargebl ebs zrdis SedegebiT Raribi mosaxl eoba.

dafasebas da aRfrTovanebas imsaxurebs saqarTvel os xel isufl ebis da xal xis simtkice, moTmineba da simamace, roml ebic miuxedavad gardamaval i periodis sirTul eebisa da gaWirvebisa, mainc optimisturad arian ganwyobili qveynis momavl isadmi. mTavrobisa da sxvadasxva struqturebis mier Tavianti val debul ebebis pirnaTI ad ganxorciel ebas Sedegad unda mohyves mniSvnel ovani winsvl a.

daskvna

social uri uzrunvel yofis sabol oo mizania mosaxl eobisaTvis ara mxol od minimal uri Semosavl is, aramed social uri integraciis garantirebac. Tu qveynis moqal aqeebs ar SeuZl iaT monawil eoba miRon Sromis bazarze, isini ver SesZl eben monawil eobis miRebas sazogadoebriv cxovrebaSi.

social uri dacva da social uri samarTI ianoba aRiarebul ia rogorc stabil uri msoulio wyobis mTavari sayrdeni da, qmediTunariani sapensio sistemis Seqmna mniSvnel ovanwil ad uwyobs xel samiznis ganxorciel ebas.

TiToeul ma qveyanam unda SeimuSaos sakuTari ganviTarebis programa, qveynisaTvis damaxasiaTebel i Taviseburebebis, konkretul i saWiroebebis da social ur da ekonomikur garemosi momxdari cvl il ebebis gaTval iswinebiT.

es, mniSvnel ovanwil ad, politikuri arcevanis sakiTxia.

batonebo da qal batonebo!

aq, mistikiT aRsave kol xeTSi, iasonma da misma argonavtebma oqros sawmis ZiebiTa da mopovebiT, miarwies Tavianti mogzaurobis mizans.

darwmunebul i var, esoden mniSvnel ovani konferenciis dros, cecxli romelic prometem RmerTebis mostaca, qarTvel ebs gzas gaunaTebis social uri uzrunvel yofis sistemis Seqmnis miznis misaRwevad swori nabij ebis gadasadgmel ad.

Tqveni rwmena, mtkice neba da sicocxl is siyvarul i, Tqveni temperamenti da megobrobis didi unari da stumarTmoyvareoba, roml is simbol oa qarTI is deda, romel sac erT xel Si uWiravs moyvarisaTvis Rvinis fiala, meoreSi ki maxvili - mtrisgan dasacavad - ueWvel ad daexmareba qarTvel ebs aqtual uri probl emebis mogvarebaSi.

qarTvel i xal xis bunebisa da mdidari miwis wyal obiT, saqarTvel o darwmunebul i unda iyos xval indel dReSi da unda sjerodes naTel i momavl isa.

darwmunebul i var, rom susa did daxmarebas gauvevs saqarTvel os funqcionirebadi social uri uzrunvel yofis sistemis Camoyal ibebis saqmeSi gamocdil ebis gaziarebisa da informaciul i uzrunvel yofis gziT.

yvel as gi survebT warmatebas!

uprecedent o amocana

gardamaval i ekonomikis mqone qveynebs, sabazro ekonomikaze gadasvl amde, kargad ganvitarebul i social uri uzrunvel yofis sistema hqondaT. maT mniSvnel ovani resursebi moaxmares Taviant social uri uzrunvel yofis sistemebS, roml ebic igive riskebs faravdnen, roml ebsac ganvitarebul qveynebsi moqmedi social uri dacvis sistemebi.

gardamaval i ekonomikis mqone qveynebis umetesobaSi ganvitarebul ma mZl avrma ekonomikurma da social urma krizisma, es qveynebi uprecedento probl emebis winaSe daayena. sabazro ekonomikaze gadasvl is procesma gazarda social uri daxmarebebisadmi moTxovna, maSin roca dafinansebisatvis saWiro resursebi Semcirda. ekonomikuri aqtiurobis dacemis Sedegad Semcirda aseve saSemosavl o bazac, ramac xarjebis mzard val debul ebebTan erTad, xel i Seuwyo erTgvari moj adoebul i wris Seqmnas.

rogorc Sedegi, gardamaval i ekonomikis qveynebi dgebian social uri uzrunvel yofis sistemis reformirebis aucil ebl obis winaSe, raTa uzrunvel yon sakuTari moqal aqeebis keTil dReoba da erTgvari biZgi miscen ekonomikur zrdas. sapensio sistemis reforma, qveynis keTil dReobisa da aseve, social uri erTianobis uzrunvel yofisatvis, mocemul i strategiis central uri el ementia.

gardamaval i ekonomikis mqone qveynebma, iseve rogorc yvel a sxva qveynebma, qmediTunariani sapensio sistemebi unda Seqmnan. qmediTunarianoba gul isxmobs mimdinare reJimSi social uri miznebis dakmayofil ebis unars da imavdrul ad, sxva mniSvnel ovani pol itikuri miznebis ganxorciel ebas, magal iTad j ansaRi saxel mwifo finansebis sistemis Camoyal ibeba da Taobebs Soris Tanasworobis uzrunvel yofa. amis mizania momaval i da mimdinare pensionerebisTvis Semosavl is adeqvaturi donis uzrunvel yofa, momaval i Taobebisatvis zedmeti tvirtis Seqmnis an saxel mwifo finansebSi disbal ansis Setanis gareSe.

bel giis social uri da sapensio sakiTxebis ministri, b-ni frank vanderbruke ganmartavs, rom sapensio sistemis qmediTunarianoba gaazrebul unda iqnes ara mxol od sabiujeto da finansuri mdgradobis, aramed ufro farTo, social uri mdgradobis Tval sazrisiT. es gul isxmobs sapensio sistemis unars uzrunvel yos social uri miznebis ganaxorciel eba, rac mis mTavar amocanas warmoadgens. b-nma vanderbrukma xazi gausva imas, rom sapensio sakiTxi aris mniSvnel ovani ekonomikuri aspektis mqone social uri sakiTxi da ara mniSvnel ovani social uri el ementis mqone ekonomikuri probl ema.

social uri da ekonomikuri keTil dReobis erTmaneTisgan gamijvna SeuZl ebel ia. ekonomikuri keTil dReobis gareSe, arc erT qveyanas ar SeuZl ia daakmayofil os Tavisi moqal aqeebis social uri moTxovnil ebebi. magram aseve arc erT qveyanas ar SeiZl eba vuwodoT ayvavebul i, Tu ki am qveynis moqal aqeebs, saxel mwifos mxridan yovel gvარი daxmarebis gareSe, Tavad uwevT siRaribesa da avadmyofobasTan dapirispireba.

sinamdvileSi, social uri uzrunvel yofis sistemis mTavari mizania social uri integraciis miRweva da ara mxolod moqal aqeebis minimaluri SemosavliT uzrunvel yofa. social uri erTianoba harmoniuli, stabiluri, mSvidobiani da erTiani sazogadoebis formirebis winapirobaa, maSin roca Semosavlebi arsebuli metismetad didi uTanabroba warmoadgens safrTxes demokratiis, social uri ganvitarebisa da ekonomikuri zrdisatvis. social uri uzrunvel yofa, faqtobrivad, prevenciuli strategiaa, romelic gamiznulia ZviradRirebuli social uri problemebis minimumade Semcirebaze momavalSi da efeqturi daxmarebis uzrunvel yofaze sazogadoebisTvis.

social uri uzrunvel yofis sistemebis Ziritadi principebi

TiToeul ma qveyanam unda Camoayal ibos sakuTari social uri uzrunvel yofis sistema qveynis realuri ekonomikuri, social uri da politikuri pirobebis gaTval iswinebit. social uri uzrunvel yofis sistemis erTiani modeli ar arsebobs, magram yvela sistema unda Seesabamebodes Semdeg Ziritadi principes:

saval debulo gawevrianebis principi

saxel mwifo structurebis mier formirebuli social uri uzrunvel yofis sistemebi, umetasad, dafuznebulia saval debulo gawevrianebis principze. arniSnuli principi Sesazlebel sxdis riskebis gaziarebasa da dafarvas, rasac kerZo seqtori ver an ar uzrunvel yofs, an uzrunvel yofs metismetad maRal fasebSi.

saval debulo gawevrianeba mniSvelovania ori Ziritadi mizezis gamo. pirveli, sadac minimaluri siRaribis dazlevis pensiebis dafinanseba damokidebulia saerto sapensio fondis mier Segrovebul Semosavleze, calkeul pirebs ar unda hqondeT Sesazlebel oba imisa, rom ar miiRon monawileoba social uri uzrunvel yofis sistemaSi, mxolod imitom, rom ar surT gaiRon daxmarebis wili maTTvis, visac ufro dabali Semosavli aqvT. meore da, Sesazleoa, ufro mniSvelovani aris is faqtori, rom savaraudod, mosaxleobis didi nawili "axl omxedvelia". aseTi axl omxedveli adamianebi pensiaze gasvlisaTvis danazogebis dagrovebaze ar izruneben da Semdeg tvirtad daawebian saxel mwifos, maSin roca garkveuli zomebis miRebis SemTxvevaSi, isini Sesazlebdnen pensiaze gasvl amde Senatanebis gakeTebas sakmarisi odenobit.

saval debulo sistemebis swori funqcionireba gul isxmobs farTo social ur konsensus, romelic am sistemebis samartlianobisadmi rwmnaze iqneba damyarebuli. Semdgom, musakebi Tanaxma iqnebian gaakeTon Senatanebi, mxolod im SemTxvevaSi, Tu Tavadan Tavianti warmomadgenlebis meSveobit, miireben monawileobas sistemis Semusavebisa da martvis procesSi da im gadawyvetilebebSi, romlebic exeba maTi Senatanebis gamoyenebas.

social uri sol idarobis principi

social uri uzrunvel yofis programebi gamiznuli unda iyos social uri sol idarobis principis ganxorciel ebase da resursebis gadanawil ebaze. yvel a adamanma, vinc erTsa da imave riskis winase dgas, unda gadaixados kompensacia an Sesatani, raTa ubeduri SemTxvevis finansuri Sedegebi, romelic Seexeba adamanTa konkretul ricxvs, kol eqtiurad daifaros.

minimal uri standartebi

universal uri dafarvis sistema, daxmarebebis adekvaturoba da sistemis demokratiuli martva is minimal uri standartebia, romlebic social uri uzrunvel yofis sistemis SemoRebisaTvis aris saWiro.

universal uri dafarvis sistema idealuri iqneboda, magram misi ganxorciel eba yovel Tvis ar aris Sesazl ebeli. bevr qveyanaSi, aqtiuri mosaxl eobis did nawils ara aqvs sistematuri samuSao da amitom, misi Semosavl ebi ar eqvemdebareba monitorings, da Sesabamisad, maTi dabegvra SeuZl ebelia.

daxmarebebi unda iyos adeqvaturi, prognozirebadi da garantirebuli. sxvagvarad, sapensio uzrunvel yofis mizani realizebuli ver iqneba.

demokratiuli martva an muSakTa warmomadgenlebis monawileoba social uri uzrunvel yofis sistemis martvaSi, warmoadgens Sesatanebis meSveobiT dafinansebis pirdapir Sedegebs.

msofli oSi moqmedi sapensio sistemebi

mtavrobis amocanaa SemuSavdes qmediTunariani da samartliani sapensio sistema, pensiebis adeqvaturi ganakvetiT, romelic iTvaliswinebs Sesatanebsa da daxmarebebs, ufl ebebsa da val debul ebebs, da aqtiur mosaxl eobasa da pensionerebs Soris balansis Seqmnas.

mtavrobas SeuZlia arCevani gaakeTos ramodenime model s Soris, romelic gansazRvravs sapensio sistemebis ekonomikur da socialur zemoqmedebas da imavdroulad asaxaven socialuri kontraqtis tips, romel zec damyarebulia konkretuli sapensio sistemis modeli. sapensio sistemebi SeiZl eba iyos saxel mwifo an kerZo martvis, saval debulo an nebayofil obiti monawileobis pirobit, gansazRvრი odenobis daxmarebebit da gansazRvრი odenobis Sesatanebit. dafarva SeiZl eba warmoebdes moqal aqebis, sacxovrebeli adgilis an daqiravebuli dasaqmebis mixedvit.

saxel mwifoTa umetesobaSi arCevani gakeTda saxel mwifo PAYG-is (pay-as-you-go) da kerZo PAYE-is (pay-as-you-earn) sistemebis Soris.

PAYG-s sapensio sistemis dafinansebis meqanizms Tu ganvixil avT, aq sapensio daxmarebaTa mimdinare xarjis dafinanseba xdeba sapensio Senatanebidan, ristvisac pensionerTa sxvadasxva Taobebs Soris solidarobis principis ganxorciel eba aucil ebel winapirobas warmoadgens. individual uri pensis gansazRvra, Cveul ebriv, xdeba samuSao staJisa da bol o periodis xel fasis ganakveTis safuZvel ze. aseTi gansazRvrul i odenobis daxmarebebis tipis sapensio sistemebSi, risks faraven isini, visac Sesatanebi Seaqvs.

mocemul ma sistemam, romelic moqmedebs ekonomikuri TanamSroml obisa da ganviTarebis organizaciis (OECD) wevri qveynebis umetesobaSi, amowura Tavis SesaZl ebl obebi. mosaxl eobis saerTo, real uri (demografiul i) Tu fiqtiuri (winasapensio) daberebis Sedegad Seiqmna xarjebis TiTqmis eqsponencial uri mateba (pensiebi, avadmyofoba) da aqedan gamomdinare, damqiravebl ebisa da aqtiuri mosaxl eobisaTvis tvirTi gazar da.

gansazRvrul i odenobis sapensio daxmarebebis sistemebisagan gansxvavebiT, gansazRvrul i (dagrovebiTi) Sesatanebis an PAYE-s sistemis SemTxvevaSi, romelic iTval siwinebs individual uri angariSebis warmoebas, xdeba Sesatanebis dagroveba da dabandeba muSaobis mTel i periodis ganmavl obaSi da, xandazmul obis pensiebi mWidrod ukavSirdeba sabol oo individual ur angariSs. mocemul i sapensio sistemebis Tanaxmad, riskis dafarva xdeba pensionerebis mier. Sesatanebis ganakveTebi fiqsirdeba da sapensio asakisTvis dagrovebul i kapital is odenobis gansazRvra xdeba saprocento ganakveTebis safuZvel ze. aSkaraa, rom PAYE-s sapensio sistemebi ver uzrunvel yofen verc garantirebul sapensio daxmarebas da verc solidarobis principis im xarisxs, romelic aucil ebel ia minimal uri pensiebis uzrunvel sayofad.

sapensio sistemebis reforma

arsebobs Semdegi ori tipis reforma: parametrul i da sistemuri. parametrul i reforma mimarTul ia ZiriTadi parametrebis Secvl aze, romlebic akontrol eben sapensio sistemis masStabs da moqmedebis sferos. parametrul i reforma gul isxmobs daxmarebebis mimRebTa rac SeiZl eba ufro srul dafarvas da Sesatanebis ganakveTis regul irebas. sistemuri reforma ki, mizanmimarTul ia sapensio sistemis Zireul restruqturizaciaze.

bol o wl ebSi, Cveul ebriv, ufro sistemuri reformebi xorciel deba. es moicavs gadasvl as winaswar dafinansebul , kerZo marTvis sistemaze, romelic iTval iswinebs gansazRvrul i odenobis (dagrovebiTi) Sesatanebis individual ur angariS warmoebas.

gansazRvrul i odenobis (dagrovebiTi) Sesatanebis principi

bevri qveyana irCevs gansazRvrul i odenobis (dagrovebiTi) Sesatanebis principis imis gamo, rom mas didi upiratesobebi gaaCnia:

- mobil urobis xel Sewyoba;
- fondis mmarTvel ebs Soris konkurenciis xel Sewyoba;
- sainvesticio politikasTan dakavSirebiT muSakebi saTvis Tavisufali arCevanis gakeTebis saSual ebis micema;
- politikuri damoukidebl obis gaZl iereba.

amasTan, gansazRvruli odenobis (dagrovebiT) Sesatanebze dafuZnebul model s ramodenime seriozul i susti mxare aqvs:

pirveli, aRniSnuli modeli moiTxovs, rom muSakebma Tavis Tavze aiRon riskis didi nawili, vinaidan misaRebi daxmarebebis done gacilebiT Znel ad prognozirebadia. muSakebi saTvis erT-erT risks warmoadgens is, rom maT mier dazogili Tanxa SeiZleba arasakmarisi aRmoCndes adeqvaturi pensii uzrunvel sayofad. maTi pensiebi SeiZleba araadeqvaturi odenobis iyos kapitalis, reinvestirebis an inflaciis riskis gamo.

meore, SeiZleba warmoisvas sirTulebi anuitetis uzrunvel yofasTan dakavSirebiT. gansazRvruli odenobis (dagrovebiTi) Sesatanebis angariSebi unda gadayvanil iqnes mudmiv anuitetSi, rac uzrunvel yofs garantias, rom sapensio Semosavl ebis gacema pensii mimRebTa mTel i cxovrebi ganmavl obaSi gagrZel deba. mudmiv anuitetSi gadayvanis Sedegad, ori mniSvel ovani strategiuli sakiTxi dgeba: unda gansxvavdebodes Tu ara anuitetis odenoba sqesis mixedviT? saWiroa Tu ara anuitetebis mimwodebel Ta mier anuitetebis koreqtireba fasebsa da xel fasebSi momxdari cvlilebebis asaxvis mizniT, muSakis pensiaze gasvl is Semdeg,?

mesame, mTavroba mainc val debul i rCeba uzrunvel yos mosaxleoba minimaluri pensiiT.

winaswari dafinanseba

winaswari dafinanseba niSnavs saxsrebi dagrovebas momaval sapensio gasacemleTan mimarTebsi. es koncepcia saSual ebas aZl evs pensiebis gadamxdel s uzrunvel yos Semosavl ebisa da xarjebis ufro zusti Sesabamisoba da uzrunvel yofs garantias, rom sapensio dapirebebi Sesrul deba, im SemTxvevaSi ki, Tu kompania romel mac aseTi dapirebebi gaakeTa, Sewyvets saqmianobas muSakis pensiaze gasvl is momentisTvis.

winaswar dafinansebas ramodenime upiratesoba gaaCnia.

pirveli, winaswari dafinansebisas, pensiebis dafinansebis xarjebi ufro farTod nawil deba. am dros, dafinansebis val debul ebaTa nawili gadadis kapitalze, riTac farTovdeba baza sapensio Semosavl ebisaTvis.

meore, winaswari dafinanseba SesaZlebel s xdis mocemul i sapensio daxmarebis paketis dafinansebas Sesatanis ufro dabal i ganakvetiT. es SesaZlebel ia mxol od im SemTxvevaSi, Tu sapensio saxsrebi xarjze miRebul i wminda mogeba (administraciuli xarjebis gareSe) aRemateba sapensio sistemiT dafarul i Semosavl ebis zrdas.

mniSvnel ovania warumatebeli investirebis riskis minimizacia da Warbi administraciul i xarjis Tavidan acil eba.

mesame, winaswari dafinanseba zrdis danazogebs. igi gazrdis danazogebs im donemde, ra donemdec winaswari dafinansebis gegma aizul ebs masSi monawile muSakebs gaakeTon imaze meti odenobis danazogebi, vidre isini moisurvebdnen.

meoTxe, winaswari dafinanseba SeiZl eba dagvexmaros kapitalis bazrebis efeqturobis gaumj obesebaSi. iq, sadac kapitalis bazrebi arsebobs, magram ar aris srulad ganvitarebuli, winaswar dafinansebul ma pensiebma SeiZl eba xeli Seuwyos bazrebis qmediTunarianobis gaumj obesebas da ekonomikis ufros swraf zrdas.

mexuTe, izrdeba muSakTa moTxovna momaval daxmarebebze.

sapensio dagrovebebi winaswari dafinansebis erTaderTi gza ar aris. sapensio fondebis garda arsebobs agreTve sxva gzebic, romlebiTac momaval pensionerebs SeuZl iaT daicvan Tavianti Tavi demografiul i cvl il ebebisgan da maT Soris:

- maT SeuZl iaT ganaxorciel on investiciebi qveynebsi, romel Tac demografiul ad ufro axal gazrda mosaxl eoba hyavT;
- mTavrobas SeuZl ia Seamciros momaval i saxel mwi fo xarjebi, sapensio xarjebSi mosal odneli matebis kompensirebisatvis;
- mTavrobas SeuZl ia gadados resursebi momavali mzardi moTxovnebis dasafaravad.

winaswari dafinanseba amcirebs tvirts saxel mwifostvis, magram amgvari gadawyvetilebis Sedegad saswaul sar unda vel odot. nakl ebad savaraudoa, rom winaswari dafinanseba gazrdis mogebis odenobas, romel sac muSakebi iReben sapensio Semosavlebis sistemis funqcionirebis Sedegad. ufro mniSvnel ovania is faqti, rom winaswari dafinanseba ar Seamcirebs demografiul i daberebis xarjebis. Tu pensionerebis cxovrebis done unda gaizrdos proporciul ad cxovrebis standartebsi mimdinare saerto zrdisa, maTtvis gankuTvnil i daxmarebis xvedriti wili ar Seicvleba. mosaxl eobis demografiul i daberebis daxmarebis xarjebis Semicreba saWiroebs parametrul reformebs (magal iTad, sapensio asakis Secl as). parametrul i cvl il ebebis gareSe, nakl ebad savaraudoa, rom sistemuri reformebi – cvl il ebebi sapensio sistemis strukturasa da dafinansebis strategiaSi – mniSvnel ovnad imoqmedebs xarjebis odenobaze.

winaswari dafinansebis sistemaze gadasvla moitxovs detalur anal izs, vinaidan mas ori mniSvnel ovani nakl ovani mxare gaaCnia.

winaswar dafinansebul i sapensio sistemebi xorciel deba etapobrivad da sakmaod xangrZl iv process wadmoadgens. mniSvnel ovani cvl il eba pensiaze gasuli mosaxl eobis ekonomikur mdgomareobaSi, individual uri dafinansebul i angariSebis sistemis SemoRebidan mxol od 3-4 atwleul is Semdeg moxdeba.

PAYG-s sapensio sistemidan winaswar dafinansebaze gadasvla, xanmokle perspektivaSi, aucilebl ad Seqmnis qveyanaSi finansur sirTulebsa da sabiujeto

problemebs. gardamaval i periodis xarjebi SeiZleba CaiTval os, rogorc ormagi datvirTva momuSave Taobaze, vinaidan momaval i pensisaTvis sakuTari danazogebis axal tvirtTan erTad, maT mouvevT pensiaze ukve gasul i mosaxleobis pensiebis dafinanseba.

gardamaval i periodis xarjebi, muSakTa erTi TaobisaTvis, winaswar dafinansebas Zalian ZviradRirebul s xdis: am xarjebis gareSe, pensionerebi, xangrZlivi gardamaval i periodis ganmavl obaSi, bevrad ufro maRal i daxmarebebiT isargebl ebdnen; Sesazlebel i iqneboda Semosavl ebis gamoyeneba sxva social uri miznebisTvis; da, naklebi simZimis val i daawveboda mxrebeze amJamindel da momaval i Taobis muSakebs, romlebmac unda Seqmnan material uri faseul obani saprocento gadasaxadebis dasafaravad. muSakTa verc erTi Taoba ver SesZlebs an ar moisurvebs aseTi ormagi tvirtis tarebas.

rogorc Sedegi, mTavrobas sxva gzebiT mouvevs pensiebis dafinanseba gardamaval i periodis TaobisTvis. gardamaval i periodis arsebiTi xarjebi (CileSi - mSp-s 5,7 procenti) unda Segrovdas damatebiTi gadasaxadebis, sxva samTavrobo programebisTvis gaTval iswinebul i xarjis Semcirebisa an kapitalis bazrebidan miRebul i sesxebis xarjze.

sapensio sistemebis privatizacia

sapensio sistemebis privatizacia niSnavs, rom pensiebis miwodeba momaval Si ufro kerZo formiT iqneba organizebul i, vidre adre. principSi, amis miRweva SeiZleba saxel mwifos funqciebis arasamTavrobo saagentoebisTvis gadacemiT da kerZo sektoris moqidviti im sferoebSi, romlebic jer kidev saxel mwifos kompetenciaSi arian.

qveynebi axorciel eben sapensio sistemebis privatizacias, vinaidan miaCniat rom sapensio fondebis saxel mwifo martva SeiZleba araefekturi iyos. mTavrobis miznebs, romlebic sapensio sistemebTan ar aris dakavSirebul i, xSirad Sedegad mohyeba social urad da ekonomikurad mizanmimartuli investiciebi da mTavrobisTvis izulebiTi sesxebis gacema, deficitis dasafinanseblad. aRniSnuli investiciebis ganxorciel ebis Sedegad miRebul i mogeba, xSirad sabanko depozitis ganakveTebze dabal ia da TiTqmis yovel Tvis Camouvardeba Semosavl ebis zrdas. dabal i mogeba uaryofitad moqmedebs sapensio sistemis finansebze iseve rogorc mTlianad, qveynis Semosavl is mocul obaze.

kerZo martvas Semdegi upiratesobebi gaaCnia:

- pensiebis investirebis Taobaze gadawyvetil ebis miRebaSi politikuri Carevisgan ufro efekturi gamijnvis uzrunvel yofa: kerZo martvaSi arsebul i sapensio fondebi cveulebriv ufro maRal mogebas iReben, vidre saxel mwifo martvaSi arsebul i fondebi;
- pensionerebisa da muSakebisTvis Setavazebul i momsaxurebis xarisxis gaumj obeseba: kerZo martvaze gadasvla, mouqnel monopol istur biurokratiastan saqmis warmoebis momxivlel al ternativas warmoadgens;

- ufro maRal i efeqturoba: kerZo firmebs eqneba ufro didi stimuli Seamciros xarjebi da ukeTesi SesaZl ebl obebi aqvT teqnol oghiuri novaciebisa da Tanamedrove samuSao praqtikis ganxorciel ebis mxriv;
- sapensio fondis Tavisufali arCevani: privatizacia xel s uwyobs individual uri arCevansa da pasuxismgebl obis amaRl ebas, radganac uzrunvel yofs fondis mmarTvel is Tavisufali SerCevis saSual ebas; uzrunvel yofs momsaxurebis da muSaobis karg xarisxs fondis mmarTvel Ta Soris konkurenciis xarjze da amdenad, uzrunvel yofs saTanado sapensio daxmarebebs; amcirebs risks konkurenciisa da sainvesticio SezRudvebis xarjze. muSakebs saSual eba aqvT gaakeTon arCevani fondebis mmarTvel ebs Soris, Tumca es ar gul isxmobs, rom maT aseve aqvT Tavisufali arCevanis gakeTebis SesaZl ebl oba sainvesticio strategihs Soris.

kerZo sapensio uzrunvel yofa SeiZl eba bevr kiTxvas badebdes da igi yovel Tvis ar aris saxel mwifo sapensio uzrunvel yofaze ukeTesi varianti. mas ramodenime seriozul i susti mxare aqvs.

konkurencia klientebis mosapovebl ad arsebiT da, zog SemTxvevaSi, metismetad maRal samarketingo xarjebis iwvevs, roml ebsac mohyveba maRal i administraciul i xarjebi, rac amcirebs kerZo seqtoris firmebis ufro maRal i saoperacio efeqturobis xarjze miRebul mogebas da Sesabamisad mohyveba mogebis Semicireba muSakebisTvis.

rogorc argentinis magaliTi gviCvenebs, saxel mwifosTvis privatizacia Zal ian ZviradRirebul i procesia. argentinaSi social uri uzrunvel yofis seqtoris privatizaciis Sedegad, mTavrobam dakarga sagadasaxado Semosavl ebis didi nawil i. social uri gadasaxadebi, roml ebsac adre mTavroba iRebda Zveli PAYG-is sapensio sistemis dasafinansebl ad, axl a kerZo angariSebze iricxeboda. argentina iZul ebul i gaxda aeRo sesxi social uri uzrunvel yofis sferos privatizaciis Zal ian maRal i xarjebis dasafinansebl ad.

sapensio fondebis privatizaciama SeiZl eba warmoSvas axali probl emebi marTvasTan dakavSirebiT. es moicavs iseT probl emebis, rogoricaa instituciuri funqciebis gansazRvra, aqcionerTa Soris intereseTa konfli qtebi, marTvaSi, investirebaSi da administrirebaSi profesiul i kompetenciis uqonl oba, angariSwarmoebisa da gamWvirval obis susti meqanizmebi. sabol ood, SeiZl eba daqveiTdes Tavadi sapensio fondis efeqturoba da moqal aqeta ndoba sistemisa da mTavrobis mimarT.

arNiSnul i probl emebi cxadyofs, rom sapensio sistemebis privatizacia ar aTavisufl ebs saxel mwifo seqtors sapensio Semosavl ebze pasuxismgebl obisa da val debul ebisagan. im SemTxvevaSic, sadac sapensio sistemebis administrireba da dafinanseba nawil obriv gadaeca kerZo seqtors, saxel mwifo institutebi mainc iTamaSeben mTavar rols kerZo seqtoris mier pensiebis uzrunvel yofaSi.

zogierT qveynaSi dawesebul i aqvT mraval i teqnikuri, samarTl ebrivi, social uri, sagadasaxado da saarRixvo SezRudvebi kerZo sapensio sistemebze, saxel mwifosa da momxmarebl ebis interesebis dasacavad im sferoebSi, roml ebic Tavisi

kompl eqsurobis gamo, amgvar dacvas saWiroeben. es maregulirebeli da sazedamxedvelo RonisZiebebi warmoadgenen saWiro dacvas calkeuli muSakebisTvis da mTli anad sazogadoebisTvis. amgvარი zomebis miRebis gareSe, kerZo seqtorma SeiZl eba Seqmnas disbalansi, romel sac grZel vadiani Sedegebi mohyveba.

maSasadame, privatizacia unda ganixilebodes ara rogorc saxel mwifos monawilebis dasaruli, aramed rogorc axali wamowyeba. igi unda ganixilebodes rogorc saxel mwifos roლის xel axali gaazrebisa da formirebis procesi. saxel mwifos Carevis xarixi kerZo sapensio sistemebSi, rogorc minimumi, isetive rCeba rogorc saxel mwifo sistemebis SemTxvevaSi: "SesaZl oana kl ebad saxel mwifo sistema da ueWvel ad, sxva saxel mwifo sapensio sistema".

ბალანსირების მდებარეობა

უკანასკნელ პერიოდში, მსოფლიოს ბევრმა ქვეყანამ შემოიღო მრავალსაფეხურიანი საპენსიო სისტემა, მატი სორის არგენტინამ, ბოლივიამ, კოლუმბიამ, უნგრეთმა და ცილი.

ამგვარი მრავალსაფეხურიანი საპენსიო სისტემა შეიქმნა სამსხვადასხვა საფეხურს:

- პირველი საფეხური: დიდი სავალდებულო სახელმწიფო ან ნახევრად სახელმწიფო სისტემა ერთი ტაობის სიღრმე და ტაობის სორის გადანაწილების პრინციპით, რომელიც შეიქმნა იყოს სრულად დაფინანსებული (მაგალიტად, დანია და ნიდერლანდები), ნაწილობრივ დაფინანსებული (მაგალიტად, მაროკო, შვედეთი, შტატი და ინდონეზია) ან არ იყოს დაფინანსებული (მაგალიტად, გერმანია და ბრაზილია) და რომელიც განსაზღვრული დახმარების ფორმის განსაზღვრავს დახმარების ოდენობას;
- მეორე საფეხური: სრულად დაფინანსებული, განსაზღვრული ოდენობის (დაგროვებით) შესატანებელი დაფუძნებული სისტემები, რომლებიც დახმარების ოდენობა დამოკიდებულია საპენსიო ასაკისთვის მუშაკის ინდივიდუალურ ანგარიშზე დაგროვებული სახსრების ოდენობაზე. ეს სისტემები შეიქმნა იყოს სავალდებულო ან ნებავლობითი. მონაწილეებს შეუძლია დახმარების გამოტანა მთლიანი ტანხის სახით, შეუძლია დახმარების გამოყენება ანუიტეტის შესაზენად ან მათი გამოტანა ეტაპობრივად;
- მესამე საფეხური: რეგულირებადი, ნებავლობითი და კერძო საპენსიო სისტემები რომლებიც ემატება პირველ და მეორე საფეხურებს.

მომცემი სამი საფეხური სასაუბროებს აქვს ადამიანებს სიბერეში ფინანსურად დამოუკიდებელი დარწმუნება, შეიქმნა ებისდაგვარად, შეინარჩუნონ მათი მერ მუშაობის პერიოდში მიწვეული ცხოვრების სტანდარტები.

რამდენიმე ქვეყანამ შემოიღო სოციალური უზრუნველყოფის სისტემები მრავალსაფეხურიანი საპენსიო სისტემის პარალელურად. ქვეყნებს დაუწყებულ აკვტ მინიმალური პენსიები, უზრუნველყოფის სისტემის სახით, და ამგვარად გაკეთებული აკვტ არცვანი უნივერსალური ტანაბარი ოდენობის პენსიებსა და მიზნობრივ პენსიებს სორის. პირველი მიდგომა მინიმალური საპენსიო განაკვეთით უზრუნველყოფისადმი იტვალისწინებს ყველა მოქალაქისათვის ან ტუნდაც საპენსიო სისტემის ყველა მონაწილესათვის ტანაბარი განაკვეთის დახმარების უზრუნველყოფას. მეორე მიდგომა warmoadgens minimums, რომელიც ითვლება სხვაგვარად ხელმისაწვდომ დახმარებასა და შემოსავლის მინიმალურ

dones Soris arsebul i sxvaoba. es minimumi aris mxol od damateba da Setavazebul i iqneba maTTvis, visi pensiebic svagvarad metismetad dabal i iqneboda.

miznobriv midgomas, universal ur Tanabar pensiebTan SedarebiT, ori didi upiratesoba aqvs. es ufro iafi meqanizmia minimal uri Semosavl is garantirebis mxriv, vinaidan igi gaicema mxol od maTze, visac svagvarad arasakmarisi Semosaval i eqneboda. da igi adgils tovebs ufro did Semosavl ebTan dakavSirebul i programi sTvis.

miznobrivi midgoma xasiaTdeba ramodenime mniSvel ovani uaryofiTi mxariTac: saxel mwifosTvis iqmneba gaurkveveli samomavlo valdebul eba da misi administrireba ufro rTulia, vidre universal uri daxmarebebis administrireba.

qveynebs SeuZliaT SesTavazon Taviant moqal aqeebs mxol od pirveli an mxol od meore safexuri an orive safexuris kombinacia. magram, bevr qveyanas miaCnia, rom mraval safexuriani sistema social uri uzrunvel yofis sistemasTan erTad saukeTeso midgomaa, romelic iTval iswinebs riskis Semicirebas riskis diversifikaciis xarjze. aq arsebitia is, rom riskis diversifikaciisaTvis, pensiebis uzrunvel yofa xdeba riskis svadasxva maxasiaTebli ebis mqone svadasxva wyaroebi dan.

sapensio sistemebis kargi marTva

saxel mwifoebma unda SemoiRon maRal xarixiani sapensio sistemebi – saxel mwifo Tu kerZo – imitom, rom TiToeul adamians esaWiroeba dacva xandazmul obaSi sakmarisi saxsrebis gareSe darCenis riskis winaaRmdeg. marTvis sakiTxi maSasadame, moqceulia sapensio daxmarebebis saukeTeso gziT uzrunvel yofis Taobaze mimdinare debatebis centrSi.

marTva warmoadgens konstituciuri, samarTlebrivi da administraciuli RonisZiebebis kompl eqss, romli Tac mTavrobebi axorciel eben Taviant Zal aufl ebas. es gulisxobs qveynis ekonomikur, politikur da social ur saqmeTa marTvis process, dainteresebul mxareTa monawileobis meSveobiT da, bunebrivi, finansuri da adamanuri resursebis gamoyenebas mTel i mosaxleobis interesebis gaTval iswinebiT. marTva moicavs rogorc urTierTobebs, aseve Sesabamisi qcevis model ebs svadasxva agentebs Soris (qmedebis mxare) da wesebs, romlebic gansazRvravs aRniSnuli urTierTobebs CarCoebis (normatul i mxare).

sapensio sistemebis marTva unda akmayofil ebdes or mizans: legitimurobas (sazogadoebis ndoba organizaciis mier ganxorciel ebul i operaciebis mimarT) da qmediTunarianobas (efeqtianoba da efeqturoba).

social uri uzrunvel yofis seqtorSi marTvis el ementebis gamoyenebas social uri marTva ewodeba. social uri marTva moicavs konsul taciebis warmoebisa da gadawyvetilebebis miRebis instituciur procesebs, romlebic gansazRvraven marTvis ganxorciel ebaze pasuxismgebeli sistemis struqturasa da instituciur RonisZiebebs, da agreTve, marTvisa da administraciul funqciebs, romlebic sapensio sistemebis qmediTunarianobasa da funqcionirebis zedamxedvel obasTan arian

dakavSirebul i. social uri uzrunvel yofis koncefciidan igi gadadis Sesabamisi instituciuri meqanizmebis SemoRebasa da konkretul i institutebis marTvaze.

kargi social uri marTva uzrunvel yofs, rom politikuri, social uri da ekonomikuri prioritetebi dafuznebul i iyos farTo konsensusze sazogadoebaSi, rom yvel aze Raribi da gaWirvebul i mosaxleobis azrs yuradReba mieqces gadawyvetil ebebis miRebis procesSi da rom umciresobaTa mosazrebebi gaTval iswinebul iqnes. mas moaqvs ufro didi sargebel i sazogadoebis TiToeul i wevrisaTvis da Sesabamisad mTI i anad qveynis ekonomiki saTvis.

SeiZl eba gamovyot kargi social uri marTvis aTi mizani. aRniSnul i miznebi dakavSirebul ia strategiul sakiTxebTan, institucional ur mowyobasTan da administraciul val debul ebebTan.

strategiul i amocanebi dakavSirebul ia konsultaciebisa da gadawyvetil ebebis miRebis procesTan, romelic gansazRvavs social uri uzrunvel yofis saerTo sistemis struqturas, da saxel mwifo da kerZo sapensio uzrunvel yofis funqciebsa da im sistemaTa tipebs, romlebic unda iqnes SemoRebul i. eseni Seicavs:

- iseTi politikis gatareba, romlis drosac social uri motxovnil ebebis maqsimal urad gaTval iswineba moxdeba arsebul erovnul resursebTan kavSirSi;
- saxel mwifo da kerZo social uri uzrunvel yofis sistemebis Soris samarTliani balansidamyareba;
- iseTi meqanizmis formireba, romlebis xels Seuwyoben kanonebis real ur amoqmedebas da Sesabamisad politikuri gadawyvetil ebebis efeqturobas;

institucional uri miznebi arwren social uri uzrunvel yofis sistemis administrirebisatvis aucil ebel institucional ur RonisZiebebs, da moicavs:

- institucional ur debul ebaTa miRebas, romlebic Sesazl ebel s gaxdian social uri uzrunvel yofis programebis efeqtur gamoyenebas;
- procedurebis organizebas, romlebic Sesazl ebl obas miscems im pirebs, romlebsac Sesatanebi SeqvT da maT, vinc daxmarebas irebs, zegavl ena moaxdinon gadawyvetil ebebis miRebis procesze da zedamxedvel oba gauwion social uri uzrunvel yofis sistemebis administrirebas;
- auditorul i meqanizmebis Seqmna resursebis gamoyofisa da marTvis gakontrol ebis mizniT.

samoqmedo amocanebi arwers institucional ur da administraciul funqciebs, romlebic dakavSirebul ia social uri uzrunvel yofis sistemis gamarTul admuSaobasTan da Seicavs:

- Sesatanebis Segrovebas da daxmarebebis swraf da efeqtur gadaxdas;
- marTvis xarjebis minimumamde Semcirebas gaweul i momsaxurebis xarisxis daqveitebis gareSe;

- Sesatanebis gadamxdel Ta da daxmarebis mimRebTa informireba maTi ufl ebebis da val debul ebebis Sesaxeb;
- administraciul i saqmianobis monitoringisa da ganxil visaTvis saWiro meqanizms Seqmna.

Mnocemul i miznebis miRweva Zal ze mniSvel ovania pensiebis gacemis konteqstSi, vinaidan gamokvl evam gviCvena, rom sapensio sistemebi savaraudod cudad funqcionireben im qveynebSi, sadac marTvis done dabal ia. saerTod, saxel mwifo marTvaSi myofi sistemebi uaresad funqcionireben, vidre kerZo marTvis sistemebi. magram, qveynebi sadac susti marTvaa, kerZo marTvis SemTxvevaSic ki ver miReben sasurvel Sedegebs.

nocemul i aTi mizani imaze miuTitebs, rom kargi social uri marTva ganisazRvrebamarTlianobis, gamWvirvalobis, angariSgebisa da monawil eobis maxasiaTebl ebiT. aRniSnul i maxasiaTebl ebi kargi marTvis niSania da gadamwyveti mniSvel oba aqvs moqal aqeta ndobis mopovebaSi. aRniSnul i miznebi aseve cxadhyofs, rom kargi social uri marTva ideal uri variantia, roml is srul ad miRweva Zal ze rTul ia da sinamdvil eSi, verc erT qveyanaSi ver moxerxda aTive miznis miRweva.

sapensio sistemebis kargi social uri marTvis aspektebi

sapensio uzrunvel yofis konteqstSi kargi social uri marTvis SemoRebisaTvis mTavrobebma unda aRiaron Semdegi principebi:

saxel mwifos saerTo pasuxismgebl oba

saxel mwifo kisrul obs saerTo pasuxismgebl obas sapensio sistemebis SemuSavebasa da funqcionirebaze, rogorc minimal uri sapensio daxmarebebis uzrunvel yofis, aseve kerZo sapensio sistemis SemTxvevaSic.

saxel mwifos roli upirvel es yovl isa, mdgomareobs politikis SemuSavebasa da gatarebaSi, kanonebis Seqmnasa da amoqmedebaSi, jansaRi finansuri garemos Camoyal ibebaSi, saxel mwifo da kerZo institutebis zedamxedvel obasa da gamWvirval e da angariSval debul i saorganizacio struqturebisa da sakonsultacio organoebis daFuZnebaSi.

saxel mwifom aseve unda uzrunvel yos raime formis sapensio daxmareba – minimal uri pensia – maTTvis, visac ara aqvs SesaZl ebl oba sakmarisi kapitali dazogos sapensio asakis miRwevis Semdeg sakuTari Tavis uzrunvel sayofad. sapensio sistemis privatizaciis SemTxvevaSic ki, saxel mwifo pensionerTa Semosavl ebis bol o garantad rCeba. Tu privatizebul sapensio fondebs ar SeuZl iaT pensiebis gadaxda dapirebul i odenobiT, mag. investiciebis ganxorciel ebis Sedegad arasakmarisi Semosavl is gamo, Znel i warmosadgenia, rom sapensio daval ianebis dafarva ar daekisros mTavrobas.

sol idarobisa da Tanabrobis principi

sapensio sistemebi qmediTunariania mxol od im SemTxvevaSi, rodesac mosaxl eobis yvel a jgufi Tavad gamoxatavs da iziarebs erTmaneTisadmi sol idarobas. sol idaroba SenarCunebul unda iqnes TaobebS Soris, erTi Taobis warmomadgenl ebsa da mamakacebsa da qal ebs Soris.

sol idarobis sakmarisi donis misaRwevad sapensio sistemebSi CarTuli unda iyos moqal aqeTa rac SeiZl eba didi ricxvi. social uri uzrunvel yofa yvel asaTvis efeqturi ufl eba unda iyos. TiToeul pirs sapensio sistemaSi monawil eobis ufl eba unda hqondes, erovnebis, rasis, sqesisa an rel igiis miuxedavad.

ukl ebl iv yvel am unda miRos monawil eoba sapensio sistemebSi Semosavl is odenobis miuxedavad. sapensio sistemebS unda gaaCndes gadanawil ebis meqanizmi, Sromis bazarze dabal i SesaZl ebl obebis mqone adaminebis da agreTve maT sasargebl od, visac uwevda zrunva bavSvebze, inval idebsa da SeuZl o xandazmul adaminebze.

samarTlianobis Tval sazrisiT, yvel a moqal aqe inawil ebs val debul ebas demografiul daberebasTan dakavSirebul probl emebze. saxel mwifoebma unda daicvan tvirtis an xarj ebis samarTliani ganawil ebis principi. tradiciul ad gansazRvrul i Sesatanebis model i arasakmarisi sol idarobiT xasiaTdeba, vinaidan aq adgil i aqvs mosaxl eobis daberebasTan dakavSirebul yvel a xarjis dakisrebas Sromisunariani asakis mosaxl eobaze.

konsul taciebi da monawil eoba

kargi mmarTvel obis struqturebma unda uzrunvel yon rom sapensio sistemebis wevrTa interesebi saTanadod iqnes warmodgenili im institutebis menejerTa sabWoebSi, romlebic axdenen pensiebis administrirebas da rom es interesebi gaTval iswinebul i iqneba investiciebis, daxmarebebisa da Sesatanebis doneebTan da indeqsaciasTan dakavSirebiT gadawyvetil ebemis miRebis dros.

Sesatanebis gadamxdel Ta da daxmarebis mimRebTa monawil eoba sapensio sistemebis SemuSavebaSi, funqcionirebaSi, administrirebasa da zedamxedvel obaSi SeiZl eba dasabuTebul i iyos sxvadasxva argumentiT: sistemaSi maT mier gakeTebul i Senatanebis aRiarebis Tval sazrisiT, sistemis finansuri da administraciul i damoukidebl obis mxardasaWerad da damqiravebl Ta da muSakTa organizaciebis l egitimurobis gamo.

amgvari TanamSroml oba mTavrobebs da damqiravebl ebisa da muSakTa organizaciebs Soris unda gafarTovdes, sapensio sistemebis marTvaSi yvel a moqal aqis mosazidad. sapensio sistemebis marTvaSi marginal uri da nakl ebad warmatebul adamianta mozidvit, mTavroba afarToebs sazogadoebaSi mxardaWeras aRniSnul i sistemebisadmi.

Rarib da social urad daucvel moqal aqeebTan konsul tirebisa da maTi prioritetebis gansazRvris Sedegad, social uri uzrunvel yofis programebs Cveul ebriv, daxmarebis mimRebTaTvis ukeTesi Sedegebi aqvs. imavdroul ad, rodesac Zal isxmeva mimarTul ia social uri uzrunvel yofis sistemebis mier RaribTa interesebis maqsimal ur gaTval iswinebaze, Sedegad vRebul obT iseT sistemebis, roml ebic ukeT SesZl eben gaWirvebul Ta moTxovnil ebebis dakmayofil ebas.

marTlac, yvel a moqal aqesTan urTierTobebis gaRrmaveba xels uwyobs mTavrobisadmi ndobis Camoyal ibebas, mTavrobis funqcionirebis gamWvirval obisa da angariSval debul obis gaumj obesebas, demokratiis xarixis amaRl ebas, moqal aqeebriobis ganmtkicebas da ukeTesi saxel mwifo politikis gatarebas, sxva si tyvebiT rom iTqvas – mTavrobis l egi timurobis amaRl ebas.

marTvis xarixi

sapensio sistemebis marTva unda ganixil ebodes rogorc udidesi mniSvel obis mqone sazogadoebrivi ndoba da, Sesabamisad unda mivudget udi desi keTil sindisierebiT, kompetenturobiT da profesional izmiT yvel a doneze. aseTi marTvis xarixi namdvil ad arsebiTia nebismeri sapensio sistemisTvis.

wevrTa dacva mniSvel ovnad SeiZl eba gaumj obesdes, xolo riski minimumamde Semcirdes, im SemTxvevaSi Tu mmarTvel Ta kval ifikacia da reputacia Tavidanve Semowmdeba da rodesac isini, visac Senatanebi Seaqvs, muSakebi da daxmarebis mimRebi pirebi, asrul eben Taviant moval eobebs.

gamWvirval oba

gamWvirval oba viwro gagebiT, gul isxmobs saxel mwifo resursebis mizanSewonil gamoyenebas da im saSual ebebs, roml eb iTac monawile mxareebis SeuZl iaT dainaxon rom resursebi daniSnul ebisamebr gamoiyeneba. ufro farTo gagebiT, gamWvirval oba niSnavs rom saxel mwifo administrirebaSi monawile mxareebis SeuZl iaT Tval i adevnon gadawyvetil ebebis miRebis process da dainaxon Tu ra kriteriumebi da procedurebi gamoiyeneba, da SeuZl iaT Seamowmon kanonebisa da aRiarebul i politikuri kursis cxovrebaSi gatarebis xarixi.

gamWvirval oba niSnavs moqal aqeTa ufl ebas gaecnon administraciul dokumentebis, informaciasa da wesebis SemoRebis process. kerZo sapensio sistemebSi, adamiანიebi saTanadod unda iyvnen informirebul ni, raTa SesZl on arcEvanis gakeTeba momsaxurebis konkurent mimwodebl ebs Soris, roml ebic sTavazoben sxvadasxva gegmebs, iTval iswinebs sxvadasxva sapensio asaks, daxmarebebis doneebis da aS.

social uri uzrunvel yofis programebi xSirad ver axerxeben Tavianti farTo koncefciebisa da miznebis adeqvaturad axsnas da dazRveul pirTa informirebas maT pirad angariSebTan dakavSirebul mdgomareobasTan da maT mier gadaxdili Sesatanebis gamoyenebis Sesaxeb. amis mizezia garkveul wil ad kanonmdebl obis

sirtule, romelic rTuli asaxnelia dazRveuli pirebisatvis da damqiravebl ebisatvis.

apensio sistemebis gamwvirvalobis gaumj obesebis miRveva SesaZl oasazogadoebasTan urTierTobebis samsaxuris saqmianobis gaumj obesebiT, romelic gamiznuli iqneba socialuri uzrunvel yofis val debul ebebis da ufl ebebis gamartivebaze da daxmarebebsa da Sesatanebs Soris arsebul kavSirze yuradRebis gamaxvilebaze.

Sesatanebis gadaxdisTvis Tavis arideba da kanonmdebl obis Sesrul eba

Sesatanebis ar gadaxda – Sesatanebis odenobisa da gadaxdis sixSiresTan dakavSirebuli wesebis darRveva – warmoadgens erT-erT udides problemas socialuri dacvis sistemebisatvis. es SesaZl ebelia mxolod im SemTxvevaSi Tu socialuri uzrunvel yofis administracia Seegueba aseT faqtebs an Tu mas ar gaaCnia Zal aufl eba an resursebi, raTa aiZulos gadamxdel ebi Seasrul on matZe dakisrebuli val debul ebebi.

TiToeuli sapensio sistemis administraciama aqtiurad unda Seuwyos xeli kanonmdebl obasTan Sesabamisobis uzrunvel yofas, vinaidan gadaxdisgan Tavis darRveva mniSvel ovan Sedegs axdens sistemis gadaxdisunarianobasa da misadmi ndobis xarisxe: es moqmedebs monawilebisatvis daxmarebaTa gadaxdis adeqvatur obaze, iseve rogorc mTlianad, programis finansur mdgomareobasa da politikur legitimurobaze. da es qmnis uTanabrobas im damqiravebl ebs Soris, romlebic asrul eben val debul ebebs da Sesatanebis ar gadamxdel damqiravebl ebs Soris da Sesabamisad, Sesatanebis gadamxdel da argadamxdel muSakebs Soris.

maSasadame, socialuri uzrunvel yofis sistemaTa administraciebi unda fl obdnen garkveul saSual ebebs, romlebic uzrunvel yofen kanonmdebl obis Sesrul ebas. kanonis – RonisZiebebi, romlebic aiZul ebs kompaniebsa da muSakebs Seasrul on dadgenili debul ebebi – dakavSirebuli unda iyos kanonis darRvevis sxvadasxva mizezebTan da unda Seicavdes Sesatanebis droulad gadaxdis swrafi Semowmebis meqanizms, mniSvel ovan jarimas, sasamarTlo wesiT amoRebis procedurebs, socialuri davalianebs prioritets da inspeqcias, rodesac inspeqtorebs ufl eba aqvT nebismier dros Seamowmon kompaniis safinanso dokumentacia.

gadasaxadebidan Tavis darRvevis problemasTan erTad xSirad gvxvdeba administraciuli sisusteebi: socialuri uzrunvel yofis bevri sistema did sirtulebs ganicdis dazRveul pirTa registraciasTan dakavSirebiT, sirtule warmoadgens socialuri uzrunvel yofis saidentifikacio nomrebis ganawileba da imis uzrunvel yofa, rom konkretul pirze gacemuli nomriT SesaZl ebeli iyos misi identificireba miuxedavad imisa, Seicvlis igi samuSao adgils Tu ara.

Sesatanebis Segroveba

rogorc social uri uzrunvel yofis, sistemaTa aseve sagadasaxado organoebis administraciebma unda Seagrovon Sesatanebi an gadasaxadebi, da Sesabamisad bevri saerTo funqcia gaaCniaT:

- yvel a sawarmosa da pirebis registracia;
- kanoniT gaTval iswinebul i yvel a gadasaxdel i Tanxis maqsimal uri odenobiT Segroveba;
- kanonis efeqturi aRsrul eba, kanonis nebayofl obiT Sesrul ebis saerTo donis amaRI ebis mizniT;
- aRricxvis warmoeba.

es saerTo funqciebi advil ad eqvemdebareba integracias. Segrovebis erTiani sistema rogorc gadasaxadebisaTvis aseve social uri SesatanebisaTvis yovel Tvis ufro momgebiana da amartivebs Segrovebis RonisZiebs. magram erTiani sistemis SemoRebisaTvis saWiro iqneba dasabegri da dasazRvevi Semosavl ebis harmonizacia, iseve rogorc muSakTa da gadamxdel Ta statusis ganmar tebebi sa.

sagadasaxado administracias SeuZl ia damoukidebl ad ganaxorciel os social uri uzrunvel yofis administraciis funqciebi. saWiro iqneba cal keul i angariSebis gaxsna orive administraciisTvis da Segrovebul i social uri Sesatanebis dauyovnebel i gadaricxva social uri uzrunvel yofis sistemisaTvis.

gaerTianebs midgoma aris special izirebul i midgomis sawinaaRmdego midgoma. bevma qveyanam SeimuSava sistema, rodesac sxvadasxva special uri saagentoebi sxvadasxva sistemebis administrirebas axorciel eben, zogjer sxvadasxva profesiul i j gufebis mixedviT. aseTi midgoma amcirebs sxvadasxva riskis masStabebs, vinandan dazRveul i riskebi ufri erTgvarovania, Tumca SeiZl eba sakamaTo gaxdes Seesabameba Tu ara igi social uri dazRvevis principebs, da marTvis konteqstSi, gamoiwvevs Tu ara funqciebis dubl irebas da administraciul i xarj ebis zrdas.

daxmarebebis donebis finansuri usafrTxoeba

daxmarebebis donebis finansuri usafrTxoebis uzrunvel yofa unda ganxil ebodes rogorc kritikul i el ementi kerZo sistemebisTvis efeqturi debul ebemis SemuSavebis procesSi. xandazmul obis asakSi Semosavl is dagegvmisas, kerZo pirebma sami riskis sfero unda gaiTval iswinon:

- Sromis bazris riski;
- sainvesticio riski;
- infl aciis riski.

Sromis bazris riskebi moicavs yvel a gauTval iswinebel garemoebas, romel mac SeiZl eba SezRudos kerZo piris profesiul i saqmianoba da kariera. magal iTad, xandazmul obis asakSi saTanado uzrunvel yofis miRweva Znel ia dokumenturad

დასაბუთებელი დასაყმების, უვითელი სამუსაო სტაჯის ან უმუშევრობის შემთხვევაში. ამის მსგავსად, ადეკვატური სპენსიო დახმარების მისაღებად შემზრუნველობის გარემოებებში შეიძლება გაითვალისწინოს ისეთი გარემოებები, როგორც ინვალიდობა, ჯანმრთელობის პრობლემები ან ბავშვთა და ავადმყოფ მოვლა.

საინვესტიციო რისკი მოიცავს დანაზოგების ან ინვესტიციების ნაწილობრივ ან სრულ დაკარგვას, როგორც ბაზრის ცვალებადობის გამო, ასევე სპენსიო გეგმის ან მისი სპონსორის გაკოტრების შედეგად.

მაშინ, როცა ბევრი სახელმწიფო სპენსიო პროგრამა უზრუნველყოფს დახმარებებს, რომლებიც ინდექსირებულია ფაზებსა და ფაზებთან მიმართებაში, ინფლაციის რისკი ბევრ შემთხვევაში სპენსიო სისტემაში მთლიანად ეკისრება კერძო პირს, თუ კი ანუიტეტები არ არის ინდექსირებული ინფლაციასთან მიმართებაში.

თუ საინვესტიციო და ინფლაციის რისკი მხოლოდ კერძო პირს ეკისრება, უნდა ვივარაუდოთ, რომ შედეგად პენსიონერთა ჯგუფებს სურს იყნებინოს მარალი დონის უთანაბრობა და რომ საფრთხე შეეგმნება ხანძარს და სხვა საფრთხეებს მაშინ, როცა ეკონომიკური კეთილდღეობაა.

შედეგად უნდა უზრუნველყოს დახმარებების დონის ფინანსური უსაფრთხოება მარეგულირებელი ნორმების დარღვევების გარეშე.

ანგარიშგება

ინდობით არა ურთიერთობის, რომლებსაც ევალი ებათ გადაუვითელი ებების მიღება მთავრობაში, კერძო სექტორი და სამოქალაქო საზოგადოებათა ორგანიზაციები ვალდებული არიან თავიანთი მოქმედებების შესახებ ანგარიშს წარუდგინონ ყველა მონაწილე მოქალაქესა და ინსტიტუციურ მონაწილეს მხარეების წინაშე. ანგარიშგება შეიძლება შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ ფინანსური შედეგებით ან შეიძლება ფარავდეს როგორც ფინანსურ, ასევე საოპერაციო შედეგებს.

გაეროს სახელმწიფო მთავრობათა ანგარიშგების შესახებ განსაზრვავს ანგარიშგების სამიზანს:

- ფისკალური ანგარიშგება უზრუნველყოფს მოქმედი კანონებისა და დებულებების შესრულებას, ფინანსური დოკუმენტაციისა და ანგარიშების სიზუსტეს და რომ ისინი წარმოადგენს მთავრობის მიერ განხორციელებული ოპერაციების რეალურ შედეგებს; რომ ანგარიშები და მოხსენებები დროულად არის გამოყვებულნი და რომ ხარჯები კანონით განსაზრვული ასიგაციების დარღვევების გარეშე;
- მენეჯერთა ანგარიშგება, რომელიც აკცენტს აკეთებს მმართველობისათვის ინფორმაციის უზრუნველყოფის საფუძვლებზე, რაც უზრუნველყოფს ოპერაციების ეფექტურობას, ეკონომიურობასა და დანაკარგების თავიდან აცილებას;
- პროგრამის განხორციელების შედეგების ანგარიშს, რომელიც მოიტხოვს პროგრამის შედეგების ეფექტურობის ტვალსაზრისით, იმის დასადგენად თუ რამდენად არაა პროგრამა ან კონკრეტული საკმიანობა დასახული მიზნების მიხედვით.

im SemTxvevebSic ki, rodesac angariSgebis sistema damkvidrebul ia, rig qveyanebSi igi kargad ver funqcionirebs da ver asaxavs mosaxl eobis umetesobis interesebs. kidev ufro uaresadaa saqme umciresobaTa, qal Ta da RaribTa interesebis dacvis Tval sazrisiT.

xarjebis Semcireba

pensiebis done, nawil obriv, damokidebul ia sapensio sistemis administrirebis xarjebze. aRniSnuli administrirebis xarjebi sakmaod didi mocul obisaa da gansakuTrebiT mZimed awveba Sromis bazris yvel aze sust monawilebs. rac Seexeba dabali Semosavlis mqone kerZo pirebis danazogebis, aRniSnuli xarjebis xvedriti wili kidev ufro maRalia, vinaidan individualuri angariSebis administrireba fiqsirebuli xarjebis komponents Seicavs.

rogorc wesi, kerZo administrirebis sistemebis bevrad ufro maRali xarjebi aqvT, vidre efeqturi administrirebis mqone saxel mwifo sistemebis, da mosal odneli ufro maRali sainvesticio mogeba yovel Tvis ver axdens ufro didi mocul obis xarjebis kompensirebas. sistemaSi yvela monawileTa momavlis uzrunvel sayofad, unda Semcirdes xarjebi, romlebic Senatanebidan iqviTeba da, romlebic pirdapir da mniSvel ovan zegavl enas axdens kerZo pirebis mier Taviant angariSebze akumulirebuli Tanxebis mocul obasa da Sesabamisad, maT momaval pensiebze.

maregul irebeli baza da zedamxedveloba

iq sadac saxel mwifo Tavadar axorciel ebs sistemebis martvas, man unda SemoiRos maregul irebeli normatiuli aqtebi da paralel urad, Camoayal ibos mkacri zedamxedvelobis meqanizmebi, individualuri Senatanebis dasacavad xangrZilivi periodis manZilze.

maregul irebeli baza

maregul irebeli baza moicavs samarti ebrivi instrumentebis kompleqss, romlitac martvis institutebi aweseben valdebul ebebs an SezRudvebs sazogadoebaSi moqcevis wesze. socialuri uzrunvel yofis seqtorSi normatiuli aqtebis mtavari amocanaa daicvas am sistemebSi monawile adamiანი da gansakuTrebiT, maTi ufl eba samarti iანი da adeqvaturi daxmarebebis miRebaze da aseve, am sistemebis gadaxdisunarianobis uzrunvel yofa.

sapensio sistemebis maregul irebeli ma debul ebebma unda uzrunvel yon adeqvaturi odenobis pensiebis miReba sapensio asakis moqal aqeebis mier, romlebic muSaobis mteli periodis ganmavl obaSi ixdidnen Sesatanebs.

maregul irebeli normebi socialuri uzrunvel yofis seqtorSi unda pasuxobdnen sam Ziritad motxovnas: isini unda uzrunvel yofdnen an aumj obesebdnen samarti iანობის xarisxs moqal aqeebs Soris, uzrunvel yofdnen an aumj obesebdnen

dapirebuli socialuri uzrunvel yofis daxmarebaTa adeqvaturobis dones da uzrunvel yofdnen daxmarebebisa da dabandebuli saxsrebi finansur usafrTxoebas.

daxmarebebis finansuri usafrTxoeba unda ganxil ebodes rogorc kritikuli elementi kerZo sapensio sistemebisaTvis efeqturi maregul irebeli meqanizmebis SemuSavebaSi, vinaidan kerZo sapensio sistemebi xasiaTdeba mTel rigi finansuri riskebiT, romlebic saTanadod unda iqnes Tavidan acilebuli da romlebic saWiroeben mudmiv zedamxedvel obas. aq umTavresi mizania Sesatanebis gadamxdel Tacva im Sedegebisagan, romlebic mohyveba sponsoris gakotrebas, sapensio gegmis arasakmaris dafinansebas araswori teqnikuri da/an sainvesticio gadawyvetil ebemis miRebis gamo, mmarTvel Ta mier Tanxebis araswori gankargvis an daxmarebebis uzrunvel yofaSi monawile sxva finansuri organizaciebis mier nakisri val debul ebemis arSesrulebis gamo.

saxel mwi fo da kerZo sapensio seqtorebis regul irebis xarisxi moqmedebs araxol od yvela moqal aqeze, aramed qveynis ekonomikur konkurentunarianobazec. regul irebis xarisxs arsebiTi mniSvneloba aqvs ekonomikuri saqmianobisa da saxel mwifos efeqturi marTvisTvis.

sapensio sistemis kargi marTvis principebi - saxel mwifos pasuxismgebl obas, solidaroba, damakmayofil ebელი Semosavali, konsultaciebi da monawileoba, finansuri usafrTxoeba, xarjebis Semcireba, gamWvirvaloba, kanonos arSruleba da marTvis xarisxi - safuZvl ad unda daedos maregul irebeli bazis Camoyalibebas.

zedamxedvel oba

sapensio sistemebis gamarTuli funqcionirebisaTvis Sesabamisi maregul irebeli bazis Seqmna sakmarisi ar aris. sapensio fondebis unda imyofebodnen zedamxedvel obis qveS: mTavrobebma unda uzrunvel yon, rom mzardi kerZo seqtori, romelic sakuTar interesebs icavs, mTlianobaSi, asevakmayofil ebdes sazogadoebis moTxovnebs.

sapensio fondebis zedamxedvel oba unda ganxorciel des specialuri organos mier da unda moicavdes sam Ziritad aspeqts, kerZod: mosal odneli salicenzio saqmianoba, mimdinare monitoringi da inspeqtireba da problemebis gadawyveta sasamarTlo ganxilvisa da dajarimebis wesiT.

fondebis licenzireba, romelic aucilebelia maT mier saqmianobis dasawyebad, iTval iswinebs mTel rigi procedurebs. licenziebis gacemamde, fondebma unda warmoadginon mravali dokumenti imis dasadastureblad, rom isini akmayofil eben minimaluri kapitalis dones, rezervebis moTxovnas an sxva finansur kriteriumebs. fondis marTvis organizebis samarTlebrivi forma, biznesisa da marketingis gegmebi, sainvesticio politika da Sesabamisi personalis kvalifikacia yuradRebiT unda iqnes Seswavlili, raTa winaswar Sefasdes maTi Sesabamisoba kanoniT da debul ebepit dadgenil moTxovnebtan.

umetesad, zedamxedvel obis programebis mTavari mizania fondebis saqmianobis monitoringi. es moicavs saqmianobis or mTavar formas: sapsensio fondebis finansuri mdgomareobis angariSebis Seswavl a (gare Semowmeba) da Semowmebis ganxorciel eba adgil ze (Sida Semowmeba). adgil ze Semowmebebi xSirad zedamxedvel obis programis yvel aze xiluli el ementia. praqtikul ad, yvel a samarTl ebrivi sistema uzrunvel yofs zedamxedvel organoebis angariSebisa da sxva Sesabamisi masal ebis adgil ze Semowmebis ufl ebiT.

sanqciebis gamoyeneba sasamarTl o ganxil visa an dajarimebis miznebisatvis, Cveul ebriv, zedamxedvel obis programis yvel aze rTuli nawilia. zedamxedvel Ta kompetenciaSi Semaval i sanqciebi moicavs pirebis ganTavisufl ebas maT mier fondSi dakavebul i Tanamdebobebidan, maT samudamod mocil ebas sapsensio fondebis saqmianobaSi monawil eobisagan da aramizansewonil ad miCneul i operaciebis gauqmebas. danakargis kompensirebis, jarimebisa da ufro seriozul i probl emebis SemTxvevaSi sisxli s samarTl is sanqciebi Cveul ebriv aseve xel misawvdomia zedamxedvel obis organosatvis, Tumca amgvari zomebis miRebis ufl eba SeiZl eba maT ar hqondeT miniWebul i.

zedamxedvel obis organos unda gaaCndes saTanado maregul irebel i da iZul ebiTi zomebis gatarebis ufl eba, da sasurvel ia, rom mas hqonoda swrafi moqmedebis ufl eba kargad gansazRvrul i meqanizmebis Sesabamisad. amastan, zedamxedvel obis organos unda gaaCndes saTanado dacva mis winaarmddeg sasamarTl oSi sarCel is Setanis SemTxvevaSi. sasamarTl o procesis, gadaWarbebul i reagirebis, umoqmedobisa da Carevis riskebis Sesamcirebl ad saWiroa zustad gansazRvrul i ufl ebebi da obieqturi samarTl ebrivi baza.

daskvna

qmediTunariani sapsensio sistemis formireba mniSvel ovan rols TamaSobs social uri samarTl ianobisa da social uri integrirebis miznis miRwevaSi. rogorc kofi ananma aRniSna "kargi marTva Sesazl oa erTaderTi yvel aze mniSvel ovani faqtoria siRaribis Aarmofxvris da ekonomiyuri zrdis xel SewyobaSi".

sapsensio sistemebis kargi marTva xel s uwyobs am sistemebis qmediTunarianobis zrdasa da maT mimarT ndobis amaRl ebas. sapsensio sistemebis efeqturoba, faqtobrivad, kargi marTvis sakiTxia da mniSvel oba ara aqvs es sistemebi saxel mwifo Tu kerZo. sapsensio sistemebis efeqturobas, sinamdvil eSi, administrirebis efeqturoba gansazRvravs.

magram sapsensio sistemebis kargi marTva sakmaod rTuli amocanaa. igi moiTxovs saqmianobis gamWvirval obas, konkretul i qveynisatvis damaxasiaTebel Taviseburebebis gatval iswinebiT SemuSavebul da formirebul maregul irebel bazasa da efeqtur sazedamxedvel o organos da aseve, samoqal aqo sazogadoebis monawil eobis uzrunvel yofas warmatebul i sazogadoebis Camoyal ibebaSi.

sapensio sistemis marTvaSi arsebuli susti mxareebis aRmosafrxvel ad privatizacia yovel Tvis ar aris gamosavali: arsebul ma probl emebma SeiZl eba sxva formiT iCinos Tavi an sxva probl emebiT Canacvl des.

sxva sityvebiT rom iTqvas, rogor sapensio sistemas airCevs mTavroba - saxel mwifos Tu kerZos, nakl ebad mniSvnel ovania. sapensio uzrunvel yofis Tval sazrisiT, aq gadamwyvet faqtors kargi marTva warmoadgens.

saqarTvel osTvis, sapensio sistemebis qmediTunarianobis misaRwevad, qveynaSi mimdinare social uri, ekonomikuri da demografiuli gardaqmnebis konteqstSi, yvel aze seriozul amocanaa - efeqturi marTvis uzrunvel yofa.

darwmunebuli var, rom social uri uzrunvel yofis saerTasoris asociacias didi daxmarebis AaRmoCena SeuZlia misaRwevi miznebis gansazRvrisa da nebismeri saxis dokumentaciit uzrunvel yofis saqmeSi.

gisurvebT warmatebas!

danarTi II. social uri uzrunvel yofis da saxel mwifo pensi ebi s sakanomdebl o baza

*iraki i kopl ataZis, socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis direqtoris
prezentazia saerTaSoriso konferenciaze
"saxel mwifo sapensio sistema gardamaval etapze",
organizebul i saqarTvel os mTavrobis da
socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf) mier
Tbil isi, 2002 wl is 18-20 seqtemberi*

erT-erTi mniSvnel ovani probl ema, roml is winaSec dgas social uri uzrunvel yofisa da saxel mwifo sapensio sistema saqarTvel oSi, aris araadeqvaturi samarTI ebrivi da maregul irebel i baza, romel ic sabWouri memkvidreobisa da mimdinare finansuri sirTul eebis naerTs warmoadgens.

1998 da 2000 wl ebs Soris periodSi, saxel mwifo sapensio sistemasTan dakavSirebul i ramodenime kanonproeqti iqna SemuSavebul i. 1998 wel s, Sromisa da social uri dacvis saministrosTan arsebul i sapensio departamentis mier SemuSavda kanonebi saxel mwifo social uri dazRvevis, saxel mwifo pensiebisa da samedicino Semowmebis Sesaxeb. 1999 wel s, samuSao jgufma, romel sac saqarTvel os saxel mwifo ministris moadgile xel mZRvanel obda, moamzada winadadebebi saqarTvel oSi social uri da samedicino dazRvevis seqtoris reformisaTvis. samwuxarod, yvel a aRniSnul i dokumenti garkveul wil ad arareal urad afasebda saqarTvel os ekonomikis Sesazl ebl obebs.

2002 wl is dasawyisSi, saqarTvel os j andacvis, Sromisa da social uri dacvis saministrom da saxel mwifo gaerTianebul ma social uri uzrunvel yofis fondma, msolfio bankis social uri dacvis jgufTan mWidro TanamSromlobis gziT, SeimuSaves saval debul o social uri dazRvevisa da saxel mwifo pensiebis sakiTxTa maregul irebel i kanonproeqtebis axali paketi. es paketi Seicavs Semdeg kanonproeqtebs: "saval debul o social uri dazRvevis Sesaxeb", "saval debul o sadazRvevo pensiebis Sesaxeb" da "saval debul o social uri dazRvevis sistemaSi individual uri (personificirebul i) aRricxvisa da individual uri angariSebis SemoRebis Sesaxeb".

kanonproeqti saval debul o social uri dazRvevis Sesaxeb

aRniSnul i kanonproeqtis mizania, qveynis social uri sferos gardaqmna da misi dafuZneba sadazRvevo principebze; axali samarTI ebrivi bazis Camoyal ibeba da ganvitareba, romel ic gamiznul i iqneba mosaxl eobis saqarTvel os konstituciIT gaTval iswinebul i social ur dacvis ufl eebis ganxorciel ebase da Sesabamisad mosaxl eobis social uri dacvis real ur garantiebs uzrunvel yofaze. mocemul i kanonproeqti gansazRvravs samarTI ebriv, ekonomikur da saorganizacio safuZvl ebs mosaxl eobis saval debul o social uri dazRvevisaTvis.

kanonproeqti momzadda 2002 wl is 7 april is saqarTvel os prezidentis brZanebul eba # 156-is safuZvel ze "saqarTvel os social uri ganviTarebis koncepciiis real izaciis pirveli rigis RonisZiebebis Sesaxeb" da saqarTvel oSi Seqmnili axali ekonomikuri mdgomareobisa da saerTasoris gamocdilebis gaTval iswinebit.

aRniSnuli dokumenti iqneba CarCo kanoni, romelic daaregul irebs mxolod saval debulo social uri dazRvevis principebs qvemoT CamoTvilili mizezebis gamo Semosavlis dakargvis SemTxvevebTan mimarTebsi: a) asakis, SezRuduli SesaZleblobisa da marCenalis dakargvis gamo; b) droebiti Sromisuunaroba; g) orsuloba da mSobiaroba; d) bavSvis movla 1,5 wl amde e) umuSevrobis dazRveva; v) daxmareba dazRveuli piri gardacvalebis; z) janmrTelobis reabilitacia; T) saval debulo samedicino dazRveva.

social uri dazRvevis sistema aris universal uri sistema, romelic moicavs yvela ekonomikurad aqtiur muSaks, TviTdasaqmebul Ta da soflis meurneobis muSakTa CaTvilit da emyareba erTiani social uri dazRvevis Sesatanis (dReisaTvis, 33 procenti) saval debulo gadaxdas. muSakTa Sesatani dakavSirebulia individualuri xel fasis ganakveTTan, xoli TviTdasaqmebul ebi da fermerebi Sesatans Semcirebuli ganakveTiti xidian, romelic Seadgens 18 procentis da ganisazRvrebaveqyanaSi saSualo xel fasis donit.

martalia, kanonproeqti Seicavs zogad debulebs umuSevrobis dazRvevasTan dakavSirebit, saval debulo social uri dazRvevis sistemis nawilis saxit, magram misi SemoReba jer-jerobit gadaideba, vinaidan dRes, saqarTvel oSi, umuSevroba sistematuri xasiaTisaa da aracikliuri. amgvar vitarebsi, umuSevrobis dazRvevas arc ekonomikuri da arc socialuri riskis martvis gamarTleba ar gaaCnia. saSualo vadian perspeqtivasi, yuradReba gamaxvildeba umuSevrobis Tanabari odenobis daxmarebis uzrunvel yofaze, Sedarebit mokl evadiani periodisaTvis, maTTvis vinc samusao dakarga.

aRniSnuli sadazRvevo SemTxvevebis garda, kanonproeqti ganxilavs daxmarebebis SemoRebis sakiTxs janmrTelobis reabilitaciis, dazRveuli piri gardacvalebis da bavSvis 1,5 wl amde movlis SemTxvevebsi. Cveni Sefasebebis Tanaxmad, amdamtebiti programebis xarji fondis saerto sadazRvevo Semosavlebis 3 procentis Seadgens, romlis dafinanseba moxdeba Sesatanebis bazis mosalodneli gafarToebis xarjze, sesf-sTvis saval debulo Sesatanebis administrirebis funqciis gadacemis Semdeg, amrigad, sadazRvevo menius gafarToeba ar moitxovs saxel mwi fo biujetis gadaricxvebis Tu xarjebis ramdenadme gazrdas.

amJamad, nebismieri xel fasis ganakveTi eqvemdebareba social uri dazRvevis Sesatanis gadaxdas. kanonproeqts Semoaqvs social uri dazRvevis Sesatanebis baza, romel sac gaaCnia minimaluri da maqsimaluri xel fasis doneebi, qveyanaSi saSualo xel fasis procentiT gamosaxuli (magal itad, 65 procenti, rogorc minimumi da 1,000 procenti, rogorc maqsimumi). savaraudoa, rom es Seamcirebs Sesatanebis gadaxdisgan Tavisaridebis farTod gavrcelebul SemTxvevebs.

kanonproeqti ganixil avs saxel mwifosa da fondis val debul ebaTa erTmaneTisgan gamijvnis sakiTxS: saxel mwifo biuj etidan unda ganxorciel des sadazRvevo SemTxvevebs ardaqvemdebarebul i yvel a social uri daxmarebis dafinanseba. wel iwadSi amgvari daxmarebebis odenoba, saSual od, 86 milion lars Seadgens, maSin roca fondi, gegmiT gaTval iswinebul i gadaricxvis saxiT, saxel mwifo biuj etidan mxol od 47,3 milion lars iRebs. mocemul i kanonproeqtis Zal aSi Sesvl is Semdeg, arasadazRvevo daxmarebebis srul i dafinanseba saxel mwifo biuj ets daekisreba. Sedegad, fondi SesZl ebs TandaTanobiT dafaros 1998-2000 wl ebi s sapensio daval ianeba.

kanonproeqti saval debul o sadazRvevo pensi ebi s Sesaxeb

aRniSnul i kanonproeqti aregul irebs saval debul o sadazRvevo pensi ebs da Sesabamisad, ganasxvavebs yvel a arasadazRvevo daxmarebebs (iseTs, rogoricaa social uri pensi ebi, samxedro pensi ebi da a.S.), romel Ta daregul ireba, administrireba da dafinanseba cal -cal ke unda warmoebdes.

kanonproeqti daaregul irebs sapensio sistemis pirvel safexurs. ekonomikuri, instituciuri, finansuri da fiskal uri mdgomareoba saqarTvel oSi Sefasebul ia rogorc araxel sayrel i saSual o perspeqtivaSi meore safexuris (saval debul o, srul ad dafinansebul i, kerZo) warmatebiT SemoRebisaTvis. kanonproeqti ar iTval iswinebs pensiaze adre gasvl is an privil egirebul i daxmarebebis pirobebs (damatebiTi daxmareba pensionerTa konkretul i kategoriebisaTvis), raTa uzrunvel yofil i iyos saval debul o sapensio sadazRvevo sistemis qmediTunarianoba da yvel asaTvis xel misawvdomoba.

sapensio sistema dafuZnebul i iqneba pirobiT-dagrovebiT Sesatanebze, Tanabari minimal uri odenobis daxmarebebiT (pensi is sabaziso nawil i), roml ebi c garantirebul i iqneba yvel a monawil e pirTaTvis, roml ebi c minimal ur sapensio moTxovnebs daakmayofil eben. es saSual ebas miscems saqarTvel os, solidarobis principze damyarebul i minimal uri garantiis uzrunvel yofasTan erTad, ukeT daukavSiros erTmaneTs daxmarebebi da Sesatanebi.

saqarTvel os sesf-is mier ganxorciel ebul i aqtuarul i¹ anal izis safuZvel ze gansazRvrul ia sistemis Semdegi ZiriTadi parametrebi: sapensio asaki - 65 wel i, rogorc mamakacebisTvis aseve qal ebisaTvisac (qal ebisaTvis sapensio asaki 60 wl idan TandaTanobiT 65 wl amde gaizrdeba, naxevari wel i erT kal endarul wel iwadSi); minimal uri sadazRvevo staji - 15 wel i; ZiriTadi pensia - qveyanaSi wina wl is saSual o xel fasis 13 procenti. pensi is pirobiT-dagrovebiTi nawil i gaangariSdeba sapensio asakSi sicocxl is saSual o xangrZl ivobis gaTval iswinebiT, Tanabrad rogorc mamakacebisaTvis aseve qal ebisaTvis. pirobiTi kapital is val orizacia moxdeba yovel wl iurad, fasebis indeqsis mixedviT, romel sac daericxeba xel fasis saSual o mateba. igive meqanizmi iqneba gamoyenebul i ukve daniSnul i daxmarebebis indeqsirebisTvis, magram pirvel etapze maTi indeqsacia moxdeba pirobiTad, sesf-is xel T arsebul i resursebis fargl ebSi. savaraudoa, rom axal i sistemis pirobebSi

---

¹ sadazRvevo gamoTvl ebze dafuZnebul i (red).

social uri uzrunvel yofis da saxel mwi fo pensiebis sakanonmdebl o baza

---

saSual o Canacvl ebis koeficienti (saSual o pensia saSual o xel fasTan mimarTebaSi) 33 procenti iqneba.

sapensio dazRvevis Sesatanebi (dReisaTvis, 28 procenti) daiyofa or nawil ad: erTi dafaravs pensiebis ZiriTad nawils (romelic solidarobis Sesatanebeza dafuZnebuli), xolo meore aRricxuli iqneba individual ur angariSebze. mocemuli kanonproeqtiT Tavdapirvel ad gaTval iswinebulia 20+8 proporciit dayofa (aqedan, 20 procentuli punqti - solidarobis Sesatanebis nawilis dasafaravad, 8 procentuli punqti - individual ur angariSebze dasaricxavad). mosal odnelia, rom pirobit-dagrovebiti nawilis wili TandaTanobit gairdeba.

kanonproeqtis Zalasi Sesvl amde muSakTamier mopovebuli sapensio ufl ebebi, gadayvanili iqneba sawyis pirobit kapital Si, Semdegi parametrebis gaTval iswinebit: saSual o xel fasi axali sistemis SemoRebamde erTi wilit adre, samuSao stajis xangrZlivoba da Sesatanebis ganakvetis koeficienti, romelic axali sistemaSi gamoyenebuli procentuli punqtebis tolia, romlebsac iyeneben Sesatanebis gadasayvanad pirobit-dagrovebiti nawil Si (0,08).

individual uri samuSao staji dasaqmebul ebisatvis gansazRvruli iqneba sromis wignakebSi gakeTebuli Canawerebis safuZvelze. rac Seexeba fermerebsa da TviTdasaqmebul ebs, maT damatebit unda waradginon Sesatanebis gadaxdis damadasturebuli sabutebi. axali sistemis SemoRebis Semdeg, sadazRvevo staji gansazRvruli iqneba individual ur angariSebSi aRricxul monacemebeze dayrdnobiT.

Sromisuunarobis pensiebi gaicema pirveli (mZime) da meore (sakmaod mZime) kategoriebisatvis. dasaqmebis stajis minimal uri xangrZlivoba - 15 welia.

moqmedi sistemisgan gansxvavebit, romelic iTval iswinebs 100 procentian pensias marCenalis kmayofaze myofi TiToeuli ojaxis wevrisaTvis, axali sistema uzrunvel yofs damatebit Tanxas marCenalis dakargvis Semdeg mis kmayofaze myofi ojaxis wevrebisatvis, maTi raodenobis mixedvit, romelic daericxeba maT mier misaReb pensias. amave dros, gardacvili marCenalis kmayofaze myofi ojaxis TiToeuli wevri uzrunvel yofili iqneba garantirebuli minimumit.

kanonproeqti saval debul o social uri dazRvevis sistemaSi individual uri (personificirebuli) aRricxvisa da individual uri angariSebis SemoRebis Sesaxeb

saqarTvelos social uri uzrunvel yofis sistemis sadazRvevo principebze gadasvla aucileblad moitxovs muSakTad (dazRveul pirTa) da damqiravebelTa (damzRvevTa) aRricxvis, personificirebuli aRricxvis daregulirebas da individual uri angariSebis SemoRebas, rogorc yvelaze aprobirebuli da ganvitarebuli sistema. personificirebuli aRricxvis sistemis dafuZneba social uri dazRvevis amosavali wertilia.

mochemul i kanonproeqti mkafiod gansazRvravs saqarTvel os sesf-s funqciebs social uri sadazRvevo Sesatanebis amoRebaze, aRricxvasa da val orizaciaze kontrol is, monitoringisa da meTval yureobis ganxorciel ebaSi.

personificirebul i aRricxva moxdeba pirobiT-dagrovebiTi danazogebis angariSebis SemoRebisa da samuSao stajis, Semosavl isa da sadazRvevo Sesatanebis Sesaxeb swori da sruli informaciis uzrunvel yofis safuZvel ze. am informaciaze dayrdnobiT, gansazRvrul i iqneba sadazRvevo gasaceml is odenoba (pensia, daxmareba da a.S.). aRricxvis monacemTa baza uzrunvel yofs saWiro informacias sadazRvevo gasaceml is xarjebis dagegmvisaTvis, sadazRvevo Sesatanebis ganakveTis koreqtirebisa da sadazRvevo gasaceml ebis Sesaxeb monacemTa gaanal izebisaTvis.

kanonproeqti aRwers individual uri (personificirebul i) aRricxvis organizebis sistemas, ayalibebs dazRveul i piris individual uri angariSis damuSavebis wesebs, gansazRvravs dazRveul i piris Sesaxeb informaciis wardgenisa da Senaxvis wesebs muSakis, damqiravebl isa da TviTdasaqmebul is mier dazRvevisaTvis, ganxilavs dazRveul i piris, damzRvevis da mzRvevl is val debul eba-pasuxismgebl obas kanonis darRvevis SemTxvevaSi da gansazRvravs mxareTa Soris davebis mogvarebis wess.

kanonproeqti garkveul ad miuTitebs saqarTvel os moqmed sakanonmdebl o aqtebze, roml ebic aregul ireben monacemTa konfidencial urobis sakiTxs. kanonproeqtis gansaxorciel ebl ad, msolfio bankis programa uzrunvel yofs finansur daxmarebas 1,5 milioni aSS dol aris odenobiT. damatebiTi dafinanseba saxel mwifo biuj etidan saWiro ar aris.

mosaxl eobisaTvis informaciis uzrunvel yofa

amasTan, social uri reformebisaTvis logikuri dasabuTebis gansazRvris mizniT saWiroa sistemaSi struqturul i cvlilebebsadmi arsebul i midgomebis Sesaxeb sazogadoebis informaciit uzrunvel yofis strategiების SemuSaveba. am mizniT, saqarTvel os SeuZlia gamoiyenos sazogadoebis saganmanaTl ebl o kampaniebis warmatebul i model ebi, roml ebic ukve ganxorciel da sxva qveynebsi. es model ebi daexmareba saqarTvel os farTo sazogadoebisaTvis informaciis uzrunvel yofis saukeTeso gzebis moZiebaSi. saganmanaTl ebl o programebi, roml is miznebsi Sedis reformebis ganxorciel ebis aucil ebl obisa da maTi arsis ganmarteba, xel s Seuwyobda mosaxl eobis politiki nebis Camoyal ibebis procesis daCqarebas, Tu ki es programebi CarTul i iqneba saerTo strategiaSi reformis sawyis etapebze.

danarTi III. saqarTvel o: gardamaval i periodis dekada

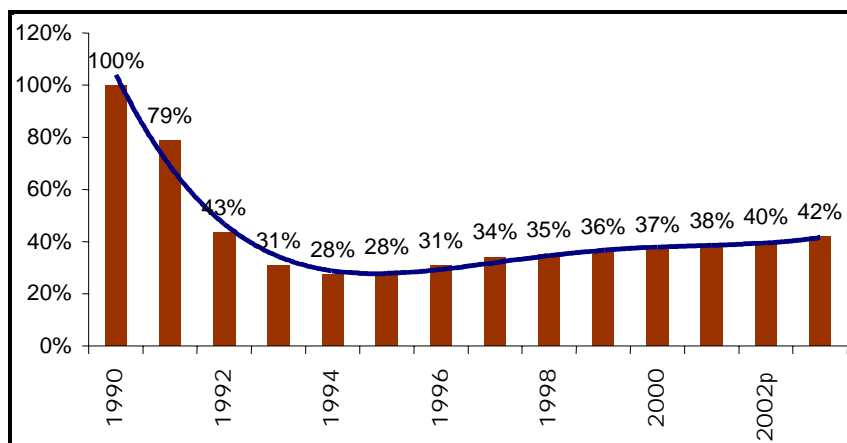
I eqso I ipartel iani, anal itikosi, kompania "Galt & Taggart Securities LLC"

dRes saqarTvel o warmoadgens gardamaval i ekonomikis mqone post-sabWour saxel mwifos. ssrk-s daSI is Semdeg qveyanam ZI ieri ekonomikuri vardna ganicada. dReisaTvis ekonomikuri reformebis gatareba da stabiluri ekonomikuri zrda krizisul i mdgomareobidan gamosvl is da dasavl eTze orientirebul i demokratiul i sazogadoebis formirebis erTaderT saSual ebas warmoadgens. aq, Cven warmodgenil i gvaqvs ukanasknel i wl ebSi qveynis ekonomikuri ganviTarebis mokle anal izi. aRsaniSnavia, rom ekonomikuri ganviTarebis arsebul i tendenciebi j er kidev Sorsaa sasurvel isagan, rac naTI ad Cans saqarTvel os finansuri bazris mdgomareobaze dakvirvebiT. Tumca, niSandoblivia, rom iseTi metad mniSvnel ovani seqtorebi, rogoricaa sabanko saqmianoba da kavSirgambul oba, zrdis Zalian maRal tempebs inarCuneben, rac safuZvel s gvaZl evs optimisturad ganvewyoT qveynis saSual o da grZel vadiani ganviTarebis perspeqtivis mimarT.

mTI i ani Si da produqti

90-ani wl ebis dasawyisSi ganviTarebul ma pol itikurma movl enebma zegavl ena moaxdines saqarTvel os ekonomikis ganviTarebis donesa da struqturaze. 1990-94 wl ebSi, sabWoTa kavSiris daSI is da qveyanaSi gaCaRebul i samoqal aqo omis Sedegad, qveynis mSp-ma mniSvnel ovani vardna ganicada. am periodis ganmavl obaSi, qveynis mSp 70 procentze metiT Semcirda, rac, yofil i sabWoTa kavSiris sxva qveynebTan SedarebiTac ki, dauj erebl ad didi ricxvia. Tumca, 1995 wl idan, saqarTvel oSi pol itikuri da ekonomikuri mdgomareobis daregul irebis Semdeg, mSp-s maCvenebel i stabil urad izrdeboda. ekonomikurma zrdam miaRwia maRal erT-niSna da or-niSna doneebis, Sesabamisad 1996 da 1997 wl ebSi. magram, 1998 wel s, ruseTis finansuri krizisis zemoqmedebis Sedegad, ekonomikuri zrdis tempi Senel da miuxedavad amisa, prognozirebadi ful ad-sakredito pol itika da saprocento ganakveTebis Semcireba, SeiZl eba miCneul iqnas sainvesticio procesis dawyebis, Sedegad ki qveynis ekonomikuri gaj ansaRebis procesis daCqarebis, sawyisad saqarTvel os ekonomikaSi.

nax. 1: mSp-is real uri zrda, 1990-2003 ww.

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, kompania "Galt & Taggart-is" prognozi

90-ani wl ebis dasawyisidan, MmSp-is struqtura Seicval a sofl is meurneobis sasargebl od, vinaidan mrewvel obis seqtori ufro mZime krizisul mdgomareobaSi aRmoCnda. es pirvel rigSi, ganpirobebul i iyo yofil i sabWoTa kavSiris qveynebis momwodebl ebsa da momxmarebel Tan arsebul i kontaqtetbis dakargviT da imiT, rom 90-an wl ebSi araregul arul ma energomiwodebam warmoebis normal uri procesis darRveva gamoiwvia. 90-ani wl ebis SuaSi, qveynis mSp-is TiTqmis erTi mesamedi sofl is meurneobis wil ad modioda. 2000 da 2001 wl ebSi mrewvel obis xvedriTi wil i Sesabamisad 20 da 19 procentamde Semcirda, ramac saqarTvel os sasofl o-sameurneo qveynis statusi mianiWa. dReisaTvis arakorporaciul i seqtori - mcire Sinameurneobebi - awarmoebs sasofl o-sameurneo produqciis TiTqmis 90 procentis, roml is mniSvnel ovani nawil i piradi moxmarebisatvis aris gankuTvnil i.

danarCeni sami seqtori, roml ebic sofl is meurneobis seqtorTan erTad, qveynis mSp-is or mesameds Seadgens, Semdegia: 1) mrewvel oba (el eqtroenergiis, bunebrivi airisa da wyal momaragebis CaTvl iT), 2) vaWroba da 3) transporti.

mrewvel oba, romel ic sididit meore seqtoria, mSp-is 27 procentis Seadgens. dargis daaxl oebiT meoTxedi sasofl o-sameurneo produqciis gadamuSavebaze modis da igi ar aris korporirebul i, rac niSnavs, rom warmoebul ia SinameurneobaTa mier. vaWrobis wil i mSp-s 12 procentze metia. bol o xuTi wl is manZil ze, misi wil i stabil uri rCeboda, radganac ruseTTan vaWrobis mocul obis Semcirebis kompensireba TurqETTan savaWro brunvis zrdis xarj ze moxda. saqarTvel os ekonomikaSi yvel aze maRal i zrda transportis seqtorSia dafiqsirebul i. misi wil i mSp-Si gaizarda 2 procentidan 1996 wel s 11 procentamde 2001 wel s.

2001 wel s momsaxurebis wil ma mSp-is 60 procenti Seadgina, maSin roca 1996 wel s igi mxol od 44 procenti iyo. amgvარი cvl il ebis mTavari mizezi transportis, kavSirgabmul obisa da finansuri momsaxurebis seqtorTa swrafi zrda gaxda. sagul isxmoa, rom finansuri momsaxurebis seqtoris xvedriTi wil i 1996 wl isdan dRemde samj er gaizarda.

2000 wl isagan gansxvavebiT, rodesac saqarTvel os sofl is meurneobam Zl ieri gval va ganicada, ramac am dargSi 13 procentiani vardna gamoiwvia, 2001 wel s sofl is meurneobis seqtors zomieri 5,6 procentiT zrda aRiniSna. Sesabamis periodSi mrewvel obis seqtorma wl iuri 2,7 procentiani vardna ganicada, Tumca ki 2001 wel s, transportisa (3,1 procenti) da kavSirgabmul obis (15 procenti) da samSenebl o (8 procenti) seqtorebSi stabil uri aRmasvl is Sedegad mSp-is real uri zrdis matebam 2,5 procenti Seadgina (2000 wel s 2,0 procentidan 2001 wel s 4,5 procentamde).

2002 wl is pirvel naxevarSi, mSp wl iur gamosaxul ebaSi, 4,2 procentiT gaizarda, rac sofl is meurneobis (3,5 procentiT), mrewvel obis (4,5 procentiT), transportis (6,7 procentiT), kavSirgabmul obisa (6 procentiT) da finansuri momsaxurebis (24 procentiT) seqtorebSi dafiqsirebul i zrdis Sedegia. Cveni gaangariSebiT, mSp-is real urma zrdam wl is ganmavl obaSi 4 procenti unda Seadginos, rac Cveni azriT, garkveul wil ad, sofl is meurneobisa da mrewvel obis seqtorebSi dabal i zrdisa da finansur da sakomunikacio seqtorebSi zrdis tempis Senel ebis Sedegia. 2003 wl isaTvis, Cvens mier gakeTebul i prognozi mSp-s 4,9 procentiT zrdasTan dakavSirebiT mrewvel obis zrdis tempis mcireoden matebas da sakomunikacio da finansuri momsaxurebis seqtorebSi zrdis tempebis Senel ebis tendenciebs Eemyareba.

grZel vadian perspeqtivaSi, vfiqrobT, rom qveynis stabil uri ekonomikuri zrda damokidebul ia sam faqtorze:

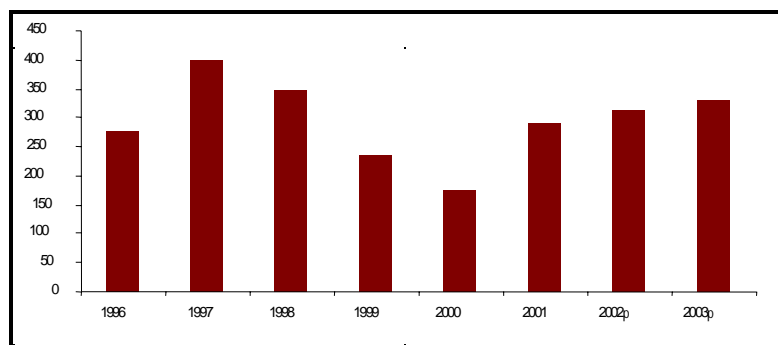
1. Investiciebis done da investiciebis zrda

pirvel i faqtori damokidebul ia makroekonomikur stabil urobaze, sakuTrebis ufl ebaTa dacvaze, kanonis Sesrul ebase da warmoebis ZiriTadi dargebis Liberal izaciaze. saprocento ganakveTebis Sencirebam, real ur gamosaxul ebaSi, SeiZl eba xel i Seuwyos investiciebis zrdas.

statistikis saxel mwifo departamenti ar aqveynebs saqarTvel os ekonomikaSi dabandebul i investiciebis saerTo mocul obis amsaxvel monacemebs. maSasadame, sainvesticio tendenciebis Sesaxeb informaciis erTaderT wyaros ucxouri investiciebis statistikuri monacemebi warmoadgens, roml ebic sagadamxdel o bal ansis nawil is saxiT qveyndeba. Tumca eqspertul Sefasebebze dayrdnobiT SeiZl eba vivaraudoT, rom ucxouri investiciebi qveynis ekonomikaSi dabandebul i investiciebis daaxl oebiT naxevars unda Seadgendes. aqedan gamomdinare, momaval i ekonomikuri zrda didwil ad iqneba damokidebul i Semdgom wl ebSi mozidul ucxouri investiciebis doneze.

nax. 2. wmi nda ucxouri investiciebi

(mil i oni aSS dol ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, kompania "Galt & Taggart-is" prognozi

bol o xuTi wl is ganmavl obaSi sainvesticio tendenciebi arasaxarbiel oa. garda imisa, rom investiciebis done, 2001 wel s, mSp-s sul raRac 9 procentis Seadgenda, Tavad sainvesticio nakadebis trendi arastabili iyo. mocemul i grafiki asaxavs ucxouri kapitalis nakadebs saqarTvel os ekonomikaSi. 1998 wel s investiciebis vardnaruseTis finansuri krizisis Sedegad l aris gaufasurebiTaa gamowveulia, xolo 2001 wel s dafiqsirebul i kl eba dabal i saprivatizacio Semosavl ebisa da 1999 wl idan ssf-s programis SeCerebis Sedegs warmoadgens Tumca fondis programis ganaxl ebam 2001 wel s ucxouri investiciebis saerto mocul obis momentali zrdagamoivvia.

2. sofl is meurneoba da masTan dakavSirebul i dargebi

sofl is meurneobasa da sasofl o-sameurneo produqciis gadamuSavebasTan dakavSirebul i gadamamuSavebel i mrewvel obis arakorparaciul nawil Si, korporirebul i seqtoris ganviTarebas ekonomikaTvis gadamwyveti mniSvel oba aqvs, Tu gaviTval iswinebT raoden didi wili ukavia am seqtors qveynis mSp-Si. mogebaze orientirebul sawarmota simcire aferxebs stabil ur zrdas am seqtorebSi da zRudavs investiciebs.

rogorc ukve avRniSneT, sasofl o-sameurneo produqciis 90 procentamde arakorparaciul seqtorge modis. bol o eqysi wl is ganmavl obaSi mocemul i macvenebli ramdenadme mniSvel ovani cvl il eba ar momxdara. Tumca, aRiniSneboda mcireodeni vardna arakorparaciul warmoebaSi, roml is wili umniSvel od Semcir da 29 procentidan 1996 wel s 27 procentamde 2001 wel s.

cxrili 1: korporaciul i da arakorparaciul i seqtorebis wili gadamamuSavebel i da samTo-mompovebel mrewvel obaSi (procenti)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002p	2003 pF
korporirebul i	71.5	72.9	72.4	74.2	78.7	72.6	70.2	70.1
arakorparirebul i	28.5	27.1	27.6	25.8	21.3	27.4	29.8	29.9
sul	100	100	100	100	100	100	100	100

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, kompania "Galt & Taggart-is" prognozi

Seni Svna: "p" ni Snavs prognozs

vfiqrobT, rom dargis korporirebul i nawil is ganviTareba Zal ian nel i procesia da saWiroebs demografiul , ekonomikur da sakanonmdebl o cvl il ebebs, maT Soris sasofl o-sameurneo savargul ebis Tavisufal i gasxvisebis daSvebas. Cveni pesimisturi prognoziT, am sferoSi garkveul i winsvl is miRweva Semdgom 5-7 wel iwadSi iqneba Sesazl ebel i.

3. energokrizisis daZl eva

pirvel adi energoresursebis ukmarisobiT gamowveul i energokrizisis Sedegad msxvil samrewvel o sawarmoebs el eqtroenergiisa da bunebrivi airis miwodeba SeuferxdaT. es mniSvnel ovani faqtori iyo, romel mac SezRuda qveynis ekonomikuri zrda, gansakuTrebiT samrewvel o seqtorSi. qveynis damokidebul ebam ruseTis energomatarebl ebis importze da ruseTTan pol itikuri urTierTobebis garTul ebam energetikis probl emis mogvarebaze uaryofiTad imoqmeda. axl o perspeqtivaSi navTobze fasebis Sencireba ramdenadme Seamsubuqebis probl emis simZimes. Tumca, am sakiTxis mosagvarebl ad grZel vadian perspeqtivaze gaTvl iT, mTavrobam ufro radikal uri zomebi unda miiRos rogorc Sida, aseve gare frontebzec. es gul isxmobs energetikis seqtoris sawarmoTa srul liberal izacias, energomiwodebis Sewyvetis daSvebas urCi gadamxdel ebisaTvis da amastan erTad, ruseTTan mol aparakebebis warmoebas da navTobisa da gazis saeqsporto mil sadenebis proeqtebis ganxorciel ebis Sedegad yvel a im upiratesobis srul ad gamoyenebas, roml iTac saqarTvel om SeiZl eba isargebl os rogorc tranzitul ma qveyanam.

infl acia

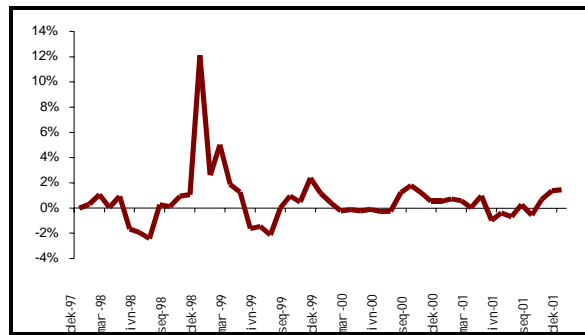
saqarTvel om 1997 wl idan 1998 da 1999 wl ebis gamokl ebiT, moaxerxa infl aciis SenarCuneba dabal i erTniSna macvnebl is fargl ebSi. sfi iT gansazRvrul ma infl aciam, 2001 wel s mxol od 3,4 procenti Seadgina. iseTi sustad ganviTarebul i sabazro ekonomikis mqone qveynisaTvis, rogorc saqarTvel oa, infl aciis esoden dabal i done saqarTvel os erovnul i bankis (seb-is) mier, ssf-isa da msofi io bankis mxardaWer iT, mkacri ful ad-sakredito pol itikis gatarebis Sedegs warmoadgens. 1998-1999 wl ebSi infl aciis donis mateba 11 procentamde gamowveul i iyo 1998 wl is bol os da 1999 wl is dasawyisSi l aris kursis dacemiT, rac importirebul saqonel ze fasebis zrdaSi aisaxa.

saqarTvel oSi infl acia wl is ganmavl obaSi sezonuri cval ebadobiT xasiaTdeba. es ganpirobepul ia samomxmarebl o kal aTis Semadgenl obaSi sasofl o-sameurneo nawarmis SedarebiT maRal i wil iT. zafxulis periodSi sfi-is kl eba sasofl o-sameurneo nawarmze fasebis sezonuri vardniT aixsneba.

Cveni prognoziT, 2002 da 2003 wel s infl acia Sesabamisad 5,9 da 6,7 procentis miaRwevs. 2002 wel s infl aciis donis zrda erTis mxriv, el eqtroenergiis safasuris matebiT da meores mxriv, sasofl o-sameurneo nawarmze fasebis stabil urobiT aixsneba.

Oveni azriT, grZel vadian perspeqtivaSi mTavroba infl aciis SenarCunebas 5 procentis fargl ebSi Secdeba. Tumca, ekonomikuri zrdis stimuli irebis mizniT, ful ad-sakredito politikis Serbil ebis Sedegad infl aciis done SeiZl eba gaizardos. Tu gaviTval iswinebT qveyanaSi moxmarebis dabal dones, savaraudod, saqarTvel os ekonomikuri zrda maRal maCvenebel s mxol od maRal i erTniSna infl aciis pirobebSi miaRwevs.

nax. 3: sfi (yovel Tviuri cvl il eba)
(procentebi)

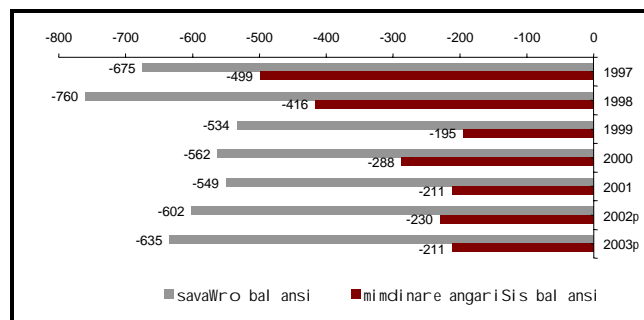

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, kompania "Galt & Taggart-is" prognozi

sagamxdel o bal ansi

bol o oTxi wl is manZil ze saqarTvel os sakmaod didi savawro deficiti hqonda, rac mTavrobis mier mkacri monetarul i politikis gatarebis Sedegia. 2001 wel s, importis mTli anma mocul obam 1,3 miliardi aSS dol ari Seadgina, xol o eqsportma - 810 milioni aSS dol ari. miuxedavad amisa, 2001 wl is monacemebis Tanaxmad, 1998 wel s dafiqsirebul i 760 milioni aSS dol aridan, savawro deficiti 549 milion aSS dol aramde Semcirda. es moxda 1998 wel s laris 38 procentiT gaufasurebis Sedegad, rac rusuli rublis - saqarTvel os erT-erTi umxvil esi savawro partnoris val utis kursis dacemam gamoiwvia. 1998 wel s laris gaufasurebisa da ruseTis krizisis sabol oo Sedegi iyo rogorc eqsportis, aseve importis mocul obebis vardna. Tumca, importis mocul oba ufro metad daeca imis gamo, rom ruseTidan Semotanil saqonel Tan SedarebiT, sxva qveynebidan importirebul i saqonel i saqarTvel oSi nakl ebad konkurentunariani gaxda.

nax. 4. saqarTvel os savawro da mimdinare angariSis bal ansi
(milioni aSS dol ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, saqarTvel os erovnul i banki, kompania "Galt & Taggart-i"

Cveni varaudiT, 2001 wel s miRweul i eqsportis mateba gagrZel deba Semdgomi ori wl is ganmavl obaSi da 2003 wl isaTvis, eqsportis mocul oba 987 milion aSS dol ars miaRwevs. Tumca, vinaidan momaval or wel iwadSi, mSp-is zrdis tempis mniSvnel ovani daCqareba mosal odnel i ar aris, Cven ar vel odebiT, rom gaumj obesdeba savaWro bal ansi, radganac savaraudoa, rom importis mocul obac gaizrdeba.

saqarTvel os 549 milioni aSS dol aris savaWro deficitis dafarva dadebiTi sagareo Semosavl ebis bal ansis da cal mxrivi gadaricxvebis xarj ze xorciel deba. es gadaricxvebi sagareo daxmarebebs da qarTul i diasporis mier Tavianti oj axebisTvis saqarTvel oSi gadmoricxul Tanxebis moicavs. es ukanasknel i ki mimdinare angariSis bal ansis mniSvnel ovan el ements warmoadgens, miuxedavad imisa, rom statistikis saxel mwifo departamentis SefasebiT, wel iwadSi, mxol od 150 milion aSS dol ars Seadgens. amis safuZvel ze bol o oTxi wl is ganmavl obaSi arsebiTi savaWro deficitis miuxedavad garkveul wil ad aixsneba val utis stabil uroba.

kapital is angariSis bal ansi dadebiTi iyo da 2001 wel s 285 milioni aSS dol ari Seadgina. angariSis mniSvnel ovani nawil i pirdapiri ucxouri investiciebis wil ad modioda, romel mac arsebul i proficitis 38 procenti Seadgenda. kapital is angariSis meore mniSvnel ovan nawil s samTavrobo da sabanko seqtoris sesxebi Seadgenda. 2000 wl isagan gansxvavebiT pirdapiri ucxouri investiciebi Sencirda 132 milioni aSS dol aridan 2000 wel s, 109 milion aSS dol aramde 2001 wel s, 2002 wel s, ucxouri investiciebis zrdis Sesazl ebl oba didwil ad damokidebul i iqneba mTavrobis saprivatizacio gegmebis ganxorciel ebaze kavSirgabmul obis, transportisa da energetikis seqtorebSi, Tumca amasTan dakavSirebiT Cveni prognozi ramdenadme pesimisturia. Tumca, ssf-is programis gagrZel eba, romel ic 2001 wl is ianvarSi ganaxl da niSnavs, rom saqarTvel o damatebiT dafinansebas miRebs ssf-sgan da aseve msofi io bankisgan. Cven agreTve vel iT msxvili qarTul i bankebis mier ucxouri sakredito xazebis gafarToebas. mTli anobaSi, Cveni prognoziT, 2002 wel s kapital is angariSis proficiti 7 procentiT gaizrdeba.

gacvl iTi kursi da ful ad-sakredito pol itika

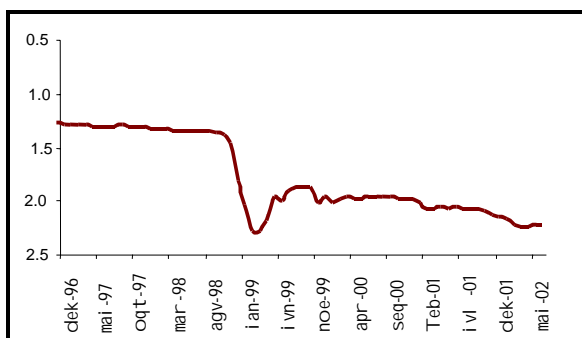
I lari – saqarTvel os erovnul i val uta, SemoRebul iqna 1995 wl is bol os, sawyisi gacvl iTi kursiT 1l ari/aSS dol ari. Tumca, I lari SemoRebidan arc Tu ise didi drois gasvl is Semdeg 30 procentiT gaufasurda. I laris kursi stabil uri rCeboda 1996 da 1997 wl ebis ganmavl obaSi, ris Semdegac, 1998 wl is oqtomberSi, kidev erTi vardna ganicada, amjerad 38 procentiT. es gamowveul i iyo rusul i rubl is mkveTri dacemiT da imiT, rom seb-s ar gaaCnda resursebi mimdinare angariSis deficitis dasafinansebl ad. 1998 wl is bol omde seb-ma met-nakl ebad moaxerxa sagareo zemoqmedebis Serbil eba da SeZlo kursis stabilizeba 1.8 lari/aSS dol arze. 1999 wl idan dawyebul i, seb-ma SezRuda intervenciebi saval uto bazarze, Sewyvita ful adi bazis Sencireba da SemoiRo mcuravi gacvl iTi kursis pol itika.

2001 wl is bol os, gacvl iTi kursi iyo 2.06 lari/aSS dol ari, rac miuTitebs 2001 wel s I laris 4,3 procentiT deval vaciaze. Sedarebisatvis 2000 wel s I lari 2 procentiT gamyarda, xolo 1999 wel s 7,8 procentiT gaufasurda.

1998-1999 wl ebisagan gansxvavebiT, 2000-2001 wl ebSi seb-i ucxouri val utis mxol od myidvel i iyo. es miuTiTebS gacvl iTi kursis bunebrivi bal ansis Camoyal ibebaze, vinaidan kl ebis tendenciis amsaxvel i mimdinare angariSis deficitis dafinanseba xdeba Semosul i ucxouri kapital is xarj ze.

2002 wl is pirvel naxevarSi seb-i agrZel ebda msgavsi midgomis ganxorciel ebas, vinaidan sagareo val is gadaxdebi moiTxovs ucxouri val utis rezervebis dagrovebas. Cven avRniSneT, rom seb-is ucxouri val utis rezervebma 2001 wl is bol os 159 mil ioni aSS dol ari Seadgina, rac 46 procentiT metia 2000 wl is bol osTan SedarebiT. ssf-is dafinanseba da Sida bazarze 35 mil ioni aSS dol aris Sesyidvebi aRniSnul i matebis mTavari wyaro iyo. rezervebis saerto mocul oba (sexsis special uri ufl ebisa da oqros maragis CaTvl iT) mxol od 47 dRis importis dafarvas Seesabameba, rac nakl ebia vidre Sesabamisi maCvenebl i dsT-s qveynebis umravl esobisaTvis. 2002 wl is 30 ivnisis mdgomareobiT, ucxouri val utis rezervebi 146 mil ion aSS dol aris tol i iyo, rac mcireodeni kl ebis amsaxvel ia. miuxedavad imisa, rom mocemul i ricxvi gacvl iTi kursis daucvel obaze miuTiTebS, vfiqrobT, rom seb-i SesZl ebs erovnul i val utis SedarebiTi stabil urobis SenarCunebas Semdgomi ori wl is manZil ze. ssf-is programis ganxorciel ebis ganaxl ebam xel i unda Seuwyos importis amJamindel i gadafarvis koeficientis SenarCunebas, importis mocul obis zrdis miuxedavad. 2002 da 2003 wel s, Cven varaudobT l aris gaufasurebas 9 da 8 procentiT, ris Sedegadac wl is bol os gacvl iTi kursebi, Sesabamisad 2,2 l ari/aSS dol ari da 2,4 l ari/aSS dol ari Seadgens.

nax. 5. gacvl iTi kursebi l ari/aSS dol ari

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

2001 wel s, ful is baza 14 procentiT gaizarda da M2 da M3 ful is agregatebma Sesabamisad 6 da 18 procentiT moimata. M3 ful is mul tipl ikatori 2001 wel s 1,75-mde gaizarda 2000 wel s arsebul i 1,68-dan. , es gamowveul i iyo sabanko depozitebSi 26 procentiani zrdiT. Sedegad 2001 wel s, M3-is zrda 1,34-er aRemateboda ful is bazis zrdas.

saqarTvel os ekonomika, romel ic mTl ianobaSi dol arizebul i iyo 1997 wl amde, sul ufro iyenebs l ars, rogorc angariSsworebis saSual ebas. es dadebiT zemoqmedebas axdens monetarul indikatorebze. meores mxriv, danazogebis mTavar instruments kvl avac aSS dol ari warmoadgens da am tendenciis Se cvl as didi dro sWirdeba. 2001 wel s, ucxouri val iutis depozitebi mTl iani depozitebis 86 percents

warmoadgenda. es miuTiTebS imaze, rom M3 mul tipl ikatori ufro swrafad izrdeba, vidre M2 mul tipl ikatori.

saqarTvel os ekonomikis didi nawil i monetarizebul i ar aris, rasac Sedegad mohyveba araful adi angariSsworebis sistemebis gamoyeneba. amaze miuTiTebS ful is brunvis siCqare (M3), romelic Zal ian maRal ia da 2001 wel s 9x Seadgina. Tumca, am indikatoris vardna (1999 da 2000 wl ebSi, brunvis siCqare, Sesabamisad 13x da 10x toli iyo) gviCvenebs, rom ekonomika ufro monetarizebul i xdeba. vTvl iT, rom es tendencia gagrZel deba 2002 da 2003 wl ebSi.

mSp-s mosal odnel i 3,9 procentiT zrdis da 5,9 procentiani infl aciis pirobebSi, Cven vvaraudoBT ful is bazis 12 procentiT matebas 2002 wel s. vfiqroBT, rom seb-i gaagrZel ebs mkacri ful ad-sakredito pol itikis gatarebas, rac zRudavs qveynis ekonomikuri zrdis potencial s. Cveni azriT, ekonomika saWiroebs stimuli rebas ufro liberal uri ful ad-sakredito pol itikis saxiT: magal iTad, l aris ufro mniSvnel ovani gaufasureba, 5 procentze meti infl aciis SesanarCunebl ad.

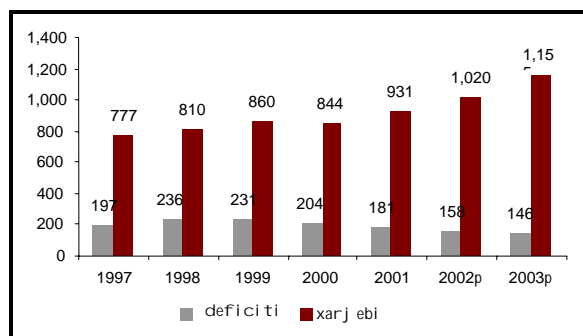
fiskal uri pol itika

saxel mwifo biuj etis Semosavl ebma 2001 wel s 749 mil ioni l ari Seadgina, rac mSp-is mxol od 11,5 procentia. aRniSnul i maCvenebel i arcTu ise damaimedebel ia, Tu gaviTval iswinebT rom igi Seicavs ucxouri grantebis mimdinare gadaricxvebs mTavrobisTvis. sabiuj eto Semosavl ebi mSp-is procentis saxiT wina wel Tan SedarebiT 2001 wel s 0,6 procentiT gaizarda, mTavrobis fiskal uri pol itikis mTavar warumatebl obas warmoadgens is, rom gadasaxadebis ukiduresad dabal i mobil izebis donis amaRl eba ar xerxdeba. Cven migvaCnia, rom saqarTvel os ekonomikis mniSvnel ovani nawil i, e.w. "Crdil ovani" ekonomika, daubegravi rCeba da es arsebiTad amcirebs mTavrobis finansur resursebs.

biuj etis xarj ebma 931 mil ioni l ari Seadgina, rac mSp-is 14,3 procentia. xarj ebi, rogorc mSp-is procenti, praqtikul ad ucvl el i darCa, (sul 0,2 procentiT gaizarda), ramac biuj etis deficit i 181 mil ion l aramde Seamcira, rac mSp-is 2,8 procentia (2000 wel s, 3,4 procentTan SedarebiT). Cveni azriT, biuj etis deficit is mTavari mizezia dabal i Semosavl ebi da aracval ebadi xarj ebi.

konsol idirebul i biuj etis doneze, saxel mwifos Semosavl ebis saerTo mocul obam 1,073 mil ioni l ari, xol o xarj ebma 1,260 mil ioni l ari Seadgina, risi Sedegic 187 mil ioni l aris deficit ia (mSp-is 2,9 procenti). Sedegad 2000 wel Tan SedarebiT roca deficit i mSp-is 3,6 procenti iyo, gvaqvs deficit is kl eba mSp-sTan mi marTebi T.

nax. 6. saxel mwifo biuj etis xarj ebi deficit Tan mimarTebaSi
(mil ion i l ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, finansTa saministro, kompania "Galt & Taggart-is" prognozi

Cveni prognoziT, Semdgomi ori wl is ganmavl obaSi biuj etis mdgomareoba miavl ovel i darCeba 2000 wl is situaciaTan. mTavrobam unda ganxorciel os sagadasaxado departamentis restruqturizacia, raTa miRweul iqnes winsvl a biuj etis Sesrul ebaSi, gansakuTrebiT biuj etis Semosavl ebi nawil Si. Cveni azriT, dabal ansebul i biuj etis miRwevis mizniT, sabiuj eto xarj ebi Sesakvecad Zal ian mcire SesaZl ebl oba arsebobs.

Cven wvraudobT, rom 2002 wel s, saxel mwifo biuj etis Semosavl ebi 862 mil ion l ars Seadgens, rac 2000 wel Tan SedarebiT, 15 procentiT zrdas wadmoadgens. es bevrad ufro konservatiul i maCvnebel ia, vidre biuj etis dagegmil i Semosavl ebi maCvnebel i (1,040 mil ion i l ari), romel ic gul isxmobs 39 procentian wl iur zrdas. 2002 wl is pirvel i naxevaris Sedegebi imaze miuTitebs, rom Cveni prognozebi ufro real isturia, vidre gegmiT gaTval iswinebul i maCvnebel i, vinaidan mocemul periodSi Semosaval ma 392 mil ion i l ari Seadgina, rac wl iuri gegmis 38 procentia. 2002 wl is meore kvartal Si, saSual o Tviuri mobil izebis donis 85 mil ion l aramde matebis SemTxvevaSic ki, wl is bol os garRveva 140 mil ion l ars Seadgens. maSasadame, Cven ar gamovricxavT, 2002 wel s biuj etis kidev erT sekvestrs, iseve rogorc 2000 wel s. Cveni SefasebiT, biuj etis deficiti 2002 wel s mSp-is 2,3 procentS Seadgens.

wina wl isagan gansxvavebiT, rodesac saxel mwifo biuj etis deficitis 61 procentis dafinansebas seb-i axdenda, 2001 wel s deficiti ZiriTadad sagareo wyaroebidan dafinansda; . deficitis 88 procenti sagareo wyaroebidan finansdeboda, maSin roca 2000 wel s sagareo dafinansebis wil i mxol od 18 procentS Seadgenda. 2002 wl is tendenciebi msgavs suraTs asaxavs, vinaidan Sida wyaroebidan deficitis 30 procenti, xol o sagareo wyaroebidan – 70 procenti dafinansda.

sagareo val i

saqarTvel os mTavrobis sagareo val ma 2001 wl is bol os, 1,6 mil iardi aSS dol ari Seadgina, rac mSp-is 51 procentia. val is ZiriTadi nawil is mokl evadianobamda misi momsaxurebis SezRudul ma SesaZl ebl obebma, 2000 wel s gamoiwvia TurqmeneTisa da ruseTis winaSe mTavrobis vadagadasul i daval ianebis dagroveba. sagareo val is ZiriTadi nawil i dagrovda 1997 wl amde da igi

saqarTvel o: gardamaval i periodis dekada

denominierebul ia aSS dol arebSi. 1998 wl idan sagareo val is dagroveba Sewyda. miuxedavad amisa, 1998 wel s gacvl iTi kursis koreqtirebis gamo 1999 wl idan adgil i hqonda val i/mSp-is Sefardebis mkveTr matebas .

cxril i 2. mTavrobis sagareo val i (periodis bol o)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
mTavrobis sagareo val i (milioni aSS dol ari)	1348	1,509	1,627	1,631	1,543	1,601
mSp-is procenti	44	42	45	57	51	51

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

safondo birJa

Infrastruqtura

fasiani qaRal debis Sesaxeb saqarTvel os kanoni gansazRvraS ZiriTad sakanonmdebl o bazas fasiani qaRal debis bazrisaTvis. igi ayal ibebs salicenzio pirobebs safondo birJisaTvis, central uri depozitarisTvis, sabrokero kompaniebsa da registratorebsaTvis.

fasiani qaRal debis erovnul i komisia (fqek), fasiani qaRal debis Sesaxeb kanonis Tanaxmad, mTavari maregul irebel i organoa, romelic meTval yureobas uwevs bazris yvel a monawil es. igi pasuxismgebel ia safondo birJis Licenzirebaze, central ur depozitarze, sabrokero kompaniebsa, registratorebsa da maT personal ze. igi aseve akontrol ebs mimdinare angariSebis gamoqveynebas. garda amisa, fqek-ma SeiZl eba gamoqveynos miTitebebi, romelic saval debul oa qveynis saaqcio sazogadoebesisaTvis iseve, rogorc birJis sxva wevresisaTvis. uwinares yovl isa, fasiani qaRal debis erovnul i komisia pasuxs agebs saaqcio sazogadoebes angariSebis, axal i fasiani qaRal debis gamosaSvebad saWiro prospeqtiebsa da safondo birJis savaWro wesebis gamoqveynebis standartebs SemoRebaze.

saaqcio sazogadoeba Ria tipis kompaniad iTvl eba, Tu misi aqciebis SeTavazeba saj ar od xdeba, rac niSnavs moyvanil i sami pirobidan nebismeri erTis arsebobs: 1) saaqcio sazogadoebas 100-ze meti aqcioneri hyavs; 2) sawesdebo dokumentebi ar gansazRvra ven aqcionerTa ricxvs 3) aqciebi daSvebul ia safondo birJaze.

yvel a Ria tipis saaqcio sazogadoebas unda hyavdes fasiani qaRal debis Licenzirebul i regulatori, reestrSi aqcionerTa registrierebsaTvis. amJamad, saqarTvel oSi moqmedebs Svdi Licenzirebul i regulatori da yvel a damoukidebel ia. saqarTvel oSi aqciebi material uri formiT ar arsebobs. sagulisxmoa rom es aris fasiani qaRal debis Sesaxeb kanonis moTxovna. aseT garemoSi, regulatoriebis roli da maTi damoukidebl oba metad mniSvnel ovania.

Ria tipis saaqcio sazogadoebis aqciebiT nebismeri operacia SeiZl eba ganxorciel des mxol od Licenzirebul i sabrokeros meSveobiT da registrierebul i unda iyos saqarTvel os safondo birJaze. dRes, arsebobs 17 sabrokero kompania, romel sac ufl eba aqvs awarmoos birJaze vaWroba.

saqarTvel os safondo birJa sabrokero kompaniebis mier dafuZnebul i arakomerციul i (aramomgebiani) saaqcio sazogadoebaa. amJamad, mas 38 wevri hyavs. saqarTvel os safondo birJa qarTul i aqciebisaTvis erTaderTi savaWro pl atformaa. safondo birJaze vaWroba 2000 wl is aprilidan daiwyo. rogorc ruseTsa da ukrainaSi, saqarTvel os safondo birJis el eqtronul i savaWro sistema SemuSavda USAID-is daxmarebiT da isetive tipisaa, rogoric ruseTisa da ukrainis savaWro sistemebi.

central uri depozitari Seiqmna brokerebs Soris angariSsworebis organizebis mizniT. Semorebul i savaWro wesebi da procedurebi uzrunvel yofs garantirebul gadaxdas da gamoricxavs garigebaSi monawileobaze uaris Tqmis Sesazl ebl obas vaWrobis dasrulebis Semdeg (savaWro sesia). central uri depozitari saqarTvel os safondo birJaze garigebebis gansaxorციel ebl ad oTxi sakl iringo bankidan erTerTs mimarTavs.

saqarTvel os safondo birJis wesebi ganasxvavebs kotirebul fasian qaRal debs da im fasian qaRal debs, roml ebic dasvebul ia vaWrobisTvis saqarTvel os safondo birJaze. saqarTvel os safondo birJaze vaWrobisaTvis dasasvebad arsebobs mxol od ori moTxovna: 1) reestrSi registracias unda awarmoebdes damoukidebel i regulatori; 2) emitentma unda awarmoos finansuri angariSgeba saqarTvel os sabuRal troprincipebis Sesabamisad. kotirebis moTxovnebi bevrad ufro mkacria. kotirebul i fasiani qaRal debi, dasvebis gansazRvrul pirobebtan erTad, unda akmayofil ebebdes Semdeg moTxovnebs:

- sawesdebo kapital i – aranakl ebi 100,000 aSS dol aris eqval entisa l arebSi;
- saaqcio sazogadoebis muSaobis periodi – aranakl eb 3 wl isa;
- momgebianoba – minimum 2 wl i bol o 3 wl idan;
- gamosvebul i aqciebis raodenoba – minimum 50,000;
- finansuri angariSgeba saerTaSoriso angariSgebis standartebis Sesabamisad.

kotirebul da dasvebul aqciebs Soris raime sainvesticio da savaWro sxvaobebi ar arsebobs. Tumca, kotireba miuTitebs ara mxol od imaze, rom kompania ufro didi zomisaa da finansurad SedarebiT stabil uri, aramed imazec, romkompaniis menejmenti mzadaa Seqmnas WeSmaritad gamWvirvale kompania. amastan, cxadia rom kotirebis moTxovnebi zogadad da kerZod, rentabel urobisadmi, dasavl etis standartebiTac ki metismetad mkacria, dRes-dReobiT, kotirebaze ganacxadi gakeTebul i aqvs mxol od saqarTvel os banks - qveyanaSi erTerT yvel aze msxvil komerციul banks.

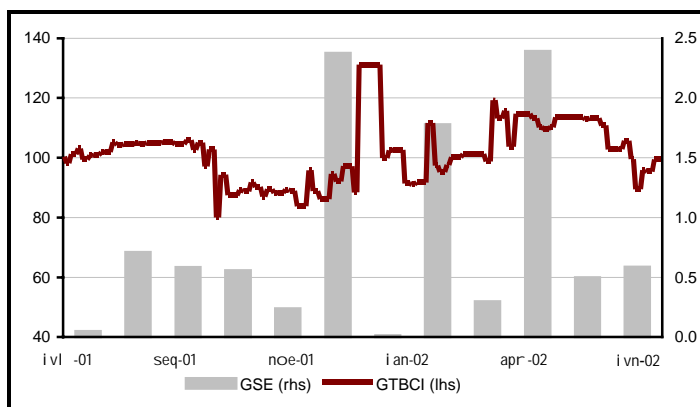
safondo bazris mdgomareoba

2001 wel i saqarTvel os safondo birJisaTvis metnakl ebad warmatebul i wel i iyo vinaidan vaWrobis moculoba 54,9 procentiT gaizarda wina - im wel Tan SedarebiT, rodesac vaWroba daiwyo da, 13,077,250 l ars miaRwia Tumca safondo birJis brunva sasurvel isgan jer kidev Sorsaa. 2001 wels birJaze savaWro mrunvam

mSp-is sul raRac 0,2 procenti Seadgina, xol o 2002 wl is pirvel i naxevis Sedegebi roml ebic, wl iur gamosaxul ebaSi, 35 procentiT vardnas asaxavda, kidev ufro damafiqrebel ia. Cveni azriT Zireul i gaumj obesebis gareSe, mocul obebis mniSvel ovani zrda mosal odnel i ar aris.

rogorc aRvniSneT safondo birJis funqcionirebaSi garkveul i winsvl a dafiqsirda, Tumca arc Tu ise mniSvel ovani: 2001 wel s 1,591 savaWro garigeba Sedga, rac 165-iT metia vidre 2000 wel s. Sedegad vaWrobis saSual o mocul obam 8,220 I ari Seadgina. Tumca, garigebaTa saSual o mocul oba erT savaWro sesiaze gaangariSebiT, dabal i darCa. (2001 wel s - 128,208 I ari, 2000 wel s - 73,654 I arTan SedarebiT). savaWro mocul obis msgavsad 2002 wl is pirvel naxevarSi mcireodeni vardna dafiqsirda vaWrobis saSual o mocul obebSi da es maCvenebel i 113,632 I aramde Semcirda.

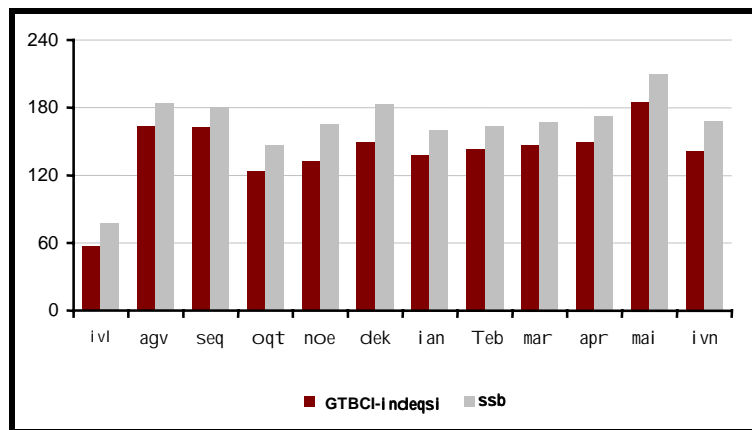
Nnax. 7. saqarTvel os safondo birJis savaWro mocul oba da gal t end Taggart bl u Cip indeqsi (GTBCI) (bol o 12 Tve)
(mil ion i I ari)

wyaro: saqarTvel os safondo birJa, kompania "Galt & Taggart-i"

saqarTvel os safondo birJaze vaWrobis dabal i mocul oba SeiZl eba bazris arasakmaris kapital izacias miwaweroT. 2002 wl is pirvel i naxevis bol os, es indikatori 167 milion I ars anu 2002 wl is mSp-is sul 2,4 procentis Seadgenda. es maCvenebel i ukiduresad dabal ia da Tu gaviTval iswinebT adgil obrivi bazris potencial s. vfiqrobT, rom igi 20 procentze dabal i ar unda iyos. saerTaSoriso Sedarebebi gviCvenebs, rom saqarTvel os bazars Semdgomi zrdisa da ganviTarebisatvis sakmao resursebi gaaCnia. sagul isxmoa, rom wamyvani adgil obrivi kompaniebis umetesoba daSvebul i ar aris saqarTvel os safondo birJis savaWro sistemaSi. Tu maTi aqciebi kotirebul i iqnebian saqarTvel os safondo birJaze, bazris kapital izacia advil ad gaizrdeba 1 miliard I aramde. cxadia, rom saqarTvel os safondo birJa fasiანი qaral debis deficits ganicdis, vinaidan iseTi mniSvel ovani seqtorebi rogoricaa momsaxurebis, transportis, mSenebl obisa da satel ekomunikacio seqtorebi ar arian warmodgenil i GTBC indeqsi - dRes-dReobiT, qveyanaSi, safondo bazris erTaderT indeqsi.

nax. 8. bazris kapital izacia (bol o 12 Tve)
(milioni lari)

wyaro: saqarTvel os safondo birJa, kompania "Galt & Taggart-i"

2001 wels, qarTul masainvesticio bankma "Galt&Taggart siquritim" SemoiRo "safondo indeqsi ("Galt & Taggart Blue Chip Index (GTBCI),) romelic Seicavs at aqcias. da warmoadgens bazris mdgomareobis indikators. Tumca indeqsi xasiaTdeba maRali cval ebadobit, rac SeiZleba advil ad aixsnas bazris ganuvitarebl obis da dabalilikvidurobis safuzvel ze. amis miixedavad GTBC indeqsi saqarTvel os safondo birJis funqcionirebis amsaxvel efeqtur instruments warmoadgens. . 2001 wels, GTBCI indeqsis Semadgenel aqciebze saqarTvel os safondo birJis garigebaTa saerto moculobis 85,6 procenti modioda. 2002 wl is 31 ivnisis mdgomareobit, am aqciebis wili saqarTvel os safondo birJis saerto kapital izaciaSi ki 84,5 procentis Seadgenda.

cxrili 3. GTBC - indeqsis struqtura

kompania	kodi	savaRo garigebis moculoba 2001 w. (lari)	fasis cvli eba 2001 w. (procenti)	sabazro kapital izacia (lari) 01/01/2002	Tavisufali brunvis koeficienti (procenti)	wona GTBCI - Si (procenti)
"el-i-es" Telasi	AEST	1,640	-23.1	81,147,886	0.09	0.23
saqarTvel os banki	GEB	4,871,737	113.3	32,000,000	47.60	48.82
gaerTianebuli qarTuli banki	UGB	222,783	-30.0	14,700,000	38.62	18.20
CarxmSenebeli	CHAR	119,702	2667.6	10,661,812	62.27	21.28
bagrationi-1882	BAGR	1,100	0.0	7,413,585	5.20	1.24
rustavcementi	RUCE	35,743	300.0	6,323,836	10.34	2.10
yazbegi	KAZB	10,599	25.0	2,702,938	42.70	3.70
univermaRI "Tbilisi"	UTB	5,500,010	-49.5	1,966,030	35.48	2.24
saqqal aqmSenobieqti	SQMP	21,838	-10.0	1,116,761	58.64	2.10
Tbilisis Tambaqos fabrika "qarTili"	TTFQ	90	28.2	1,038,900	3.16	0.11
sul				159,071,747		100

wyaro: kompania "Galt & Taggart-i"

saqarTvel os safondo birJaze maRal i xarixis aqciebis deficiti bazris dabal i likvidurobas ganapirobebs dReisaTvis savaWro garigebSi regul arul ad mxol od erTi aqcia - saqarTvel os banki monawil eobs, roml is wili, univermaR "Tbil isTan" erTad, 2001 wel s saqarTvel os safondo birJaze ganxorciel ebul i savaWro garigebbis mocul obaSi 79,4 procentis Seadgenda. 2001 wel s, saqarTvel os safondo birJaze vaWrobaSi monawil eobda 94 fasiანი qaral di ,2000 wel s ki 40, miuxedavad imisa, rom Sesabamisi periodis bol os, savaWro sistemaSi daSvebul i iyo 269 da 282 aqcia. aRsaniSnavia, rom 20-ze met savaWro garigebSi mxol od xuTi kompaniis aqcia (GEB, UTB, "saqqal aqmSenproeqti", "gaerTianebul i qarTul i banki" da "saqtransproeqti") monawil eobda. Cveni azriT, vidre saqarTvel os safondo birJis savaWro sistemaSi monawil eobas ar miireben warmatebul i qarTul i kompaniebi, bazris i likviduroba dabal i darCeba. aseve warmoebul i finansuri instrumentebis (derivativebis) magal iTad. ADR-ebis¹ msgavsi instrumentebis daSvebam SeiZl eba gazardos bazris i likviduroba.

---

¹ amerikul i depozitaris qvitrebi - sertifikatebi, roml ebiTac SeerTebul Statebis bazrebze vaWroben da roml ebiC warmoadgens aqciebSi ucxouri kompaniebis interess. ADR-ebi Seiqmna im mizniT, rom ucxoel ma emitentebma SesZl on SeerTebul i Statebis fasiანი qaral debis saregistracio moTxovnebis dakmayofil eba da investorTa mier dol arebSi dividendebis Segrovebis xel Sesawyobad. (sem-i)

ekonomi kuri gl osari umi

absol uturi upiratesoba
(Absolute advantage)

qveynis unari awarmoos ufro meti saqonel i vidre sxva qveyana awarmoebis resursebis igive mocul obisas (ix. fardobi Ti upiratesoba)

arasrul i dasaqmeba
(Under-employment)

ekonomi kuri situacia, rodesac muSaxel is miwodeba aWarbebs masze moTxovnas

auTsai deri (banki s)
(Outsider)

ara-i nsai deri

aqci a
(Share, Stock)

saxsrebis mopovebis mizniT saaqcio sazogadoebis mier gamoSvebul i grZel vadiani fasi ani qaRal di. aqci is myidvel i gadaxdil i ful is sanacvl od xdeba kompani is srul ufl ebiani TanamesakuTre, anu monawil eobs mis marTvasa da mogebaSi. (ix. fasi ani qaRal debi, obl igaci a, saxazino val debul eba)

Seni Svna: zogierT qveyanaSi, magal iTad did britaneTSi, si tyva stock gansxvavdeba mni Svnel obi T si tyva share-sagan, da aRni Snavs kompani is an saxel mwifos mier gamoSvebul grZel vadian sasexo val debul ebas.

bal ansis aRricxvis furcel i - bal ansi
(Balance sheet)

dokumenti, romel ic asaxavs firmis aqti vebisa da val debul ebebis mocul obas da struqturas.

biuj eturi SezRudva
(Budget constraint)

xarjebis SezRudva gamowveul i sxvadasxva mizeziT, magal iTad, Semosavl ebis simciriT.

gadasaxadebi
(Taxes)

begara dawesebul i saxel mwifos mier kerZo pirebis an sawarmoebis Semosaval ze an mogebaze (pirdapiri gadasaxadi), saqonl is gamoyenebze an momsaxurebiT sargebl obaze (iribi gadasaxadi) da qonebaze. saqarTvel oSi arsebul i ZiriTadi gadasaxadebia:

1. **sawarmos mogebaze gadasaxadi** (Profit tax);
2. **kerZo pirebis Semosaval ze gadasaxadi** (Personal income tax);
3. **damatebul Rirebul ebaze gadasaxadi** _ dRg (Value Added Tax). misi bazaa iuridiul i Tu fizikuri pirebis mier Seqmnil i damatebul i Rirebul eba _ sxvaoba saqonl is an momsaxurebis sarealizacio fassa da mis

warmoebasa da mowodebasTan dakavSirebul i material ur xarj ebisa;

4. **sabaJo gadasaxadi** (Customs duties) _ saxel mwifo biuj etSi saval debul o Senatani saqarTvel os sabaJo sazRvarze saqonl is gadaadgil ebisaTvis;
5. **aqcizi** (Excise) _ garkveul i saxis saqonl is moxmarebaze iribi gadasaxadi, romel ic CarTul ia am saqonl is fasSi;
6. **gadasaxadebi xel fasebis fondidan** (Payroll taxes) _ special uri saxel mwifo fondebis (j andacvis, socuzrunvel yofis da a.S.) mosakrebel i, roml is gadaxda damqiravebl isa da muSakis mier xdeba sawarmos xel fasebis fondidan, fiqsirebul i ganakveTiT.

(ix. sagadasaxado baza)

gamoSveba, warmoebis mocul oba
(Output)

saqonel i da momsaxureba warmoebul i garkveul i periodis ganmavl obaSi.

depoziti
(Deposit)

kerZo piris an sawarmos angariSi komerciul bankSi, romel zedac momxmarebel s SeuZl ia ful is an Cekebis ganTavseba da maTi gamotana bankis winaswar gafrTxil ebis pirobiT.

defl atori (mSp-is defl atori)
(Deflator - GDP deflator)

fasebis indeqsi, romel ic warmoadgens garkveul wels gamoSvebul i saqonl is Rirebul ebis fardobas sabaziso wl is fasebSi gamosaxul Rirebul ebasTan. mSp-is defl atori gansazRvravs damokidebul ebas nominal ur da real ur (sabaziso wl is) mSp-s Soris.

defl acia
(Deflation)

fasebis saerTo donis daweva. (ix. infl acia)

ekonomi kuri zrda
(Economic growth)

real uri gamoSvebis zrda.

erovnul i angariSebi
(National accounts)

drois garkveul periodSi (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi), erovnul i ekonomikis amsaxvel i statistikuri monacemebis erTobl ioba. kerZod, erovnul i angariSebi asaxaven qveyanaSi warmoebul i saqonl isa da momsaxurebis mTlian mocul obas da qveynis ekonomikuri aqtiurobis indikators warmoadgenen.

val debul eba (pasivi) (Liability)	<p>val i; pirovnebis an sawarmos gankargvaSi arsebul i saxsrebi da qoneba, romel zedac sxva mxares garkveul i pretenzia SeiZl eba gaaCndes.</p> <p>qveynis val utis sxva qveynis val utaSi gamosaxul i fasi, romel ic dadgenil ia am val utebis real uri msyidvel obiTi unaris gaTval iswinebiT.</p>
val utis gamyareba (kursis zrda) (Appreciation)	<p>saval uto bazarze val utis fasis zrda. (ix. val utis dacema)</p>
val utis dacema (kursis dacema) (Depreciation)	<p>saval uto bazarze val utis gaiafeba sxva val utebTan SedarebiT.</p> <p>SeniSvna: ekonomikur literaturaSi sityvas "Depreciation" SeiZl eba hqondes sxva mniSvnel obac _ cveTa, cveTis sabuRal tro asaxva, amortizacia.</p>
investicia (kapital dabandeba) (Investment)	<p>1. fizikuri qonebis, magal iTad qarxnis, manqandanadgarebis, SesaZenad gaweul i xarji. (real uri investicia)</p> <p>2. fasiანი qaRal debis, magal iTad aqciebis, SesaZenad gaweul i xarji. (finansuri investicia)</p> <p>SeniSvna: real uri investicia qmnis axal aqtivebs, e. i. zrdis qveynis sawarmoo potencial s; maSin rodesac finansuri investicia, ubral od, aqtivebis fl obis ufl ebis gadacemaa.</p>
insaideri (bankis) (Insider)	<p>bankis administraciul i muSaki an aqcioneri, misi oj axis wevri an masTan saqmiani interesebiT dakavSi rebul i piri. (sapi r. - auTsaideri)</p>
intel eqtual uri kapital i (Human capital)	<p>saerTo codna romel ic gamoiyeneba warmoebaSi. investiciebs intel eqtual uri kapital is gazrdaSi, anu sxvadasxva saxis gamokvl evebSi, Sedegad sdevs axal i, teqnikurad gaumj obesebul i produqciis warmoeba da ekonomikis efeqturobis zrda.</p>
intervencia (Intervention)	<p>ama Tu im ekonomikuri subieqtis erTjeradi intensiuri zemoqmedeba bazarze. magal iTad erovnul i bankis mier ucxouri val utis gayidvis mkveTri gazrda.</p>
infl acia (Inflation)	<p>fasebis saerTo donis aweva. (ix. defl acia)</p>

kal aTa
(Basket)

ama Tu im sidideTa kompl eqti, nakrebi, mag.:

1. **samomxmarebi o kal aTa** _ pirobiTi momxmarebi l is mier moxmarebul i saqonl isa da misTvis gaweul i momsaxurebis erTobl ioba;
2. **saval uto kal aTa** _ sxvadasxva qveynis val utis ama Tu im wesiT Seqmnil i nakrebi (ECU _ ekiu, evropul i saval uto erTeul i; SDR _ sesxebis special uri ufl eba; PPS _ msyidvel obiTi unaris standart i).

kapi tal dabandeba
(Investment)

ix. investici a.

kapi tal i
(Capital)

warmoebis material uri (fabrikebi, ofisebi, manqana-danadgarebi) da aramaterial uri ("nou-hau") saSual ebebis erTobl ioba.

kapi tal is dena
(Capital flight)

fondebis moZraoba adgil obriv ekonomikasa da gare samyaros Soris, dakavSirebul i fasiani qaRal debis an fizikuri aqtivebis yidva-gayidvasTan da saerTaSoriso sesxebTan.

kapi tal uri angariSi
(Capital account)

1. sagadamxdel o bal ansis nawil i, romel ic aRwers grZel vadiani aqtivebis yidva-gayidvasTan da kerZo seqtoris sesxebTan dakavSirebul saxsrebi moZraobas (ix. mi mdi nare angari Si)

2. erovnul i angariSebis nawil i, romel ic moicavs mTavrobis mier saxel mwifo infrastruqturis sferoSi (gzebi, skol ebi, saavadmyofoebi) gaweul xarj ebs da kerZo seqtoris real ur investiciebs.

l ikviduri aqtivebi (bankis)
(Liquid assets)

ful adi aqtivebi roml ebi c advil ad SeiZl eba iqnas gamoyenebul i angariSsworebi sTvis: oqro, bankis ful adi saxsrebi sal aroSi (l arebi da ucxouri val uta), sakorespondento angariSebi erovnul da ucxour val utaSi (maT Soris sazRvargareTac), saval debul o rezervebis angariSze arsebul i saxsrebi (Tu isini sakredito auqcionze nayidi kreditis uzrunvel yofas ar waroadgenen).

l orencis mrudi
(Lorenz curve)

raime sididis, magal iTad Semosavl ebis, ganawil ebis amsaxvel i mrudi. diagonal sa da l orencis mruds Soris moqceul i farTobis Sefardebas diagonal is qvemoT moqceul farTobTan ewodeba j inis (Gini) koeficienti. igi warmoadgens ganawil ebis araTanabrobis sazoms da

icvl eba nol idan (Tanabari ganawil eba) erTamde (absol uturad araTanabari ganawil eba).

M0	<p>svanairad _ "viwro ful i". monetarul TeoriaSi ful adi maragis erT-erTi sazomi (ful adi agregati), romel ic moicavs ful adi aqtivebis yvel aze likvidur nawils _ bankebis gareT arsebul naRd ful s. (ar moicavs im naRd ful s, romel ic rezervebis saxiT komerciul i bankebis sacavebSi inaxeba).</p>
M2	<p>svanairad _ "farTo ful i", moicavs M0-sa da komerciul bankebSi arsebul arasabanko da arasaxel mwifo depozitebs adgil obriv val utaSi. ganisazRvrebare rogorc ful i, romel ic, garkveul i periodis amowurvis Semdeg, SeiZl eba gamoyenebul iqnas angari SsworebisTvis.</p>
M3	<p>aseve, xSirad moixsenieba rogorc "farTo ful i"; moicavs M2-sa da mosaxl eobis ucxour val utaSi denomini rebul anabrebs komerciul bankebSi.</p>
makroekonomi ka (Macroeconomics)	<p>ekonomi kuri mecnierebis nawil i, romel ic swavl obs ekonomikas rogorc erT mTl ians da cdil obs daadginos fundamenturi ekonomi kuri cnebebis _ warmoebisa da dasaqmebis donis, fasebis saerTo donis ganmsazRvrel i ZiriTadi faqtorebi.</p>
material uri aqtivebi (bankis) (Fixed assets)	<p>Senoba-nagebobani, sameurneo inventari da maTze gaweul i kapital uri danaxarj ebi</p>
meoradi kapital i (bankis) (Secondary capital)	<p>material uri aqtivebis gadafasebis nawil i, miznobrivi fondebi, saimedo sesxebis Sesazl o danakargebis gaTval iswinebiT Seqmnil i rezervebi. (ix. pirvel adi kapital i)</p>
mi kroekonomi ka (Microeconomics)	<p>ekonomi kuri mecnierebis nawil i, romel ic swavl obs momxmarebl ebisa da firmebis qmedebas; aanal izebs sawarmoo faqtorebis, saqonl isa da momsaxurebis sabazro fasebsa da mocul obas. agreTve, ganxil avs SezRudul i ekonomi kuri resursebis ganawil ebis efeqturobas.</p>
mi mdi nare angari Si (Current account)	<p>1. drois garkveul monakveTSi (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) qveynis danarCen msofli iosTan sasaqonl o (xil ul i) da samomsaxureo (uxil avi) vaWrobis amsaxvel i</p>

	angariSi. (ix. sagadamxdel o bal ansi; savaWro bal ansi) 2. bankSi fizikuri piris Tu kompaniis moTxovnamde angariSi.
mimdinare aqtivebi (bankis) (Current assets)	I likviduri aqtivebi da bankis mier dafarvis erT Tvemde vadiT gacemul i sesxebi. agreTve bankis sxva moTxovnebi dafarvis erT Tvemde vadiT.
moTxovnebi (Claims)	finansuri aqtivebi, saxel dobr gacemul i kreditebi, saxazino da komerciul i Tamasuqebi.
monetarul i pol itika (Monetary policy)	ix. ful adi pol itika.
mwarmoebel Ta fasebis indeqsi _ mfi (Producer price index - PPI)	indeqsi romel ic asaxavs adgil obrivi mwarmoebl ebis mier sakuTar produqciaze dadebul i fasebis donis saSual o cvl il ebas. (ix. samomxmarebl o fasebis indeqsi)
mep-mTI iani erovnul i produqti (GNP)	drois garkveul monakveTSi (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) qveynis mSp-sa da sazRvargareTidan miRebul i winda Semosavl is j ami.
mSp - mTI iani Sida produqti (GDP)	drois garkveul monakveTSi, (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) adgil obrivad warmoebul i saqonl isa da gaweul i momsaxurebis j amuri ful adi Rirebul eba. (ix. erovnul i angariSebi)
nominal uri (Nominal)	gazomil i mimdinare fasebSi, infl aciis gauTval iswinebl ad. (ix. real uri)
obl igacia (Bond)	rogorc wesi, mTavrobis an komerciul i organi zaciis mier, sesxis aRebis mizniT gamoSvebul i, myari saprocento ganakveTis mqone, grZel vadiani fasiანი qaral di. (ix. aqcia, saxazino Tamasuqi).
pirvel adi kapital i (bankis) (Primary capital)	aqciebis real izaciidan miRebul i kapital i, kapi tal uri rezervebi (ganawil ebul i mogebis nawil i, romel ic gankuTvnil ia gauTval iswinebel i zaral is dasafaravad), gaunawil ebel i mogeba. (ix. meoradi kapi tal i)
real uri (Real)	gazomil i namdvil (sabaziso wl is fasebTan Sesadar) fasebSi, infl aciis gaTval iswinebi T.

sagadasaxdel o bal ansi (Balance of payments)	drosis garkveul monakveTSi, (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) qveynis danarCen msofli iosTan savaWro da safinanso urTierTobis amsaxvel i angariSi. igi Sedgeba ori ZiriTadi nawil isagan: mi mdi nare angariSi da kapi tal uri angariSi.
sagadasaxado baza (Tax base)	mTI iani ful adi fondi romel ic eqvemdebareba gadasaxadebis gadaxdas. magal iTad, saSemosavl o gadasaxadis baza aris am gadasaxads daqvemdeba-rebul i mTI iani Semosavl ebi, xol o mogebis gada-saxadis baza aris yvel a im mogebis j ami, romel ic am gadasaxads eqvemdebareba.
sagadasaxado fardoba (Tax wedge)	Tanafardoba damqiravebl is mier gaweul i mTI iani xarj ebisa daqiravebul is mier miRebul wmi nda xel fasis odenobasTan.
savaWro bal ansi (Balance of trade)	drosis garkveul monakveTSi, (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) danarCen msofli iosTan qveynis sasaqonl o (xil ul i) vaWrobis amsaxvel i angariSi. (ix. sagadamxdel o bal ansi ; mi mdi nare angari Si).
saval debul o rezervebi (Reserve requirements)	komerciul i bankebis saerTo aqtivebSi, rezervebis saval debul o proporcia, romel sac central uri banki awesebs. es Tanxebi uzrunvel yofen momxmarebl ebis yovel dRiuri moTxovnil ebis dakmayofil ebas da zRudaven kreditebis gacemas. saqarTvel oSi komerciul i bankebis es rezervebi inaxeba seb-Si.
sakorespondento angariSebi (Correspondent accounts)	bankebis angariSebi sxva bankebSi, roml ebi c gamoiyeneba klientTa saxel iT bankTaSor is angariSsworebaSi. maTi mocul oba damokidebul ia saangariSsworebo sistemis moqnil obaze da bankebis survil ze gascen sesxi.
samomxmarebl o fasebis indeqsi _ sfi (Consumer price index - CPI)	infl aciis sazomi indeqsi, romel ic warmoadgens samomxmarebl o saqonl is da momsaxurebis fiqsi-rebul i kal aTis nominal uri Rirebul ebis fardobas amave kal aTis sabaziso wl is fasebSi gamosaxul Rirebul ebasTan.
samuSao Zal a (Labour)	rogorc fizikuri (magal iTaT, manqanis awyoba), ise intel eqtual uri (magal iTad, maragis aRricxvis sistemis Seqmna) Sromis SenaZeni sawarmoo procesSi.

saprocento ganakveTi (Interest rate)	msesxebli s mier kreditorisTvis ZiriTadi val is garda gadasaxdel i Tanxa, gamoxatul i ZiriTadi val is procentebSi; ful adi resursebis gadacemis sabazro fasi.
sarezervo ful i (Reserve money)	aseve moixsenieba rogorc ful is baza an "Zi ieri ful i", Seicavs MO -sa da komerciul bankebSi arsebul sxvadasxva rezervebs. sarezervo ful is mocul obas uSual od central uri banki akontrol ebs.
saxazino Tamasuqi (val debul eba) (Treasury bill)	finansTa saministros an central uri bankis mier gamoSvebul i, gansazRvrul i saprocento ganakveTis mqone, mokl evadiani (erT wel ze nakl ebi) fasiani qaRal di, romelic wadmoadgens mTavrobis mier Tamasuqis mfl obel isagan sesxis aRebis damamtkicebel sabuTs. saxazino Tamasuqi erT-erTi instrumentia, romlis meSveobiTac central uri banki akontrol ebs mimoqcevaSi arsebul i ful is mocul obas. (ix. obli gacia)
social uri uzrunvel yofis sistema (Social Safety Net)	social urad nakl ebad uzrunvel yofil i fenebisTvis _ mcireSemosavl iani oj axebisTvis, umuSevrebisTvis, pensionerebisTvis, inval idebisTvis, martoxel a mSobl ebisTvis da a.S. daxmarebis aRmoCenis sistema.
saval uto rezervebi (Foreign currency (exchange) reserves)	ucxouri val utisa da oqros maragi, romelic gamoiyeneba sagadamxdel o bal ansis deficitis Sesavsebad.
steril izacia (Sterilisation)	ama Tu im ekonomikuri RonisZiebis Tanmdevi arasasurveლი efektis gabaTil eba sxva ekonomikuri RonisZiebiT. magal iTad, samTavrobo dakreditebis gazrdis Sedegad ful adi maragis zrdis Tavidan asacil ebl ad, erovnul i banki ucxouri val utis gayidviT amcirebs mimoqcevaSi arsebul i adgil obrivi val utis mocul obas.
ui medo sesxi (Bad loan)	gasesxebul i Tanxa, romlis ukan dabruneba aRar aris mosal odnel i (magal iTad, meval e gakotrda). aseTi sesxebi miekuTvneba xarj ebs da Camoiwereba.
far dobi Ti upi ratesoba (Comparative advantage)	qveynis unari ufro nakl ebi danaxarj ebiT awarmoos garkveul i saqonel i vidre meore qveyanam. (ix. absol uturi upi ratesoba)

fasiani qaRal debi (Securities)	kapital is mozidvis finansuri instrumenti. ZiriTadi fasiani qaRal debia: aqcia, obl igacia, Tamasuqi, saxazino val debul eba.
faqtorul i resursebi, warmoebis faqtorebi (Factors of production)	resursebi roml ebic gamoiyeneba firmebis mier saqonl is an momsaxurebis warmoebisas. gamoyofen sawarmoo faqtorebis sam ZiriTad j gufs: miwa, samuSao Zal a da kapital i.
faqtorul i Rirebul eba (Factor cost)	saqonl is an momsaxurebis Rirebul eba daxar- jul i faqtorebi resursebis gamosaxul ebaSi.
faqtorul i Semosaval i erovnul i Semosaval i (Factor income or national income)	an drois mocemul periodSi SinameurneobaTa saerTo ful adi Semosaval i miRebul i biznesiTvis faqtorebi resursebis mowodebis sanacvl od.
fiskal uri pol itika (Fiscal policy)	sagadasaxado-sabiuj eto pol itika. sagadasaxado sistemisa da saxel mwifo xarjebis struqturis saTanado marTviT qveynis ekonomikur aqtiurobaze zemoqmedebis meqanizmi.
ful adi baza (Monetary base)	ix. sarezervo ful i
ful adi pol itika (Monetary policy)	qveynis ekonomikur aqtiurobaze zemoqmedeba ful is mocul obis, dakreditebisa da saprocento ganakvetebis struqturis saTanado marTviT.
ful is mimoqcevis siCqare (Velocity of money circulation)	indeqsi, romel ic gviCvenebs Tu, garkveul i periodis gamnavl obaSi, saSual od ramdenjer gamoiyeneba angariSsworebisTvis TiToeul i ful adi erTeul i. gamoiTvl eba formul iT: $V = \frac{PY}{M}$, sadac, V aris ful is mimoqcevis siCqare; M _ ful is mocul oba (M2 an M3); Y _ real uri mSp; P _ mSp-s defl atori.
ful is mul tipl ikatori (Money multiplier)	sabanko sistemas, sadepozito angariSebze miRe- bul i Tanxebis gasesxebiT, axal i depozitebis Seqmnis (anu ful is gamnavl ebis) unari gaaCnia. ful is mul tipl ikatori aris am gamnavl ebis koeficienti. sem-Si ful is mul tipl ikatori gamoiTvl eba M2 -is an M3 -is sarezervo ful Tan Sefardebit. arsebobs misi gamoTvl is sxva gzebic. (ix. sarezervo ful i; rezervebi; saval debul o rezervebi)
Si nameurneoba	erT saerTo sacxovrebel farTobze da erTi

(Household)	საოჯახო ბიუჯეტი მცხოვრებ ადამიანთა ერთობლიობა.
გრაციის პერიოდი (Grace period)	კრედიტის დაბრუნების პერიოდი, რომლის განმავლობაში მოლოდინი პროცენტის განაკვეთის გადახდა არ არის.
ცრდილოანი ეკონომიკა (Black, grey, underground, shadow economy)	ფარული ეკონომიკური გარიგებების ერთობლიობა, რომლის არსებობის საფუძველი _ გადასახადების განთავსების არარაღიერი უკანონო დამალვის სურვილია.
ცენტრალური ბანკი (Central bank)	ყვეყნის მთავარი ბანკი, რომელიც მოქმედებს როგორც მთავრობისა და სხვა ბანკების ბანკი და პასუხისმგებელია ყველანაირი ფინანსური პოლიტიკის განხორციელებაში. საკრედიტო პოლიტიკის _ საკრედიტო სისტემის ეროვნული ბანკი (სებ).
შინური აქტივების ადგილი _ waa (Net domestic assets - NDA)	როგორც ვესი, ანუ ამ საკრედიტო დადებითების ადგილი საკრედიტო და ეკონომიკის ადგილი საკრედიტო მიმართ მოქმედებისა და ვალდებულებების სხვაობისა. სემსი, როგორც ვესი საუბარია საკრედიტო სისტემის ეროვნული ბანკის ვაა-ზე (ი. აქტივები, შინური აქტივები)
შინური უცხოური აქტივები _ wua (Net foreign assets - NFA)	როგორც ვესი, ანუ ამ საკრედიტო დადებითების უცხოეთის მდებარე საკრედიტო და საზღვარგარეთ განლაგებული ეკონომიკური საკრედიტო მიმართ მოქმედებისა და ვალდებულებების სხვაობისა.
ჯინის კოეფიციენტი (Gini coefficient)	ინტენსიური.
ჰიპერინფლაცია (Hyperinflation)	ზალიანთი ინფლაცია. ხშირად განისაზღვრება როგორც ინფლაცია რომლის ტვირი დონე, დროის ხანგრძლივი მონაკვეთის (ეკვივალენტი და მეტი) განმავლობაში, 50 პროცენტის შემდეგ.
PAYG (Pay-as-you-go) სისტემა	ამ სისტემის საპენსიო პროგრამები მთელს მოსახლეობას ახორციელებს. PAYG სისტემის საფუძველია მთავრობის მომსახურების აგრეთვე გადასახადების პენსიონერთათვის პენსიების გასაცემად. სისტემა მდგრადი მდგომარეობაშია, თუკი მთავრობის შემოსავლის რაოდენობა საპენსიო ვალდებულების დასაფარად გადახდის გადასახადს, რომლის განაკვეთი დამაზიანებელი არ იქნება. ეს სისტემა მომსახურებისა და

pensionerTa individual ur sapensio angariSebs ar iTval iswinebs; muSakis mier Sesatani gadasaxadebis ganakveTi ar aris dafuZnebuli im ganakveTze, romel sac konkretuli muSaki miiRebs pensiaze gasvlis semdeg, xolo xandazmulTa pensiebi ar aris dafuZnebuli konkretuli pensioneris mier Setanili gadasaxadebis odenobaze. **PAYG**-is sistema gansazRvruli odenobis sapensio daxmarebis sistemaa. gansazRvruli ganakveTis sapensio daxmarebis sistemebisTvis damaxasiaTebal ia pensionerebisTvis dabal i risk-faqtori da amave dros dabal i mogebac.

statistikuri danarTi

sarCevi *

cxrili A 3.1:	saxel mwifo biuj etis Semosavl ebi, 2002 w. I nax.
cxrili A 3.2:	saxel mwifo biuj etis xarjebis funqcionaluri da ekonomikuri kl asifikaciiT, 2002 w. I nax.
cxrili A 4.1:	saqarTvel os erovnul i bankis angariSebi
cxrili A 4.2:	komerciuli bankebis konsolidirebuli angariSebi
cxrili A 4.3:	monetaruli mimoxilva
cxrili A 5.1.1:	registrirebuli savawro balansi, 2002 w. I nax.
cxrili A 5.1.2:	registrirebuli savawro balansi, 2002 w. I nax.
cxrili A 5.2.1:	saqarTvel os registrirebuli eqsportis da importis struqtura, harmonizebuli sasqonli sistemis (HTS 96) mixedviT, 2002w. I nax.
cxrili A 5.2.2:	saqarTvel os registrirebuli eqsportis da importis struqtura, harmonizebuli sasqonli sistemis (HTS 96) mixedviT, 2002w. I nax.
cxrili A 6.1:	saaqcio sazogadoebebis dafuzneba mxareebis mixedviT, 2002 wl is 1 ivl isis mdgomareobiT
cxrili A 6.2:	mcire privatizacia regionebis mixedviT, 2002 wl is 1 ivl isis mdgomareobiT
cxrili A 7.1:	ekonomikuri statusi, 1998 w. I kv. – 2001 w. IV kv.

* cxrili is nomris pirveli cifri miuTitebs imaze, Tu romel TavsekuTvnis esa Tu is cxrili.

cxrili A3.1: saxl mwifo biuj etis Semosavl ebi, 2002 wl is pirvl i naxevari

(milioni lari)

	wl iuri gegma	wl is pirvl i naxevis gegma	wl is pirvl i naxevis faqtiuri Semosavl bi	gansxvavba	gegms Sesrul eba %	faqtiuri Semosavl ebi wl iur gegmasTan %	faqtiuri Semosavl ebi wina wel Tan %
sul Semosavl ebi da grantebi	928.6	448.543	381.95	-66.593	85.2	41.1	109
sagadasaxado Semosavl ebi	771.3	357.246	331.366	-25.88	92.8	43.0	106
central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi	573.7	264.104	244.729	-19.375	92.7	42.7	
saSemosavl o gadasaxadi	19.9	9.281	8.247	-1.034	88.9	41.4	98
mogebis gadasaxadi	9.6	4.531	3.924	-0.607	86.6	40.9	124
dRg	374.8	172.255	166.606	-5.649	96.7	44.5	108
<i>adgil obriv produqciaze</i>	203.5	94.412	92.815	-1.597	98.3	45.6	99
<i>importze</i>	171.3	77.843	73.791	-4.052	94.8	43.1	121
aqcizi	104.7	48.043	40.338	-7.705	84.0	38.5	103
<i>adgil obriv produqciaze</i>	27.1	12.637	10.059	-2.578	79.6	37.1	94
<i>importze</i>	77.6	35.406	30.279	-5.127	85.5	39.0	106
sabaJo gadasaxadi	59.2	27.426	21.163	-6.263	77.2	35.7	102
sxva gadasaxadebi	5.5	2.568	4.451	1.883	173.3	80.9	
1 % social uri gadasaxadi	5.5	2.568	2.923	0.355	113.8	53.1	
fiqcirebuli gadasaxadi			1.582				
arasagadasaxado Semosavl ebi	79.1	53.676	48.706	-4.97	90.7	61.6	158
special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebi	198.3	93.462	86.911	-6.551	93.0	43.8	101
social uri uzrunvel yofis fondi	156	73.613	70.693	-2.92	96.0	45.3	103
sagzao fondi	42.3	19.849	16.218	-3.631	81.7	38.3	97
grantebi	77.5	37.301	1.604	-35.697	4.3	2.1	23

wyaro; finansTa saministro

cxrili A3.2: saxel mwifobijetis xarjebi ekonomikuri da funqionaluri klasifikaciiT, 2002 wl is pirvli naxevari
(milioni lari)

	sul	xel fasi	miwlinebebi	socialuri anaricxebi	sxvasaqoneli daxureba	procentebis gadaxda	subsidiebi da mimdinare transfertebi	kapitaluri xarjebi	miznobrivi programebi	winda dakrediteba
saxel mwifos marTva	91.9	9.2	2.1	3.2	14.3		0.7	0.0	2.3	60.1
Tavdacva	17.0	4.4	0.3	0.2	8.2		3.8	0.0		
kanoniereba da wesrigi	37.9	14.9	0.4	1.4	9.1		12.1	0.1		
ganatleba	15.2	6.7	0.0	2.9	3.4		0.9		1.2	
landacva	16.7	0.7	0.0	0.2	0.6		9.1		6.2	
socialuri uzrunvel yofa	116.3	0.0		0.0	67.3		47.5	0.1	1.4	
sabino meurneoba	1.9	0.0		0.0	1.1		0.8			
kultura, sporti da religia	10.1	0.7	0.0	0.2	0.3		7.1	0.1	1.8	
energetika	12.6	0.1		0.0	0.0		12.4			
soflis meurneoba	3.0	1.7	0.0	0.8	0.2				0.2	
msenebloba da wiariseulis mopoveba	0.2	0.2	0.0	0.1	0.0				0.0	
transporti da komunikaciebi	19.6	0.1	0.0	0.0	1.0			18.5	0.0	
sxva ekonomikuri saqmianoba	1.1	0.6	0.0	0.3	0.1		0.0		0.2	
sxva xarjebi	113.0	0.0		0.0	0.6	64.0	32.2		0.0	16.1
sul	456.5	39.1	2.9	9.3	106.2	64.0	126.7	18.7	13.3	76.2

wyaro: finansTa saminstro

cxrili A4.1: saqarTvel os erovnul i bankis angariSebi
(aTasi I ari)

	2001 w.	2002 w.					
	wl iuri (1)	ian-02	Teb-02	mar-02	apr-02	mai-02	ivn-02
wminda saerTaSoriso rezervebi	-335,729	-363,822	-365,946	-368,539	-386,075	-388,686	-407,404
oqro	1,058	1,058	1,058	1,240	1,240	1,240	1,295
ucxouri val uta	331,803	334,294	334,674	328,613	320,195	321,691	320,243
ssf-s rezervebis gamoyeneba	-587,559	-618,555	-620,661	-613,335	-622,454	-626,561	-632,222
sxva ucxouri val debul ebebi	-81,031	-80,618	-81,016	-85,056	-85,056	-85,056	-96,721
wminda adgil obrivi aqtivebi	765,585	795,219	801,285	801,330	820,709	825,742	844,962
wminda moTxovnebi samTavrobo seqtorisadmi	739,129	750,264	757,859	730,654	742,995	747,865	746,563
wminda moTxovnebi central uri mTavrobisadmi	749,415	758,754	765,676	742,910	751,255	754,929	757,004
m/S central uri mTavrobis dakrediteba	767,625	776,925	786,625	767,625	770,625	773,625	782,322
wminda moTxovnebi sesf-sadmi (2)	-925	-983	-791	-732	-834	-527	-293
sxva arasabiuj eto fondebi (wminda)	-9,361	-7,507	-7,026	-11,524	-7,426	-6,537	-10,149
moTxovnebi ekonomikis sxva seqtorebisadmi	78,335	81,760	82,122	82,092	82,061	82,012	93,032
wminda moTxovnebi bankebisadmi	677	507	501	519	-441	419	12
sxva wminda aqtivebi	-52,555	-37,313	-39,198	-11,936	-3,906	-4,555	5,355
sarezevo fuli (M1)	429,857	431,397	435,339	432,791	434,634	437,055	437,557
erovnul i fuli mimoqcevaSi	365,669	361,839	369,189	361,629	366,022	365,492	363,913
k/b-s depozitebi	64,188	69,557	66,150	71,162	68,612	71,563	73,645
saval debul o rezervebi	53,300	55,815	57,844	57,613	59,571	58,803	61,046
naSTi k/b-s sakorespondento angariSebze	10,888	13,742	8,306	13,549	9,041	12,761	12,599

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

(1) gamoiangariSeba seb-is mier 1998 wl idan

(2) socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondi

cxრილი A4.2: კომერციული ბანკების კონსოლიდებული ანგარიშები
(ათასი ლარი)

	2001	2002					
	იანვარი (1)	იან-02	თებ-02	მარ-02	აპრ-02	მაი-02	ივნ-02
შედეგები	3,708	-9,102	-32,892	-16,365	-7,531	-14,973	-11,275
ოპრო	4	4	4	4	4	4	4
უცხოური ვალუტა	151,118	177,262	169,400	157,085	158,219	140,469	189,902
უცხოური ვალდებულებები	-147,414	-186,368	-202,296	-173,454	-165,753	-155,446	-201,181
შედეგები	379,887	399,787	426,777	427,432	417,693	417,107	432,874
ადგილობრივი კრედიტი	479,469	494,024	523,137	525,725	541,136	540,121	533,129
შედეგები სამთავრობო სექტორისადმი	-14,513	-21,106	-15,677	-10,181	-3,620	-11,739	-23,259
შედეგები ცენტრალური მთავრობისადმი	-2,415	-5,282	-3,125	1,371	7,997	1,609	-5,075
შედეგები ეკონომიკის სხვა სექტორებისადმი	493,982	515,130	538,814	535,905	544,755	551,860	556,387
სხვა შედეგები	-99,582	-94,237	-96,360	-98,293	-123,442	-123,014	-100,254
დეპოზიტები	383,595	390,685	393,884	411,066	410,162	402,134	421,599
დეპოზიტები ეროვნული ვალუტაში	54,989	56,358	55,063	59,794	61,930	65,412	59,596
დეპოზიტები უცხოურ ვალუტაში	328,606	334,327	338,821	351,272	348,232	336,722	362,003

წყარო: საკრედიტო და ფინანსური ბანკები

(1) გამოიყენებულია 1998 წლის მონაცემები

cxril i A4.3: monetarul i mimoxil va
(aTasi l ari)

	2001	2002					
	wl iuri (1)	ian-02	Teb-02	mar-02	apr-02	mai-02	ivn-02
wminda ucxouri aqtivebi	-332,021	-372,924	-398,838	-384,904	-393,606	-403,660	-418,679
oqro	1,061	1,061	1,061	1,243	1,243	1,243	1,299
ucxouri val uta	482,921	511,556	504,074	485,698	478,414	462,161	510,145
ucxouri val debul ebebi	-816,003	-885,542	-903,973	-871,845	-873,263	-867,064	-930,123
wminda adgil obrivi aqtivebi	1,064,466	1,108,247	1,144,757	1,142,256	1,151,284	1,152,529	1,185,429
adgil obrivi krediti	1,296,932	1,326,049	1,363,118	1,338,471	1,366,192	1,369,999	1,372,723
wminda moTxovnebi samTavrobo seqtorisadmi	724,616	729,159	742,182	720,474	739,375	736,126	723,304
wminda moTxovnebi central uri mTavrobisadmi	747,000	753,473	762,551	744,281	759,253	756,538	751,929
saxazino val debul ebebi	15,925	14,555	14,785	16,411	21,384	20,259	22,670
wminda moTxovnebi adgil obrivi mTavrobisadmi	-4,333	-3,221	-3,282	-3,676	-2,596	-4,429	-7,205
wminda moTxovnebi sesf-sadmi	-925	-983	-791	-732	-834	-527	-293
sxva arasabiuj eto fondebi (wminda)	-17,126	-20,110	-16,296	-19,399	-16,447	-15,455	-21,127
moTxovnebi ekonomikis sxva seqtorebisadmi	572,316	596,890	620,936	617,997	626,816	633,872	649,419
sxva wminda aqtivebi	-232,466	-217,801	-218,362	-196,215	-214,908	-217,470	-187,294
farTo ful i (M3)	732,445	735,323	745,918	757,352	757,678	748,869	766,749
farTo ful i ucxouri depozitebis gamokl ebiT (M2)	403,839	400,996	407,097	406,081	409,446	412,148	404,746
erovnul i val uta bankebis gareT (M0)	348,850	344,638	352,034	346,286	347,516	346,736	345,150
erovnul i val uta mimogcevaSi	365,669	361,839	369,189	361,629	366,022	365,492	363,913
naRdi ful i k/b-Si	-16,819	-17,201	-17,155	-15,343	-18,506	-18,756	-18,763
depozitebi erovnul val utaSi	54,989	56,358	55,063	59,794	61,930	65,412	59,596
depozitebi ucxour val utaSi	328,606	334,327	338,821	351,272	348,232	336,722	362,003

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

(1) gamoiangariSeba seb-is mier 1998 wl idan

cxrili A5.1.1: registrirebuli savallro balansi, 2002 w. I nax.
(aTasi aSS dol ari)

qveynebi	2002 w. I nax.		2001 w. I nax.	
	importi	eqsporti	importi	eqsporti
sul				
dsT				
somxeTi	5,158	10,036	7,310	6,237
azerbaijani	32,402	15,335	38,658	5,298
belorusi	429	436	1,109	546
yazaxeTi	2,727	941	2,631	2,812
yirgizeTi	64	58	135	-
moldova	75	48	87	64
ruseTi	66,349	24,081	49,887	40,696
tajikeTi	-	282	122	50
TurqmeneTi	7,938	11,446	7,398	14,419
ukraina	22,981	4,415	28,021	5,085
uzbekeTi	222	1,335	1,091	333
evrokavSiri	90,348	29,319	97,040	29,663
avstria	6,035	92	6,081	495
belgia	3,232	1,002	3,875	6,575
fineTi	3,706	300	2,459	335
dania	1,115	-	8,365	-
safrangeTi	6,111	1,171	10,334	196
germania	27,730	2,474	34,806	4,004
saberZneTi	4,387	2,199	1,772	1,582
irlandia	244	72	646	-
italia	17,517	3,598	8,917	5,455
l uqsemburgi	83	-	112	-
niderlandebi	5,581	2,134	4,555	2,504
portugal ia	333	21	568	76
espaneTi	981	371	847	879
SvedeTi	2,805	12	993	710
gaerTianebuli samefo	10,488	15,873	12,710	6,852

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

cxrili A5.1.2: registrirebul i savaWro bal ansi, 2002 w. l nax.
(aTasi aSS dol ari)

qveynebi	2002 w. l nax.		2001 w. l nax.	
	importi	eqsporti	importi	eqsporti
sxva qveynebi				
avstralia	246	51	251	16
al Jiri	-	-	-	241
angola	0	0	-	-
arabebis gaertianebuli saemiroebi	2,783	1,766	3,780	121
argentina	-	-	10	0
avRaneTi	0	0	2	0
aSS	16,224	2,669	18,442	3,066
bangladeSi	0	9	-	-
bahams k-bi	3,062	0	266	227
belizi	0	20	-	-
butani	1	11	10	0
bosnia	0	25	0	3
brazilia	6,719	0	1,352	3
bulgareTi	7,171	107	5,572	143
gambia	2	2,446	-	-
gana	0	73	-	-
gibrartari	246	2,713	248	464
gvinea	0	15	0	46
kolombia	30	3	18	-
kviprosi	589	33	1,128	63
Cexeti	1,764	239	1,244	201
ekvadori	425	0	373	0
egipte	35	4	23	3
estoneTi	98	19	27	0
ungreTi	2,272	10	2,853	253
indoeTi	2,020	254	854	3,086
indonezia	100	0	2,234	15
irani	3,844	1,732	2,239	1,914
islandia	0	0	27	0
israeli	590	198	260	341
iamaika	-	-	3	0
iaponia	3,430	651	1,306	961
iordania	0	41	0	116
kanada	128	12	206	13
koreis sax. respublika	258	0	8	0
koreis resp.	197	617	387	25
kuba	0	-	-	-
libani	186	0	1,270	11
latvia	421	151	600	220
libia	2	0	-	-
lihtenSteini	16	0	116	67
litva	555	1,178	3,893	1,659
maroko	-	-	18	0
malavi	94	0	138	0
malazia	0	0	53	2
malta	0	28	-	-
makedonia	28	5	34	25
mavritania	144	0	28	0
monako	1	0	-	-
mongol eTi	0	162	0	80
meqsika	-	-	2	0
mozambiki	-	-	0	5
norvegia	143	3	95	0
axალიze landia	170	0	455	0
niuei	1,154	0	1,146	15
pakistani	0	5	-	-
panama	0	182	-	-
peru	46	6	-	-
poloneTi	1,520	141	1,886	479
filipinebi	49	0	0	20
rumineTi	2,221	0	4,684	385
saudi arabeti	25	0	2	22
san-marino	0	1	3	0
singapuri	343	29	103	21
slovakeTi	320	0	338	1
slovenia	1,305	9	4,763	3
saxreTafrika	44	3	12	58
Sri-lanka	49	15	51	0
Sveicaria	6,190	7,710	6,220	9,117
CineTi	2,355	510	1,711	482
siria	171	431	228	252
taivani (CineTi)	261	1	174	0
tanzania	-	-	4	0
tailandi	308	2	4	0
tonga	-	-	11	0
tunisi	-	8	-	-
Turqeti	44,997	25,355	53,147	34,715
vietnami	22	3	22	0
virjiniis k-bi	1,809	0	206	20
iugoslavia	214	5	237	5
zambia	-	15	-	-
xorvatia	2,359	0	128	0
zimbabve	250	0	583	0
hondurasi	-	-	147	0
hong-kongi (CineTi)	93	0	255	1

wyaro: statistikis saxel mwiFo departamenti

cxrili A5.2.1: saqarTvel os registrirebuli eqsportis da importis struqtura, harmonizebuli sasaqoni o sistemis (HTS 96) mixedvit, 2002 w. I nax.
(aTasi aSS dol ari)

HTS	importi	eqsporti
01 - cocxali pirutyvi	229	2
02 - xorci da xorcis subproduqtebi	6,479	733
03 - Tevzi, kiborCxali ismagvari, mol uskebi da sxv.	889	63
04 - rZe da rZis produqtebi, frinvel is kvercxo, natural uri Tafli, cxovel uri warmoSobis sxva sasursaTo produqtebi	2,116	153
05 - cxovel uri warmoSobis sxva produqtebi	12	0
06 - cocxali mcnare, mcnareebis bol qvebi da Zirebi, soko, dakrefili yvavilebi da sxv.	118	8
07 - bostneuli	1,205	415
08 - nayofi da kakali, citrusebis an barCeuli kul turebis kani da qerqi	1,499	2,899
09 - yava, Cai, sanelebi	841	2,503
10 - pur-marcvileuli	8,720	3,018
11 - fqvili - burRული მრეწველობის პროდუქცია; კერი; სახამებელი; ინულინი; პურისა და სხვა	4,643	-
12 - zeTovani nayofi da Tesli; sxva Tesli, nayofi da marcvალი; სანკურალი და ტექნიკური დანიშნულების მცენარეები; კალი და ფურაჯი	164	434
13 - fisebi da bal zanebi, mcnareული მშენებელი და ექსტრაქტები	126	11
14 - dawnuli nakeTobebis dasamzadebeli mcnareული warmoSobis მასალი; მცენარეული warmoSobის სხვა პროდუქტები, რომლებიც არ არის მიწებულნი ან სხვა ადგილას	21	5
15 - cxovel uri da mcnareული warmoSobის ცხიმები და zeTები; მათი დასის პროდუქტები; დამზადებული საკვები ცხიმები; cxovel uri an mcnareული warmoSobის ცხილი	3,731	32
16 - xorcis, Tevzისა და kiborCxალი ასმაგვართა, მოუსებისა და zRვის სხვა უხერხულთა ნაწარმი	1,385	13
17 - Saqარი და Saqრის საკონდიტრო ნაწარმი	13,589	314
18 - kakao და მისი ნაწარმი	2,238	153
19 - purის მარცვლის, ფქვილის, კრახმლისა და rZის ნაწარმი; ფქვილის საკონდიტრო ნაწარმი	2,017	62
20 - bostneული, nayofის, კაკლისა და მცენარეთა სხვა ნაწილების გადამამუშავების პროდუქტები	979	599
21 - სხვა სახის საკვები პროდუქტები	3,009	220
22 - ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელები და ზმარი	1,183	22,701
23 - გემო-კვების მრეწველობის ნარჩენები; მზა საკვები ცხველები და სხვა	455	-
24 - Tambaqo და Tambaqos სამრეწველო შემცველები	12,384	564
25 - მარილი; გოგირდი; მიწა და კვანძი; საბაზაქსო მასალი; კირი და ცემენტი	2,494	277
26 - მადანი, ვიდა და ნაწარი	27	8,556
27 - მინერალი ნაწარმი, ნავთობი და მათი ამოჭრის პროდუქტები; ბიტუმი და ნივთიერებები; მინერალი ნივთიერებები	81,220	6,488
28 - არაორგანული ქიმიური პროდუქტები; ზვირფასი და ისვიატილიტონები, რადიოაქტიური ელემენტების ან იზოტოპების ორგანული და არაორგანული სენარტები	2,059	2,848
29 - ორგანული ქიმიური სენარტები	739	13
30 - ფარმაცევტული პროდუქტები	24,399	1,517
31 - სასუბები	146	7,385
32 - სატრამპლავი და სარეაქტიული ექსტრაქტები; ტანი და მისი წარმოებული; სარეაქტიული, პიგმენტები და სხვა სარეაქტიული ნივთიერებები; მელანი (ტოპოგრაფიული და სარეაქტიული)	1,221	142
33 - eTerzeTები და რეზინოიდეები; პარფიუმერიის, კოსმეტიკისა და ტუალეტის სასუბები	3,646	515
34 - საპონი, ზედაპირული აქტიური ორგანული ნივთიერებები, სარეაქტიული სასუბები, საპოქი მასალი, ხელიანი და მზა საწებლები, საშენი და საპირი ები და სასუბები, საწებლები და მისი მსგავსი ნაწარმი, საწებლები, პლასტიკური, კბილის სანკურალი და საწებლები	2,291	44
35 - ცილის ნივთიერებები; მოდიფიცირებული სახამებელი; მზა; fermentები	320	6
36 - ასაფეთქებელი ნივთიერებები; პროტექტიკური ნაკეთობები; ასანტი; პროფორული და სენაქობები; საწებელი ნივთიერებათა ზოგადი სახეობები	656	-
37 - ფოტო და კინო საგონი	230	-
38 - სერული და ქიმიური პროდუქტები	2,294	346
39 - პლასტიკური და მისგან დამზადებული ნაკეთობები	5,782	663
40 - კაუჩუკისა და რეზინის ნაწარმი	1,611	2
41 - ტყავის ნაწილი და (გარდა ბეწვისა) და ტყავი	73	588
42 - ტყავის ნაწარმი; სასარგებლო-საუნაგირე ნაწარმი და აკაზმული ობი; საგზავრო ნივთი, კალი და სანტი და მათი მსგავსი საგონი; ცხველები ტყავისგან დამზადებული ნაწარმი (გარდა ნატურალი აბრეშუმისა და კეტუტისა)	125	1

ყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი

cxrii i A5.2.2: saqarTvel os registrirebul i eqsportis da importis struqtura, harmonizebul i sasaqon o sistemis (HTS 96) mixedvit, 2002 w. I nax.
(aTasi aSS dol ari)

HTS	importi	eqsporti
44 -merqani da misgan damzadebul i nawarmi; xis naxSiri	1,223	1,849
45 -korpi da misi nawarmi	531	18
46 -Cal is nawarmi, mcenareul i da sxva warmoSobi dasawnavi masal a; kal aTis da sxva wnul i nakeToba	0	-
47 -saqaral de masa merqanis an sxva mcenareul i bolWkovani masal isagan; qaral disa da muyaos narCenebi da makul atura	3	9
48 -qaral di da muyaos qaral disa da muyaos nawarmi	8,668	114
49 -nabeWdi wignebi, gazeTebi, reproduqciebi da pol igrafiul i mrewel obis sxva nawarmi; xel nawerebi, nabeWdi teqstebi da gegnebi	2,464	189
50 -abreSumi	19	-
51 -matyl i, cxovel ebis mwinda da uxeSi bewi; cxenis Zuis narTi da qsovil i	239	-
52 -bamba	116	-
53 -sxva mcenareul i safeiqro bolWkoebi; qaral dis narTi da misi qsovil ebi	8	-
54 -qimuri Zafebi	640	0
55 -qimuri Stapel is bolWkoebi	614	15
56 -bamba, nabadi da uqsovadi masal ebi; special uri narTi; bawari da Tokis nawarmi; bagiri da misi nawarmi	157	7
57 -xal iCebi da sxva safeiqro iatakis safenebi	279	3
58 -special uri qsovil ebi; qsovil ebi xaolani arSiit; maqmani, gobel ini, mosarTavi masal ebi; naqargebi	34	2
59 -safeiqro qsovil ebi, gaJRenTil i, gaormagebul i, safarvel iT; teqnikuri nawarmi misgan	102	0
60 -manqaniTa da xel iT naqsovi trikotaJis til o	46	-
61 -trikotaJis tansacmel i	402	25
62 -naqsovi tansacmel i (garda trikotaJisa)	461	340
63 -sxva mza safeiqro nawarmi	2,185	455
64 -fexsacmel i, windebi da anal ogiuri nawarmi; maTi nawil ebi	1,470	25
65 -Tavsaburebi da maTi nawil ebi	8	0
66 -qol gebi, xel joxebi, Sol tebi, maTraxebi da maTi nawil ebi	39	-
67 -damuSavebul i bumbul i da misgan damzadebul i nawarmi; xel ovnuri yvavil ebi; adamianis Tmisagan damzadebul i nakeTobani	3	-
68 -nakeTobani qvis, TabaSiris, cementis, qarsisa da sxva msgavsi masal isagan	937	8
69 -keramikis nawarmi	2,140	12
70 -SuSa da misi nawarmi	3,654	124
naxevradZvirrfasi qvebi, Zvirrfasi iTonebi, Zvirrfasi iTonebSi amovil ebul i iTonebi da maTi nakeTobani; biJuteria; monetebi	185	14,194
72 -Savi iTonebi	5,152	23,127
73 -Savi iTonebis nawarmi	5,254	990
74 -spil enzi da misi nakeTobani	331	1,297
75 -nikel i da misi nakeTobani	6	47
76 -al umini da misi nakeTobani	1,227	4,446
78 -tyvia da misi nakeTobani	9	35
79 -TuTia da misi nakeTobani	17	-
80 - kal a da misi nakeToba	14	-
81 -sxva arazvirrfasi iTonebi; iTonkerami ka; maTi nakeTobani	107	1
82 -instrumentebi, danis nawarmi, kovzebi, Cangl ebi arazvirrfasi iTonebisagan; maTi nawil ebi arazvirrfasi iTonebisagan	331	84
83 -arazvirrfasi iTonebisagan damzadebul i sxva nakeTobani, roml ebic sxva adgil as ar aris miTitebul i	897	34
84 -atomuri reaqtoebi, qvabebi, danadgarebi da meqanikuri mowyobil obebi; maTi nawil ebi	34,345	3,575
85 -el eqtrul i manqanebi da mowyobil obebi, maTi nawil i; xmis Camweri da xmis armdgeni aparatura; satel evizio gamosaxul ebisa da xmis Camweri da armdgeni aparatura; maTi nawil ebi da mowyobil obebi	28,705	1,937
86 -sarkinigzo l okomotivebi da moZravi Semadgenl obebi, tramvai, maTi nawil ebi; tramvais da rkinigzis qsel is sagzao mowyobil obani, maTi kvanzebi da detal ebi; meqanikuri da el eqtromeqanikuri signal izaciis mowyobil obebi	9,923	985
87 -miwiseda satransporto saSual ebepi, sarkinigzo da tramvais moZravi Semadgenl obebis garda, da maTi nawil ebi da mowyobil obebi	17,192	507
88 -safreni aparatebi, kosmosuri aparatebi maTi nawil ebi	11,824	26,230
89 -gemebi, navebi da sxva mcuravi saSual ebepi	0	1
90 -optikuri, fotografiul i, kinematografiul i, sazomi, sakontrol o, precizionuri, samedicino da qirurgiul i mowyobil obebi da aparatebi; maTi nawil ebi da mowyobil obebi	5,818	585
91 -saaTebi da maTi nawil ebi	84	16
92 -musikal uri instrumentebi; maTi nawil ebi	10	6
93 -IaraRebi da saomari saSual ebepi; maTi nawil ebi	319	1,385
94 -avej i, qeSagebi, l eibebe, Sezi ongebis bal iSebi, da sxva anal ogiuri avej is kuTvnil obani; gasanaTebel i mowyobil obebi da maTi nawil ebi, roml ebic svagan ar aris miTitebul i; Suqis mricxvel ebi, tabl oebi da anal ogiuri nakeTobani;	3,186	100
95 -saTamaSoebi, TamaSoebi da sportul i inventari; maTi nawil ebi	443	88
96 -sxvadasxva mza nawarmi	310	318
97 -xel ovnebis ni muSebi, sakol eqcio da antikvarul i sagnebi	32	31

**cxრილი A6.1: სააგციო საზოგადოებების დაფუძნება მხარეების მიხედვით,
2002 წლის 1 ივლისის მდგომარეობით**

(საწარმოთა რიცხვი)

რაიონი (გალაყი)	დამტკიცებულია ს/ს გადასაყმნელი ობიექტთა ნუსხასი	დაფუძნებულია და რეგისტრირებულია ს/ს სულ
აფხაზეთი	34	0
აჭარა	86	35
თბილისი	432	418
გურია	56	61
იმერეთი	12	14
ოკუპირებული	35	39
ცოხატაური	9	8
რაჭა-ლეჩხუმი და კვემო სვანეთი	12	9
ამბროლაური	6	3
იმერეთი	2	3
ონი	1	1
ცაგერი	3	2
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	180	196
აბაშა	10	9
ზუგდიდი	54	62
მარტვილი	12	12
მესტია	1	0
სენაკი	27	30
ცხორწყვი	16	18
ვალენჯიხა	23	24
ხობი	12	13
ფოთი	25	28
იმერეთი	234	245
კუთაისი	80	87
ტიბული	16	12
ვალტუბო	18	17
შიატურა	17	16
ბარდაბი	12	12
ვანი	11	10
ზესტაფონი	24	24
თერჯოლა	16	14
სამტრედია	17	27
საჩხერე	5	9
ხარაგაუდი	7	6
ხონი	11	11
კახეთი	120	111
ახმეტა	13	13
გურჯაანი	22	19
დედოფლისწყვითი	10	7
თელავი	27	28
ლაგოდეხი	10	10
საგარეო	15	17
სირაზანი	14	12
ყვარელი	9	5
მცხეთა-მთიანეთი	41	39
აქალგორი	1	0
დუშეთი	12	8
მთიანეთი	2	0
მცხეთა	23	27
ყაზბეგი	3	4
სამცხე-ჯავახეთი	54	47
აღიანი	2	2
ასპინძა	3	1
აქალგალაყი	8	8
აქალციხე	16	15
ბორჯომი	24	20
ნიწონინდა	1	1
კვემო კარაქი	99	118
რუსთავი	33	38
ბონისი	10	12
გარდაბანი	20	33
დმანისი	6	4
თერჯიწყვითი	11	9
მარნეუდი	17	20
ვალკა	2	2
სიდაკარაქი	78	83
ცხინვალი	0	0
გორი	36	38
კასპი	15	16
კარელი	12	10
ქასური	15	19
ქავა	0	0
სულ	1,426	1,362

წყარო: სახელმწიფო მართვის მინისტრო

შენიშვნა: ამ ცხრილის პირველ სვეტში მოცემულია საპრივატიზაციო დამტკიცებული საწარმოები, ხოლო მეორეში - ის საწარმოები, რომლებიც ფაქტიურად იყნენ სეფსებულ და დამოკიდებულ სააგციო საზოგადოებები. ცხრილი არ მოიცავს ფაქტიურად პრივატიზებულ საწარმოებს. მეორე სვეტში მოცემული ციფრები შესაძლოა აღმეტეხდეს პირველ სვეტში მოცემულ ციფრებს, რადგანაც ზოგიერთ საწარმო პრივატიზაციის სედეგად გაიყო.

cxრი i A6.2: მცირე პრიატიზაცია რეგიონების მიხედვით
2002 წ. 1 ივლისის მდგომარეობით

(საშარმოთა რიცხვი)

რაიონი (კალაქი)	დამტკიცებული საპრიატიზაციოდ	პრიატიზებული აქტივების სულ	პრიატიზებული აქტივების 2002წ.	ს/ს საშარმდებო კაპიტალი საშარმდებო ობიექტები	ლიკვიდებული აქტივების სულ
აფხაზეთი	8	-	-	-	-
აშარა	325	171	-	21	-
თბილისი	4,641	5,126	61	412	-
გურია	314	468	6	3	71
იმედი	60	110	5	-	17
ოზურგეთი	197	259	1	3	40
ოქათური	57	99	-	-	14
რაშარ-ლეჩხუმი და კვემო სვანეთი	168	276	3	2	50
ამბროლაური	58	94	-	1	18
იმეტხი	32	47	-	-	23
ონი	47	73	3	1	9
კაგერი	31	62	-	-	-
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	1,110	1,536	10	184	279
აბაშა	86	98	-	3	14
ზუგდიდი	211	282	2	7	-
მარტვილი	53	57	3	2	19
მესტია	12	24	1	3	3
სენაკი	249	428	1	140	104
ოქოროწყუ	39	63	-	-	23
ვალენიქა	52	65	-	15	15
ხობი	145	140	1	2	59
ფოთი	263	379	2	12	42
იმერეთი	2,738	3,097	73	187	582
კუთაისი	624	824	41	71	211
ტიბული	223	200	5	-	49
ვალთუბო	274	300	4	10	29
შიატურა	265	304	7	68	44
ბარდაბი	71	108	-	-	36
ვანი	68	106	-	1	17
ზესტაფონი	412	408	6	12	52
თერჯოლა	132	154	-	-	20
სამტრედია	446	456	5	19	59
საქხერე	94	87	2	-	16
ხარაგაული	65	75	3	5	14
ხონი	64	75	-	1	35
კახეთი	1,084	1,322	37	71	178
აქმეტა	178	182	1	18	28
გურჯაანი	140	170	4	13	19
დედოფლისყურო	88	120	16	34	3
თელავი	217	272	1	3	36
ლაგოდეხი	71	65	5	-	15
საგარეო	128	129	-	3	10
სირაზარი	138	229	6	-	34
ყვარელი	124	155	4	-	33
მცხეთა-მთანეთი	323	408	7	25	71
აქალკორი	18	18	-	-	5
დუშეთი	87	132	3	1	12
მთანეთი	58	65	-	12	12
მცხეთა	131	158	1	12	42
ყაზბეგი	29	35	3	-	-
სამცხე-ჯავახეთი	592	925	17	9	109
აღიგენი	82	113	8	-	5
ასპინჯა	30	49	-	1	-
აქალკალაქი	56	100	4	1	10
აქალციხე	245	369	4	7	56
ბორჯომი	152	250	1	-	34
ნიწონინდა	27	44	-	-	4
კვემო კარაბაგი	1,139	1,607	28	20	154
რუსთავი	355	463	6	4	60
ბონისი	62	138	1	6	-
გარდაბანი	270	285	3	-	36
დმანისი	20	73	-	-	7
თერჯიყურო	114	241	8	4	17
მარნეული	284	370	10	6	10
ვალკა	34	37	-	-	24
შიდა კარაბაგი	887	1,024	18	47	161
ციხნალი	-	5	-	5	-
გორი	315	376	7	19	52
კასპი	201	191	5	-	15
კარელი	139	182	4	-	62
ქასური	232	270	2	23	32
ქავა	-	-	-	-	-
სკნს	490	490	35	-	-
სულ	13,819	16,450	295	981	1,655

ყუარო: სახელმწიფო კონების მართვის სამინისტრო

სენი სვნა: იმის გამო რომ აქციონერების პროცესი ჯოგირთი საშარმო გაიყო,

გაყიდული საშარმოების რიცხვი შეიზღებო რამატებოდეს გასაყიდად დამტკიცებული რიცხვის.

cxril i A7.1: ekonomikuri statusi, 1998 w. I kv. - 2001 w. IV kv.

(aTasi kaci)

	1998 w. I kv.	1998 w. II kv.	1998 w. III kv.	1998 w. IV kv.	1999 w. I kv.	1999 w. II kv.	1999 w. III kv.	1999 w. IV kv.	2000 w. I kv.	2000 w. II kv.	2000 w. III kv.	2000 w. IV kv.	2001 w. I kv.	2001 w. II kv.	2001 w. III kv.	2001 w. IV kv.
sul , 15 wel ze ufrosi asakis mosaxl eoba	3, 099	3, 136	3, 194	3, 008	3, 032	3, 049	3, 092	3, 018	3, 123	3, 151	3, 133	3, 199	3, 277	3, 269	3, 139	3, 083
ekonomikurad aqtiuri mosaxl eoba, sul (samuSao Zal a) (1)	2 ,332	2, 462	2,146	1,990	2, 018	2, 052	2, 058	1, 917	1, 951	2, 102	2, 064	2, 095	2, 066	2, 197	2, 144	2, 048
ekonomikurad aqtiuri mosaxl eoba, sul (samuSao Zal a) (2)	2 ,457	2 ,555	2,195	2,042	2, 058	2, 093	2, 106	1, 975	2, 087	2, 199	2, 181	2, 215	2, 195	2, 314	2, 246	2, 165
<i>dasaqmebul i</i>	<i>2, 101</i>	<i>2 ,283</i>	<i>1,887</i>	<i>1,741</i>	<i>1, 725</i>	<i>1, 784</i>	<i>1, 792</i>	<i>1, 633</i>	<i>1, 705</i>	<i>1, 890</i>	<i>1, 890</i>	<i>1, 878</i>	<i>1, 818</i>	<i>1, 944</i>	<i>1, 913</i>	<i>1, 838</i>
daqi ravebul i	714	737	786	741	737	743	741	710	679	695	675	691	681	672	636	630
TviT-dasaqmebul i	1, 387	1 ,546	1,092	990	973	1, 023	1, 030	905	912	1, 087	1, 095	1, 080	1, 034	1, 189	1, 194	1, 127
<i>umuSevari (1)</i>	<i>231</i>	<i>179</i>	<i>260</i>	<i>249</i>	<i>292</i>	<i>268</i>	<i>266</i>	<i>284</i>	<i>246</i>	<i>212</i>	<i>174</i>	<i>217</i>	<i>248</i>	<i>253.1</i>	<i>230.8</i>	<i>210.5</i>
<i>umuSevari (2)</i>	<i>356</i>	<i>272</i>	<i>309</i>	<i>301</i>	<i>333</i>	<i>308</i>	<i>314</i>	<i>342</i>	<i>382</i>	<i>309</i>	<i>292</i>	<i>337</i>	<i>377</i>	<i>369.9</i>	<i>332.8</i>	<i>327.3</i>
umuSevrobis done (procenti) (1)	9.9	7.3	12.1	12.5	14.5	13.0	12.9	14.8	12.6	10.1	8.4	10.4	12.0	11.5	10.8	10.3
umuSevrobis done (procenti) (2)	14.5	10.6	14.1	14.7	16.2	14.7	14.9	17.3	18.3	14.0	13.4	15.2	17.2	16.0	14.8	15.1
<i>samuSao Zal is monawil eobis koeficienti</i>	<i>75.3</i>	<i>78.5</i>	<i>67.2</i>	<i>66.2</i>	<i>66.6</i>	<i>67.3</i>	<i>66.6</i>	<i>63.5</i>	<i>62.5</i>	<i>63.9</i>	<i>65.9</i>	<i>65.5</i>	<i>63.1</i>	<i>67.2</i>	<i>68.3</i>	<i>66.4</i>
<i>TviT-dasaqmebis wil i mTI ian samuSao Zal aSi</i>	<i>59.5</i>	<i>62.8</i>	<i>50.9</i>	<i>49.7</i>	<i>48.2</i>	<i>49.8</i>	<i>50.1</i>	<i>47.2</i>	<i>46.7</i>	<i>51.7</i>	<i>53.0</i>	<i>51.6</i>	<i>50.1</i>	<i>54.1</i>	<i>55.7</i>	<i>55.0</i>
<i>TviT-dasaqmebis wil i mTI ian dasaqmebaSi</i>	<i>66.0</i>	<i>67.7</i>	<i>57.8</i>	<i>56.9</i>	<i>56.4</i>	<i>57.3</i>	<i>57.5</i>	<i>55.4</i>	<i>53.5</i>	<i>57.5</i>	<i>57.9</i>	<i>57.5</i>	<i>56.9</i>	<i>61.2</i>	<i>62.4</i>	<i>61.3</i>

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, samuSao Zal is gamokvl eva

SeniSvna: (1) Sso-s standartiT (an "mkacri" kriteriumiT)

(2) Sso-s „Serbil ebul i“ kriteriumiT

abreviaturebi

gaero	gaerTianebul i erebis organizacia
vmo	vaWrobis msofli io organizacia ¹
vssk	vaWrobis saerTaSoriso standartul i kl asifikacia
dsT	damouki debel saxel mwifoTa Tanamegobroba
dRg	damatebul i Rirebul ebis gadasaxadi
epkc	ekonomikuri politika da kvlevis centri
Tbsb	Tbilisis bankTaSorisi saval uto birJa
kvT•sT	kil ovatsaati (mgvt•sT - megavatsaati, gvt•sT - gigavatsaati)
mep	mTliani erovnul i produqti
mso	msofli io savawro organizacia (is. vmo)
mSp	mTliani Sida produqti
mfi	mwarmoebel Ta fasebis indeqsi
sd	saxel mwifo sagadasaxado departamenti
seb	saqarTvel os erovnul i banki
sem	saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi
sesf	socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondi
sv	saxazino val debul eba (Tamasuqi)
ssd	statistikis saxel mwifo departamenti
sss	saxel mwifo sagadasaxado samsaxuri
sssf	saqarTvel os social uri sainvesticio fondi
ssu	special uri sasesxo ufl ebebi
ssf	saerTaSoriso saval uto fondi
sf	sarezervo fuli
sfi	samomxmareblo fasebis indeqsi
sqms	saxel mwifo qonebis marTvis saministro
Sso	Sromis saerTaSoriso organizacia
waa	wminda adgil obrivi aqtivebi
wfi	warmoebis fasebis indeqsi
wmp	wminda material uri produqti
wsr	wminda saerTaSoriso rezervebi
wua	wminda ucxouri aqtivebi
ha	heqtari
ACDI	sofli is meurneobis ganvitarebis saerTaSoriso TanamSromlobis organizacia

¹ qarTuli enis saxel mwifo palatis rekomendaciiT ameridam mso-s nacvlad, gamoyenebuli iqneba abreviatura vmo („msofli io savawro organizaciis“ magivrad, „vaWrobis msofli io organizacia“).

BSEC	Savi zRvis ekonomikuri TanamSroml oba
BSTDB	Savi zRvis vaWrobisa da ganviTarebis banki
CASE	social uri da ekonomikuri kvl evis centri
EBRD	evropis rekonstrukciisa sa ganviTarebis banki
ECB	evropis central uri banki
EMI	evropis monetarul i instituti
EMS	evropis monetarul i sistema
EMU	ekonomikuri da monetarul i kavSiri
ESAF	struqturul gardaqmnaTa gafarToebul i dafinansebis meqanizmi
EUR	evro
GATT	general uri SeTanxmeba vaWrobasa da tarifebze
GEPLAC	ekonomikuri politika da samarTI ebrivi sakiTxebis qarTul - evropul i sakonsul tacio centri
GET	saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi (ix. sem)
GSP	preferenciebis zogadi sistema
HS	harmonizebul i sasaqonl o sistema
ICC	saerTasoriso savaWro pal ata
IEA	energetikis saerTasoriso saagento
IFAD	sofl is meurneobis ganviTarebis saerTasoriso fondi
INOATE	evropisaken navTobisa da gazis saxel mwifoTasoriso transportireba
ISIC	saerTasoriso standartul i dargobrivi kl asifikacia
NTR	normal uri savaWro urTierToba
OECD	ekonomikuri TanamSroml obisa da ganviTarebis organizacia
OPEC	navTobis eqsportiori qveynebis organizacia
PREGP	saqarTvel os siRaribis daZI evisa da ekonomikuri zrdis programa
SAC	msofl i bankis struqturul gardaqmnaTa krediti
SDR	is. ssu
SIS	Turqetis statistikis saxel mwifo instituti
TRI	vaWrobis SezRudul obisi indeqsi
TRIMs	vaWrobasTan dakavSirebul i sainvesticio RonisZiebebi
TRIPS	vaWrobasTan dakavSirebul i intel eqtual uri sakuTrebis ufl ebebi
TRACECA	satransporto koridori evropa-kavkasia-azia
UNCTAD	gaeros vaWrobisa da ganviTarebis konferencia
UNCITRAL	gaerTianebul i erebis organizaciis saerTasoriso savaWro kanonmdebl obis komisia
USAID	amerikis SeerTebul i Statebis saerTasoriso ganviTarebis saagento
USITC	amerikis SeerTebul i Statebis saerTasoriso vaWrobis komisia

USTR	amerikis SeerTebul i Statebis savaWro warmomadgenl oba
WTO	vaWrobis msofl io organizacia (ix. vmo)
WTO	msofl io turistul i organizacia